

**MUSTIALAN HENKI - Kustaa Ruhasen (1864-1931)
valokuvat elävän perinnön tallentajina**

Tiina Rekola

Pro gradu -tutkielma
Kulttuuriympäristön tutkimus, museologia
Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin laitos
Tekijä – Author Tiina Rekola	
Työn nimi – Title Mustialan henki – Kustaa Ruhasen (1864–1931) valokuvat elävän perinnön tallentajina	
Oppiaine – Subject Museologia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2021	Sivumäärä – Number of pages 149 sivua + liitteet 5 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielmassa yhdistyvät elävä perintö ja rakennettu kulttuuriympäristö, joita tarkastellaan visuaalisen aineiston kautta. Tutkimuskohde, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) Mustiala Lounais-Hämeessä on Suomen ensimmäinen maatalousalan oppilaitos Suomessa. Tavoitteena on selvittää, kuinka elävä perintö näkyy alueella otetuissa valokuvissa ja millainen tieto parhaiten palvelisi nykyään kulttuuriympäristötyön lähderesurssina.</p> <p>Kohdetta tarkastellaan tapaustutkimuksena kulttuuriympäristön tutkimuksen ja historialogisen museologian viitekehyksessä. Tutkimusaineisto on Mustialan luonnontieteiden lehtorin Kustaa Ruhasen (1864–1931) kuvaama negatiivikokoelma Mustialan arkistossa. Valittu aineisto asetetaan aikalaistekstiin ja selvitetään Ruhasen henkilöhistorian ja hänelle tärkeiden perinteiden kautta opiston historiaan liittyvää elämysympäristöä. Negatiivista tarkastellaan tekijälähtöisesti autenttisenä dokumenttina ja museologisen näkemyksen mukaan informaation kantajana. Negatiivin spatiaalinen tieto visualisoidaan kartan avulla, jolloin voidaan verrata Ruhasen merkityksellistämää tietoa aluetta määrittäviin arvoihin nykypäivänä. Tämän lisäksi kuva-aineistoa tulkitaan sisällönanalyysin keinoin teemoitellen. Kuvasisältöön paneudutaan visuaalisen analyysin keinoin ja avataan kuviin liittyvää Mustialan elävää perintöä, Mustialan henkeä.</p> <p>Tutkimuksessa hahmottuu menneisyyden perinteen vaikutus nykypäivän arvoihin, mutta myös erot suhtautumisessa aineettomaan ja aineelliseen perinteeseen. Tämä herättää kysymyksen, miten valokuvaa säilyttävät ja valokuvadokumentointia tekevät museot voivat osaltaan vaikuttaa kulttuuriympäristön säilymiseen relevantin kuva-aineiston kautta. Tutkimuksen edetessä käy ilmi Ruhasen merkitys Mustialan elävän perinteen jatkajana ja Mustialan hengen ylläpitäjänä.</p>	
Asiasanat – Keywords Kustaa Ruhanen, valokuva, elävä perintö, kulttuuriympäristö, Mustiala	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Paikan henki - genius loci	5
1.2	Elävä perintö.....	6
1.3	Museo, kulttuuriperintö ja valokuva	9
1.4	Aineiston keruu.....	13
1.5	Menetelmät	15
2	TUTKIMUKSEN MAAILMA	19
2.1	Keskeinen kirjallisuus ja tutkimukset	19
2.2	Tutkimusympäristön kulttuuriympäristö.....	21
2.2.1	Museologinen näkökulma ja informaation kantajat.....	27
2.2.2	Valokuvan asema kuva-aineiston rakentumisen aikaan	32
2.2.3	Valokuva, ympäristö ja maisema	36
2.3	Kustaa Ruhanen (1864–1931) ja Mustialan elävä perintö.....	38
2.3.1	Ruhanen opiskelijana	40
2.3.2	Ruhanen opettajana.....	46
2.3.3	Agronomien aika päättyy ja maatalousteknikkojen aika alkaa	51
2.3.4	Mustialan oppilaskunnat Kumppanuskunta ja Toveriliitto.....	57
2.3.5	Saloinen, torvisoitto ja instituutti	61
2.4	Varhainen valokuvaus	70
2.4.1	Valokuvaus Mustialassa	75
2.4.2	Ruhanen valokuvaajana	80
2.5	Mustiala kulttuuriympäristönä.....	84
2.5.1	Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.	86
2.5.2	Porras-Kaukola-Mustiala -maisema-alue	91

2.5.3	Luonnonsuojelu ja muinaisjäännökset	93
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	95
3.1	Mustialan negatiivikokoelma.....	95
3.1.1	Tutkimusaineiston rajaaminen	97
3.1.2	Ruhasen kuvat kartalla	103
3.2	Eettiset kysymykset	107
3.3	Visuaalinen analyysi.....	108
3.4	Visuaalis-spatiaalinen analyysi - menneisyyden elämä ja nykyiset arvot 133	
4	LOPPUPOHDINTA	136
4.1	Valokuvan merkitys kulttuuriympäristötyössä	138
4.2	Miksi monitahoinen lähestyminen?	140
4.3	Ruhasen merkitys perinteen jatkajana	143
5	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	149
	LÄHTEET	150
	LIITTEET	161

1 JOHDANTO

”Mustialaa kaikkine laitoksineensa on aina arvosteltava kulloinkin vallinneen ajan ja kehityskauden ”lapsena”. Niin tehden nykyaikakin voi oikein ymmärtää sen kunnioituksen ja kiintymyksen mikä sen osaksi on tullut entisten oppilaiden puolelta. Ja sen tenhovoimaa punnittaessa on tärkeänä tekijänä lukuun otettava koko seutukunnan viehkeä, elämänvoimaa uhkuva luonto, joka etenkin kesällä on omansa tempaamaan nuorison lumoihinsa ja siten painamaan mieliin pysyviä muistoja.”

Evert von Konow, 1943.¹

Kulttuuriympäristöntutkimuksen, valokuvatutkimuksen ja museokentän yhteinen nimittäjä on moniulotteisuus.² Tutkimukseni nivoutuu monialaisesti kulttuuriympäristön tutkimuksen, museologian ja valokuvauksen historian ympärille. Kohteena on Suomen ensimmäinen maatalousalan oppilaitos Mustiala, joka aloitti toimintansa 1840.³ Tarkoitukseni on koota tapaustutkimuksena tietoa Lounais-Hämeessä Tammelassa sijaitsevan merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) yli sadan vuoden takaa eletystä elävästä perinteestä, jonka uskon olleen merkittävä pohja edelleen elävälle ns. Mustialan hengelle. Kulttuuriympäristö tutkimuskohteena antaa mahdollisuuden yhdistää erilaisia näkökulmia, eri tiedontuottajia ja yhteistoimintoja, jotka palvelevat saman yhteisen kulttuuriperintömme esiintuomista, hyödyntämistä ja vaalimista.⁴ Paikan hengen käsite avaa mahdollisuuden tarkastella erityisesti aineetonta kulttuuriperintöä laajemmin paikalliset yhteisöt huomioiden.⁵ Valitsin rakennetun kulttuuriympäristön tarkastelun lähtökohdaksi elävän perinnön, koska se on fyysistä ympäristöä ylläpitävä voima. Perinteen kadotessa se vaikuttaa ympäristöön ja sen merkityksellisyyteen. Lähtökohtainen oletukseni on, että tieto elävästä, ehkä jo kadonneesta perinteestä, vaikuttaa ympäristön ymmärtämiseen ja paikallisen identiteetin vahvistumiseen. Sen vuoksi liitän tutkimukseeni paikan nykyiset arvot. Rakennetun ympäristön muodostumisessa elävällä perinteellä (living heritage) on ratkaiseva merkitys ja siksi aion verrata löytämäni elävää perinnettä nykyisiin merkittäviksi katsottuihin kulttuuriympäristöarvoihin. Nykyiset arvot määrittelevät muun muassa sitä kuinka aluetta katsotaan esimerkiksi maankäytön piirissä. Tutkimuksessani katson kuinka vanha valokuva-aineisto voisi toimia suunnittelun lähdetietoaineistona.⁶

¹ Mustialan arkisto. Evert von Konowin kirje johtaja Paavo Kajaonjalle 6. maaliskuuta 1943.

² Lintonen 2011, 23; van Mensch 1998 mukaan Russio 1983, 121; Šola 1997, 152.

³ HAMK 2021. Mustiala Campus on yksi Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) seitsemästä kampuksesta, jossa koulutetaan maaseutuelinkeinojen osaajia. Lisäksi Hämeen ammatti-instituutti tarjoaa siellä toisen asteen koulutusta.

⁴ Hanka, Lonkila & Koskimaa 2013.

⁵ Turgeon 2009.

⁶ Eskola 1997, 30.

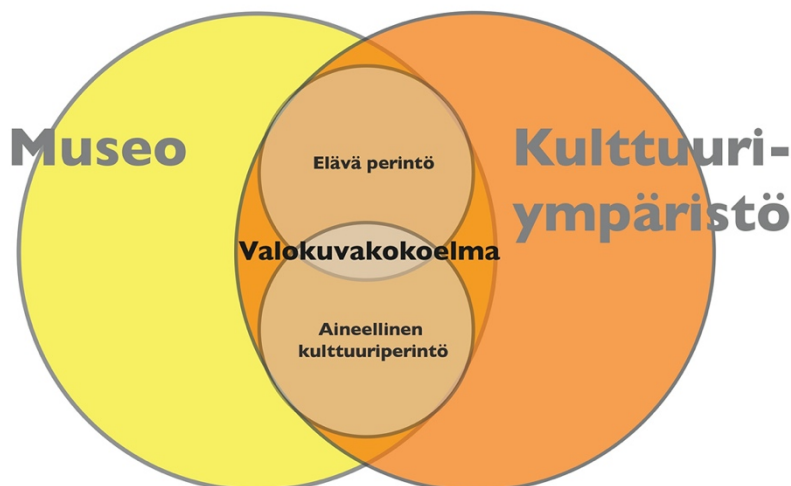
Tutkimusaineistona käytän Mustialan arkiston negatiivikokoelmaa, jonka taustalla on Mustialan agronomi, mustialiitti⁷, 1891 ja luonnontieteiden lehtori Kustaa Ruhanen (1864–1931). Aineisto sijoittuu Ruhasen virka-ajalle 1894–1931, jolloin opistolla elettiin yhdessä Suomen kanssa kansallisen identiteetin nousua, kielikysymyksiä, Suomen itsenäistymistä, yliopistouudistusta ja kansalaissotaa. Mustialan merkityksellisyys maanviljely- ja meijeriopetuksen saralla oli vahvimmin esillä, agronomikoulutus siirtyi Mustialasta Helsinkiin ja Maamiesopiston ja maatalousteknikkojen aika alkoi.

Tutkimukseni avaa menneisyyden merkityksiä RKY-kohteen rakentumisessa visuaalisen aineiston kautta. Tarkoitukseni on tarkastella kokoelmaa fyysisinä objekteina ja kuvasisällön kautta informaation kantajina museologisesta näkökulmasta. Ajatuksena on pohtia kuinka valokuvaa on tulkittava kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkiston kontekstissa, sillä kuva-arkistot ovat menneen ajan tietopankkeja, joita käytetään digitalisaation edetessä ja arkistojen avautuessa yhä enemmän muun muassa viranomaiselvytyksissä. Käytettävyyteen vaikuttaa ratkaisevasti kuvien tietosisältö ja siihen pureudun tarkastelemalla negatiiveja tekijälähtöisesti aikansa kontekstiin sitouttaen. Valokuvassa aikalaistulkinta antaa osaltaan suuntaa ja ohjaa tulevia käsityksiä.⁸ Ruhasen henkilöhistorian, Mustialan opiston historian ja samaan aikaan kehittyneen valokuvauksen kautta etsin kuville syitä miksi ne ovat sellaisia kuin ovat, kuka on ollut Ruhasen toimeksiantaja, missä kuvia on käytetty ja ennen kaikkea mitä ne kertovat Mustialan elävästä perinteestä. Ruhasen elinympäristön visualisoinnissa kuvauspaikkatieto muodostuu tärkeäksi osaksi. Karttavisualisointi on helppo yhdistää nykyisiin kaavaselvityksiin ja sen kautta voidaan nähdä minkälainen vaikutus yli satavuotisella elämällä on nykypäivään.

Yhdistän pohdinnoissani museolaitoksen ja kulttuuriperinnön sekä valokuvan ja kulttuuriympäristön (kuvio 1). Museo valitsee ja säilyttää kulttuuriympäristöstämme aineellisesta ja aineetonta kulttuuriperintöä, elävää perintöä, jota dokumentoidaan muun muassa valokuvaamalla museon kuvakokoelmiin.

⁷ Mustialiitillä tarkoitan Mustialasta 1865–1908 valmistunutta agronomia.

⁸ Eskola 1997, 12.

KUVIO 1. Tutkimusympäristöni muodostuu museosta, joka on kulttuuriperinnön valitsija ja säilyttäjä sekä kulttuuriympäristöstä, joka on muodostunut ajan saatossa ihmisen ja luonnon kohtaamisissa. Niitä yhdistää elävää perintöä ja aineellista kulttuuriperintöä kuvaava valokuvakokoelma.

Museokokoelman ja kestävän kehityksen näkökulmasta tarkoitukseni on vähentää tarvetta negatiivikokoelman fyysiseen liikutteluun, joka edesauttaa historiallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja samalla tuoda kuvasisällöstä esille elementtejä, jotka hyödyttävät kulttuuriympäristön ymmärtämistä menneisyyden muokkaamana ympäristönä. Tietoa voidaan käyttää paikallistuntemuksen lisäämiseksi varhaiskasvatuksessa tai maankäyttöä suunniteltaessa. Yhteisenä tiedon saannin väylänä näkisin avoimen datan palvelut, joita tulevaisuudessa voidaan hyödyntää hyvinkin monimuotoisesti. Siksi muistiorganisaatioiden tekemä perustyö on ensiarvoisen tärkeää, jotta tuotettu tieto olisi autenttista. Autenttisuudella ymmärrän barthesilaista käsitystä valokuvasta sekä valokuvan materiaalisesta autenttisuudesta Benjaminin ajatusta, joita käsitelen luvussa 2.2. Autenttisuus paikassa perustuu NARA dokumenttiin (1994) (Nara Document on Authenticity).⁹ Dokumentissa käsitellään kulttuurin monimuotoisuutta ja kulttuuriperinnön laajempaa ymmärtämisen tarvetta liittyen suojeluun, jotta voidaan arvioida kulttuuriomaisuuden arvoja ja autenttisuutta objektiivisemmin.¹⁰ Tietoisuus omasta ympäristöstä, sen ajallisen ja tilallisen rakentumisen ymmärtäminen, luo pohjan paikalliselle identiteetille. Tutkimuksessa on keskeistä kulttuuriympäristön muodostuminen, elävän perinteen kuvallinen tallentaminen ja kuinka elävä perinne näkyy kuva-arkistoon tallennetuissa kuvatiedoissa.

⁹ ICOMOS 1994.

¹⁰ Wikipedia 2020.

Digitalisaation myötä lukuisa määrä eri tahojen tiedontuottajia ja tietokantoja voivat yhdessä käyttää tietoa hyväksi ja luoda uudenlaisia tausta-aineistokokonaisuuksia. Valokuvat tutkimuskohteena eivät ole yleisiä, mutta kuva-arkistojen digitalisoinnin edessä niiden käyttö tutkimuksessa helpottuu.¹¹ Museolla on vastuu kulttuuriperinnön vaalimisesta ja siitä minkälaista tietoa aineistot avautuessaan sisältävät. Arkipäiväistyneestä valokuvasta on tullut jokapäiväinen viestinnän väline, ja kuvamäärät ovat valtavia sadan vuoden taakse verrattuna. Siksi kuviin liitettyjen metatietojen merkitys on entistä suurempi. Valokuvat ilman tietoja ovat merkityksettömiä ja tiedottomat kuvakoelmat museokokoelmana arvottomia. Tiedon laatu vaikuttaa siihen ketkä aineistoja voivat hyödyntää. Luetteloinnissa hyödynnettävä konenäkö (computer vision) kehittyi jatkuvasti ja tekstiarkistojen yhdistäminen visuaalisen aineiston tietoihin mahdollistaa uudenlaisia tutkimusverkkoja. Tutkimuksessani tulkitseen kohteena olevaa valokuvakoelmaa, negatiivikoelmaa, asettamalla se historiallis-ajalliseen kontekstiin. Mus-tialan historiaa on taltioitu pääasiassa tekstimuodossa ja kuvia käytetty kuvituksena tekstin ehdoilla.

Edellä mainitsin konenäön tulevaisuuden työkaluna tosiasiallisten kuvaelementtien tunnistamisessa, siksi keskityn kuvasisällön analysoinnissa fyysisen kulttuuriperinnön ilmaisujen etsimisen sijaan vaikeammin tulkittavan elävän perinnön etsimiseen. Suuret aineistokokonaisuudet ovat helpommin hallittavissa ja saavutettavissa kun perinteisen lähiluvun lisäksi käytetään tietokoneavusteista tulkitsemista eli konelukua (machine reading) apuvälineenä.¹² Tekstiaineistojen analysointi on selvästi vaivattomampaa verrattuna visuaalisten aineistojen analysointiin. Kuvan sisällön muuttaminen tekstimuotoon, tulkitseminen, helpottaa tiedon analysointia, sillä vaikka koneellinen kuva-aiheiden tunnistus kehittyi jatkuvasti, lähiluku ei jää merkityksettömäksi. Sen avulla kuvamassojen luetteloinnissa ihminen voi keskittyä aiheisiin, joita kone ei voi kuvista nähdä ja jättää tietokoneelle ilmeisten yksityiskohtien, hattujen ja autojen, ylöskirjaamisen. Elävän perintötiedon lisääminen kuvaobjekteihin ihmisvoimin ei lopu, vaikka tietokoneille annettaisiin koko luettelointityö.

Valokuvan erityisyyteen, hetken tallentamiseen, kuuluu myös tahattomat elementit. Jotta tätä erityisyyttä voisi hyödyntää, etsin valokuvasisällöstä aineettomia elävän perinteen elementtejä. Näiden elementtien tulkitsemiseen vaaditaan kuvaushetken tuntemista, jonka vuoksi kontekstoin valokuvat kuvaushetken aikaan ja pyrin hahmottamaan kuvan tuottaman tiedon sen valossa. Katson tämän oleelliseksi siitä näkökulmasta, että museokokoelma on autenttisen tiedon säilyttäjä ja välittäjä. Samalla ajatuksella tar-

¹¹ Levä 2021. Museotilaston (2019) mukaan 15 % kuvakokoelmista on digitoitu ja 3 % kokoelmista on julkaistu verkossa.

¹² Elo 2016, 18.

kastelen valokuvaa tiedon välittäjänä. Negatiivista, valokuvan autenttisimpana ilmenymänä, voi löytää enemmän informaatiota kuin siitä tehdystä vedoksesta. Informaatio saattaa kärsiä merkittävästikin vedoksen rajauksesta, tarkkuudesta ja sävyistä johtuen. Tämä on havaittavissa etsiessäni Ruhasen negatiiveista vedostettuja valokuvia arkistoista.

Tarkastelen aineistoa eri teemojen pohjalta tavoitteena löytää vastauksia tutkimuskysymykseeni: Mitä valokuva kertoo elävästä perinnöstä? Palaan kuvalliseen tutkimusaineistooni yhä uudelleen kirjallisen aineiston lisätessä näkökulmia ja löydän kuvien sisällönanalyysiin vähitellen kattavan taustatiedon, joka perustelee lopullisen visuaalisen analyysin havainnot. Lopuksi tarkastelen tuloksia nykypäivän arvojen valossa.

1.1 Paikan henki - genius loci

Tutkimukseni ytimessä on Mustialan henki. Paikan henki tai genius loci (paikan muisti, paikan merkitys), on käsite, joka on ollut eri muodoissa aina olemassa. Itsestään selvänä ilmiönä hyväksytty käsite juontaa juurensa roomalaisesta perinteestä, jossa genius loci (paikallinen jumaluus) ilmensi henkeä, joka asui jokaisessa kaupungissa, vuoristossa, pellolla, temppelissä, kodissa ja suojeli sitä.¹³ Myös ihmisellä oli eräänlainen suojelusenkeli, oma genius. Nykyään sen ajatellaan olevan sekularisoitunut ”henki”, jolla on merkitys ”merkittävien paikkojen” tunnistamisessa. Tähän liittyy paikan aitous.¹⁴ Sen ajatellaan viittaavan kulttuuriperintöön, joko rakennusten muodossa, objekteina tai suullisina ilmaisuina, jotka alkuperäisinä osoituksina menneisyydestä ovat arvokkaita tulla säilytetyiksi tuleville polville.¹⁵

Paikan henki -termin sana *paikka* on rinnastettu konkreettiseen paikkaan, maantieteelliseen sijaintiin ja sana *henki* aineettomaan ja ihmisiin. *Paikan henki* yhdistää näin aineellisen ja aineettoman yhdeksi kokonaisuudeksi. Henki rakentaa paikan ja samalla paikka antaa rakenteen hengelle.¹⁶ Michael Petzet (2009) rinnastaa paikan latinan locokseen ja kreikan topokseen tai määrittelyyn GPS-koordinaatilla. Käsittelen tutkimusaineistossani kuvauspaikkaa koordinaattina, joka on yksittäinen piste tutkimuskohteeni sisällä. Petzetin mukaan paikalle tunnusomaista ovat ihmistoiminnan jäljet ja rakennettu paikka on vuosisatojen kuluessa muuttunut.¹⁷ Burra -peruskirjan (The Burra Charter 2013) määritelmän artikla 1 määritelmän mukaan *paikka* tarkoittaa maantieteellisesti määriteltyä aluetta ja se saattaa sisältää elementtejä, objekteja, tiloja ja näkymiä. Paikalla

¹³ Petzet 2009, 41; Norberg-Schulz 1976, 18.

¹⁴ Petzet 2009, 41, 44; ICOMOS 1994.

¹⁵ Alivizatou 2012, 16.

¹⁶ Turgeon 2009.

¹⁷ Petzet 2009, 47–48.

saattaa olla aineellisia (tangible) ja aineettomia (intangible) ulottuvuuksia.¹⁸ Norjalaisen arkkitehtiteoreetikko Christian Norberg-Schulzin (1976) mukaan paikka on tila, jolla on erityinen ja erottuva luonne. Hänen mukaansa arkkitehtuurin tarkoitus on visualisoida genius loci ja arkkitehdin tehtävä on luoda merkittäviä paikkoja, jotka auttavat ihmistä identifioitumaan ympäristöön ja kokemaan merkityksellisen ympäristön, eli paikka on enemmän kuin abstrakti sijainti tai lokaatio.¹⁹ Elisa el Harouny (2008) pitää tilaa abstraktina ja paikkaa konkreettisena.²⁰ Norberg-Schulzin peruskategoriat konkreettisen luonnollisen ymmärtämiseen: asiat, järjestys, luonne, valo ja aika, joista asiat ja järjestys ovat spatiaalisia, luonne ja valo paikan yleinen atmosfääri.²¹ Katsoisin, että aika liittyy molempiin. Spatiaalinen rakenne ja paikan luonne muodostavat yhdessä vahvan paikan hengen.²² Nämä tekijät yhdistyvät vahvasti tutkimuksessani.

1.2 Elävä perintö

Museoviraston julkistaman *Elävä perintö – aineettoman kulttuuriperinnön toimenpideohjelman* yhtenä tavoitteena toimikaudelle 2019–2022 on saada aineettoman kulttuuriperinnön tallentaminen ja dokumentointi osaksi muistiorganisaatioiden perustyötä. Yhteisöllä on mahdollisuus osallistua ja muistiorganisaatiot ovat mukana perinnön elinvoimaisuuden turvaamisprosessissa. Toimenpideohjelmassa nostetaan esille aineettoman kulttuuriperinnön merkitys opetuksessa ja siihen liittyvien taitojen ylläpitäminen ja kehittäminen muun muassa ammatillisessa koulutuksessa.²³ Taitojen siirtymiseen ja ammatti-identiteetin ylläpitoon kiinnitettiin huomioita Mustialassa jo varhain oman havaintokokoelman avulla ja myöhemmin maataloushistoriallisen museon kokoelmien tuntemuksella. Suomalainen saunaperinne pääsi UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle 17.12.2020.²⁴ Tämän otan huomioon etsiessäni elävää perintöä Mustialasta, jossa on ollut vahva saunaperinne.

Mustialan aineellinen kulttuuriympäristö, rakennukset, maisemat ja muinaisjäänökset on huomioitu, mutta entä elävä perintö? Sekä aineellinen että aineeton kulttuuriperintö sisältää henkisen prosessin, eli sen mukaan myös rakennukset ovat saaneet merkityksensä aineettomin arvoin ja määrittelyin.²⁵ Siksi perinteillä on keskeinen merkitys fyysisen alueen rakentumiseen ja samalla myös sen säilymiseen. Lähestymme tutkimukseni ydintä, elävää perintöä ja sen merkitystä ympäristössä.

¹⁸ ICOMOS 2013.

¹⁹ Norberg-Schulz 1976, 5–6.

²⁰ El Harouny 2008, 126.

²¹ Norberg-Schulz 1976, 32.

²² Norberg-Schulz 1976, 108.

²³ Museovirasto 2020, 21, 16.

²⁴ UNESCO 2020.

²⁵ Vilkuna 2015a, 114; Turgeon 2009; Norberg-Schulz 1976, 108.

Unescon yleiskokouksen 2003 hyväksymä Aineettoman kulttuuriperinnön yleis-sopimus²⁶ astui Suomessa voimaan 2013. Sopimus määrittelee aineettoman kulttuuriperinnön seuraavasti:

‘Aineettomalla kulttuuriperinnöllä’ tarkoitetaan käytäntöjä, kuvauksia, ilmauksia, tietoa, taitoja – sekä niihin liittyviä välineitä, esineitä, artefakteja ja kulttuurisia tiloja – jotka yhteisöt, ryhmät ja joissain tapauksissa yksityishenkilöt tunnustavat osaksi kulttuuriperintöään. Tätä aineetonta kulttuuriperintöä, joka siirtyy sukupolvelta toiselle, yhteisöt ja ryhmät luovat jatkuvasti uudelleen suhteessa ympäristöönsä, vuorovaikutuksessa luonnon ja oman historiansa kanssa, ja se tuo heille tunteen identiteetistä ja jatkuvuudesta, edistäen siten kulttuurisen *moninaisuuden* ja inhimillisen luovuuden kunnioitusta. (47/2013, 2§)²⁷

Aineettomaan kulttuuriperintöön kuuluvat suullinen perinne ja ilmaisu, mukaan lukien kieli, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlatilaisuudet, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt sekä perinteiset käsityöläistaidot. Valokuva on yksi keino säilyttää ja välittää kulttuuriperintöä. UNESCO on laatinut merkittävästä kulttuuriperinnöstä maailmanperintöluettelon ja 1992 perustettu Maailman muisti (Memory of the World, MoW) -ohjelma perustettiin tarpeesta turvata dokumenttiperinnön säilyttäminen ja saatavuus.²⁸ Aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimus huomioi yhteisölähtöisyyden ja paikallisuuden. Sopimuksen 13 artikla kehottaa:

”edistämään tieteellistä sekä tekniikan ja taiteen alan tutkimusta ja tutkimusmenetelmiä aineettoman kulttuuriperinnön tehokkaan suojelemisen tarkoituksessa, erityisesti tapauksissa, joissa aineeton kulttuuriperintö on uhattuna; edistämään aineettoman kulttuuriperinnön hallinnoimiseen kouluttavien laitosten perustamista tai niiden vahvistamista, sekä edistämään kulttuuriperinnön välittämistä aineettoman kulttuuriperinnön esittämiseen tai ilmaisemiseen tarkoitettujen foorumeiden tai paikkojen välityksellä; perustamaan aineettoman kulttuuriperinnön tallentamisen instituutioita ja helpottamaan niissä asioimista.” (47/2013, 2§).

Perinteet muuttuvat ja katoavat ja sen vuoksi kulttuuriperinnön tallentamislaitokset, muistiorganisaatiot, ovat merkittävässä osassa niiden säilymisessä. Kansanperinne- ja muistiedon vaaliminen on kuulunut Suomalaisen kirjallisuuden seuran (SKS) ja Svenska litteratursällskapetin (SLS) perustehtäviin jo perustamisesta lähtien 1800-luvulta. Mus-tiorganisaatioiden aineistoista voidaan koota muun muassa opetusmateriaalia, jolla herättää kiinnostus omaan kulttuuriin jo varhaiskasvatuksesta lähtien, sillä koulutuksella ja kasvatuksella on merkittävä rooli aineettoman kulttuuriperinnön siirtämisessä ja suo-jelussa.

Aineettoman kulttuuriperinnön verkkosivuilla kysytään: Miten museon työ voi edesauttaa elävän perinnön vaalimisessa? Miten nykydokumentointi voi tukea elävän

²⁶ UNESCO 2003. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.

²⁷ Valtiosopimus 47/2013, 2§.

²⁸ UNESCO 1992. Listalle kuuluu valokuvadokumentteja kuten valokuvanäyttely The Family of Man vuodelta 1955 ja UNRWAn (United Nations Relief and Works Agency) valokuva- ja filmiarkistot palestiinalaista pakolaisista 2009.

perinnön elinvoimaisuutta?²⁹ Elävää perintöä voi vaalia itsenään tai liitettynä fyysiseen ympäristöön. Kaikkien perinteiden säilyminen ja elvyttäminen ei ole mahdollista ja viitataan von Konowin sanoihin tutkielmani alussa, jossa hän kirjoittaa kulloinkin vallinneen ajan ja kehityskauden ”lapsista”. Tutkielmassani esitän valokuvan yhtenä perinteentalentamiskeinona ja informaation välittäjänä. Vanhoja perinteitä, joita ei ole dokumentoitu kirjallisesti voidaan etsiä vanhoista valokuvista. Tämän tiedon esiintuominen valokuvalla ominaisen helpon lähestymisen kautta on yksi mahdollisuus ottaa perinnetieto huomioon aluetta tai paikkaa kehitettäessä. Kehitys voi olla maankäyttöä, taloudellista, matkailuun tai asumiseen liittyvää. Nykydokumentointi tai valokuvadokumentointi säilyttää perinteestä edes jotakin ja on sillä tavoin perinteen elinvoimaisuuden vaalija.

Pitkäaikainen kulttuurikäytäntö voidaan nähdä menneisyyden jäännöksenä, jos sillä ei ole nykyiselle yhteisölle enää merkitystä.³⁰ ”Aineettomana kulttuuriperintönä” sen arvo nousee, ikään kuin rakennus, joka on osoitettu suojelulla arvokkaaksi. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelulla tarkoitetaan toimia, joilla perinteen elinvoimaisuus varmistetaan. Näistä toimista keskityn tallentamiseen, tutkimukseen ja tiedon välittämiseen. Tämän perustyon pohjalta ponnistavat suojelu, edistäminen, vahvistaminen ja elvyttäminen. Perinteiden elinvoimaisuuden varmistaminen tai perinteen elvyttäminen jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä ei välttämättä ole mahdollista, mutta suojelun kohteena oleminen hyödyttää merkittävän perinteen esiintuomista ja huomioimista, jotta perinne ehditään taltioida. Mustialan aineetonta kulttuuriperintöä, juhlaperinteitä, toimintatapoja, toverielämää, instituuttia, työtapoja, kalastusta, kaskuja ja lauluja on taltioitu pääosin kirjallisesti. Löytyykö Ruhasen valokuvista kuvallisia dokumentteja Mustialan perinteistä, se jää nähtäväksi.

Tutkielmassani esiin tuomat perinteet ovat vahvasti menneitä, mutta edelleen paikallista identiteettiä kohottavia. Niiden aktiivisempi esilletuonti edistää paikallisten ihmisten kiinnostusta omaan ympäristöönsä. Mikäli Mustialan maanomistajan kiinnostus keskittyy koulutustoiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja Tammelan kunnan maankäyttö tämän tukemiseen, niin paikallisväestön yksi keino vaikuttaa alueen säilymiseen ja käyttöön on elävän perinteen ylläpito. Huomasin takertuvani aina uudestaan Pekka Kärjen (2010) kirjoituksessaan esille nostamiin toimiin rakennusperinnön suojelun edistämässä ja niistä erityisesti ”säilyttämishalukkuutta lisäävän valistuksen levittämiseen.”³¹ Tutkimukseni fokus ei ole rakennussuojelussa, mutta en ole voinut rakennuksia sivuuttaakaan. Lisäisikö alueen perinnehistorian esilletuominen valokuvien ympäristön säilyttämishalukkuutta? Myös Petzet (2009) kysyy tekevätkö toimenpiteet ja

²⁹ Aineeton kulttuuriperintö 2021.

³⁰ Alivizatou 2012, 37.

³¹ Kärki 2010, 47.

säilyttämissuunnitelmat oikeutta yksittäisille genius locelle, sillä perusteellisesti valmisteltu suojelutoiminta voi johtaa umpikujaan, jos henkeä ja arvoja ei ymmärretä.³²

Taneli Eskolan (1999) mukaan ”kuva välittää kokemuksen, eletyn paikan.”³³ Kuva ikään kuin ankkuroi muiston paikkaan. Yleensä kuvataan kohteita tai tilanteita, jotka halutaan muistaa. Muistin lisäksi valokuvaan kuuluu olennaisena osana esteettisyys. Voidaanko Mustialan järkeistettyyn pellonkyntämysympäristöön suhtautua esteettisesti? Maaseutumaisemakuvan katsojalla voi olla tietoa maanviljelystä, ja sen kautta hän ymmärtää paremmin pellonmuokkauksen ja hedelmäpuiden leikkuun. Visuaalinen ymmärrys tulee tiedon kautta. Jos tietoa ei ole, kokemus perustuu mielikuviin ja näkymän ulkopuoliseen katsomiseen.

Pauline von Bonsdorff (2005) väittää artikkelissaan *Agriculture, Aesthetic Appreciation and the Worlds of Nature:* ”--maatalousmaiseman arviointiin vaaditaan maatalouden prosessien ja käytäntöjen tuntemista -- sen vuoksi maanviljelijät ovat myös pätevämpiä maiseman esteettisiä havaintasijaita.” Hän vertaa sitä runoon, joka on vieraalla kielellä. Kokemus on palkitseva, mutta erilainen kuin kielen tuntevalla.³⁴ Ilmeisesti myös maanviljelijät olisivat pätevämpiä maaseudun valokuvaajia. Fyysisen työn kautta muokautuva kauneuden käsitys alasta voi olla todennäköistä, mutta tuskin etusijalla. Sata vuotta sitten Mustialassa opetukseen kuului muun muassa laulu ja piirtäminen, joka sisältyi rakennusopin opintoihin. Opettajakunnasta löytyi luovuutta, oli muusikoita, kynäniekkoja, maalareita ja valokuvaajia. Esimerkillä on suuri voima, joten esteettisten arvojen siirtyminen oppilaille on ollut väistämätöntä. von Bonsdorff näkee huolen unohduttavasta perinteestä ”pian kuolleena perinteenä kulttuurin hautausmaalla”. Hän ehdottaa, että maatalouden tuntemus olisi sisällytettävä kaikkeen ympäristökasvatukseen.³⁵ Kokemuksen merkitys rakentaa paikan merkityksen. Pelkät rakennukset eivät voi kertoa eletystä elämästä. Tämän vuoksi on tärkeää korostaa tavallisen ihmisen merkitystä oman ympäristönsä merkityksellistäjänä. Kulttuuriympäristömme merkitykset luomme me, ei museot. Muistiorganisaatioilla on avustajan rooli.

1.3 Museo, kulttuuriperintö ja valokuva

Tutkielmani sijoittuu kulttuuriympäristön tutkimuksen kentälle heritologisen museologian viitekehykseen. Sovellan museologian muistiorganisaatio-käsitettä, jota tarkastelen museon kuvakokoelmien kautta. Käsitän kuvakokoelmat tietolähteiksi ja museon näiden tietolähteiden (visuaalisen kulttuuriperinnön) säilytyspaikkana ja tiedon jakajana.

³² Petzet 2009, 50.

³³ Eskola 1999, 102.

³⁴ von Bonsdorff 2005.

³⁵ von Bonsdorff 2005.

Tutkimukseni keskittyy kulttuuriperinnön säilyttämiseen valokuvakokoelmien kautta. Siihen liittyvät kokoelmien arvokysymykset, valinta- ja säilyttämiskriteerit.

Lähden *kulttuurin* määrittelystä. Kulttuurin tutkijat ovat määritelleet sen eri tavoin. Janne Vilkuna (2015) mainitsi luennossaan Tylorin (1832–1917), joka puhui monimutkaisesta tiedon, uskomusten, taiteen, lakien, moraalin ja tapojen kokonaisuudesta ja Gustaf Ränkin (1902–1998), joka puolestaan määritteli kulttuurin perinteisiin sidottuna henkisenä ja aineellisenä varustuksena, johon ihmisen olemassaolo perustuu.³⁶ Venetsian julistuksessa 1964 todettiin, 1 artikla:

”Historiallisten monumenttien käsite ei sulje sisäänsä vain yksittäistä arkkitehtuuriluomusta, vaan myös kaupunkien tai maaseudun rakennusryhmiä, joihin liittyy todiste tietystä sivilisaatiosta, merkittävästä kehityskulusta tai historiallisesta tapahtumasta. Tämä ei koske vain huomattavia taiteellisia luomuksia, vaan myös vaatimattomampia menneisyyden töitä, joille ajan kuluminen on antanut kulttuurimerkitystä.”

Julistuksessa korostettiin myös kaikkien ajan kerrostumien olevan yhtä arvokkaita.³⁷ *Kulttuuriympäristö* kattaa luonnon ympäristön, rakennetun ympäristön, kulttuuriperinnön esineistön sekä kulttuurien historiallisen, taiteellisen ja sivistyksellisen perinnön. Lähestyn kulttuuriympäristö-käsitettä Vilkunan tavalla määrittää kulttuurinen perintö. Hänen mukaansa kaikki ihmisen luoma on osa kulttuuria. Ympäristöön kuuluu sekä aineellinen että aineeton perintö ja kaikkea tätä hallitsee ajallinen käsitys.³⁸ Emilia Rönkkö (2012) viittaa kulttuuriympäristöllä sen jatkuvaan muutokseen ja sosiaaliseen luonteeseen, ei vain historiallisen ympäristöön tai tiettyyn aikaan.³⁹ Kulttuuriympäristön arvostus lähtee alueen yleisistä ympäristöarvoista, kulttuuriarvoista sekä siitä, kuinka paikallinen perinne arvotetaan. Viranomaiset huolehtivat osaltaan arvojen säilymisestä muun muassa maankäytön suunnittelussa kaavoituksella. Se keskittyy hyvin usein aineellisiin arvoihin, eli fyysisiin rakennuksiin ja alueisiin. Kulttuuriympäristön nykymääritelmä tukee aineettoman perinnön merkitystä ja kaikenlaisten ajassa tapahtuvien ilmiöiden tarkastelua. Se onkin museon perustehtävä, museo on ikään kuin kulttuuriympäristön varasto ja jakelupaikka.

Kulttuuriperintö on yhteisön historiallisesti, taiteellisesti, tieteellisesti tai sosiaalisesti tärkeiksi arvottamat kohteet tai niissä on kulttuurihistoriallista arvoa. Se jaetaan usein aineelliseen (tangible) ja aineettomaan (intangible) kulttuuriperintöön. Luonnon- ja kulttuurimaisemat kuuluvat kulttuuriperintöömme, samoin digitaalinen perintö, verkkosivut ja digitaaliset tallenteet.⁴⁰ ICOMin museoeettiset säännöt sanovat kulttuuriperinnön (Cultural Heritage) olevan ”mikä tahansa asia tai käsite, jolla katsotaan olevan

³⁶ Vilkuna 2015a, 114.

³⁷ ICOMOS 2019.

³⁸ Vilkuna 2019.

³⁹ Rönkkö 2012, 147.

⁴⁰ Kecskeméti 2008, 20.

esteettistä, historiallista, tieteellistä tai henkistä merkitystä.”⁴¹ Vilkunan (2019) mukaan nykyaikaisen kulttuuri- ja luonnonperinnön hoito-, suojelu-, tallennus- ja esittämistoinnin yhteiskunnalliset perustehtävät ”auttavat meitä löytämään vastauksen siihen keitä me olemme ja keitä muut ennen meitä ja muualla ovat, mistä olemme tulossa ja missä olemme nyt ja sen perusteella mihin olemme menossa sekä näitten kautta ymmärrämme vastuumme elämästämme, lähimmäisistämme ja ympäristöstämme.”⁴² Unescon kuudesta kulttuuriperintöä koskevasta yleissopimuksesta viimeisin Suomen vuonna 2017 hyväksymä Faron sopimus on tähän asti laajin ja monipuolisin kansainvälinen kulttuuriperintösopimus.⁴³ Faron sopimuksessa (50/2018, artikla 2) kulttuuriperintö määritellään:

”-- kulttuuriperintö tarkoittaa niitä menneisyydestä perittyjä voimavaroja niiden omistajasta riippumatta, jotka ihmisten mielestä kuvastavat heidän jatkuvasti muuttuvia arvojaan, uskomuksiaan, tietojaan ja perinteitään. Tähän kuuluvat kaikki ihmisten ja paikkojen vuorovaikutuksesta aikojen kuluessa rakentuneen ympäristön osat.”

Museolaisissa (314/2019) ei mainita aineetonta kulttuuriperintöä ja korostetaan rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijuutta. Laissa nousee selvästi esille myös kulttuuriympäristötiedon digitaalinen tallennus ja sen saavutettavuus.⁴⁴ Antti Rinteen hallitusohjelmassa 2019 kulttuuriperintöä ei mainita ja kulttuuriympäristö mainitaan kerran: ”Vaalitaan kulttuuriympäristöjä ja vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta myös kaupunkiympäristössä.”⁴⁵ Kulttuuriympäristö on ennen kaikkea hallinnollinen termi, totesi Johanna Enqvist (2015) luennossaan. Hänen mukaansa vuodesta 1975 alkaen käytetty termi oli jo liian yleinen, eikä tarkoita enää mitään.⁴⁶

Miten tämä kulttuuriperintö säilyy ja miksi sitä säilytetään, muun muassa niihin kysymyksiin museologia tieteenä pyrkii vastaamaan.⁴⁷ Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisen kansatieteen professori Uno Taavi Sirelius (1872–1929) määritteli museologian ensi kerran vuonna 1914 keskittyen museoesineiden fyysiseen säilyttämiseen ja esillepanoon.⁴⁸ Museologia voidaan jakaa vanhaan museotieteeseen museografiaan ja uuteen museologiaan, heritologiaan. Museografia keskittyy yleisöön, kokoelmiin, museoihin instituutiona ja rakennuksina ja kysyy miten. Heritologia puolestaan laajempaan ko-

⁴¹ ICOM 2005. ”Any thing or concept considered of aesthetic, historical, scientific or spiritual significance.”

⁴² Vilkuna 2015b, 328–329.

⁴³ Valtiosopimus 50/2018.

⁴⁴ Museolaki 314/2019.

⁴⁵ Hallitusohjelma 2019.

⁴⁶ Enqvist 2015.

⁴⁷ ICOM 2005. Museon periaate: ”Museot ovat vastuussa aineellisesta ja aineettomasta luonnon- ja kulttuuriperinnöstä. Hallintoelimet sekä museoiden strategisesta johdosta ja valvonnasta vastaavat henkilöt ovat velvollisia suojelemaan ja edistämään tätä perintöä ja siihen kohdistettuja inhimillisiä, aineellisia ja taloudellisia voimavaroja.”

⁴⁸ Vilkuna 2010, 332.

konaisuuteen kulttuuriperintöön, alueeseen ja väestöön ja kysyy miksi. Tutkimuksessani yhdistyvät edellä kysytyt miksi ja miten. 1990-luvulla museologian teoriaan on lisätty metamuseologia, joka painottaa kulttuuri- ja luonnonperinnön merkitystä ja sen säilyttämistä ja sanoman viestittämistä tuleville sukupolville.⁴⁹

Jyväskylän yliopiston museologian määritelmän (1998) mukaan museologisen tutkimuksen kohteena ovat ”nimenomaan kulttuuriset prosessit, joiden avulla jotain on haluttu tai halutaan säilyttää.”⁵⁰ Alivizatoun (2012) mukaan aineeton kulttuuriperintö luo museologialle uuden kontekstin, joka käsittää perinnetietouden turvaamisen ja paikallisen identiteetin ilmaisua.⁵¹ Tämän katson olevan keskeistä tutkimuksessani. Kohteena on alue tai paikka, jossa rakennettu kulttuuriperintö sekä luonto ja maisema on määriteltä valtakunnallisesti merkittäviksi ja on kiinnostavaa säilyttävätkö merkittävät seikat asemansa, vaikka elävä perintö katoaa. Mustialassa on Suomen ensimmäinen maataloushistoriallinen museo. Se sai alkunsa 1892 Mustialan silloisen johtajan Gösta Grotenfeltin (1855–1922) maatalouskalujen keruukehoksella. Mustialassa alan perinteen tuntemus ja maataloushistorian opetus on aina ollut tärkeässä asemassa. Omat laajat esinekokoelmat ovat toimineet opetus- ja havaintoesimerkkeinä. Mustialan museo toteutti jo varhain museon tehtävää. Se keräsi, säilytti, tutki ja piti esillä historiallista, kulttuurihistoriallista ja luonnontiedettä koskevaa aineistoa. Jyväskylän yliopiston määritelmä laajentaa kulttuuriperinnön säilymisen koskemaan museon sijaan myös montaa muuta toimijaa, jotka yhdessä, yhteistyöllä turvaavat kulttuuriperinnön säilymisen. Mustialassa se on ulkoistettu kokonaan.

Tutkimusaineistoni lehtori Kustaa Ruhasen lasinegatiivikokoelma sijoittuu vuosille 1896–1930, aikaan, jolloin museologisia kysymyksiä ensikerran ratkottiin. Ymmärtääkseni paremmin valokuvan merkityksen tuona aikakautena yritän löytää aikaisten kirjoituksia valokuvan arvosta tai sen merkityksestä. Haluan tietää miten valokuvaan suhtauduttiin museo-objektina tuona aikana. Se selittäisi osaltaan miksi Ruhasen negatiivit eivät ole osa Mustialan museon kokoelmia. Oliko negatiivikokoelmalla museoarvoa (museality)? Museoarvolla tarkoitetaan objektin tai kokoelman arvoa museotyön kohteena museolle, museon käyttäjälle ja yhteiskunnalle. Objektilla tarkoitetaan valinnan läpikäymää tiedon, merkitysten ja aineellisen tai aineettoman kulttuurin ilmauksen muodostamaa kokonaisuutta.⁵²

Valokuva on helppo dokumentti olemassa olevasta tai olleesta hetkestä. Valokuvaan tallentuu paljon enemmän kuin vain valokuvattu kohde, sillä siinä näkyvät ympär-

⁴⁹ Kecskeméti 2008, 11.

⁵⁰ Vilkuna 2010, 343.

⁵¹ Alivizatou 2012, 21.

⁵² Häyhä, Jantunen & Paaskoski 2015.

ristö, ympäröivät esineet, rakennukset ja tilat. Kuvaaja voi olla paikallinen tai ulkopuolinen, mutta heidän lähestymistapansa kohteeseen ovat erilaisia. Myös paikan erityispiirteitä arvottava viranomainen voi olla ulkopuolinen tai paikallinen ja kummankin työskentely pohjaa olemassa oleviin dokumentteihin. Paikallisella viranomaisella on dokumenttien lisäksi oma kokemus ja historia, josta ei ehkä ole dokumenttia.

Paikallisen kokemus voi joissain tilanteissa olla jopa alueen perinteitä säilyttävä. Tapakulttuuri, paikalliset tavat toimia ja käyttää ympäristöä eivät ehkä näy dokumenteissa kun kuntaan tai kaupunkiin kaavoitetaan asuinalueita, teollisuutta tai mietitään tielinjauksia. Vanhoista tavoista, jotka saattavat elää puheissa ja muistelmassa ja jotka ovat aikanaan muokanneet ympäristöä, ei ole jäljellä kuin ehkä painauma rinteessä. Jos painauma on suojeltu, mennyttä aikaa tuntemattoman ihmisten on vaikea ymmärtää miksi näin on. Vanhojen kuvien kertomana suojelun syy ehkä selviäisi, mutta kuinka vanhaan kuvaan saadaan liitettyä merkityksiä, jotka avaavat nykyihmiselle oman ympäristön arvoja? Tämä nykyihminen voi olla asukas, matkailija tai omistaja, jolla on valta päättää alueella tehtävistä toimenpiteistä. Yksi keskeinen tutkimuksen kysymys on **miten historiallisilla valokuvakokoelmilla voi vaikuttaa alueen kulttuuriperinnön säilymiseen?** Tämä korostaa muun muassa museoiden nykydokumentoinnin merkitystä. Nykypäivän valokuvadokumentoinnilla luodaan historiallisia valokuvakokoelmia, joiden merkitys avautuu usein vasta vuosikymmenien jälkeen. Kenen aloitteesta dokumentoitavat kohteet valitaan ja kenen silmin lahjoitetut valokuvakokoelmat luetteloidaan? Ulkopuolisen vai paikallisen? Paikallisten merkitystä en voi olla korostamatta. He luovat oman ympäristönsä ja elävät perinnön kanssa.

1.4 Aineiston keruu

Tutkimukseni aineisto pohjautuu 2012 inventoimaani Mustialan arkiston negatiivikokoelmaan ja sen digitointiin, jolloin tallensin kokoelman Maatalousmuseo Saran Renki-tietokantaan.⁵³ Kesäkuussa 2020 koronapandemiarajoitteiden höllennyttyä kävin Museoviraston kuva-arkistossa läpi laajasti Tammela, Mustialaa sekä yksittäisiin henkilöihin (Ruhanen, Laiho, Grotenfelt) liittyvää kuva-aineistoa. Arkistosta löytyi painokuvia, postikortteja ja valokuvavedoksia, jotka on tehty Ruhasen ottamista valokuvista. Varhaisissa kuva-aiheissa toistuivat luontoaiheet, erityisesti Mustialan hedelmäpuutarha ja yksittäiset hedelmäpuut. Se ohjasi selaamaan 1900-luvun alun puutarha-alan julkaisuja. Niiden kautta avautui lisää syitä miksi ja milloin Ruhanen on kuvannut ja kenen toimesta.

⁵³ Rekola 2012.

Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteen kuva-aineiston tilasin etukäteen Astia-ohjelman kautta arkistoyksiköittäin. Laajempien kokonaisuuksien tilaaminen kerralla oli mahdotonta ja se hankaloitti kattavan kuva-aineiston tilaamista. Tarkastelemani kuva-aineisto koostui kahdesta valokuva-albumista ja arkistokotelosta, jossa oli pohjustettuja valokuvia. Valokuva-aineistoa oli myös muun arkistomateriaalin välissä, kuten Mustialan matrikkelia varten kootussa aineistossa kerättiin myös henkilökuvia ja näitä kuvia oli kiinnitettynä saatekirjeiden reunoihin klemmareilla, joten kaikkien valokuvien esille saaminen vaatisi koko Mustialan arkistokokonaisuuden läpikäyntiä. Siihen ei tutkielman puitteissa ollut mahdollisuutta. Löysin arkistosta tekstiaineistoa, puheita, tapahtumien ohjelmia, opettajakunnan kokouspöytäkirjoja ja muistelmia, joista löytyi lisätietoa valokuviin.

Yhteistä Kansallisarkiston ja Museoviraston arkistojen Mustiala-aineistolle on se, että kummankaan Mustiala-aineistoa ei ole digitoitu. Museovirasto on julkaissut verkossa Mustialaan liittyvästä kuva-aineistosta vain Grotenfeltin lahjoittaman kuvakokoelman verran. Kahden arkistokäynnin ja fyysisten valokuvien selaamisen lisäksi otin tarkasteluun Suomen maatalousmuseon Saran tietokanta Renkiin vuonna 2005 luetteloidut 819 valokuvaa Mustialan arkistosta.

Tutkimusaineistooni kuului myös varhaiset sanomalehdet *Forssan Sanomat* ja *Forssan Lehti*, *Maatalous*, *Puutarha* ja *Finska Trädgårdsodlaren*, joista löysin taustoitusta tarkastelemaani valokuva-aineistoon. Arkistovalokuvat kertovat paljon merkittävien aihepiirien sisällöstä. Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteen Mustialan arkistokokonaisuus toimi etenkin Mustialan varhaisen valokuvauksen tietolähteenä niin valokuvien kuin tekstiarkistonkin osalta. Kirjallisen materiaalin kautta pystyin kontekstoimaan kuva-aiheita uusin silmin. Myös Ruhasen henkilö- ja työhistoria sai konkreettisemmän muodon. Museoviraston kuvakokoelmien Tammelaan ja Mustialaan liittyvä kuva-aineisto, sekä yksittäisiä henkilöitä (Gösta Grotenfelt ja Antto Laiho) koskeva kuva-aineisto avasivat kohteeseen liittyvää kuvakokonaisuutta suuresti. Mustialan arkisto ja arkiston Maatalousmuseo Saran tietokantaan luetteloidut valokuvat auttoivat kontekstietojen osalta parhaiten.

Negatiivikokoelman synty ei olisi selvinnyt pelkästään tämän tutkielman aikana. Vuonna 2015 Mustiala täytti 175 vuotta ja kokosin valokuvista juhlanäyttelyn *Mustiala – 175 vuotta olonoomeja ja mustialiitteja*, joka oli Mustialan lisäksi esillä myös Maatalousmuseo Sarassa saman vuoden syksyllä. Ruhasesta koostamani valokuvanäyttely *Mustialan henki – Kyösti Kustaa Ruhanen* oli esillä Sarassa samaan aikaan.⁵⁴ Kummallisena yhteen-sattumana näyttelyiden aikaan sain asiakaskyselyn ammattini puolesta Lahden kaupun-

⁵⁴ Sarka 2015, 69.

gin valokuvaajana vanhojen lasinegatiivien säilyttämisestä. Asiakas toi lasilevyt nähtäväkseni ja tunnistin negatiivilaatikoiden kansien Ru-merkinnöistä negatiivit Ruhasen ottamiksi. Kävi ilmi, että Ruhanen oli perin ällistyneen asiakkaan isoisa. Sain ilokseni kertoa hänelle täysin sattumalta samaan aikaan esillä olevista näyttelyistä Loimaalla ja hän pääsi katsomaan pientä elämäntyön koostetta isoisästään, jota hän ei ollut koskaan tavannut. Sain kuulla Ruhasen kuolleen varsin äkkiarvaamatta ja lesken jääneen yksin lasten kanssa. Valokuvaus kuului isän työhön kemistinä ja työpaikalle naapurirakennukseen vanhalle opistolle. Työlle ei ollut myöskään jatkajaa. Siinä syitä miksi negatiivit ja kuvausvälineet jäivät Mustialaan.

Kustaa Ruhasen tuotantoa ei ole aiemmin tutkittu. Mustialaa koskeva aiempi tutkimus on kohdistunut muun muassa Mustialan rakennuskannan muodostumiseen Laura Vikmanin (2011) Pro Gradu tutkielmassa *Mustialan maanviljelysopiston rakennettu ympäristö vuosina 1838–1920* ja Mustialan agronomeihin Johanna Eskolan (1971) Pro Gradu tutkielmassa *Suomen vanhin agronomikunta – Mustialasta 1865–1908 valmistuneet agronomit*. Hämeen ammattikorkeakoulussa Mustialaan liittyviä opinnäytetöitä on tehty Mustialan imagosta Antti Aaltosen (2013) opinnäytetyössä *Mustialan imago – Mielikuvat ja kokemukset* ja Arto Nurmelan (2013) opinnäytetyössä *Mustialan museoista näkyvämpiä – sekä alueen identiteettiä vahvemmaksi pedagogian, teknologian ja elämysten avulla*, Mustialan hevosista Emma Laineen (2013) opinnäytetyössä *Mustialan hevoshistoria – Hevoset osana Mustialan maatalousopetusta 1800- ja 1900-luvuilla* ja Heidi Jääskeläisen (2016) opinnäytetyössä *Mustialan hevoset : Valokuvanäyttely Suomi 100 -juhlavuotena*. Mustialan viheralueisiin liittyviä opinnäytteitä ovat Heli Ahingon (2016) *Mustialan maanviljelysopiston ja sen lähiympäristön vanhojen omenapuiden kulttuurinen ja geneettinen monimuotoisuus* ja Annika Muurinahon (2012) *Mustialan kulttuuri- ja luontopolku*.

1.5 Menetelmät

Kulttuuriympäristön tutkimusta palvelee mielestäni parhaiten valokuvan sisällön rakentumisen merkitykseen painottuva tarkastelu. Silloin valokuvan visuaalisessa analyysissä huomioidaan kulttuuriset kerrostumat, fyysinen ympäristö ja historiallinen jatkumo. Valokuvan tulkintaan käytetään usein taidehistorian menetelmiä, mutta katson, että välineillä, joilla kuvista voidaan etsiä kulttuuriympäristön rakentumista valottavia elementtejä, kuvia voidaan suoraan hyödyntää tausta-aineistona. Näkökulmassa on hyvä ottaa huomioon tulkinnan ajallis-historiallinen ulottuvuus, sillä valokuvia käytetään usein aivan muuhun tarkoitukseen, kuin mihin ne on alun perin otettu. Kuvauspaikan ja -hetken ymmärtäminen selittää elämysympäristön laajuutta, ajan henkeä ja syitä

valokuvalle. Historialliset tosiasiat tekevät kuvan myöhemmästä tulkinnasta uskottavan. Ajan muutoksen ymmärrys tai valokuvaajan intressit eivät muuta valokuvaa itsessään, mutta ne asettavat kuvan laajempaan tarkasteluympäristöön ja se on kuva-arkistojen käytettävyyden perusedellytys. Tutkimuksessani on halu liittää valokuva yhdeksi kulttuurihistorialliseksi elementiksi, jolla on informaatioarvo ja käsitellä valokuvaa sisältölähtöisesti muutoseikat sivuuttaen. Pyrkimykseni on minimoida subjektiivista näkemystä kuvien analysoinnissa paneutumalla aineistoon tekijälähtöisesti ja aikakauden valokuvallisen hengen mukaisesti.

Museokontekstissa valokuva on fyysinen objekti, joten kokoelman käsittely objektina voisi olla mahdollinen. Jos tarkastelisin kuva-aineistoa fyysisenä objektikonaisuutena, tutkielmani sijoittuisi perinteisen museologian alle, mutta kulttuuriympäristön näkökulmasta katson aineistoa kulttuuriperintönä, jolla on tiedollinen arvo ja kuvakokoelman kohdalla nimenomaan kuvasisällön tiedollinen arvo. Sen vuoksi museologisen tutkimuksen keskeinen kokoelman merkitysanalyysi⁵⁵ ei ole tutkielmani tavoite. Pohdin tutkimukseeni soveltuvaa menetelmäkenttää spatiaalisen analyysin kautta, museologisen objektitutkimuksen mallilla, kulttuurihistoriallisen kuvatutkimuksen sisällöntarkastelun kautta, elävän perinnön *Kestävän kehityksen kompassin* sekä ikonografian kautta.

Kuvauspaikan ymmärtämiseksi on mahdollista yhdistää kulttuuriympäristö ja valokuva topografisin keinoin ajattelemalla kuvauspaikkaa koordinaattina. Spatiaalisissa analyysissä paikkainformaatiota voidaan havainnollistaa visuaalisin keinoin. Se tarkoittaa tilastollisten menetelmien soveltamista paikkatietoon.⁵⁶ Paikkatieto sisältää sijainnin ja siihen linkitetyn ominaisuustiedon. Valokuvauspaikan sijaintiedon voi muuttaa koordinaatiksi, vektoripisteeksi, ja tieto on mahdollista sijoittaa karttapinnalle. Tämän visualisoinnin avulla voi havainnoida Ruhasen elämysympäristöä ja löytää mahdollisia yksittäisiä klusterialueita.⁵⁷ Kun hyödyntää olemassa olevia GIS (geographic information systems) aineistoja, avointa dataa ja yhdistää visualisointiin paikkatietojärjestelmässä⁵⁸ alueelle määritellyt nykyiset suojeluarvot, on mahdollista verrata visuaalisesti Ruhasen elämysympäristöä ja nykyistä arvomaailmaa. Siinä näkyy historiallinen arvo yhdessä nykypäivän kanssa ja voidaan arvioida menneisyyden vaikutusta. Spatiaalisen datan hyödyntäminen on yksi keino löytää kuva-aineistosta elävää perinnettä sisältäviä kuvaobjekteja lähempää sisällön tarkastelua varten.

⁵⁵ Häyhä, Jantunen & Paaskoski 2015. Suomalaisen museoiden tarpeisiin on kehitetty merkitysanalyysimenetelmä museo-objektien ja -kokoelmien merkitysten ja museoarvon määrittelyyn.

⁵⁶ Härkönen 2016, 191.

⁵⁷ Härkönen 2016, 195.

⁵⁸ Holopainen ym. 2015, 33, 13. Paikkatietojärjestelmä on tietokonepohjainen järjestelmä, jolla tallennetaan, haetaan, käsitellään, analysoidaan ja ylläpidetään ja tulostetaan paikkatietoa.

Susan M. Pearcen (1992) objektitutkimuksen mallilla (1986)⁵⁹ voidaan lähestyä negatiivisia objekteina. Objektin historia, sekä fyysinen, että käyttöhistoria eli aiheen historia, tulee mallissa kattavasti dokumentoiduksi. Valokuvan kohdalla aiheen myöhempi käyttö eri yhteyksissä on objektin historian sekä erityisesti kuvan kontekstitietojen kannalta olennaista. Muuttuvan maailman vaikutukset kuvan ja kuva-aiheen merkitysten muuttumiseen tulee mallissa dokumentoitua. Katson hyvänä ja valokuvan tulkintaan liitettynä yllättävänäkin seikkana ympäristön tai elämänpiirin mukaan ottamisen. Sillä voidaan määrittää sekä fyysisen olemuksen syyt että valokuvan syntyyn liittyvä henkinen ympäristö niin mikro- kuin makrotasolla. Mallilla voisi olla hedelmällisempää tarkastella sisällöltään yhtenäisempää kuvakokonaisuutta, kuin mitä Ruhasen kokoelma on.

Anne Isomursu (2011) käsittelee museoiden valokuvakokoelmia ja niiden luettelointia, eli kokoelmanhallinnan prosessia, jossa luodaan määrämuotoista aineistonkuvailua. Sisällönkuvailu on luettelointivaihe, jossa kuvaan liitetään aiheeseen liittyvää kontekstitietoa. Hän jakaa sisällönkuvailun ja luettelointitavat perusluettelointiin, kulttuurihistorialliseen luettelointiin ja valokuvaaja- ja teoskeskeiseen luettelointiin. Tutkimuksessani perusluettelointi eli minimitaso käsittäisi vain tiivistetyn aihekuvailun ja yhteismitallisia asiasanoja, mutta laajennettuna kulttuurihistorialliseen luettelointiin tarkasteluun saadaan erityistietoa valokuvahistoriasta, paikallishistoriasta tai vaikka elävästä perinteestä. Narratiivisessa eli kertovassa sisällönkuvailussa pyritään tiivistämään kirjallisessa muodossa kuvan keskeiset tapahtumat ja asiat kokonaisiin lausein lähtien kuvan lajityypistä. Valokuvan käyttökulttuuri ja käyttöformaattien tuntemus tukee sisällönkuvailua. Tutkimuksessani käsittelen lasinegatiiveja, joten eri valokuvaformaattien erittely ei ole tarpeen.⁶⁰ Isomursun malli soveltuu Pearcea paremmin tavoitteeseeni kulttuurihistoriallisen valokuvan tulkitsemiseen kokonaisuutena.

Verkosta tulostettavassa *Kestävän kehityksen kompassissa* on neljä teemaa, jotka jakautuvat kahteen näkökulmaan: yhteiskunta (osallisuus ja vuorovaikutus), talous (taloudellinen tasa-arvo ja kaupallisuus), ympäristö (ekologisuus ja luontosuhde) ja kulttuuri (jatkumo ja omistajuus).⁶¹ Teemojen alla esitettyjen kysymysryppäiden avulla tarkastellaan valittua perinnettä. Mustialasta erottelemini Ruhaselle merkityksellisiin perinteisiin torvisoitto, kalastus ja instituutti työkalun kysymyksiä voisi esittää ja saada kohtuullisia vastauksiakin, mutta heterogeenisen valokuvakokoelman sisällöntarkasteluun se ei sovellu. Aineiston aihepiirin tulisi olla yhtenäinen samaa perinnettä kuvaavaa,

⁵⁹ Pearce 1992, 272–273.

⁶⁰ Isomursu 2011, 70–80.

⁶¹ Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys 2021. Suomessa 2019 pidetyssä seminaarissa "Living Heritage in the Nordic countries" kehitetty työkalu kestävän kehityksen ja elävän perinnön ulottuvuuksien pohdintaan.

jotta se olisi mielekästä. Kysymykset laajentavat kuitenkin yksittäisten valokuvien tulkintaympäristöä elävää perintöä etsiessä esimerkiksi kuva-aineiston sisällönanalyysissa.

Ikonografisen metodin teoriassa kuvaa luetaan suhteessa tarinaan eli kuvaa ei ole olemassa ilman tekstiä. Tässä tulee mieleen dokumentaarisen ja journalistisen kuvan ero, journalistisessa kuvassa on kuvateksti. Tässä voidaan viitata Benjaminin huomioon, että kuvatekstille on tarvetta. Ikonografiaa käytetään kuvien ja kuvatyyppeiden alkuperän, erityispiirteiden, merkityksen ja historiallisen kehityksen tutkimiseen ja kuvien välittämien maailmankatsomuksien analysoimiseen.

Lahden kaupungin maankäytön toimeksiantona tehdyssä maisemaselvityksessä Lahden Ruuhijärvestä 2019 mainitaan ikonografinen analyysi päteväksi tulkitsevan maisematutkimuksen välineenä.⁶² Taideteosten ja valokuvien luokittelussa ikonografiaa on käytetty luokittelujärjestelmässä Iconclass, joka on kehitetty asiakkaiden tarpeeseen löytää teoksia aiheen mukaan.⁶³ Taneli Eskola (1997) on soveltanut Panofskyn teoriaa Aulangon maisematutkimuksessa, sekä Sirkku Manninen (2018) Pro Gradussa *Saksalaisena Savossa – Arnold Boos (1831–1880) Kuopion kaupunkiympäristön kuvaajana*.

⁶² Mäkinen 2019, 18.

⁶³ Lüscher 2004 ,14; Tietoa sanastosta <https://finto.fi> (luettu 26.2.2021).

2 TUTKIMUKSEN MAAILMA

Tässä luvussa käyn ensimmäisinä teemoina (luvut 2.1 ja 2.2) läpi taustakirjallisuutta ja luon teoriapohjaa sekä ympäristön, jonka näkökulmasta tarkastelen tätä seuraavia osakokonaisuuksia.

Kolmantena teemana (luku 2.3) selvitän tutkimuksen keskeisen henkilön Kustaa Ruhasen henkilöhistoriaa jakamalla sen kahteen aikakauteen: opiskeluaika ja aika opettajana. Limitän henkilöhistorian tarkastelun Mustialan opiston historian vaiheisiin. Käsittelem ensin Ruhasen opiskeluaikaa. Tarkoituksena on hahmottaa minkälaisessa fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä ja ilmapiirissä Ruhanen opiskeli. Seuraavaksi käsittelem Ruhasen opetusaikaa, joka jakautuu kahteen ajanjaksoon agronomikoulutuksen aikaan ja Maamiesopiston aikaan. Mustialan historiaa ja elävää perinnettä voisi tarkastella Mustialan oppilaskuntien toiminnan mukaan Mustialan Kumppanuskunnan aikaan ja Toveriliiton aikaan. Jaottelu osuisi samaan tavanomaisen agronomi- ja maatalousteknikokoulutuksen välisen jaottelun kanssa. Kolmas mahdollinen tapa on tarkastella Mustialan historiaa eri johtajien aikakausina, joita Ruhasen Mustialassa oloaikaan sisältyy kuusi (Zitting, Grotenfelt, Gripenberg, Enckell, von Konow ja Laiho). Katson kuitenkin, että opiskelu- ja opetusaikajaottelu vastaa paremmin tutkimuksessani käsittelemääni elävän perinnön teemaa, joka Ruhasen kohdalla ei ollut riippuvainen koulutustasosta tai johtajakunnasta.

Neljäntenä teemana (luku 2.4) tässä luvussa on varhainen valokuvaus Mustialassa ja Ruhanen valokuvaajana. Tarkoitukseni on muodostaa käsitys suomalaisesta valokuvauksesta Ruhasen aikaan ja siitä kuinka valokuvaus on näkynyt Mustialassa.

Viidentenä teemana (luku 2.5) tässä luvussa on nykyinen Mustiala viranomaisten arvottamana kulttuuriympäristönä. Selvitän, kuinka nykyarvot rakentuvat Mustialassa, eli minkälaiset arvot määrittävät muun muassa alueen maankäyttöä.

2.1 Keskeinen kirjallisuus ja tutkimukset

Monialaisen tutkimusaiheeni taustaksi pyrin löytämään kirjallisuutta ja tutkimuksia kulttuuriympäristöntutkimuksesta, museologisesta tutkimuksesta sekä valokuvatutkimuksesta. Tutkielmani keskeisimmät kulttuuriympäristötutkimukset Elisa El Harounyn (2008) *Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä: esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe. Osa 1* ja Emilia Rönkön (2012) *Kulttuuriympäristöselvitykset: tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa* innoittivat minua katsomaan vanhaa valokuvaa uudella tavalla paikan merkityksen välittäjänä ja säilyttäjänä. Niiden

kautta pohdin vanhan valokuvan hyödyntämistä maankäytön suunnittelussa ja mukaan tuli uutena näkökulmana valokuvan topografinen merkitys. Maantieteellisiä ajatuksia paikan kokemisesta antoi Doreen Massey (2008) *Samanaikainen tila* teoksen artikkeleissa. Paikan kokeminen elävän perinnön etsimisessä syventää näkökulmaa eletystä ympäristöstä. Tähän löysin syventävää tietoa tutkimukseen oleellisesti liittyvästä paikan hengestä Christian Norberg-Schulzin (1976) kirjasta *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Museologista näkökulmaa museokokoelmiin avasi Suzanne Keenen (2005) *Fragments of the world: Uses of museum collections*, joka pohtii museokokoelmien laajentunutta käyttöä digitalisaation myötä. Susan M. Pearce (1992) *Museums, objects and collections: A cultural study* kertoo teoksessaan laajasti kokoelmien syntymisestä ja niiden merkityksestä. Aineettoman kulttuuriperinnön ymmärtämisessä museologisessa kontekstissa auttoi Marilena Alivizatoun (2012) tutkimus *Intangible heritage and the museum: New perspectives on cultural preservation*.

Digitaalisuus ja digitaaliset kuvakokoelmat mahdollistavat kuvien käytön uudessa laajuudessa ja epätavallisia tietoja yhdistellen. Se tulee yhdistämään vanhoja digitoituja arkistokuva-aineistoja ja niiden hyödyntämistä laajemmassa kontekstissa. Tähän vaikuttaa se kuinka valokuvaa katsotaan, kuinka niitä tulkitaan ja mitä tästä tiedosta päätyy kuvien metatietoihin (kulttuurihistoriallisissa) kuva-arkistoissa. Valokuvakokoelman tutkimisessa ja valokuvan sisällönkuvailussa Anne Isomursun (2011) teos *Kuvansa kullakin – valokuva-arkiston hallinnan kysymyksiä* on ollut keskeinen tietolähde. Se on ensimmäinen laaja teos konkreettisen kuva-arkistotyön perusteista Suomessa. Teoksessa pohditaan kiinnostavasti kulttuurihistoriallisen museon valokuvakokoelmien kannalta kuinka valokuvaa pitäisi katsoa. Näkökulman vuoksi otin sen kantavaksi kysymysten asettelijaksi analysoidessani kuva-aineistoa. Kati Lintosen (2011) väitöksestä *Valokuvalistettu luonto: I. K. Inhan tuotanto luonnon merkityksellistäjänä* löysin paljon kiinnostavaa tietoa valokuvatutkimuksesta. Mustialaakin kuvannut Inha avasi esimerkillään suhtautumisesta valokuvaan aikana, jolloin maisemakuvaus kukoisti. Maisemavalokuvan tutkimuksesta löytyisi useampikin tutkimus, mutta näkökulma on usein taidehistorian näkökulma, kuten Antti Valliuksen (2013) tutkimuksessa *Kuvien maaseutu: Maaseutumaisemakuvoaston luomat mielikuvat suomalaisesta maaseutukulttuurista* ja Ismo Luukkosen (2017) tutkimuksessa *Valokuvan ajallisuus: Maiseman kerrostumista ajan kokemukseen*.

Vanhan valokuva-aineiston hyödyntämisestä ja nykyisestä valokuvaan pohjautuvasta historiatutkimuksesta kertova Olli Kleemolan ja Silja Pitkäsen (2018) toimittama artikkelikokoelma *Photographs and history: Interpreting past and present through photographs* antoi näkökulmia siihen, miten vanhoja valokuvakokoelmia voidaan nyky menetelmillä hyödyntää. Siinä keskitytään vähemmän tunnettuihin kuviin ja yksittäisten valokuvien

sijaan laajempiin kuvakokonaisuuksiin. Teoksessa kysytään kuinka menneisyyden kuvat luovat mielikuvia eli kuinka kuvat tekevät historiaa.⁶⁴

Sitä minkälainen asema valokuvalla oli aikana, jolloin tutkimukseni valokuvat otettiin, tutkin Walter Benjaminin (1936) ja John Deweyn (1934) ajatusten kautta. Otin mukaan myös valokuvatutkija Roland Barthesin (1985) teoksen *Valoisa huone: La Chambre Claire = Camera Lucida*. Valokuvauksen historian vaiheissa tukeuduin Leena Sarasteen kirjoittamiin teoksiin *Valokuva tradition ja toden välissä* (1996) ja *Valokuva: Muisto, viesti, taide* (2010). Mustialan historiaa avasi useampi 1900-luvun alussa kirjoitettu teos. Vuonna 1929 julkaistu *Mustiala: 1840–1908: muistojulkaisu Mustialan maanviljelys- ja meijeripiston ja sen oppilaiden kumppanuskunnan vaiheista* oli perusteos, jota täydensi Verneri Tuorlahden (1943) *Mustiala 1840–1940: 100 vuotta maatalousopetusta* sekä Eero Eerolan (1934) *Salmensaaren piilopirtti – kappale Saloisten tarua ja Mustiala-muistoja*. Olavi Linkolan (1981) teoksesta *Mustialan instituutti: sekä muita entisten oppilaiden muistelmia* löysin tärkeää muistitietoa kirjoittamattomasta Mustialan instituuttiperinteestä, jolla on keskeinen rooli, kun puhutaan Mustialan hengestä tänä päivänä. Tero Halosen (2010) tutkimus *Maaseutuopistoista yliopistoon: maatalous- ja metsätieteiden tutkimus- ja opetustoiminnan akademisoitumisprosessi Helsingin yliopistossa vuoteen 1945* selvitti agronomikoulutuksen siirtymisprosessia Mustialasta Helsinkiin. En ottanut mukaan johtajien Grotenfeltin tai Enckellin aikalaispohdintaa, mihin Mustialaa on käytettävä, murroskaudesta, jolloin vanha Mustiala päättyi ja Maamiesopiston aika alkoi 1900-luvun alussa. Katson että Halonen on löytänyt laajemman maailman, joka vaikutti agronomikoulutuksen siirtymiseen maaseudulta kaupunkiin sekä agronomiprofession asemaan. Ruhasen aika Mustialassa jatkui vielä vuosikymmenet Maamiesopiston puolelle, joten siirtymisen vaikutukset vaikuttivat epäilemättä Ruhasenkin elämään.

2.2 Tutkimusympäristön kulttuuriympäristö

Emilia Rönkkö (2012) sanoo kulttuuriympäristöselvityksiä koskevan väitöksensä esipuheessa, että ”selvitysmenetelmiä tulisi kehittää ennen muuta siten, että kulttuuriympäristöjen tarkastelu teemallisten ja toiminnallisten kokonaisuuksien kautta mahdollistuisi nykyistä paremmin yksittäisten kohteitten sijaan.”⁶⁵ Se on monitahoinen toive. Maankäytön suunnittelussa käytetään pohjana viranomaisien laatimia selvityksiä, joissa tutustutaan alueen historiaan, toimintaan ja fyysisiin piirteisiin maastokäynneillä ja arkistolähteitä tutkimalla. Taustatiedon hankkiminen on hallinnollisen päätöksenteon yksi edellytys. Kuva-arkistot ovat yksi tietolähde ja vanhan kuva-aineiston merkitys tulee

⁶⁴ Kleemola, Pitkänen, Honkaniemi & Elo 2018, 8–10.

⁶⁵ Rönkkö 2012, 7.

esille tausta-aineistonselvityksessä. Jos kulttuuriympäristön rakentumisesta vuosien varrelta on voitu esittää kuvallisia esimerkkejä, kokonaisuuden hahmottaminen on vaivattomampaa. Vanhan valokuva-aineiston kontekstietojen laajuus auttaa suunnitteluprosessissa, sillä tähän aineistoon on mahdollista verrata nykyhetkeä ja tehdä mahdollisista muutoksista tarvittavia päätelmiä. Lähtötietoaineistoilla ja sen käytettävyydellä on suuri vaikutus lopputulokseen. Selvityksissä ja vaikutusten arvioinneissa korostuu rakennettu kulttuuriympäristö ja puutteita näkyy muun muassa selvitysten havainnollisuudessa⁶⁶, johon luen muun muassa valokuvat ja kartat. Kartoista ei kuitenkaan välity paikan luonne tai elämisen tavat⁶⁷, joilla on suuri merkitys alueen rakentumiseen. Tarjolla oleva tausta-aineisto, kuten valokuvat, olisi hyvä olla helposti saatavilla ja tarpeellisilla tiedoilla varustettuja. Etenkin jos työhön on palkattu ulkopuolinen konsultti ja kaavoitukseen varattua aikaa on vähän.

Mustialan kaltaisessa jatkuvasti muuttuvassa ja kehitykseen mukautuvassa ympäristössä elävä perintö, joka on ollut ohjaamassa aineellisen ympäristön rakentumista, olisi selkeämmin tuotava esille. Näkisin Mustialan pienenä yhteisönä, pikkukaupunkina, jossa sosiaalisella ympäristöllä on suuri vaikutus kokonaisuuteen. Elisa El Harouny (2008) toteaa, että usein keskitytään vain rakennuksiin ja asukaskokemus sivuutetaan. Tavat kuitenkin määrittelevät mitkä alueet ovat olleet käytössä ja niiden merkitykset muuttuvat ajan ja elämäkokemuksen myötä.⁶⁸ Nuoruudessaan Mustialassa opiskelleen mielikuvat paikasta ovat hyvin erilaiset kuin 30 vuotta myöhemmin satunnaisena vierailijana, vaikka ympäristö on säilynyt samanlaisena. Mustialan pikkukaupunkiin ei paluumuuteta, mutta Mustialassa opiskelleita saattaa olla neljässä polvessa. He jakavat jonkin samanlaisen paikkakokemuksen kuin vakituinen asukas. Heitä yhdistää historian tuntemus, tietoisuus menneisyydestä, joka on yksi edellytys nykypäivän muutosprosessien ohjaamiselle.⁶⁹ Laurier Turgeon (2009) on todennut, että kohteiden entisöinti ja edistämishankkeet ovat liian usein yksinomaan asiantuntijoiden vastuulla, joita ajaa halu kehittää paikan arkkitehtonista potentiaalia ja on taipumus sulkea pois paikkaan liittyvät yhteisöt. Se usein säilyttää paikan mutta ei välttämättä henkeä.⁷⁰ Pitäisikö Mustialan aluesuunnittelussa kuulla vanhoja oppilaita? Huvittava ajatus. El Harouny käyttää ilmaisua paikallisen universaali vaaliminen ja käsitettä situationaalinen.⁷¹ Moderni aika rakentuu yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja paikallisen kulttuurin suojele onkin kansallinen tai jopa kansainvälinen asia. Situationaalisuudessa ihmisen todellisuus on kytköksissä kulloiseenkin elämäntilanteeseen ja kulttuuripiiriin ja eletyn elämän

⁶⁶ Rönkkö 2012, 19.

⁶⁷ El Harouny 2008, 145.

⁶⁸ El Harouny 2008, 30.

⁶⁹ El Harouny 2008, 26, 40.

⁷⁰ Turgeon 2009, XLI.

⁷¹ El Harouny 2008, 93, 96.

vuoksi aikaisempiin situaatioihin palaaminen onkin mahdotonta.⁷² Paikkojen ja identiteettien muuntuessa tekijöiltään paikan henki voi silti säilyä. Mutta miten? Niin kauan kuin on muistelijoita tai paikan eläneitä? Mustialassa opiskelijayhteisö on sadan vuoden takaiseen opiskeluun verrattuna hajanaisempi, kun esimerkiksi opinnot eivät vaadi enää läsnäoloa. Paikkaan sitouttava vaikutus ei ole enää yhtä vahva. Voisin lainata suoraan Tore Tallqvistin (1982) ajatuksia:

”Yhteisö, jonka jäsenet ovat sitoutuneet yhdessäolosta ammentamiseen ja sille antamiseen sekä keskinäisestä läheisyyden tunteesta merkityksensä saavaan läsnäoloon, voi elää paikkaa mahdollisimman jaetuksi kokemukseksi. Saavutettava, olemukseltaan ja merkityksiltään moniulotteinen, ihmisten omikseen kokemien paikkojen kerrostuvuudessa muotoutuva ympäristö ilmentää vahvaa paikallista identiteettiä. Jos moniulotteisuudessaan yhtenäiseksi rakentunut ympäristö sen sijaan irrotetaan siihen vaikuttavista prosesseista, se saattaa jäykistyä fyysiseksi tilanteeksi ja ohentua merkityksiltään.”⁷³

Ruhasen aikaan moniulotteisen Mustialan historia näkyi ja kuului opiston elämässä. Maataloushistorian tuntemus oman museon havainnoimana ja oman opiston perinteet kuuluivat ennen paikan tapoihin.

Kulttuuriympäristön suojelulla osoitetaan paikan olemassaolo ja sillä on suuri merkitys paikan identiteetin kehityksessä. En ajattele suojelulla aineellisen säilyttämisen korostamista, vaan yhteisön tapojen ja toimien suurempaa arvottamista. Mitä suojelusta kertoo Mustialassa rakennuksen seinään kiinnitetty paperi ”Museoviraston suojelema”?⁷⁴ Ehkä se kertoo, että tämä rakennus on ulkopuolisen tahon (Museoviraston) määräämänä tuomittu säilytettäväksi, vaikka kunto kertoo jo muuta. Ajatellaan, että Museovirasto on myös velvollinen korjaamaan rakennus, vaikka näin ei ole. Se on omistajan vastuulla. El Harouny sanookin alueen ulkopuolella muodostetun suojelunäkemys johtavan helposti etäisempään subjekti – objekti -asetelmaan. Arvostetaan näkyviä ominaisuuksia, kun taas paikalliset elävät siinä todellisuudessa.⁷⁵ Paperilla ikään kuin otetaan paikallisilta pois oman ympäristön määräämisoikeus. Olen Relphin (1976) kanssa samoilla linjoilla, kun ajatellaan nykyihmisen paikattomuuden kokemusta, joka tulee kyvyttömyydestä kokea, luoda ja vaalia paikkoja ja sen myötä erityislaatuisten paikkojen olemattomuutta ja identiteettien kokemisen heikentymistä. Jos ihmisen yhteys kokonaisuuteen esimerkiksi Mustialassa katkeaa, hämärtyy myös alueen merkitys asukkaalle. Rakennus kotina ja asuinpaikkana tuokin viranomaistyöhön paljon uudenlaisia merkityksiä.⁷⁶

⁷² El Harouny 2008, 131, 132.

⁷³ El Harouny 2008, 136 mukaan Tallqvist 1982, 21.

⁷⁴ Museoviraston suojelema rakennus -kyltti pihavaraston seinässä 16.7.2018.

⁷⁵ El Harouny 2008, 94.

⁷⁶ El Harouny 2008, 35 mukaan Relph 1976, 6.

Valtakunnallisessa rakennusperintöstrategiassa 2001 rakennetun kulttuuriympäristöihin kohdistuva tutkimus tarkastelee kohteita kulttuurisina ja historiallisina ilmiöinä. Se todetaan myös puutteeksi.⁷⁷ On nähty tarvetta liittää mukaan selvitys rakennusperinnön merkityksestä osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä näiden väliset vuorovaikutussuhteet.⁷⁸ Tässä kaivataan eri oppialojen välistä dialogia, jotta voidaan huomioida myös fyysisen ympäristön ja sosiaalisen ympäristön välisen kulttuuria luovan vuoropuhelun merkitys.⁷⁹ Rönkkö kysyy, kenelle arvojen määrittely ensisijaisesti kuuluu, asiantuntijalle, viranomaiselle vai asukkaille? Inventoidaanko vain asiantuntijan määrittelemät kulttuuriympäristön arvokohteet vai voivatko kohteiden omistajat päättää listauksista?⁸⁰ Jos paikallisen asukkaan äänen toivotaan kuuluvan, missä vaiheessa paikallinen ääni voisi vaikuttaa?⁸¹ Maankäytön suunnitteluprosessiin liittyvässä asian valmistelussa, johon rakennusinventoinnit ja maisema- ja kulttuuriympäristöselvitykset liittyvät, tulee eteen lausuntojen uudestaan käsittelyä sekä ulkopuolisten tahojen aluesuunniteluehdotuksia.⁸² Voisiko paikallisen äänen voimakkuuteen vaikuttaa esimerkiksi valokuvalla?

Mustialassa yhdistyivät yhteiskunnan eri kerrokset ja opiston sulatusuuni muokasi eri luokkien tavoista muun muassa oppilaiden keskuuteen yhteisen perinteen, jonka tarkoituksena oli pitää heikommasta ja vähävaraisemmasta huolta ja samalla hioa itseään muita parempana pitävien herrojen terävimmät särmät pois. Maantiteilijä Doreen Massey'n (2008) mukaan rakennettu kulttuuriympäristö voi olla myös eri kulttuurien (eri maiden ja eri yhteiskuntaluokkien) kohtaamispaikka, joka tuottaa jotain omintakeista kulttuuriperintöä. Ympäristö itsessään ei sitä tee, vaan sosiaalisella elämällä on siinä keskeinen osa.⁸³ Agronomikoulutuksen aikana Mustialaan oppilaiden mukana vallat kulttuurivaikutteiden virrat olivat varsin laajat ja "Instituutin jyrän" alta lähteneet agronomit sijoittuivat usein korkeisiinkin asemiin.⁸⁴ Ei sovi unohtaa heitäkään, jotka jatkoivat maanviljelyksen parissa. Agronomien sosiaalinen verkosto kattoi laajan yhteiskunnallisen kirjon ja voidaan sanoa, että Mustialan sosiaalinen vaikutus, elävä perintö, on näkynyt sielläkin missä maata ei viljellä.

Mitä tai kenen kulttuuriperintöä valokuvakokoelma sitten esittää? Valintaa tekevät ja kulttuuriperintöä arvottavat tahot, museot, ovat vastuussa siitä minkälaisena se

⁷⁷ El Harouny 2008, 38.

⁷⁸ Rönkkö 2012, 20; El Harouny 2008, 38.

⁷⁹ Rönkkö 2012, 22.

⁸⁰ Rönkkö 2012, 26.

⁸¹ Lahden kaupunki 2020; Marttila 2017.

⁸² Rönkkö 2012, 12.

⁸³ Massey jne. 2008, 29.

⁸⁴ Eskola 1971.

myöhemmin näyttäytyy.⁸⁵ Museologisesta näkökulmasta Per-Uno Ågrenin (1992) jaottelu 1) historiallinen perspektiivi, joka pyrkii kuvailemaan ja ymmärtämään tietyn alueen ja paikan ympäristöllisen kulttuuriperinnön, 2) sosiologinen perspektiivi, joka tutkii instituutioita ja toimintoja kulttuuri ja luonnon perinnön käsityksen tuloksena, 3) kommunikatiivinen perspektiivi, joka yrittää välittää ympäristön kulttuuriperintöä ajassa ja tilassa (in time and space),⁸⁶ kuulostaa kulttuuriympäristön tutkimuksen kannalta erinomaiselta jaolta ja voisin uskoa, että kulttuuriympäristötietouden kasvaessa siitä voisi tulla museon institutionaalisen tason kulmakivi. Oma tutkimukseni istuu hyvinkin tuohon ajatteluun. Mustiala koostuu rakennetusta ja sosiaalisesta ympäristöstä, paikan kulttuuriympäristötiedon lisääminen ja sen välittäminen digitalisaation ja museon tietokantojen kautta. Kunakin aikana valintaa rahoittavat ja hallitsevat tahot lyövät omat leimansa aikansa perintöön ja siitä tehtyihin tulkintoihin. Myös Johanna Turunen (2020) puhui valinnan merkityksestä. Hänen mukaansa kulttuuriperintö on nimenomaan luotua, eikä kyse ole menneisyydestä vaan tämän hetken valinnoista. Merkitykset ovat kuitenkin muuttuvia ja tulkinnat vaihtelevat muun muassa poliittisen ilmapiirin muuttuessa.⁸⁷ Tähän liittyy myös syrjinnän historia, eli valinnan ulkopuolelle jäävä kulttuuri. Rönkkö puhuu siitä modernismin seurauksena tai lähtökohtana, jossa keskusteluyhteys menneeseen katkaistaan.⁸⁸ Myös valokuvaaja toimii valinnan määrittelijänä rajatessaan kuvaa. Valokuva ei ole neutraali dokumentti. Valliuksen (2020) mukaan on tärkeää tutkia kenen muistoja ja käsityksiä välitetään ja kuinka viestit ja merkitykset otetaan nykyisin vastaan.⁸⁹ On kiinnostavaa Mustialan kohdalla pohtia, mikä on sopivaa muistaa ja mikä on korrekta haudata, esimerkkinä lakkautetut instituutin perinteet, tai se mitä Ruhanen halusi valokuvaamalla muistaa ja mitä ei.

Tavanomaisen maatalousoppilaitoksen narratiivi ei ole kronologinen jatkumo, vaan jokainen oppilas on tuonut sinne oman yllätyksellisen elementin, joka osaltaan vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden, opettajien ja fyysisesti paikkaan sitovan elämäntavan kanssa on luonut yhteiskuntaan toimijamateriaalia, jonka vaikutukset ulottuvat syvälle yhteiskunnan kerroksiin. Mustiala on kulttuuriympäristönä moniulotteinen, moniaikainen ja monipaikkainen. Tutkimusaineistoni on aiheiltaan monitahoinen ja eri aikoja sisältävä kokonaisuus, jossa eri aikoina otetut valokuvat kertovat paikan tarinaa linkittäen sen historiaa moneen suuntaan. Valokuva antaa merkityksiä olemassa olevalle ja rakentaa historiaa.

⁸⁵ Vilkuna 2010, 343.

⁸⁶ Ågren 1992.

⁸⁷ Turunen 2020.

⁸⁸ Rönkkö 2012, 203.

⁸⁹ Vallius 2020.

Fenomenologisessa tieteenfilosofiassa ilmiötä tutkitaan havaintokokemuksena ja erotetaan deskriptiivinen eli kuvaileva ja hermeneuttinen eli tulkinnallinen pääsuunta.⁹⁰ Tutkimusaineistoni valokuvakokoelma on yli sadan vuoden takaa ja se sisältää vain rajoitetusti kontekstityöjä, joten lähestyn aineistoa pitkälti tulkinnallisesta näkökulmasta. Sen tarkoitus on etsiä näkökulmia rakennetun kulttuuriympäristön yhteydestä sosiaaliseen ympäristöön, siihen minkälainen vuorovaikutussuhde ihmisellä ja ympäristöllä on. Rönkkö puhuu fyysisen ja sosiaalisen vuoropuhelusta, johon kulttuurinen on sidoksissa.⁹¹ Massey (2008) ajattelee tilaa sosiaalisten suhteiden rakentamana ja että sosiaalista ja tilallista tulee käsitellä yhdessä.⁹² Teoreettis-käsitteellisessä tutkimuksessa pyritään tuomaan esille teoreettisen ja käytännöllisen näkökulman yhteyttä.⁹³ Humanistinen maantiede poikkeaa tavanomaisesta luonnontieteellisestä havainnoinnista ajattelemalla paikkaa eletyksi ympäristöksi.⁹⁴ Sen rakentamiseen Masseylla on ajatus valtageometriasta, joka osaltaan luo tilaa, sillä jokaisella paikassa vaikuttavalla yhteisöllä on oma asemansa ja hierarkiansa. Näiden väliset vuorovaikutukset kuvastavat ja luovat valtasuhteita.⁹⁵ Mustialalla on maantieteellisten rajojen lisäksi myös yhteiskunnan eri tasoilla operoiva sosiaalinen verkosto, joka ulottaa toimintaympäristön fyysisten rajojen ulottumattomiin. Tähän voi liittää myös Rönkön mainitseman modernismiin liittyvän universalisoitumisen ja Massey'n pohtiman globaalisuuden, jonka käsitän tässä fyysisten rajojen häipymisenä ja irrallisten elementtien kohtaamispaikkoina.⁹⁶ Globaalisuus voidaan nykypäivänä nähdä uhkana, koska sen mukanaan tuomat massakulttuuri-ilmiöt saattavat rappeuttaa paikan käytäntöjen jatkumisen.⁹⁷ Valokuvaaja, omassa tutkimuksessani Ruhanen, on ikään kuin maisemaa havainnoiva maantieteilijä.⁹⁸

Kulttuuriympäristöntutkimukseen liitetty valokuva on joissain yhteyksissä rajattu maisemaan ja sen kautta maisematutkimukseen. Siinä käytetyt kartografiset tutkimusmenetelmät selittävät kohdetta positivistisesti, ”granölaisittain”⁹⁹, samoin valokuvan tarkastelu pelkästään teknisten rajoitteiden ja olosuhteiden kautta unohtaa ihmisen ja sosiaalisen toiminnan vaikutukset tulkinnasta. On kiinnostavaa, kuinka kamera nähdään pääasiassa visuaalisia esityksiä ja symbolisia merkityksiä sisältäviä representaatioita tuottavana välineenä ja valokuvat voidaan vaivatta irrottaa alkuperäisestä kontekstistaan. Vertaan valokuvaa alueesta tehtyyn karttaan, jota ei tulkita visuaalisena esityksenä tai vertailla sen eri elementtien painoarvoja kartan pinnalla.

⁹⁰ Rönkkö 2012, 28.

⁹¹ Rönkkö 2012, 24.

⁹² Massey jne. 2008, 8, 10.

⁹³ Rönkkö 2012, 25.

⁹⁴ Eskola 1997, 25.

⁹⁵ Massey jne, 2008, 9.

⁹⁶ Rönkkö 2012, 201; Massey jne. 2008, 111–112.

⁹⁷ Alivizatou 2012, 37.

⁹⁸ Eskola 1997, 27.

⁹⁹ Eskola 1997, 25.

En katso valokuvaa maisemana tai esteettisenä esityksenä, vaan näen siinä mieluummin sosiaalisen paikkakokemuksen, affektin, joka ei välttämättä ole nähty kokemus. Käytän sitä myös sijaintitietona, koordinaattina, jolla eletyn elämän voi sijoittaa kartalle. Esimerkiksi maankäytössä paikan tulkinta maantieteellisesti huomioiden sosiaalisen ja eletyn elämän vaikutukset paikan rakentumiseen on suunnittelun lähtökohta. Sen perus/tausta-aineistona palvelee parhaiten valokuvakokoelma, joka on selitetty ottamisajan tekniset edellytykset, valokuvaajan intressit ja sosiaalisen ympäristön vaikutukset huomioiden. Eli voidaan sanoa, että paikan ymmärtämisen ja valokuvan käsitteilyperiaatteet (tosiasialliset ja tulkinnalliset) ovat samankaltaisia ja molemmat tähtäävät maankäytön kannalta oleelliseen aineistoon. Sen jälkeen tarkastelujen tiedot voi tallettaa museokokoelmiin säilytyn valokuvan tietoihin ja aineisto on saavutettavissa viranomaistahojen tietokantojen välisten rajapintojen kautta maankäytön suunnitteluun paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

2.2.1 Museologinen näkökulma ja informaation kantajat

Museologisen tutkimuksen perustana on kulttuurisen informaation tunnistaminen, johon tutkimukseni pohjautuu, ja sen sosiaalisen merkityksellisyyden toteuttaminen institutionaalisella ja museografisella tasolla. Heritologisen museologian näkemys tutkimukseni viitekehyksenä yhdessä kulttuuriympäristöntutkimuksen kanssa on ohjaava tarkastelukulma katsottaessa valokuvaa informaation kantajana tai välittäjänä ja museoinstituutin säilyttämänä. Valokuvakokoelmaa voidaan katsoa museokokoelmana tai esinetutkimuksen yhtenä menetelmänä. Liitän valokuvaan kolmenlaista informaatiota: fyysisen, visuaalisen ja topografisen. Fyysinen valokuvaobjekti on tietoa materiaalista ja merkintöjen sisällöstä, kuvasisältö visualisoi kuvaustilanteen hetken, paikan ja ajan ja kolmantena negatiivi on koordinaatti kuvauspaikan maantieteellisestä sijainnista. Tutkimuksessani otan huomioon valokuvan kaikki kolme määrittelemääni informaation ta-soa.

Tutkimuksessani keräämisellä ei ole asemaa, vaikka kohteena onkin kokoelma. Kokoelmaa ei ole kerätty, se on kerääntynyt. Sen olemassaolo on tunnustettu, mutta asemaa ei. Susan M. Pearcen (1992) lähestymistavat kokoelmiin ovat historiallinen, funktionalistinen ja strukturalistinen. Tutkimusaineistoni rakentumista voisi ajatella funktionalistisessa ja sen sisältöä tarkastella historiallisella silmällä ja strukturalistisesti semioottisessa valossa. Hän näkee objektit *todellisina asioina ja rakennettuna ymmärryksenä*.¹⁰⁰ Tämä kahdenlainen luonne näkyy kokoelmaan suhtautumisessa. Yritän hakea todellisten asioiden (valokuvien) kautta merkityksiä, jotka antavat pohjaa aiheen ymmärtämiselle.

¹⁰⁰ Pearce 1992, 257.

Pearce keskittyy esineelle annettuun kulttuuriarvoon (cultural value vrt. museality) ja valintaan ja sen prosessiin. Onko valokuvakokoelma valmiiksi sekundaarinen kokoelma, koska valokuvaaja on jo tehnyt valinnan kuvatessaan? Lasinegatiivikokoelman kohdalla on vaikea sanoa, puhutaanko yksityisen keräämästä kokoelmasta, jos se koostuu valokuvista, joita on useampi kuvaaja ollut ottamassa tai tekijöistä ei ole tietoa, mutta osassa tieto on. Zbyněk Stránskýn mukaan sekundaariset dokumentit (kirjat, arkistomateriaali) ei pitäisi kuulua museologian alalle, tai ainakaan primaariin museomateriaaliin, jonka vuoksi kirjastoja ja arkistoja ei pitäisi pitää museologisina laitoksina.¹⁰¹ Peter van Mensch (1998) määrittelee objektin informaatioarvon: *keksiminen* – käsitteellinen identiteetti, *toteuttaminen* – tosiasiallinen identiteetti, *käyttö* – varsinainen identiteetti. Tosiasiallinen identiteetti, negatiivi, on mielestäni saavuttanut informaatioarvon, jos van Mensch puhuu valmiista objektista. Negatiivi on valmis ja sen käyttö on valmis, vain valokuvavedoksen elämä jatkuu erilaisina käyttöinä. Digitalisaation myötä negatiivia ajatellaan ehkä samalla tasolla valokuvavedoksen kanssa, koska sitä voidaan käyttää samoin kuin valokuvaakin, positiivina. Voidaan aiheellisesti kysyä, kuuluuko valokuva tai negatiivi ensinkään kulttuurihistorialliseen museoon. Siellä sen merkitys on pääasiassa tutkimuksia ja näyttelyitä kuvittava. Lasinegatiivilla ei ole näyttelyarvoa fyysisenä kappaleena, vain tekstiä ja näyttelyitä kuvittava arvo. Postikortin voi tulkita tai hyväksyä helpommin museoesineeksi tällaisessa ympäristössä esimerkkinä kuvanomaisesta objektista. Negatiivit voidaan katsoa sekundäärisiksi dokumenteiksi, kuten kirjat ja arkistomateriaali. van Mensch esittää jatkossa niin, että eroa primaarin ja sekundäärisen dokumentin välille ei tehdä, koska kaikki objektit ovat informaation lähteitä ja dokumentti. Tavallisesti artefaktit kuuluvat museoon, dokumentit arkistoon, kirjat kirjastoon, rakennukset historialliseen suojeluun, elävät organismit kasvi- tai eläintieteelliseen. Jaottelut kuitenkin käytännössä sekoittuvat. Digitalisaation myötä kotisohvasurffailun kaltainen kokoelmaselailu luo uusia tulkintoja sekä kokoelmasta, että yksittäisestä objektista ja mielikuva fyysisestä ja yhtenäisestä valokuvakokoelmasta pirstaloituu.

Tutkimusaineistoni säilyi, koska sille annettiin kuitenkin jokin arvo. Mikä? Jos negatiivit olisivat vieneet liikaa tilaa, olisiko ne hävitetty? Säilyäkseen nyt, kokoelmalle pitää määrittää arvo. Miten verrata kulttuuriarvoa museoarvoon? Keene (2005) puhuu myös kulttuurisesta pääomasta, jota kokoelmat sisältävät. Niiden kautta ihmiset voivat tuntea, että heidän kulttuurinsa on arvotettu. Kulttuuriarvoa on vaikea mitata, ja yhtenä keinona esitetään haluaako siitä maksaa. Arvoon vaikuttaa kuinka paljon objektista tiedetään.¹⁰² Museaalisuuden tunnistaminen on osa museologista tutkimusta. Stránskýn

¹⁰¹ van Mensch 1998. Väitöksen osa: The object as data carrier.

¹⁰² Keene 2005, 165, 183.

mukaan museaalisuus on potentiaalinen laatu, jonka valittu objekti saavuttaa valintaprosessin kautta.¹⁰³ Ivo Maroevic (1998) ja Stránský näkevät museologian tieteenä dokumentoinnin alalla yhdessä informaatiotieteitten, dokumentaatiotieteitten, arkisto- ja kirjastotieteitten kanssa. Stránskýn ajatusten kautta soveltava tutkimus on museografista tutkimusta ja perustutkimus koskee objektien kulttuurista informaatiotutkimusta. Maroevic puhuu museaalisuudesta informaationa ja Stránský arvona.¹⁰⁴ Tekisi mieleni yhdistää ne. Museaalisuus kertoo arvosta ja arvo on informaatiota. Samoin kuin valokuvaustapahtuma, jolloin valokuvan merkitys ja arvo on luotu valokuvaa otettaessa. Arvo pitää tunnustaa, jotta voidaan keskittyä informaatioon, jota se välittää tai sisältää. Yksittäisessä objektissa on molemmat: arvo perustuu sen menneisyyteen ja nykyisyyteen (sisäinen) ja informaatio menneen, nykyisyyden ja oletetun tulevan keskeiseen viestintään (ulospäin). Pearcen mukaan korostetaan objektia informaation kantajana enemmän kuin objektia yksilönä.¹⁰⁵ Nykymuseologia on linkittynyt viestinnän kehitykseen, informaatiotieteeseen ja laajentaa monitieteisyyden rajoja.¹⁰⁶ Museon tai heritologisen laitoksen laajeneminen kaikkeen kulttuuriperintöön, myös elävään perintöön, olisi automaattisesti ymmärrettävissä ja näkyisi automaattisesti muutoksena kun se tarjoillaan yleisölle uudella viestintätekniikalla. Silloin Tomislav Šolan ajatus sijoittaa museologia informaatiotieteisiin saisi uutta pontta.¹⁰⁷

Tutkielmassani allekirjoitan valokuvakokoelman käsittelyn sekä Stránskýn museaalisuuden että Maroevicin kulttuuri-informaationäkemyksen kautta. Museaalisuuden (museality) määrittely kokoelman yleisenä merkityksellistäjänä ja kulttuuri-informaatio sisällön analyysin avulla. Maroevic (1983) esitti jaon kulttuurinen ja tieteellinen informaatio. Se kuulostaa erinomaiselta. Haluaisin nähdä valokuvakokoelman penkomisen kulttuuri-ilmiöiden penkomisena. Se tuottaa tietoa tieteen käyttöön. Tieteellinen informaatio käsittää tieteelliset tosiasiat ja kulttuurinen informaatio käsittelee arvoja, jotka johtuvat sosiaalisesta kontekstista. Vaikka kulttuurihistoriallinen valokuva on fyysinen objekti, sen sisältämä informaatio tekee siitä poikkeavan, sillä fyysisuus häviää ja kuvan sisältö jää. Lähestymistapani museologiaan on empiiris-teoreettinen¹⁰⁸ ja seuraan Stránskýn museaalisuutta ja Maroevicin ja Šolan informaatioajatuksia. Tutkielmassani käsittelen kulttuuriympäristöä ja kulttuuriperintöä perinteiseen museotyöhön liittyvän

¹⁰³ van Mensch 1998 mukaan Stránský. Väitöksen osa *Museological research*.

¹⁰⁴ van Mensch 1998. Väitöksen osa *The object as data carrier*; Maroevic 1998.

¹⁰⁵ Pearce 1992, 116.

¹⁰⁶ Šola 1997, 174.

¹⁰⁷ Šola 1997, 24, 58, 233.

¹⁰⁸ van Mensch 1998. Väitöksen osa *Museology research*. Empiiris-teoreettinen tutkimus tähtää merkittävään tai olennaiseen järkevyyteen, kykyyn nähdä merkittävät suhteet todellisuuden erilaisten ilmiöiden välillä ja tavoite on pääasiassa deskriptiivinen kuvaileva. Se yrittää ymmärtää museologisen ilmiön historiallisessa ja sosiokulttuurisessa kontekstissa, jonka fokus on kulttuurisällössä.

aineiston kautta. Mutta valokuvakokoelman käsittelyn laajentuessa kuvatun paikan arvoihin ja yhteisöä hyödyttäväksi ja kulttuuriperintöä säilyttäväksi puhutaan hyvinkin paljon heritologisesta lähestymistavasta. Keskeistä on paikan identiteetin säilyminen ja sen vahvistaminen.¹⁰⁹

Informaatiota ajatellaan tahallisenä ja tahattomana informaationa. Intentionaalinen eli *tahallinen* informaatio on tekijän tarkoituksen mukainen informaatio. *Tahaton* puolestaan viittaa ominaisuuksiin, jotka johtuvat materiaalin käytöstä tai teknologian soveltamisesta. Valokuvaan sisältyy tahallisenä informaationa kuvaajan toimeksianto, kuvaajan näkemys ja kohde. Tahatonta informaatiota voidaan olettaa näkyvän laajoissa maisemakuvassa tai markkinakuvassa. Sitä on myös strukturaalinen informaatio kuten ilmakuplat, sormenjäljet, joita negatiiviin on jäänyt esimerkiksi negatiivia kehitettäessä. Tämä informaatio tulee näkyväksi vasta vuosien kuluessa sormen rasvojen reagoidessa negatiivin emulsion kanssa. Tahattomaan informaatioon liittyy myös katsojan tulkitsema informaatio, joka muodostuu katsojan oman taustan, kiinnostuksen ja katsomisen tarkoituksen kautta. Kuva, johon ei liity mitään tietoa, ei kuvaajan motiiviin, aikakauden tai kohteeseen liittyvää, ei ole kulttuurihistoriallisesti arvokas, mutta taidehistoriallisesti sen arvo voidaan nähdä kuvallisiin elementteihin paneutuessa.¹¹⁰

Viestinnän peruskolminaisuus: lähettäjä, viesti/väline ja vastaanottaja toteutuu valokuvassa, viestin välittäjässä. Mutta kun valokuvaan lisätään fyysiset määreet, ajalliset ja paikalliset tiedot, se muuttuu lähemmäksi perinteistä museo-objektia.¹¹¹ Ainoa kärkeä erotus on se, että valokuvan nähdessään katsoja ei kysymyksellään ”mistä tämä on?” tarkoita mistä fyysinen valokuva tai negatiivi on peräisin, vaan sitä mistä kuvan aihe on otettu, kun taas perinteisenpää museo-objektia esimerkiksi kaappia katsoessaan hän kysyy mistä fyysinen kaappi on peräisin. Tässä toteutuu valokuvan läpinäkyvyys, jossa valokuva itsessään häipyä.

Negatiivi on tuhoutuva objekti, jonka häviämistä hidastavat konservointi ja asialliset olosuhteet. Digitointi taltioi aiheen ja siirtää sen muotoon, joka nykyajatuksella säilyy loputtomiin. Digitoidusta valokuvasta ei näy alkuperäisen negatiivin fyysiset ominaisuudet, jotka saattaisivat kertoa kuvan syntyhetkistä. Tätä informaatioita ei usein tallenneta metatietoihin. Ne keskittyvät valokuvaajaan, kuvauspaikkaan ja aikaan, eli informaatioon, joka toteuttaa negatiivin alkuperäistä tehtävää. Kun ajattelee, että lasinegatiivilla ei ole sen ottamisen ja vedostamisen jälkeen ollut enää mitään arvoa informaation välittäjänä 1900-luvun alussa, niin siitä onkin tehty ruutu lasikuistin ikkunarivistöön. Silloin lasinegatiiville on muodostunut uusi merkitys osana rakennustaidetta tai

¹⁰⁹ van Mensch 1998, väitöksen osat Object of Knowledge, Museology research ja The object as data carrier.

¹¹⁰ van Mensch 1998, väitöksen osa The object as data carrier.

¹¹¹ van Mensch 1998, väitöksen osa Communication.

käsityöläistaitoa. Materiaalin kierrätys on ollut tavanomaista ajassa, jolloin kankaankappaleet käytettiin tarkoin ja vaatteeksi liian pieni silppu sullottiin tyynyjen täytteeksi. Siileät ja tasalaatuiset lasinegatiiviruudut ovat korvanneet ehkä hyvinkin juovikkaan ikkunanaruudun.

Suzanne Keene (2005) oli ensimmäisiä, joka huomioi digitalisoinnin mahdollisuudet museokentällä. Hän puhuu informaatiokokoelmista ja digitaalisista kokoelmista objektikokoelmien sijaan. Tästä on jo 16 vuotta ja nyt se on todellisuutta. Kehittyvä kommunikatio tuo uusia tapoja häivyttää maantieteellisyyden rajoja Rönkön ja Massey'n ajatusten tapaan. Keene sanoo sen vaimentavan ajan ja maantieteen, mutta silti ei ole paikaton. Hänen mukaansa digitaalisuus on lähes ainoa tapa kerätä aineetonta kulttuuriperintöä.¹¹² Kohteena voi olla musiikkiesitys, jonka voi nauhoittaa, tai niin kuin tutkimuksessani, valokuva, johon voi liittää metatietoina muistitietoa, elävää perintöä.

Kuvakokoelmien digitalisointi mahdollistaa suuren määrän aineistoa kansalaisten vapaaseen käyttöön. Internet on erinomainen väylä paikan hengen säilyttämiseen¹¹³, sillä verkossa julkaistu aineisto lisää paikan näkyvyyttä ja tietoutta, sekä innostaa kulttuurimatkailuun. Tutkimuksessa kuvien käyttäminen ensisijaisena lähteenä on edelleen harvinaisia, niin kuin Eemeli Hakoköngäs (2019) toteaa historiantutkimuksesta. Haasteena nähdään kuvamassojen seulominen ja historiallisen tiedon kannalta merkittävien kuvien määrittely. Hän lainaa Jennifer Tuckeria (2009), jonka mukaan ”kuvia ei uskalleta lähestyä, koska koetaan, ettei analyysiin ole tieteellisiä vaatimuksia täyttävää metodologia.”¹¹⁴ Mielestäni on ristiriitaista kuinka helposti lähestyttävään aineistoon ei uskalleta kajoja, tulkiten tässä, sen epämääräisyyden vuoksi. Valokuvaa voi tulkita yhtä monella tavalla kuin on tulkitsijoita ja tulkintaa on hankala toisintaa samalla kaavalla. Näin on yksittäisen valokuvan kohdalla puhumattakaan valokuvakokoelmasta. Mihin valokuvan tieto pitäisi perustua?

Kuva-aineistoille voidaan esittää erilaisia kysymyksiä kuin muunlaisille tekstityypeille. Kuvatietokannoissa hakujen vastaukset tulevat kuviin tallennetun tiedon perusteella. Tutkimukseni kannalta kiinnostava ongelma on kuviin tahallisesti tai tahattomasti tallentuneet sanallisesti vaikeasti kuvailtavat yksityiskohdat. Käytännössä tällaisia tietoja ei löydy tietokannoista. Kuten Hakoköngäs (2019) toteaa taustatiedon puute tai kirjaamistavat voivat vinouttaa kuvatulkintoja ja tehdä aineistosta jopa hyödyttömän.¹¹⁵ Leena Saraste (1996) puolestaan toteaa kiinnostavasti, että valokuvahistorian

¹¹² Keene 2005, 139, 183.

¹¹³ Turgeon 2009.

¹¹⁴ Hakoköngäs 2019, 196–197.

¹¹⁵ Hakoköngäs 2019, 199.

koko kuva on melko vääristynyt ja vino.¹¹⁶ Valokuvan historian tutkimus on nuorta, valokuvakirjallisuutta ei ole käännetty englanniksi kovin paljoa ja jatkuvasti löytyy uusia tekijöitä. Käyttökuvien joukosta ”nostetaan” teoskokoelmiin kuvia ja kokoelmia kartutetaan museoiden tutkimus- ja näyttelytoiminnan yhteydessä. Saraste puhuu alkuperäisvedosten tutkimismahdollisuuksien vähyydestä, koska niitä ei ole aina pidetty säilyttämisen arvoisina.¹¹⁷ Tutkimuksessani käsittelen negatiivia, jota pidän valokuvan alkuperäisimpänä muotona, ja näkisin niiden säilyttämisarvon vielä vähäisempänä kuin alkuperäisvedoksen. Taiteellinen arvo on helpompi yhdistää alkuperäisvedokseen kuin negatiiviin.

2.2.2 Valokuvan asema kuva-aineiston rakentumisen aikaan

Kuinka kuvattuun aineistoon suhtauduttiin 1900-luvun alussa ja nähtiinkö sillä arvoa? Vallitsevaa kuvakäsitystä katson ensin Walter Benjaminin (1892–1940) ajatusten valossa. Ajalle tyypilliseen tapaan hän asettaa valokuvan taiteen kentälle. Hänen mukaansa valokuva edustaa uutta uusinnettavaa tekniikkaa, joka on murtamassa tavanomaista taidokäsitystä. Keskeisiä seikkoja ovat taiteen kulttuurin syrjäyttäminen ja katsojan nousu kriitikoksi erityisesti lehdistössä.¹¹⁸ Eli tapa kuinka teosta, valokuvaa tai teoksesta otettua valokuvaa, katsotaan, on muuttumassa ja yhtäkkiä tavallisella kansalaisella on sananvalta ja jopa mahdollisuus olla tekijä arvostetun ammattikunnan (lehdistön) rinnalla. Valokuvauksen mahdollistama ”kuvan teollistuminen” oli ajan henkeä myös teollistuvassa maataloudessa ja sarjatuotanto mahdollisti tehokkaamman hyödyn. Kiinnostavaa Benjaminin tekstissä tutkielmani kannalta on, kun hän puhuu ”Tässä ja Nyt” -ajatuksesta aitouden ja ainutlaatuisuuden käsitteen yhteydessä. Ainutkertaisuus on ennakoedellytys aitouden käsitteelle ja on keskeistä Benjaminin suhteessa valokuvaan. Autenttisuuden käsitys on myös museologian yksi peruskäsite ja museo-objektin avainarvo.¹¹⁹ Verratessaan teoksen näyttelyarvoa ja teoksen olemassaolon merkitystä Benjamin tulee siihen tulokseen, että taideteokselle tärkeämpää on sen olemassaolo kuin näyttelyarvo. Benjamin puhuu teoksen aurasta, jonka valokuva murtaa. Auralla hän tarkoittaa saavuttamatonta teoksen autenttisuuden ilmentymää. Aura voidaan nähdä myös henkenä, jälkenä tai atmosfäärinä, jota genius loci ilmentää.¹²⁰

Benjamin oli ajalle tyypilliseen tapaan myös hyvin objektikeskeinen, eikä teoksen informaatioarvolla ollut merkitystä. Ranskalainen valokuvaaja E. Atget (1857–1927) ei

¹¹⁶ Saraste 1996, 108–109; Saraste 2010, 114.

¹¹⁷ Saraste 2010, 114, 116.

¹¹⁸ Benjamin 1936, 155, 165.

¹¹⁹ van Mensch 1998.

¹²⁰ Petzet 2009, 50–52; Norberg-Schulz 1976, 8.

kuvannut ihmisiä, toisin kuin valtaosa aikalaisista. Sen katsotaan syrjäyttäneen ensiker-
taa näyttelyarvolla kulttiarvon, sillä valokuvasta ei voinut sanoa suoraan mitä se esittää,
koska aihe oli niin laaja. Kuvatekstistä tuli ensi kertaa välttämätön, muotokuvat olivat
yksiselitteisimpiä. Benjamin nostaa esille kiistellyn kysymyksen ”onko valokuva tai-
detta” ja sanoo, että peruskysymystä siitä ”kuinka valokuvauksen keksiminen muutti
koko taiteen luonteen” ei voi ohittaa.¹²¹ Mielestäni Benjamin suhtautuu ihan aiheellisesti
kriittisesti valokuvaan taiteena. Uusi innovaatio ei löytänyt vielä 1930-luvullakaan sitä
yleisöä, joka valokuvan kaltaista kuvaa voisi parhaiten hyödyntää. Valokuvaa ei ajateltu
dokumentaarisena, koska käsitettä ei vielä tunnettu.¹²² Uusinnettavuuden kautta nähtiin
taloudellinen hyöty, mutta roolia ajan ja paikan tallentamisessa vielä haettiin. Benjamin
sanoo, että teknisen uusinnettavuuden merkitys taiteen tehtävässä ”kävi aikakauden
ymmärryksen yli” eikä historiallista muutosta voitu vielä tajuta.¹²³ Nähdäkseni muutos
tuli informaation muodossa. Tiedotuksellisen arvon Benjamin myöntää. Toinen valoku-
vaan liitetty piirre oli ”taiteellisuuden ja tieteellisyyden yhtäaikaisuus”, ajatus negatii-
vista tieteenä ja valokuvasta taiteena.¹²⁴ Aiemmin nämä ominaisuudet esiintyivät eril-
lään. Benjamin ottaa esimerkiksi maalaustaiteesta renessanssitaiteen, joka yhdisti mate-
matiikkaa, perspektiivioppia, anatomiaa ja meteorologiaa. Mustialan kaltaisessa tie-
deympäristössä uusi tekniikka voitiin valjastaa vaivatta osaksi uskottavaa toimintaa.

Benjamin määrittelee maalaustaiteen keskittymistä vaativaksi ja valokuvan tek-
niikkansa kautta ajanvietteeksi.¹²⁵ Onko uusinnettavuustekniikka yhtä kuin kulutustaide
eli ajanviete, joka tekee valokuvasta automaattisesti ”arvottoman”? Valokuvaan ei sel-
västikään ole osattu suhtautua taidekentällä vakavasti otettavana kuvamuotona. Maata-
loudessa valokuvaa hyödynnettiin opetuksen havaintomateriaalina. Eli valokuvaajan
työllä oli selvä järkevä tavoite. Taidemaalarin asema oli erilainen ja hänen työnsä tavoit-
teet olivat abstraktimpia ehkä näkymättömiä, ja ehkä siksi jäi pellon laidalla vaille ym-
märrystä.

Filosofi John Deweyn (1859–1952) 1930-luvulla kirjoittama riemastuttava teksti tai-
teen kokemuksen ylivertaisuudesta kuvaa erinomaisesti käsittelemäni aineiston käytän-
nöllistä ilmapiiiriä. Siinä katsotaan ympäristöä taiteena nostamatta taidetta erilliselle ja-
lustalle. Taidekokemus arkisena tavanomaiseen elämään liittyvänä osana on huojentava
ajatus kaikille, jotka pelkäävät näkevänsä ja ymmärtävänsä taidetta väärin. Deweyn mu-
kaan kysymys onkin ”miten elvyttää jatkuvuus esteettisen kokemuksen ja elämän nor-
maalien tapahtumakulkujen välillä?”¹²⁶ Tuleva tilanhoitaja ehkä viisveisaa taidemuseon

¹²¹ Benjamin 1936, 150.

¹²² Saraste 1996, 119; Saraste 2010, 124. Dokumentti kehkeytyi vasta 1930-luvulla.

¹²³ Benjamin 1936, 150.

¹²⁴ Benjamin 1936, 160; Saraste 1996, 71.

¹²⁵ Benjamin 1936, 171.

¹²⁶ Dewey 1934, 20.

tarjonnasta, mutta syventyy mielellään tarkkailemaan viljelystensä syysvärejä ja rauhoittuu sen äärelle kuin taideteoksen äärelle. Kokemus on syvempi, koska viljelijä on ollut itse luomassa teostaan. Dewey sanookin, että taiteellisten tuotosten merkityksen ymmärtämisessä on syvennyttävä kokemuksen tavanomaisiin ei-esteettisiin olosuhteisiin. Teoria pyrkii nimenomaan ymmärrykseen.¹²⁷ Dewey puhuu ihmiskokemuksesta taiteen alkulähteenä. Maatalouteen liittyy kokemuspohjainen tieto kasvun onnistumisessa. Ympäristön valjastaminen hyötykäyttöön, kasvun seuraaminen, tuoksut, värit ja sadon korjaaminen tulevan talven varalle sisältävät monia kokemuksen elementtejä, mutta niitä ohjaavat järkisyyt, ei esteettisyys.¹²⁸ Dewey näkee tekemisen luonteen ja asiaan paneutumisen itsessään olevan taidetta. Hän puhuu käsityöläisestä, mikä ettei maanviljelijästä, joka kyntää luotisuoria peltoonsa ja hoitaa välineensä huolella, suhtautuu asiaansa taiteellisesti. Heidän näkökulmastaan museoihin eriytetyt tavanomaiset esineet herättivät lähinnä kummastusta siitä, miksi esimerkiksi likainen peltotyökalu oli nostettu jalustalle. Peltokalun arvon ymmärtää, kun osaa asettaa sen oman ympäristöönsä ja vielä itsensä sen aisoihin pellolla. Ymmärrys tulee kokemuksen kautta¹²⁹, mutta väittäisin että kokemuksen arvostus on se, jota kokija ei ymmärrä. Saman tilanteen voi kohdata taidemuseossa. Vaikka kansalaisen on helppo ymmärtää instituutioiden määrittelemän ”paremman väen maalauksen” arvo, teoksen ymmärtää paremmin, jos voi kokea itsensä väripaletin ja siveltimeen varressa kankaan äärellä. Siinä tekemiseen samaistuminen on osa kokemusta. Teoksen aiheen äärelle on niin ikään mahdollista sijoittaa itsensä, mutta välineen selvä olemassaolo häiritsee esimerkiksi maisemallista kokemusta. Tässä tilanteessa valokuvalla on lähestyttävämpi olemus.

Dewey kritisoi tapaa, jolla luokka-aseman vulgääriä näyttämisen tarvetta liittyy asioihin, joiden lähtökohtainen tarkoitus on ollut aivan toinen.¹³⁰ Kritiikkiä kohdistuu myös museoihin, joihin hänen mukaansa tallennetaan valtioiden suuruuden ajan ryöstösaaliita ja tituleeraakin niitä ”kansallisuusaatteen ja imperialismin muistomerkeiksi.”¹³¹ Taideteokset ovat olleet joskus ”genius locin” ilmauksia, mutta taloudellinen järjestelmä ja väestön liikkuvuus ovat hänen mukaansa tuhonneet yhteyden. Dewey ei hyväksy taiteen eriyttämistä museoihin, koska silloin olisi kyse taloudellisesta hyödystä. Teoksen jalustalle nostajat eivät useinkaan ole itse mukana taidekentällä ja taidekeräilijät puolestaan haluavat erityisasemassaan hyötyä taloudellisesti ja pönkittävät asemaansa sen avulla. Museoissa esille asettaminen kertoo korkeammasta kulttuurisesta asemasta

¹²⁷ Dewey 1934, 12. Esimerkiksi Parthenonin temppeliä voi ihaila taideteoksena, mutta ymmärtääksemme mitä rakennuksella aikoinaan haluttiin ilmaista, meidän tulee pyrkiä näkemään aikaisten kansallinen ja uskonnollinen kokemus.

¹²⁸ Mustialan kulttuurikävely 2020. Tosin johtaja Zitting oli lukenut yliopistossa nimenomaan estetiikkaa.

¹²⁹ Dewey 1934, 14; myös von Bonsdorff 2005.

¹³⁰ Dewey 1934, 15.

¹³¹ Dewey 1934, 17.

ja eriytyneisyys, jonka esille asettaminen tuo, kertoo siitä että ”ne eivät ole osa kotoperäistä kulttuuria.”¹³² Tämä antaa luvan uusille objektista irrallisille tulkinnoille, ja riittävän korkean tahon luomina niistä tulee todellisuutta. Kysynkin, kenen tehtävä on asettaa oikeat tulkinnat, vai tuhotaanko tulkinnalla teoksen erityisyys taiteena? Ja pitäisikö kulttuurihistoriallisesta valokuvasta ja taidevalokuvasta puhua eri tavalla? Aiemmin ajattelin, että kaikki lehtori Ruhasen kuvat olisivat kuuluneet museoon jo lehtorin eläessä, mutta muutin mieleni.¹³³ Museoituna valokuvat olisi ajan hengessä erotettu ympäristöstään. Olisi kiinnostava tietää kuinka Ruhasen myymiin valokuviin suhtauduttiin? Taideteoksina vai koulumuistoina.

Keskeinen valokuvan tutkija Roland Barthes (1915–1980) usein siteeratessa teoksessaan *Valoisa huone* (1985), ajattelee että valokuvaa ei ole ilman kohdetta. Hän keskittyy valokuvan katsojan kokemukseen. Barthesin mukaan valokuva voi olla kolmella tapaa toiminnan kohteena: tehdä, olla kohteena ja katsoa. Valokuvaaja on operaattori, valokuvien selaajat ovat speктаattoreita ja valokuvan kohde spektrum. Keskityn tutkimuksessani valokuvaajan, eli operaattorin, kokemukseen ja tämän vaikutusta spektrumiin. Barthes liittää kaikkeen valokuvaukseen sisältyvän ”kuolleen paluun”. Sitä voi ajatella myös eräänlaisena säilyttämisenä. Hän sijoittaa valokuvan kemiallisen ja fysikaalisen leikkauspisteeseen, valon vaikutukseen eri aineissa ja kuvan muodostuminen optisen laitteen kautta.¹³⁴ Barthes sanoo valokuvan muuttavan subjektin objektiksi ja edelleen vaikka museoesineeksi ja kysyy, kenelle valokuva kuuluu, kohteelle vai ehkä valokuvaajalle?¹³⁵ Se on kiinnostava kysymys. Esinekeskeinen kulttuuri puhuu esineen ja esineen tekijän esiin nostamisen puolesta, valokuvaaja on sivuseikka. Valokuvaajalla on lakioikeus ottamiin kuviinsa, mutta valokuvaajan merkityksettömyys saattaa näkyä siinä, että valokuvaaja häivytetään tekijäluettelosta esineen tekijän tilalta, eikä näin ollen tule mainituksi.

Ihminen on Barthesille keskeinen aihe, samoin Ruhaselle, mutta eri tavoin. Barthesin kuvat ovat henkilökuvia tai valokuvissa esiintyy ihminen, Ruhasen valokuvissa ihminen näyttäytyy pääasiassa ryhmissä ja viitteellisesti rakennettuna ympäristönä. Myös varhainen valokuva keskittyi muotokuvaan. Muotokuvat tiesivät varmemmin taoudellista hyötyä kuin maisemakuvat. Maisemakuvan Barthes haluaa näkyvän asutuna. Ihminen näkyy kuvassa myös välillisesti, jos kohteena on rakennettua ympäristöä tai maisemaa, jota ihminen on toiminnallaan muokannut.¹³⁶

¹³² Dewey 1934, 18.

¹³³ Laiho 1924, 6–7. Ruhasen kuvaamat museoesineet tallennettiin arkistoon.

¹³⁴ Barthes 1985, 15.

¹³⁵ Barthes 1985, 19.

¹³⁶ Barthes 1985.

Entä mikä saa katsojan kiinnostumaan valokuvasta? Kuvan pitää jollain tavalla koskettaa tai herättää kiinnostus. Se voi olla aiheeseen perustuva tai tekniikkalähtöinen. Katsojalla on omakohtainen syy kiinnostua. Toki kuvaan voidaan luoda ”punainen piste” joka kiinnittää katsojan huomion. Kuvan punctum on mielestäni kiinni katsojasta ei valokuvaajasta. Valokuvaaja voi tehdä sen tietoisesti, mutta katsojan tulkinta ja punctum on todennäköisesti aivan toinen. Kuva-arkistot ja valokuvanäyttelyt ovat studiumin aluetta, sillä niihin hakeutuminen on osoittanut kiinnostusta valokuviiin. Syy voi olla yksittäinen kuva tai kokoelma. Voiko punctum kohdistua kokoelmaan? Voiko konkainen kuvasarja toimia Barthesin mainitsemana pistoksena? Valokuva on todistus siitä, että jotain on ollut, sillä on todistusarvo.¹³⁷ Tarpeettoman taiteeseen vertaamisen vuoksi olen samaa mieltä hänen lausahduksestaan ”valokuvausta eivät keksineet taide-maalarit vaan kemistit.”¹³⁸ Mielestäni tämä kertoo valokuvan olemuksesta paljonkin. Muistutan, että Ruhanen oli kemisti.

Barthes sanoo, että ”fenomenologian kannalta valokuvan kyky osoittaa alkupe- räiseksi on tärkeämpi kuin sen kyky esittää.”¹³⁹ Kuvattua kohdetta ei välttämättä enää ole, mutta valokuva ei kerro siitä, vaan sen, että kohde on ollut olemassa. Mielenkiin- toista, että hän puhuu jatkuvasti kuolemasta, että valokuva muistuttaa kuolemasta fu- tuurissa. Minulle valokuva on todiste elämisestä, siitä että jokin elänyt ja siksi ollut ole- massa. Valokuvaus on minulle museovalokuvaajana kilpajuoksua tuhoavaa aikaa vas- taan. Eli kaikki edellä olevat korostavat valokuvan todistusarvoa ja autenttisuutta, sitä, joka on museologiassa keskeistä. Tämän perusteella voi olettaa todistusarvon olleen myös Ruhasen ajatus valokuvaamisen merkityksessä.

2.2.3 Valokuva, ympäristö ja maisema

Rönkön (2012) mukaan kulttuuriympäristöjä voidaan tarkastella esimerkiksi historialli- sen, kansatieteen, antropologian, kulttuurintutkimuksen, taloudellisen, ekologisen, se- manttisen tai sosiologisen näkökulman kautta.¹⁴⁰ Hän jättää taidehistoriaan liitetyn vi- suaalisen tarkastelun pois ymmärrettävästi, koska kuva saattaa liittyä jokaiseen em. tie- teeseen eikä visuaalinen erittely tuo tietoon mitään lisää. Maantieteen puolella visuaa- listen elementtien tutkimusta on käytetty eniten maisemantutkimuksessa. Kulttuuriym- päristöön linkittyvä valokuvatutkimus taidehistorian kontekstissa kohdistuu pääosin maisemaan¹⁴¹ ja suomalaiskansalliseen maisemakuvastoon. Tapio Heikkilän (2007) väi-

¹³⁷ Barthes 1985, 82.

¹³⁸ Barthes 1985, 86.

¹³⁹ Barthes 1985, 91.

¹⁴⁰ Rönkkö 2012, 13.

¹⁴¹ Vallius 2013, 11, Ockenström 2020.

tös *Visuaalinen maisemaseuranta, kulttuurimaiseman muutoksen valokuvadokumentointi* liittyy maantieteen maisematutkimuksen alaan.¹⁴² Hän tutkii ajassa tapahtuvaa maisemamuutosta, joka välittyy valokuvadokumentoinnin kautta. Siinä valokuvalla on topografinen merkitys, sillä toistuvassa valokuvadokumentoinnissa kuvauspaikkatieto on keskeistä. Tutkimuksessani ajattelen kuvauspaikkaa merkittävänä sijaintina, joka kertoo elämismaailman maantieteellisestä laajuudesta.

Kati Lintonen (2011) on kehittänyt termin valokuvallistaminen, joka tarkoittaa Lintosen tapauksessa luontoa koskevaa merkityksellistämistä. Termiin sisältyvät valokuvaaminen ja siihen liittyvät toimet. Hän luonnehtii sitä uutena keinona maailman visuaaliseen käsitteellistämiseen.¹⁴³ Lintonen tarkastelee tutkimuksessaan I. K. Inhan alkuperäisvedoksia, eri teemojen kautta: suomalaiskansallinen, luonnon suojelu ja maailman ymmärtäminen.¹⁴⁴ Ruhanen merkityksellisti ympäristöään niin ikään valokuvaamalla. Lintosen esittämä suomalaiskansallisuus oli osa opiston henkeä, luonnon suojelun näkisin Mustialassa paremminkin luonnon hyödyntämisenä ja suojelunäkökulma voidaan liittää kuviin myöhemmin. Maailman ymmärtäminen voisi kaventua Ruhasen kohdalla luonnon ymmärtämiseksi. Rönkkö (2012) erottaa kulttuurimaiseman visuaalisen ulottuvuuden ja rakennetun kulttuuriympäristön fyysisen ulottuvuuden. Hänen mukaansa on ongelmallista, että maisemakokemuksessa visuaalisella ulottuvuudella on niin merkittävä rooli.¹⁴⁵ Tästä ilmeisestä yhteydestä juontune, että maisematutkimus ja kuva halutaan usein yhdistää.

Vallius (2013) käsittelee taidehistorian piirissä tehdyssä tutkimuksessaan maaseutua ja sen maisemaa visuaalisen kulttuurintutkimuksen kautta. Hän tarkastelee suomalaisen maiseman kuvallista esittämistä maaseudun viitekehyksessä. Maaseutumaisema on olennainen yleisen visuaalisen kulttuurin luomassa maisemakuvastossa.¹⁴⁶ Tutkimukseni ei keskity maaseutukuvastoon eikä maisemaan. Sijaintinsa perusteella kuvasto on maaseutukuvastoa, mutta sen sijaan että se kuvaisi maaseutukuvastoa kansallismielisesti tai ideaalia maaseutumaisemaa se kuvaa maanviljelysopiston sisäistä elämää. Valliuksen mukaan maaseutu on mahdollista määrittellä myös maaseutukulttuuriksi, joka hänen mukaansa kokooa muun muassa ”alueeseen ja puhuntaan perustuneet lähestymistavat yhdeksi kokonaisuudeksi.”¹⁴⁷ Eli tämä kokoaisi siihen myös elämän ja toiminnan, joka kuvaisi paremmin Mustialaan liittämääni maaseutu -käsitettä, joskin maaseutukulttuuri Mustialassa on erilainen usein vaihtuvine asukkaineen kuin maaseutukylän

¹⁴² Heikkilä 2007.

¹⁴³ Lintonen 2011, 15, 105–106.

¹⁴⁴ Lintonen 2011, 22.

¹⁴⁵ Rönkkö 2012, 148.

¹⁴⁶ Vallius 2013, 12, 30. Visuaalisella kulttuurilla hän tarkoittaa kulttuurissa vallitsevaa yleistä kuvallisuutta, taiteen ja populaarin kuvamateriaalin.

¹⁴⁷ Vallius 2013, 14.

perinteinen maaseutukulttuuri. Jatkuvasti muuttuvassa yhteisössä ympäri Suomea tulevat opiskelijat vievät opintojen päätyttyä mukanaan osan Mustialan kulttuuria, henkeä, joka ei välttämättä liity maatalouteen. Mustialan henki voisi olla enemmänkin paikakokemusta ja yhteishenkeä, joka yhdistettynä maaseudun toimintoihin on luonut osaltaan maaseutukulttuurin kestävästä kehityksestä.

Ismo Luukkonen (2017) on tutkinut maisemavalokuvan ajallisuutta. Hänen mukaansa valokuvalla ajatellaan olevan erityinen suhde todellisuuteen ja sitä on verrattu todellisuuteen.¹⁴⁸ Valokuva luo vastineen näköhavainnolle rajautuen paikkaan, tilaan ja aikaan. Hän määrittelee käsitteet seuraavasti: paikka on kuvaamispisteen sijainti, tila kuvareunojen rajaama alue ja aika valotuksen kesto suhteessa ajan jatkumoon.¹⁴⁹ Oman käsitykseni mukaan paikka on kuvauspaikka, tila on se, joka määrittää kuvausolosuhteet ja kohteen sellaiseksi kuin ne ovat fyysisen ja sosiaalisen huomioon ottaen ja aika käsittää kohteen eri aikakerrokset samanaikaisesti menneeseen ja tulevaan. Lisäisin tähän vielä välineen, kameras, joka tekee rajauksen tästä kaikesta valokuvaajan asettelemana.¹⁵⁰ Hän puhuu valokuvan sisältämän informaation kääntämisestä verbaaliseen muotoon Barthesin sanoin ja toteaa muun muassa, että kuvailuun kuuluu aina kulttuurinen elementti.¹⁵¹ Kuviin koodatuilla konnotaatioilla eli kulttuurisella merkityksellä on oma vaikutuksensa kuvasisällön tulkintaan. Denotaatio eli ilmisältö on usein se taso, johon kuvaluettelointi mielestäni jää. Monitulkintaisuus ei ole valokuvan heikkous vaan vahvuus rajoituksena yhteinen kulttuurinen tausta ja katsomiskonteksti.¹⁵² Kulttuurien rajat ylittyvät digitalisaation myötä verkkoympäristössä, eikä voida ajatella, että valokuva on vain oman kulttuurin tulkittavana, siksi monitulkintaisuus on tätä päivää. Luukkonen puhuu suoran maisemavalokuvauksen puolesta ja huomioi topografiset, kansatieteelliset, maantieteelliset ja arkeologiset erityispiirteet ja pitää valokuvaa dokumenttina.¹⁵³

2.3 Kustaa Ruhanen (1864–1931) ja Mustialan elävä perintö

Mustialan tilan historian alkaa 1500-luvulta, jolloin kuninkaankartanon, säterikartanon, omisti Hornin suku.¹⁵⁴ Oppilaitoksen historia alkaa 1800-luvulta, jolloin Suomen Talousseura anoi vuonna 1835 hallitukselta maanviljelyskoulun perustamista ja Keisarillisessa kirjelmässä 24.8.1836 siihen myönnyttiin.¹⁵⁵ Opiston hallintovaliokunnan ensimmäinen

¹⁴⁸ Luukkonen 2017, 98.

¹⁴⁹ Luukkonen 2017, 101.

¹⁵⁰ Luukkonen 2017, 103.

¹⁵¹ Luukkonen 2017, 108–109.

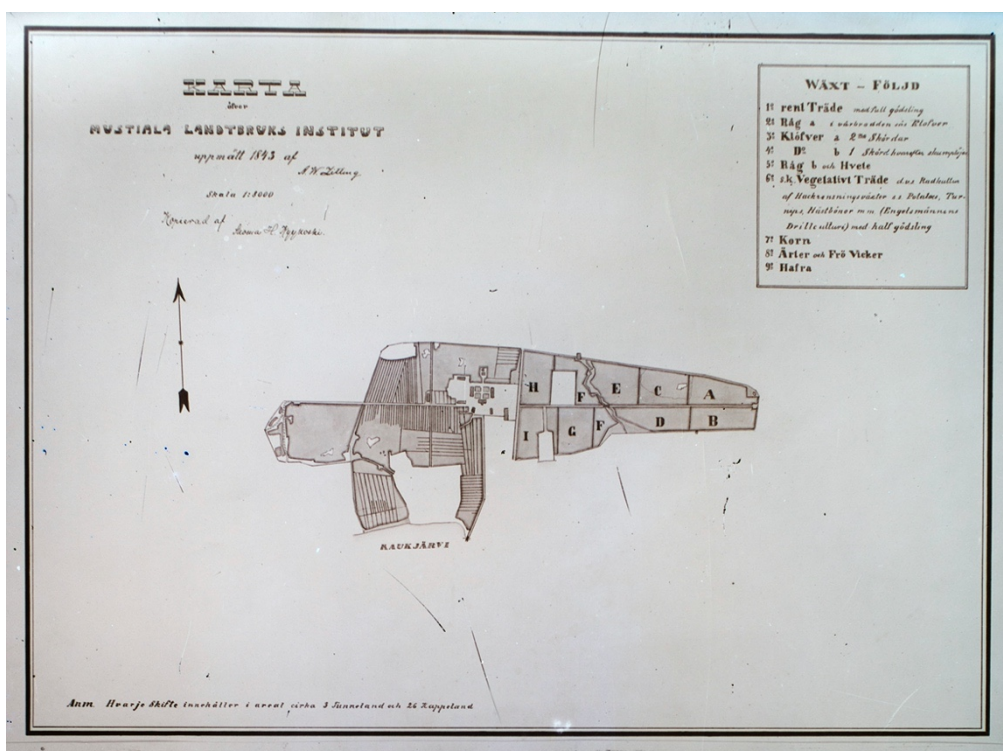
¹⁵² Luukkonen 2017, 111–113.

¹⁵³ Luukkonen 2017, 120, 122.

¹⁵⁴ Tammelan kunta, Pohjakallio & Ojanen 1992, 107.

¹⁵⁵ Tuorlahti 1943, 19.

kokous oli Mustialassa 1. huhtikuuta 1838¹⁵⁶ ja opisto aloitti toimintansa 1.11.1840, jolloin ensimmäiset voutioppilaat ja karjakko-oppilaat aloittivat opintonsa (kartta 1). Opisto koulutti maanviljelystyönjohtajia eli vouteja, karja- ja maitotalouden hoitajia, lampureita ja pellava-asiantuntijoita suurtiloille ja herraskartanoille.¹⁵⁷ Opiston ylin valvoja oli ensimmäiset 20 vuotta Talousseuran hallintovaliokunta, sitä seurasi 1861–1892 senaatin maanviljelys- ja yleisten töiden toimituskunta ja viimeiset agronomikoulutuksen vuodet sitä hallinnoi Maanviljelyshallitus. Mustialan maanviljelysopiston nimi vaihtui Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistoksi 1881, jolloin perustettiin ylempi meijeri-osasto ja agronomikoulutuksen siirryttyä Helsinkiin 1909 aloitti Mustialan Maamiesopisto.

KARTTA 1. Mustialan tilukset vuonna 1843. Karta öfver Mustiala landtbruk institut uppmätt 1843 af A. W. Zitting. Lasinegatiivi MUSVK165-33 osarajaus, Mustialan arkisto.

Agronomiosasto oli aloittanut Mustialassa 1.7.1965. Sen myötä agronomiprofessionista oli tullut arvostetumpaa ja aikaisempaa haasteellisempaa. Karja- ja maitotalous oli noussut yhdeksi maatalouden merkittäväksi osa-alueeksi. Agronomiprofessioniin kuului 1860-luvulta alkaneen koulutuksen lisäksi virat, tehtävät, yhdistys- ja julkaisutoiminta.

¹⁵⁶ Halonen 2010, 55.

¹⁵⁷ Tuorlahti 1943, 19.

Ensimmäiset agronomivirat perustettiin 1800-luvun loppupuoliskolla. Agronomit vastasivat kansanvalistustoiminnasta ja kuivatus- ja maanmittaustehtävistä maanviljelysin-
sinöörit. Mustialan esikuvana oli saksalainen Möglinin opisto.¹⁵⁸

Mustiala on erottunut omalla erikoisuudellaan muista vastaavista paikoista. Tuorlahti (1943) korostaa paikan yleisen merkityksen ainutlaatuisuutta nimenomaan agronomikoulutuksen aikaan. Hän puhuu ympäristön luonnonkauneudesta, järvistä ja vaihtelevasta maastosta, ihmiskäsin kaunistetuista pihoista, puistoista ja koivukujista, rakennusten ja teiden sijoittelusta. Ikä on tuonut sille rikkaan perinnön ja menneisyyden tunteminen saa näkemään Mustialan sellaisena kuin se on.¹⁵⁹ Eräretkeily lisäsi paikan viihtyisyyttä. Monet pitkäaikaiset asukkaat olivatkin kala- ja metsämiehiä, sillä Mustialan kaltainen ”muurahaispesä” saattoi synnyttää yksinäisyyden kaipuuta. Tuorlahti kysyykin, oliko yksi syy Grotenfeltin ja Enckellin innokkaan agronomikoulutuksen siirron kannattamisen syynä se, että he eivät olleet innokkaita kala- eivätkä metsämiehiä?¹⁶⁰

Keskeisenä henkilönä tutkimuksessani on agronomi, lehtori, musiikki- ja kalamies Kustaa Ruhanen (1864–1931), joka opiskeli Mustialassa agronomiksi 1889–1891 ja toimi siellä opettajana 1894–1931. Häneen tutustumme seuraavaksi ja hahmotan millaiseen ympäristöön Ruhanen opintojen alkaessa tuli ja minkälaisista lähtökohdista.

2.3.1 Ruhanen opiskelijana

Kyösti (Kustaa) Ruhanen oli kotoisin Hirvensalmen Björnistä. Hän syntyi kymmenlapsiseen perheeseen 4.7.1864. Isä oli maanviljelijä Kustaa Joosepinpoika Ruhanen ja äiti Lovisa Topiaantytär Ripatti.¹⁶¹ Päästyään ylioppilaaksi Jyväskylän lyseosta 1885 kotitalta lähetettiin anomus Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistoon. Kustaan isä, niin ikään Kustaa, toivoi poikansa pääsevän vapaaoppilaaksi, sillä monilapsisessa perheessä varat kuluivat perheen ylläpitoon. Kustaa hyväksyttiin Mustialaan oppilaaksi 1889.¹⁶² (kuva 1).

¹⁵⁸ Halonen 2010, 69, 75, 76, 81.

¹⁵⁹ Tuorlahti 1943, 285.

¹⁶⁰ Tuorlahti 1943, 287.

¹⁶¹ Geni.com, 2019.

¹⁶² Kansallisarkisto. Hakukirje, oppilastodistukset.

KUVA 1. Vuonna 1889 Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistossa opintonsa aloittaneet agronomioppilaat ja ylemmän meijeriopiston oppilaat. Kustaa Ruhanen ylhäällä vasemmalla. Tekijä Daniel Nyblin. Mustialan arkisto.

1880-luvun loppuun saakka vain harva Mustialan opiskelija oli ylioppilas. Sisään-pääsyvaatimuksia oli kiristetty, kun ylempi meijeriosasto, jota sanottiin Mustialan naislinjaksi, perustettiin 1881.¹⁶³ Silloin vaadittiin ylioppilaskirja tai todistus lyseon kuuden luokan suorittamisesta sekä todistukset koulun oppimäärää vastaavista tiedoista luonnontieteissä, matematiikassa ja äidinkielessä. Ruhasen aloittaessa opinnot 1889 opetuskielenä oli ruotsi. 1890-luvun alkuun mennessä vain 19 oppilasta oli koulusivistykseltään suomenkielistä.¹⁶⁴ Ruhasen kurssille valittiin 17 hakijasta 12 opiskelijaa.¹⁶⁵ Samana vuonna aloittivat muun muassa kurssitoverit Karl Joel Sonck (1867–1950), Axel William Ramsay (1867–1944), Alexander Kasimir Ehrnrooth (1869–1950), Anton Valter

¹⁶³ Halonen 2010, 69.

¹⁶⁴ Halonen 2010, 98.

¹⁶⁵ Eskola 1971, 12.

Westermark (1860–1929) ja Oskar Ernst Sandström (1867–1926).¹⁶⁶ Seuraavana vuonna hakijoita oli ennätysmäärä, sillä silloin alkoi ensimmäinen suomenkielinen kurssi. Tällä kurssilla aloitti muun muassa Thor Alfred Evert von Konow (1868–1970), josta tuli myöhemmin Ruhasen opettajakollega ja Mustialan johtaja.¹⁶⁷ Oppilaiden pätevyys parani osaksi suomenkielisten kurssien myötä, joita järjestettiin vuorovuosin ruotsinkielisten kanssa. Esimerkkinä Ruhasen valmistumisvuosi 1891, jolloin 25 oppilaasta 14 oli ylioppilaita. Ruhanen oli ensimmäinen hirvensalmelainen agronomi. Mikkelin läänistä, johon Hirvensalmikin kuului, oli valmistunut siihen mennessä 10 agronomia. Pääasiassa agronomit olivat kotoisin Etelä- ja Lounais-Hämeestä, maaseudulta ja edustivat yläluokkaa.¹⁶⁸

Mustialassa toimi useita kouluja ja osastoja samanaikaisesti. Ruhasen opiskeluaikana Mustialassa opiskelivat agronomien lisäksi voutiosaston miehet, ylemmän ja alemman meijeriosaston nais- ja miesoppilaat, puuseppäharjoittelijat ja puutarhaharjoittelijat, renkiosaston oppilaat sekä sunnuntaikoululaiset.¹⁶⁹ Johtajana oli tuolloin Mustialassa koko elämäntyönsä, lähes 37 vuotta, tehnyt johtaja Carl Anders Zitting (1826–1892). Zittingin johtajakauden aikana 1862–1891 puistot, puutarhat ja koivukujat oli uusittu ja laajennettu, keilarata, Toivonsilta ja rautaportti oli rakennettu puiston ja Runkomäen reunamille. Hänen luoma viihtyisä ympäristö näkyy Mustialassa edelleen.¹⁷⁰

Ruhanen aloitti rakennuskannaltaan varsin hyväkuntoisessa opistossa (kartat 2 ja 3). Ernst Bernhard Lohrmann (1803–1870) ja Turun ja Porin lääninarkkitehti Georg Theodor Polichron Chiewitz (1815–1862) olivat toteuttaneet maatilapihan uudistamisen sekä ruokailu- ja asuinolojen parantamisen edeltävinä vuosikymmeninä. Ruokalarakennus Huttula, silloinen Kostis, oli valmistunut kymmenisen vuotta aiemmin ja vanha opistorakennus oli muutettu paremmin opetuskäyttöä vastaamaan. Talli- ja kasvihuonerakennukset sekä sikala olivat niin ikään alle kymmenen vuotta vanhoja ja navettaakin oli laajennettu. Mustialanlammin rantaan oli noussut meijeriopettajien asuinrakennus vuotta aiemmin.¹⁷¹ Maataloustyövälineiden valmistus myyntiin oli lopetettu joitain vuosia aiemmin.¹⁷²

¹⁶⁶ Mustiala 1840–1908, 382–383.

¹⁶⁷ Tuorlahti 1943, 24.

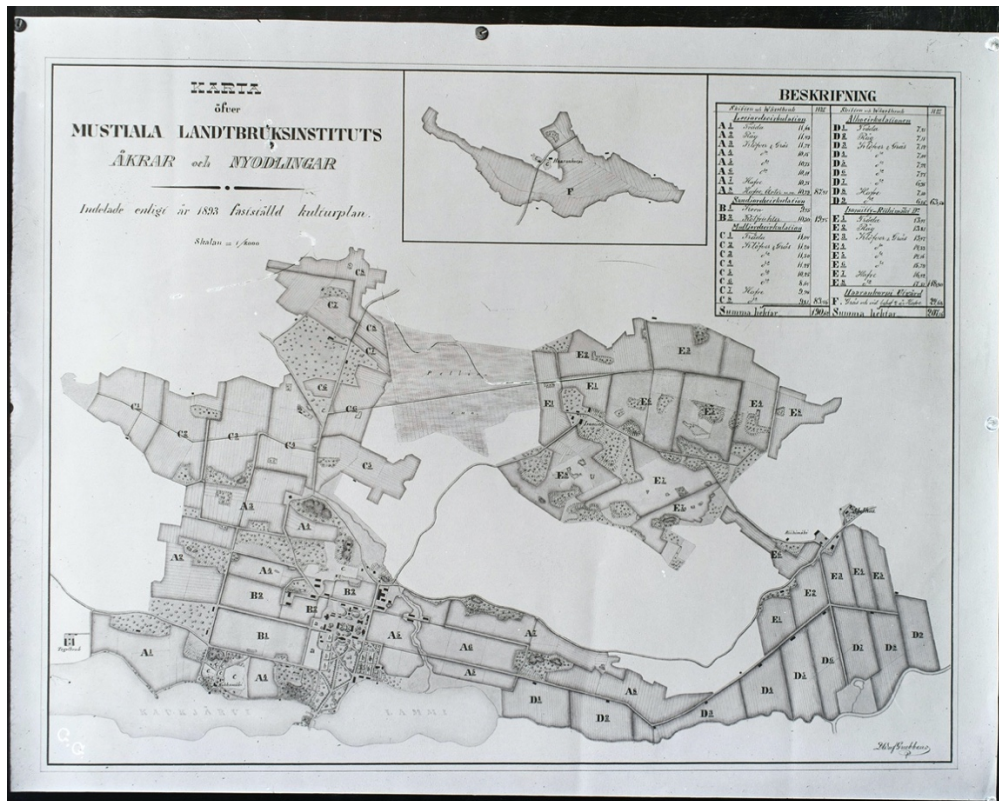
¹⁶⁸ Eskola 1971, 15, 18–19, 52, 106.

¹⁶⁹ Tuorlahti 1943, 27.

¹⁷⁰ Tuorlahti 1943, 37–38.

¹⁷¹ Vikman 2011, 36–38, 45–48.

¹⁷² Tuorlahti 1943, 41.

KARTTA 2. Mustialan tilukset 1893. Karta öfver Mustiala landbruksinstitutts åkrar och nyodlingar. Piirtäjä D. W. af Grubbens, kuvaaja Gösta Grotenfelt. Lasinegatiivi MUSVK53-4, Mustialan arkisto.

KARTTA 3. Kartan 2 osasuurenoksessa Mustiala puistoineen sellaisena kuin se mahdollisesti oli Ruhasen opintojen aikaan. Etelässä puistoalue rajautuu puistomaiselle niemekkeelle, jolla sijaitsi Mustialan rautaportti. Toivonsillan jälkeen vasemmalla Kaukjärven rannassa on pitkä Lammaslaituri. Runkomäen risteilevät polut vievät mäen tasaiselle huipulle, jonka pohjoispuolella erottuvat keilarata ja lato. Oikealla Lammin rannassa polun mutkassa herrainsauna.

Ruhasen opintojen alkaessa Mustialassa oli keskusteltu agronomikoulutuksen käytännön töiden tarpeesta tietopuolisen opetuksen lisäksi. Vuotta aiemmin 1888 oli pyydetty lupaa saada osallistua kaikkiin opiston töihin.¹⁷³ Silloin pitkäaikainen pehtoori A. Lietzen ja kynnonneuvoja Kalle Lautela saivat apukäsiä. Agronomien asioita hoitivat passarit Jakka ja Kalle Skyttälä. Mustialassa toimi hoviräätäleitä ja -suutareita, jotka pitivät vaateparret kunnossa. Yövahti piti huolen rauhallisista yöunista ja herätyksestä. Seppä ja puuseppä tekivät tarvekaluja. Työväki heräsi aina ensimmäisenä ja meni levolle viimeisenä kesälomia tuntematta ja he ovatkin ”työllään, velvollisuuden täyteinä, vaatimattomuudellaan ja hiljaisella tavalla vaikuttaneet sen Mustialan syntyyn ja kehitykseen, jonka nykypolvi näkee edessään.” Vanhan Mustialan tilan työntekijät olivat esimerkkejä tuleville agronomeille. Johtaja Grotenfelt oli leikillään todennut, että kukaan ei huomaa, jos hän on puoli vuotta pois, mutta jos pehtoori Lietzen on päivän tai pari pois, sen huomaa kaikki.¹⁷⁴

Kansallisarkiston valokuva-albumin merkintöjen perusteella Ruhasen jakoi huoneen Johan Wilhelm Isolukkarin, Johannes Laitisen, Bertel Bockströmin kanssa, sillä kuvat ovat samalla albumisivulla. Tosin ainoastaan Bockströmin valokuva on jäljellä. Vastaavasti Pelkonen, Sandström, Blomqvist ja Pettersson jakoivat huoneen 1891 asuntolassa nimeltään ”Kvadraatten”, joka sijaitsi Pitkälän itäpäädyssä. Asuntolan nimi on merkitty keskelle albumisivua.¹⁷⁵ Ruhasen kuvasivulla asuntolan nimeä ei mainita.

Ruhanen liittyi Mustialan oppilaskuntaan Kumppanuskuntaan, niin kuin kaikki agronomioppilaat ja hän pääsi nauttimaan agronomioppilaiden eduista, joihin kuuluivat muun muassa oppilaiden metkuissa ja epävirallisessa hauskanpidossa mukana olleen insinööri David Wilhelm af Grubbensin (1824–1903) Kumppanuskunnalle 1879 lahjoittama Särkijärven kalamaja. Toiseen kalamajaan Salmensaareen Kumppanuskunta oli saanut vierailuoikeuden juuri 1880-luvun lopulla. 1880- ja 1890-luvuilla Kumppanuskunnalla oli Pyhäjärvässä purjevene ”Agronomen”, jolla oli mahdollista seilata Kaukolanharjulle viettämään vapaa-aikaa ja Kaukjärvellä soutuvene lyhyempiä retkiä varten. Kumppanuskunnan kokouksiin kuuluvat esitelmät käsittelivät laajasti torpparilaitosta ja työväen asemaa, uusjakoa, metsästystä, äänestystä ja maaseudun vaivaishoitoa, kullankaivamista jne. Ruhanen piti ensimmäisenä opiskeluvuotena esityksen otsikolla Voiman alkuperä.¹⁷⁶ Valmistumisvuonna 1891 käsiteltiin ystävyyttä ja toverihenkeä. Esitykset julkaistiin Kumppanuskunnan omassa lehdessä Plogenissa.¹⁷⁷

¹⁷³ Tuorlahti 1943, 180.

¹⁷⁴ Kansallisarkisto, Hämeenlinna. Puutarhuri Steningin muistelmat.

¹⁷⁵ Kansallisarkisto, Hämeenlinna. Valokuva-albumi ”Mustiala Kamratskap 1881”. Seuraavana vuonna Pitkälän kvatraattilaisina majailivat von Konow, Törngrenin, Ekroosin ja Lindbergin (Niinivaaran) kanssa.

¹⁷⁶ Mustiala 1840–1908, 196.

¹⁷⁷ Tuorlahti 1943, 179.

Ruhanen liittyi Mustialan torvisoittokuntaan ja oppi erinomaiseksi soittajaksi.¹⁷⁸ Salmensaaren kalamaja, Mustialan torvisoittokunta ja oppilastoimintaan kuuluva epävirallinen toiminta ansaitsevat oman lukunsa (luku 2.3.6), sillä niiden merkitys Ruhaselle ympäristöön kiinnittymisessä oli merkittävä.

Kumppanuskunta järjesti opiskelua tasapainottavia juhlatilaisuuksia, joista Ruhasen aikaan suurimmat olivat johtaja Zittingin läksiäisjuhlia ja tämän seuraajan Gösta Grotenfeltin tulojuhlia.¹⁷⁹ Kumppanuskunnan ja maanviljelysopiston yhteisesti järjestämät agronomiosaston 25-vuotisjuhlia vietettiin 1890 ja samalla juhlittiin luonnontieteiden lehtorin, sienitieteilijä Petter Adolf Karsténin (1834–1917) Mustialassa olon 25-vuotispäivää. Juhlat olivat varsin suuret, koska niihin kutsuttiin myös vanhat agronomit sekä ulkomailla korkeamman maatalousoppilaitoksen käyneet. Ruhasen aikaan Kumppanuskunta maalautti 1891 johtaja Zittingin pastelliliitumuotokuvan.¹⁸⁰ Monipäiväisten vappujuhlien keskus oli Runkomäki Mustialan puiston reunalla (kartta 3). Mäen juurella sijaitsi koristeellinen keilarata ja keltainen makasiini. Tätä monilla ikkunoilla varustettua rakennusta käytettiin syys- ja talvikautena puimattoman viljan ja pahnojen säilytykseen, vappuna siellä juhlittiin henkilökunnan ja ympäristön herrasväen voimin. Makasiinin ja keilaradan välillä oli avoin kenttä, johon pystytettiin köynnöksin koristeltu lipputanko johon nostettiin Mustialan oma lippu. Kentällä tanssittiin rinkitansseja. Johtaja Zittingillä oli tapana aloittaa itse piirileikki makasiinissa.¹⁸¹

Ruhasen aloittaessa 1889 senaatti oli asettanut komitean pohtimaan korkeimman maatalousopetuksen uudelleenjärjestelyä ja Mustialasta olivat mukana muun muassa johtaja Zitting ja Grotenfelt. Maanviljelijänpoika Ruhasen kannalta on mielenkiintoista, että maatalousopetuksen uudelleen organisointia pohtinut komitea edusti näkökulmaa, jossa agronomikoulutus kuului lähinnä suurtilallisille tai johtavassa asemassa oleville säätyläisnuorukaisille. Eli se ei voinut olla säätykierron väline. Myös Ruhasen opettajakemian lehtori Rindell ajoi korkeimman opetuksen siirtoa yliopistoon.¹⁸² Agronomikoulutuksen siirtäminen Helsinkiin nousi varsinaisesti esiin 1892.¹⁸³

Ruhanen valmistui agronomiksi Mustialasta 1891 ja seuraavina vuosina 1891–1894 hän toimi opettajana Siikasalmen, Tarvaalan ja Harjun maamieskouluissa.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Tuorlahti 1943, 176–177.

¹⁷⁹ Tuorlahti 1943, 41.

¹⁸⁰ Tuorlahti 1943, 176–177.

¹⁸¹ Eerola 1934, 195.

¹⁸² Halonen 2010, 99–101.

¹⁸³ Tuorlahti 1943, 180.

¹⁸⁴ Uusi Aura 1931.

2.3.2 Ruhanen opettajana

Ruhasen palasi Mustialaan 1.12.1894 alemman kurssin alkeisopettajaksi ja toimi samalla kemian assistenttina ylemmälle meijeriosastolle.¹⁸⁵ Hän suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon 1896 ja siirtyi kemian assistentti Ferdinand Hannénin (1855–1912) sijaiseksi, jonka tilalle hänet vakinaistettiin Hannénin siirryttyä Kurkijoen maanviljelyskouluun luonnontieteiden lehtoriksi 1897.¹⁸⁶ Seuraavana vuonna 1897 Ruhanen teki opintomatkan Tanskaan, Ruotsiin ja Saksaan. Assistentin toimesta Ruhanen siirtyi kemian opettajaksi pitkäaikaisen kemianlehtorin professori Arthur Rindellin (1852–1936) siirryttyä Helsingin yliopistoon professoriksi 1900.¹⁸⁷

KUVA 2. Mustialan maanviljelys- ja meijeriopiston opettajakunta, viimeiset Mustialasta valmistuneet agronomit ja ylemmän meijeriopiston oppilaat 1908. Kuvataulun on laatinut Ernst Ovesén. Mustialan arkisto.

Mustialassa oli yhtä aikaa kolme luonnontieteiden opettajaa: kemian assistentti, kemian lehtori ja kasvitieteen lehtori. Kemian assistentti toimi aluksi vain meijeriopiston suomenkielisten kurssien opettajana, mutta vakiinnutettiin kaikkien suomenkielisten

¹⁸⁵ Mustiala 1840–1908, 49; Maatalous 1931, 55.

¹⁸⁶ Mustiala 1840–1908, 60. Hannén toimi Mustialassa opettajana vuosina 1881–1897.

¹⁸⁷ Tuorlahti 1943, 90.

kurssien kemianopettajaksi, sillä kemianlehtori Rindell oli ruotsinkielinen.¹⁸⁸ Ruhanen toimi kemianlehtorina vanhan Mustialan¹⁸⁹ loppuun saakka 1908 (kuva 2) ja vielä meijeriopiston viimeisen vuoden 1909. Kasvitieteen lehtorina toiminut professori ja sienitieteilijä P. A. Karsténin jäi eläkkeelle toimittuaan Mustialassa koko agronomikoulutuksen ajan 1864–1907.¹⁹⁰ Mustialan Maamiesopiston aloittaessa kaikki kolme luonnontieteenopettajan tointa yhdistettiin ja Ruhanen jatkoi luonnontieteiden opettajana Maamiesopistossa aina kuolemaansa saakka 1931.

KUVA 3. Mustialan kemianlaboratorio ja agronomioppilaat vanhalla opistolla 1900-luvun alussa. Vasemmalla tienpuoleinen laboratorio, jossa opettaja J. F. Suninen istuu ikkunalaudalla kolmas vasemmalta. Oikealla opistopihanpuoleinen laboratorio, jossa Suninen on toinen vasemmalta. Signeeraamattomat lasinegatiivit MUSVK236-15 ja MUSVK236-6, Mustialan arkisto.

Kemian lehtorin toimi perustettiin agronomikoulutuksen alkaessa 1865. Opetukseen kuului kemia, fysiikka, maaperäoppi, kasvioppi sekä kalastustaloutta. Vuodesta 1918 eteenpäin opetusaineet olivat alkeiskemia, yleinen fysiikka, maanviljelyskemia ja -fysiikka, maaperäoppi, sääoppi, kasvioppi, kasvinsuojeluoppi ja matematiikka. Lehtori järjesti kenttäkokeita ja huolehti laboratoriosta.¹⁹¹ Lääninarkkitehti Carl Albert Edelfelt (1818–1869) oli suunnitellut agronomikoulutuksen alkaessa 1865 ammattimaisen kemianlaboratorion vetokaappeineen. Laboratorio oli sijainnut alun perin pienemmässä rakennuksessa ennen kuin se siirrettiin opistorakennukseen, nykyiseen vanhaan opistoon, arkkitehti Julius Frans Alexander Basilierin (1834–1905) suunnitelman mukaisesti 1881.¹⁹² Laboratorio sijaitsi vanhan opiston pohjoispäädystä alakerrassa entisessä leivintuvassa, joka siirrettiin juuri valmistuneeseen talousrakennus Huttulaan. Tilat käsittivät

¹⁸⁸ Tuorlahti 1943, 88–89.

¹⁸⁹ Vanhalla Mustialalla tarkoitan aikaa 1840–1908, Mustialan maanviljelysopistoa ja sitä seurannutta Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistoa.

¹⁹⁰ Tuorlahti 1943, 88–89.

¹⁹¹ Tuorlahti 1943, 90, 93.

¹⁹² Vikman 2011, 80. Julius Basilier pohjakaavasunnitelma opistoa varten (G IV.n.o.1. MMOA. HMA).

kaksi vierekkäistä huonetta päädyssä ja kaksi pienempää huonetta peräkkäin tien puolella (kuvat 3 ja 4). Laboratorion tarvikkeet saatiin Keisarillisesta Aleksanterin yliopistosta.¹⁹³ Erinomaisten olojen vuoksi kemian opetuksen tasoa kiiteltiin.¹⁹⁴ Senaatti päätti perustaa Mustialaan maanviljelyskemiallisen koeaseman 1883 Rindellin ehdotuksesta 1880. Erityisesti Mustialan maatalouskemiallisen osaston koetoimintaa pidettiin edistyksekköisenä. Osastolla oli oma kemiallinen laboratorio ja kokeita tehtiin myös muualla Suomessa. Metsäosastolla tehtiin idätys-, istutus- ja lannoituskokeita.¹⁹⁵

KUVA 4. Vasemmalla opistopihanpuoleinen laboratorio vetokaappeineen ja agronomioppilaineen. Oikealla lehtori Ruhanen työhuoneessaan, joka 1920 muutoksessa liitettiin osaksi juhlasalia. Signeeraamattomat lasinegatiivit MUSVK141-3 ja MUSVK13-11, Mustialan arkisto.

Uudet investoinnit ja kehittäminen jäivät agronomikoulutuksen siirtosuunnitelmien jalkoihin. 1890-luvulla esitettiin suunnitelmia alemman maanviljelyskoulun teoreettisen opin laajentamisesta ja syventämisestä, sillä maanviljelyskoulun käyneet halusivat jatkaa opiskelua.¹⁹⁶ Mustialassa voutiosasto, renkiosasto, sunnuntaikoulu ja alempi meijeriosasto lakkautettiin, puuseppäoppilaita ei enää otettu ja perustettiin karjanhoitokoulu miehille. Pääasiassa torpparien lapsille suunnattu kansakoulu perustettiin Riihimäen ulkotilalle 1896.¹⁹⁷ Grotenfeltin johtajakauden aikana (1891–1901) Myllykylän mylly, saha ja pato uusittiin, puimahuone ja muonamiesrakennuksia rakennettiin. Uutta peltoa raivattiin 90 ha ja torppien peltoja otettiin talon käyttöön. Maatalous- ja kotitaloustyövälineitä alettiin kerätä ja hedelmäpuutarha perustettiin Lammin rantaan.¹⁹⁸

¹⁹³ Vikman 2011, 41–42.

¹⁹⁴ Eskola 1971, 106.

¹⁹⁵ Halonen 2010, 70, 93.

¹⁹⁶ Laiho 1934, 11.

¹⁹⁷ Tuorlahti 1943, 27. Tammelan kunnan ensimmäinen kiinteä (vrt. kiertokoulut) alakansakoulu perustettiin Mustialaan Heikkilä-nimiseen rakennukseen maatilapihan reunalle, joka toimi vuodet 1919–1925.

¹⁹⁸ Tuorlahti 1943, 81–82.

Ruhasen tullessa opettajaksi taloon 1894 talvijuhlat, Kruunubaalit, olivat tavallista suuremmat ja Kumppanuskunta julkaisi juhlanan Humus-julkaisun.¹⁹⁹ Samana vuonna Vaasan maatalousnäyttelyn yhteydessä järjestettiin Mustiala-ilta, jossa oli mukana myös vanhoja Mustialan oppilaita.²⁰⁰ Vapaa-aikaa vietettiin Runkomäellä keilaradalla, laulukoron ja soittokunnan harjoituksissa, voimistelu- ja urheiluharjoituksissa sekä näytelmäharjoituksissa. Myös Forssassa käytiin teatterissa ja konserteissa.²⁰¹ Kesäretkeilyt värittivät vuoden kulkua ja parantuneet liikenneyhteydet Humppila-Forssa rataosan valmistumisen myötä 1899 lisäsi sitä entisestään.²⁰² Pohjanmaalla retkeiltiin 1900, Hämeenlinnan koillispuolella 1904 ja Kuopion maatalousnäyttelyvuotena 1906 opintomatka suuntasi Viipurin suuntaan Ykspäähän, Pelkolaan ja Kavantsaareen.²⁰³

Johtaja Grotenfelt siirtyi Helsinkiin professoriksi 1901. Häntä seurasi johtajana Mustialassa 20 vuotta meijeriopettaja toiminut Robert Edvard Gripenberg (1852–1937), joka siirtyi vuoden jälkeen maanviljelyshallituksen ylijohdajaksi Nils Grotenfeltin seuraajaksi. Seuraava johtaja Karl Enckell²⁰⁴ (1853–1937) tuli Kurkijoen maanviljelyskoulusta 1902 ja toimi johtajana aina agronomikoulutuksen loppuun saakka 1907. Enckellin virkavapauden aikana touko-kesäkuussa 1904 Ruhanen toimi sijaisjohtajana. Enckellin aikaan uudisraivausta jatkettiin ja maataloutta kehitettiin opetusolosuhteiden epäselvyydestä huolimatta.²⁰⁵ Torppareiden asema oli Enckellin sydäntä lähellä ja hän muun muassa järjesti lukutuvan 1904 työväelle ja tilasi sinne ammatti- ja sanomalehtiä. Mustialan työväenyhdistys rakennutti muun muassa Honkamökki-nimisen työväentalon koulutilalta vuokraamalleen tontille. 1892 lähtien kerätyille museokaluille rakennettiin oma rakennus 1905 ja eläinsuojia kohennettiin. Enckell siirtyi Aleksanterin Yliopiston maanviljelystalouden professorin virkaan 1907 ja agronomikoulutus Mustialassa päättyi.²⁰⁶

¹⁹⁹ Mustialan maanviljelys- ja meijeriopisto, Mustiala landtbruks- och mäjeriinstitut & Mustiala landtbruks- och mejeriinstitut 1894.

²⁰⁰ Tuorlahti 1943, 173, 175; Eerola 1943, 88.

²⁰¹ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 15. Alpo Asikainen muistelee.

²⁰² Tuorlahti 1943, 27.

²⁰³ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto.

²⁰⁴ Enckell oli Mustialan agronomi, mustialiitti 1883 ja oli toiminut alkeisopettajana Mustialassa.

²⁰⁵ Tuorlahti 1943, 42–43.

²⁰⁶ Tuorlahti 1943, 44.

KUVA 5. Ruhasen perhe noin vuonna 1906. Kustaan polvella Aino, keskellä Helmi ja Hildan sylissä Veikko. Signeeraamaton lasinegatiivi MUSVK31-17, Mustialan arkisto.

Kustaa avioitui 30.10.1897 Hilda Maria Matilda Tornellin (s. 5.7.1868) kanssa. Perhe asui Mustialan 1845 valmistuneen konttorirakennuksen itäpäädyssä nykyisen opistopihan eteläreunalla. Rakennuksessa oli asunut viisi Mustialan ensimmäistä johtajaa.²⁰⁷ Lapsia syntyi viisi Aino Helena Maria 1898, Helmi Lovisa 1901, Veikko Kustaa 1905, Kaino Kyllikki 1908 ja Martti Ilmari 1913 (kuva 5). Ruhasen kymmenen vuotta nuorempi pikkuveli Rikhard päätyi Mustialaan opiskelemaan agronomiksi velipojan tapaan ja toimi Mustialan Maamiesopistossa kirjanpitäjänä 1916–1920.²⁰⁸

Kustaan työhuone, kemianlaboratorio, sijaitsi viereisessä opistorakennuksessa nykyisellä vanhalla opistolla. Ruhasen vaimo Hilda piti Mustialan kirjakauppaa.²⁰⁹ Lapsista Aino osallistui Mustialan kursseille ja esiintyi puhujana juhlallisuuksissa. Hänestä tuli 1926 aloittaneen Pääjärven kansakoulun opettaja.²¹⁰ Veikko kunnostautui yleisurheilijana, erityisesti keihäänheitossa.

²⁰⁷ Vikman 2011, 28.

²⁰⁸ Tuorlahti 1943, 64.

²⁰⁹ Tuorlahti 1943, 67.

²¹⁰ Tammelan kunta & Hakala, H. 1998, 21.

2.3.3 Agronomien aika päättyy ja maatalousteknikkojen aika alkaa

Agronomien koulutus oli kallista ja Euroopassa maatalousopetus oli jo teoretisoitunut ja siirretty maaseudulta kaupunkeihin eli akatemisoitunut yliopistoihin. Mustialassa muutos oli edessä. Mustiala oli keskittynyt pääasiassa ammattikoulutukseen ja tutkimus oli jäänyt syrjään. Mustialan agronomikoulutuksessa ei keskitytty itsenäiseen tieteelliseen työskentelyyn vaan opiskelijat joutuivat lisäkouluttautumaan ulkomailla.²¹¹ Mustialasta valmistui agronomeja, mutta ei maataloustutkijoita. Sinne hakeutui usein suurtilallisten jälkikasvua, joka ei ollut kiinnostunut tieteellisistä opinnoista tai riittävän lahjakasta teoreettisiin opintoihin.

Agronomikoulutuksen asema oli nousemassa 1890-luvulla. 1892 perustettu Maanviljelyshallitus oli 1895 ensin sitä mieltä, että korkein maatalousopetus siirrettäisiin Helsingin Polyteknilliseen opistoon, mutta samana vuonna Kurkijoella pidetyssä maanviljelysvirkamiesten kokouksessa sitä vastustettiin. Teollisuushallituksen alaisuudessa Polyteknillisessä opistossa maatalousopetukselle ei voinut olla riittäviä resursseja ja kannatettiin itsenäisen maatalouskorkeakoulun perustamista.²¹²

Polyteknillinen oli vielä 1890-luvulla käytännössä ruotsinkielinen ja kansleri, kenraali, ministerivaltiosihteeri Woldemar von Daehn (1838–1900) pohti fennomaanisen ajattelun kannattajana ruotsinkielisyyden vahvistumista, jos opetus siirrettäisiin sinne. Hän ajoi ajatusta yksi kansa, yksi kieli. Yhteiskunnassa kielellinen tasa-arvo tuli voimaan periaatteessa jo 1880-luvun alussa. Yksi von Daehnin tausta-ajatusta oli taata Suomen yhteiselo Venäjän kanssa ja vahvistaa suomen kielen asemaa Aleksanterin-Yliopistossa. Tartossa saksankielinen yliopisto oli venäjänkielistetty, samoin maataloustieteen professori. Von Daehn ajatteli, että suomen kieltä vahvistamalla asema voisi säilyä, sillä ruotsin kieli oli venäjän viranomaisten mielestä arveluttava. Eli siirrossa oli kyse tieteen ja rahan lisäksi myös maatalousopetusta kontrolloivasta tahosta.²¹³ Maanviljelyshallituksen ensimmäinen ylijohtaja, Gösta Grotenfeltin veli, ruotsinmielinen Nils Grotenfelt (1846–1902), joka oli saanut agronomikoulutuksen Ultunassa, oli skandinavismien kannattaja. Von Daehnilla maatalousopetuksen ja -tutkimuksen akatemisoimisen tavoitteena oli agronomiprofessio, joka ei tähännynt enää vain käytännön ongelmien ratkaisemiseen vaan teoreettinen koulutus auttaisi vastaamaan yhteiskunnan haasteisiin.²¹⁴

Senaatti päätti akatemisoida korkeimman maatalousopetuksen ja Keisarillisen Majesteetin Armollinen julistus annettiin 13.3.1896. Samana vuonna Ruhanen nimitettiin

²¹¹ Halonen 2010, 109. 1800-luvun jälkipuoliskola esimerkiksi Ultunassa opiskeli 68 agronomiopiskelijaa ja heistä vain 8 oli suomenkielisiä.

²¹² Halonen 2010, 102–103.

²¹³ Halonen 2010, 109–110.

²¹⁴ Halonen 2010, 110–111.

Mustialassa kemian assistentiksi. Lopullinen päätös mukaili Zittingin komitean ehdotusta 1891 professuurien perustamisesta vain koetoimintaa varten ja osittain Mustialan opettajakunnan, Maanviljelyshallituksen ja maanviljelysvirkamiesten ehdotusta siirtää korkein opetus Helsinkiin, vaikka he olivat itsenäisen maatalouskorkeakoulun kannalla.²¹⁵ Mielenkiintoista, että maataloustieteiden järjestämistä yliopistossa pohtinut komitea oli sitä mieltä, että Suomen maatalouden edistäjänä fennomaaninen enemmistö kannatti opetuskielenä pelkästään suomea. Yliopistossa ei kuitenkaan ollut sellaisia säännöksiä, että kieli olisi voinut olla vain suomi, toimikunnan enemmistö puolsi ruotsin kieltä. Professorit kannattivat suomenkielistä koulutusta, mutta ruotsi oli tiedeyhteisön kieli 1890-luvun lopussa. Päädyttiin sekä että tilanteeseen, joka oli yliopistossa tapana muuallakin.²¹⁶

Maanviljelys- taloudellinen osasto Aleksanterin-Yliopistoon perustettiin virallisesti 1898 asetuksella. Seuraavaksi täytettiin opetusvirat. ”Maataloustieteen varsinaisten professuurien täyttäminen entisillä Mustialan maanviljelys- ja meijeriopiston opettajilla takasi Mustialan koulutus- ja koetoimintaperinteiden siirtymisen yliopistoon”, sanoo Halonen (2010). Se loi jatkumon maanviljelijöiden keskuudessa agronomikoulutusta kohtaan.²¹⁷ Ensimmäinen professorinimitys oli Arthur Rindell maanviljelyskemian ja maanviljelysfysiikan professoriksi 28.3.1900. Hän oli ennen Mustialaan kemian lehtoriksi siirtymistään 1878 työskennellyt Yliopiston kemian laitoksella ja väitellyt tohtoriksi 1881. Hän astui virkaan 3.10.1900, jolloin Ruhanen nimitettiin Mustialassa kemian lehtoriksi hänen tilalleen. Kolmas professuurin nimitys meni Mustialaan, kun maanviljelysopin ja maanviljelystalouden professuuria hoitamaan astui johtaja Gösta Grotenfelt. Häntä pidettiin enemmän tieteellisesti sivistyneenä käytännön maanviljelijänä kuin teoreettisena tutkijana, joka aiheutti sen, että hänet nimitettiin virkaan vasta monien mutkien kautta huhtikuussa 1901. Nimitysten jälkeen maanviljelys-taloudellinen tiedekuntaosasto perustettiin virallisesti 29.1.1902.²¹⁸ Tämän jälkeen alkoi agronomikoulutuksen siirto pois Mustialasta.

Koulutuksen haluttiin muistuttavan mahdollisimman paljon Mustialan opistossa annettua opetusta ja se tähtäsi virkatutkinnon suorittamiseen, jotta Yliopiston ja Mustialan agronomit eivät olisi joutuneet eriarvoiseen asemaan.²¹⁹ Lähtökohtaisesti ajateltiin, että alan opiskelijoita ei kiinnosta niinkään tieteelliset opinnot ja virkatutkinnosta olisi heille enemmän hyötyä työelämässä. Agronomikoulutus yliopistossa käynnistettiin 6.9.1907 ja Mustialan viimeiset agronomit valmistuivat syksyllä 1908.²²⁰

²¹⁵ Halonen 2010, 111–112.

²¹⁶ Halonen 2010, 114.

²¹⁷ Halonen 2010, 118.

²¹⁸ Halonen 2010, 120–121.

²¹⁹ Halonen 2010, 123.

²²⁰ Halonen 2010, 126; Laiho 1934, 11.

Aleksanterin-Yliopistossa uusiin käytännönläheisiin oppialoihin suhtauduttiin epäluuloisesti. Zittingin komitea oli alun alkaen ehdottanut vain teoreettisen opetuksen ja tutkimuksen siirtämistä yliopistoon ja käytännön opetuksen, korkeimman maatalousopetuksen, jäämistä Mustialaan.²²¹ Osaston määrärahat olivat pienet kustannuksiin verrattuna ja laitosten tilat olivat vaatimattomia. Aleksanterin-yliopiston ulkopuolellakaan siirtoa ei pidetty onnistuneena. Halosen mukaan ”akatemisoituminen aiheutti tyytymättömyyttä Mustialassa koulutuksen saaneiden ja Mustialan opiston koulutuksesta vastanneiden agronomien keskuudessa.”²²²

Korkeimman maatalousopetuksen tulevaisuus mietitytti myöhemmin muun muassa 1918–1919, jolloin Maatalouslehdessä julkaistiin Ruhasen opiskelutoverin Anton Valter Westermarkin pojan Bjarnen kirjoitus. Hänen mukaansa korkeimman opetuksen Helsinkiin siirtämisen tulokset eivät mairitelleet ja että Mustialasta valmistuneet agronomit olivat parempia verrattuna yliopistosta valmistuneihin. Se oli tullut ilmi ensimmäisen maailmansodan pulavuosina, jolloin tiedekuntaosasto ei ollut puuttunut maataloustuotannon lisäämiseen. Pätevistä maatalousvirkamiehistä oli siis pula, sillä yliopisto-opinnot kestivät 4 vuotta ja liian teoreettisen opetuksen saanut agronomi ei pystynyt hoitamaan käytännönläheisiä tehtäviä. Myös kansalaissota oli verottanut agronomien määrää.²²³ Törmättiin perinteiseen ongelmaan Mustialan agronomien teoreettisen osaamisen puutteeseen ja Yliopistosta valmistuneiden käytännön osaamisen puutteeseen.²²⁴ Ammattikunnan ulkopuolella yliopistollisella koulutuksella oli erilainen status kuin sen sisällä. Yliopistokoulutus jatkoi aluksi Mustialan perinteitä Rindellin ja Grotenfeltin johdolla. Fennomaanien kannalta toive pelkästään suomenkielisestä koulutuksesta ei toteutunut, sillä edellä mainitut olivat ruotsinkielisiä ja ajoivat ruotsinkielisten suurtillisten etuja. Mustialan vankan tradition katsotaan myös hidastaneen maataloustieteiden tieteellistä kehitystä 1900-luvun alussa.²²⁵ Mielestäni Mustialassa jatkui fennomaanien linja, sillä Mustialasta lähti ruotsinkielinen opettajakunta ja suomenkieliset jäivät.

Maatalousylioppilaiden yhdistys Sampsä perustettiin 26.10.1907 vaalimaan Mustialan perinteitä yliopistossa. Yhdistys sai Kumppanuskunnan stipendirahaston käyttöönsä 1908. Sampsan aloitteesta Mustialassa järjestettiin kesäkursseja 1920 lähtien 1940-luvulle saakka. Niillä oli tärkeä rooli toverihengen muodostajana.²²⁶ Ruotsinkielinen oppilasyhdistys Svenska studenternas Agro-Forst-föreningen (Agro-Forst) perustettiin G. A. Bredenbergin, mustialiitti hänkin, aloitteesta 1919, sillä Sampsä oli suomenkielinen

²²¹ Halonen 2010, 139.

²²² Halonen 2010, 141.

²²³ Halonen 2010, 185–187.

²²⁴ Halonen 2010, 200.

²²⁵ Halonen 2010, 337.

²²⁶ Halonen 2010, 329–330.

yhdistys.²²⁷ Mustialan traditio Aleksanterin-Yliopistossa katkesi 1910- ja 1920-lukujen vaihteessa, jolloin Rindell jäi eläkkeelle 1919, Grotenfelt kuoli 1922 ja Enckell siirtyi eläkkeelle 1926.²²⁸ Maanviljelyshallituksessa mustialiittien johtokausi alkoi 1902 Gripenbergin myötä, jatkui Uuno Branderin aikana ja päättyi J. E. Sunilaan 1936. Mustialassa mustialiittien kausi opettajakunnassa jatkui 1930-luvun lopulle saakka.

Maatalousteknikkojen aika

29.3.1906 asetetun komitean mietinnössä päätettiin perustaa maanviljelyskoulu teoreettista jatko-opetusta kaipaaville ja niin Mustialan Maamiesopiston perustamisasetus annettiin 28.8.1908.²²⁹ Hallinnollisesti Mustiala jakautui Maamiesopiston alkaessa kolmeen hallintoalueeseen Mustialan maamiesopistoon, Mustialan emätilaan ja Mustialan metsäalueeseen. Aiemmin opiston johtaja oli vastannut kaikkien taloudesta. Opiston valvovaksi elimeksi asetettiin kolmihenkinen johtokunta, joka muodostettiin Maanviljelyshallituksen ja maatalousseurojen keskusliiton valtuuskunnan valitsemista jäsenistä.²³⁰ Maamiesopisto ei ollut enää sisäoppilaitos ja virallisena opetuskielenä oli suomi.²³¹ Opistossa oli viisi vakinaista opettajaa, joista kolme opettajaa tuli perintönä vanhasta Mustialasta: Nils Leonard Stenbäck (1868–1932) metsänhoidon opettajaksi, Kustaa Ruhanen luonnontieteiden lehtoriksi ja Evert von Konow kotieläinopin opettajaksi. Uuden yhteiskuntatalouden opettajan virkaan valittiin Antto Laiho (1870–1942) ja maanviljelysopin opettajaksi valittiin ensin fil. kand. Rurik Pihkala (1885–1973), jonka tilalle yhden palvelusvuoden jälkeen valittiin filosofian kandidaatti Juhana Fabian Suninen (1878–1930).²³² Opettajakunnasta valittavan johtajan johtajakausi oli kolmivuotinen ja sen määräsi maataloushallitus, jonka ylijohantajana toimi Mustialasta lähtenyt Gripenberg. Maamiesopiston ensimmäiseksi johtajaksi valittiin Evert von Konow, jota synnynnäisten johtajanlahjojensa ja ammattipätevyyden takia oppilaat pitivät suuressa arvossa.²³³

Vasta perustetun Mustialan Maamiesopiston lukujärjestyksessä 1908–1909 opinnot alkoivat klo 7 ja päättyivät viimeistään klo 19. Myös lauantait olivat koulupäiviä. Perusopinnot lomaan oli sijoitettu tiistaisin voimistelua ja perjantaisin laulua. Meijeriopiston puolella oli perjantaisin piirustusta. Lukuvuonna 1930 opinnot alkoivat klo 8, klo 10 oli aamiainen, opinnot jatkuivat klo 11 päivälliseen klo 17, kolmena päivänä opinnot jatkuivat klo 19 asti. Keskiviikkoisin oli vuosikurssien yhteistä vapaata voimistelua

²²⁷ Halonen 2010, 331–332.

²²⁸ Halonen 2010, 153.

²²⁹ Laiho 1934, 11.

²³⁰ Laiho 1934, 14.

²³¹ Laiho 1934, 41.

²³² Laiho 1934, 12.

²³³ Tuorlahti 1943, 45.

ja urheilua. Torstaina oli saunapäivä. Perjantaisin ensimmäisellä vuosikurssilla oli piirustusta.²³⁴ Naisia oli Maamiesopiston ensimmäisinä vuosikymmeninä hakenut kahdeksan, joista neljä Itämeren maakunnista. Kolme heistä oli valittu, kaksi jäänyt saapumatta ja kolmas keskeytti vuoden päästä. Kaikkiaan 1930 mennessä oli ollut 880 oppilasta, joista ulkomaalaisia vähän yli 20. Enimmäkseen tilallisten lapsia Turun ja Porin ja Hämeen lääneistä.²³⁵

Opetusvälineet perittiin pitkälti Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistolta.²³⁶ Laboratorio oli vanhan Mustialan aikaan tärkeä ja suuria kustannuksia vaativa laitos. Maamiesopiston aikaan sitä supistettiin niin että Ruhaselle (luonnontieteiden lehtorille) jäi vain oma työhuone laboratorioksi. Pädyn laboratoriohuoneet yhdistettiin yhdeksi luentosaliksi. Kulku tienpuolen huoneisiin suljettiin ja Ruhasen pienempi laboratorio purettiin juhlasalin tieltä (kuva 6). Menoarviossa oli laboratoriolle 800 mk:n määräraha. Opetusvälineiden ostoon ei ollut riittävästi varoja, joten opettajat valmistivat itse muun muassa karttoja ja tilastollisia taulukoita. Vuonna 1930 myönnettiin suuri 30 000 markkaa hankintoihin²³⁷ ja Ruhanen pääsi nauttimaan vuodeksi uusista mikroskoopeista.

KUVA 6. Kemiaanlaboratorion tilat 1920 sisätilauudistuksen jälkeen. Vasemmalla yhdistetyt pädyn laboratoriot. Neliruutuinen ikkuna on jätetty muistoksi menneestä. Oikealla lehtori Ruhanen ja maatalousteknikko-opiskelijat vanhan opiston juhlasalissa. Salin takanurkan ovi ja ikkuna kuuluivat ennen uudistusta Ruhasen työhuoneeseen. Signeeraamattomat lasinegatiivit MUSVK322-12 ja MUSVK13-6, Mustialan arkisto.

Ruhanen opetti yleistä kemiaa, maanviljelyskemiaa, lannanhoitoa ja eläinruumiin ravitsemista sekä keinotekoisista lannoiteaineista, rehujen ravintoaineista, maalaatujen ja rehukasvien tuntemista. Retkeily kasvimaille kuului myös opetukseen. Viimeisenä lu-

²³⁴ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto.

²³⁵ Laiho 1934, 19–20.

²³⁶ Laiho 1934, 36.

²³⁷ Laiho 1934, 38.

kuvuonna 1930 Ruhanen opetti matematiikkaa, kemiaa ja geologiaa, kasvioppia ja sääoppia.²³⁸ Maamiesopiston opettajatoimen ohella Ruhasta työllistivät monet erilaiset kurssit.²³⁹ Maanviljelysharjoittelijoita ja juustonvalmistajakurssilaisia Mustialan juustokoeasemalle otettiin 1919 alkaen.²⁴⁰

Opintoretkiä tehtiin lähikohteisiin, kuten Mustialan emätilan ulkotiloille Isoniitylle ja Riihimäelle, sekä Mustialan torppiin Niittyään ja Koivulaan. Mustialassa vieraili vuosittain useita kymmeniä retkikuntia koti- ja ulkomailta. Suosittuja vierailukohteita Mustialan lähiympäristössä Mustialan vapaudenpatsaan ja Runkomäen lisäksi olivat Tammelan hautausmaa ja Hakkapeliittapatsas, Saloisten kalamaja ja Kaukolanharju.²⁴¹

Työuransa aikana Ruhanen kirjoitti kollegansa J. F. Sunisen kanssa kemian oppikirjan *Kemian alkeet maatalouskouluja varten* 1911 ja Sunisen maanviljelysopin kirjan *Maanviljelysoppi: alempia maatalouskouluja ja -opistoja varten* 1918 kasvitauteja koskevan osan. Ruhanen avusti puutarhuri Steningiä tämän suomentaessa *Kasvitarhakirja: neuvoja keittiökasvien, hedelmäpuiden, marjapensasten, puistopuiden ja -pensaiden, ulkoilma- ja huonekukkien viljelemiseen, ohjeeksi jokaiselle kasvitarhanhoidon harrastajalle*. Ruhanen toimi työryhmässä alan asiantuntijana ja ruotsalaisen alkuperäistekstin suomentajana jokaisessa teoksen painoksessa vuosina 1903–1918.²⁴²

Kansalaissota mullisti opiston elämän. Sota enteili jo marraskuussa 1917. Mustialaan perustettiin suojeluskunta ja kaikki oppilaat liittyivät siihen.²⁴³ Tammikuun ja huhtikuun välillä 1918 Mustiala ja samalla Ruhanen, menetti puolet oppilaistaan.²⁴⁴ Opettajat selvisivät kuin ihmeen kaupalla. Ruhasta ei viety Forssaan kuulusteltavaksi muiden opettajien tavoin ilmeisesti korkean iän (54) vuoksi. Mustialassa kansalaissodasta muistuttaa Toveriliiton toimesta 27.4.1923 paljastettu Nuoruuden uhri isänmaalle -muistopatsas Mustialan puistossa Pitkälän edessä.²⁴⁵

Mustialan opettajakunta pysyi käytännössä katsoen samana Maamiesopiston ensimmäiset kaksi vuosikymmentä 1930-luvun alkuun saakka, jolloin von Konow erosi johtajan toimesta 1929, Suninen menehtyi 1930, Ruhanen seuraavana vuonna ja Stenbäck jäi eläkkeelle 1931.²⁴⁶ Von Konowin seuraajaksi valittu Antto Laiho, mustialiitti 1896,

²³⁸ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto.

²³⁹ Tuorlahti 1943, 27.

²⁴⁰ Laiho 1934, 16.

²⁴¹ Laiho 1934, 45, 47.

²⁴² Lindgren & Stening 1918, esipuhe.

²⁴³ Kaisla 1934, 76; Tuorlahti 1943, 192.

²⁴⁴ Kaisla 1934, 78.

²⁴⁵ Tuorlahti 1943, 192.

²⁴⁶ Tuorlahti 1943, 81–82.

palveli Mustialassa eläkkeelle siirtymiseensä asti 1938. Laiho oli viimeinen vanhan Mustialan agronomi opettajakunnassa.²⁴⁷ Ruhasen jälkeen luonnontieteiden lehtorin toimeen nimitettiin Petter Pirhonen (1904–1984).²⁴⁸

2.3.4 Mustialan oppilaskunnat Kumppanuskunta ja Toveriliitto

Mustialaan omalaatuisen leiman on aina antanut opiston sisäinen toverielämä, jonka virallista puolta ovat hoitaneet oppilaskunnat Mustialan Kumppanuskunta (1875–1908) vanhan Mustialan aikana ja Toveriliitto (1909–) perinteen jatkajana Maamiesopistossa. Voutiosastolla (1840–1897) oli omat vastaavat virkatehtävänsä.²⁴⁹ Karjanhoitokoululla ja sianhoitokoululla oli omat oppilaskunnat Karjanhoitokoulun Toverikunta 1923 ja Sianhoitokoulun Toveriliitto 1936.²⁵⁰

Vuonna 1875 perustettuun Kumppanuskuntaan (Mustiala Kamratskap) liittyivät kaikki agronomioppilaat ja vuodesta 1881 oppilaskuntaan liittyivät silloin perustetun ylemmän meijeriosaston miesoppilaat ja vuodesta 1897 sen naisoppilaat. Toiminnan tärkeimpiä päämääriä olivat keskinäinen kurinpito ja jäsenten luonteenkasvatus. Kumppanuskunta toimi myös toverielämän ohjaajana, sopimattomien ja haitallisten huvittelujen ehkäisijänä ja ilon ja huumorin suosijana.²⁵¹

Ruhasen aloittaessa opiskelun 1889 Kumppanuskunnan sääntöihin määriteltiin käsitys sopivasta ja sopimattomasta. Siveydellä ymmärrettiin: ”1) on vältettävä seurustelua huonomaineisten naisten kanssa 2) on kartettava juoppoutta, 3) on vältettävä uhkapeliä, 4) on vältettävä huolimattomuutta kassa-asioissa.” Juoppous tarkoitti kohtuutonta ei kohtuullista juomista. Kartettavana pidettiin myös karjakko-oppilaisiin suhtautumista, jotta vältytään ”ikävyyksiltä ja sopimattomuuksilta”, myös läheisempi tuttavuus voutioppilaiden kanssa nähtiin kartettavana, johtuen (voutioppilaiden) ”omituisesta ylimysmielisyydestä.” Sääntörikkomuksesta rankaistiin ensin varoituksella Kumppanuskunnan edessä, seuraavaksi Kumppanuskunnasta erottamisella, jolloin siitä ilmoitettiin myös opiston johtajalle ja viimeiseksi asettamalla oppilastovereiden holhouksen alaiseksi. Tuorlahti mainitsee, että Sampsassa (Helsingin Yliopiston vastaava oppilaskunta) kansalaiskelpoiseksi kasvattaminen oli vain kalpea varjo Kumppanuskunnan tehokkuudesta.²⁵²

²⁴⁷ Tuorlahti 1943, 46.

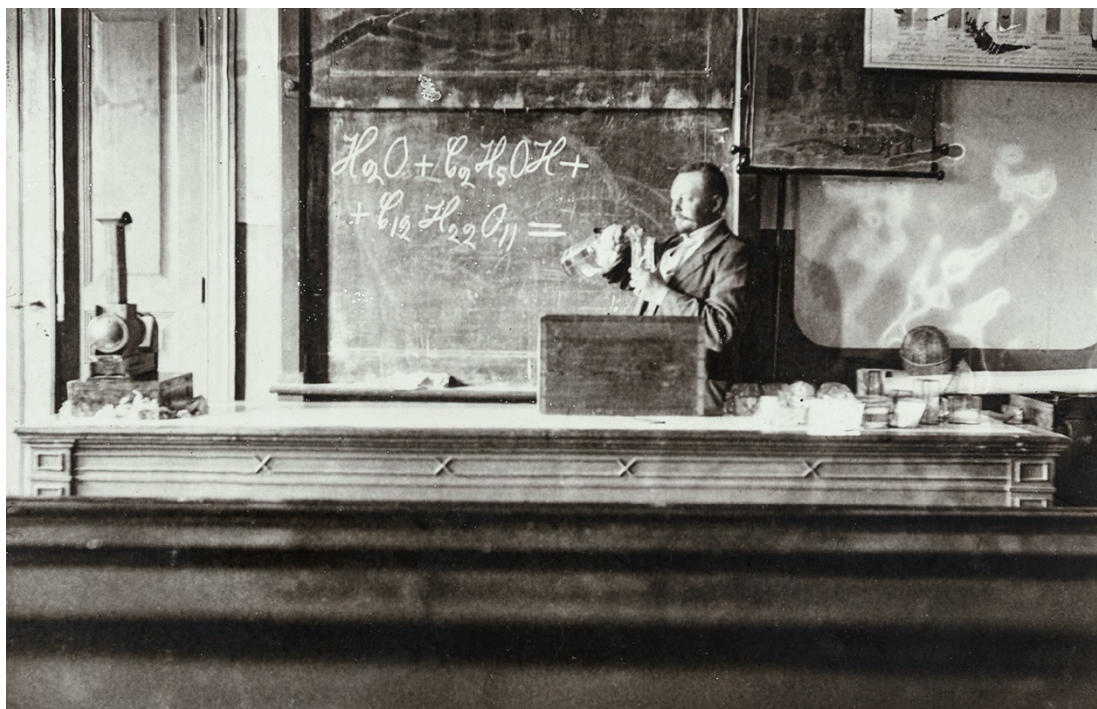
²⁴⁸ Tuorlahti 1943, 93.

²⁴⁹ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 8, 12.

²⁵⁰ Tuorlahti 1943, 197.

²⁵¹ Mustiala 1840–1908, 158–164. Tuorlahti 1943, 157, 168–169.

²⁵² Tuorlahti 1943, 166–167; Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 12.

KUVA 7. Ruhanen vanhan opiston luokkahuoneessa kaataa lasipullosta nestettä, joka tauluun kirjoitetun kaavan vesi + etanoli + sakkaroosi perusteella paljastuu juhla juomaksi. Kuva HK19790427_1-35e, Museoviraston kuvakokoelmat.

Ajoittain oppilaskunta ja opettajakunta selvittivät välejänsä. Muun muassa Enckelin aikana 1904–1905 oli kahnausta, kun opettajakunta oli erottanut asevelvollisuuskutsuntalakkolaiset vuodeksi, lisäksi Enckell kielsi alkoholin tarjoilun huoneissa.²⁵³ Kemiaa opiskelleilla oli juomantekotaito (kuva 7). Marraskuussa 1904 Mustialan maanviljelys- ja meijeriopiston opettajakunnan kokouksessa otettiin esille vanhan korridorin juominit, joissa tallirengit ja muita työmiehiä oli ollut mukana. Rangaistusta pohdittaessa mainitaan seuraavaa:

”--hyvin puettujen henkilöiden hoiperrelleen päihtyneinä eri puolilla kartanoa ja että sellaisia oli vielä tiistaina aamupäivällä esiintynyt keskellä yleisiä opiston liike paikkoja, niin on ilmeistä, että se vapaus, mikä oppilaille nykyään opettajakunnan puolelta on suotu, on varsin suuressa määrin tullut väärin käytetyksi ja että nykyisessä järjestelmässä oppilaiden kotoiseen toimintaan ja joutohetkiin nähden on olemassa suuria epäkohtia, joiden korjaaminen mitä pikemmin on aikaan saatava.”

Edellä mainittu oli aiheuttanut sotaisaa henkeä ja epäluottamusta oppilaiden ja opettajakunnan välille. Tilannetta voi ajatella myös esimerkkinä oppilaiden ja tilan henkilökunnan välisestä hyvästä yhteishengestä. Agronomioppilaat olivat saaneet vapauksia opettajakunnan taholta. Mustialan maine oli ajoittain vaakalaudalla, mutta se tiedostettiin myös oppilaiden taholta. Maamiesopiston aikaan 1917 kurinpidolliset kysymyk-

²⁵³ Tuorlahti 1943, 171.

set nousivat esiin, kun Huttulan palvelijattarien kanssa oli ollut sopimatonta seurustelua. Kuulustelujen päätteeksi neljä oppilasta oli saanut julkisen varoituksen ja kaksi erotettiin opistosta kolmeksi kuukaudeksi. Ruhanen oli puoltanut varoitusta.²⁵⁴

Isänmaallisuus näkyi Kumppanuskunnan toiminnassa muun muassa kansallisten suurmiesten kunnioittamisena, Vänrikki Stoolin tarinain 50-vuotisjuhlan ja helmikuun manifestin vuonna 1899 Kumppanuskunta oli kukittamassa Aleksanteri II patsasta. Paikalliset kansakoulunopettajat perheineen sekä talolliset kutsuttiin Mustialaan illanviettoihin. Jo varhain 1879 Kumppanuskunnan suomenkieliset jäsenet sitoutuivat pitämään yleisölle muun muassa Kirkonkylän kansakoululla esitelmiä suomeksi. Kumppanuskunta järjesti myös lukutuvan voutioppilaille ja torpparien väkeä varten. Sortovuosina suurin osa Kumppanuskunnan jäsenistä oli jyrkän venäläisvastustuksen kannalla. Laiton asevelvollisuuskutsunta 1904 ajoi kurinpitotoimiin.²⁵⁵

Kumppanuskunnan kieli asioiden käsittelyssä ja vuodesta 1879 aloitetussa kirjapidossa oli ruotsi. Vähitellen oppilasenemmistö oli suomenkielistä ja ruotsikielinen puheenjohtaja ei tullut enää kysymykseen ja vuodesta 1906 puheet ja pöytäkirjat laadittiin enemmistön kielellä eli suomeksi. Kumppanuskunta ehdotti Maanviljelyshallitukselle opiston opetuskielen muuttamista yksinomaan suomeksi ja sen seurauksena pieni ruotsinkielisten vähemmistö erosi Kumppanuskunnasta, mutta vain vuodeksi.²⁵⁶

Vuonna 1881 perustetun ylemmän meijeriosaston miehet oikeutettiin heti Kumppanuskunnan jäseniksi. Vasta 1896 vuosien jäsenoikeuksien myöntämisehdotusten jälkeen naiset saivat osallistua kokouksiin ja keskusteluihin, mutta ilman äänioikeutta. Vasta seuraavana vuonna 1897 äänioikeus annettiin ja naisista tuli miesten kanssa samanarvoisia Kumppanuskunnan jäseniä. Jäsenyyttä vastustettiin muun muassa käsitteeseen tulevilla alkoholi ja muilla kysymyksillä, jotka olisivat vaikea ratkaista naisten läsnäollessa tai naiset eivät ole kyllin ”kompetentteja” osallistumaan keskusteluun. Jäsenyys todettiin kuitenkin hyödylliseksi, sillä Kumppanuskuntaelämä vilkastui ja monipuolistui.²⁵⁷ Vuonna 1905 Kumppanuskunnan pyynnöstä nais- ja miesoppilaat saivat vierailta toistensa asunnoissa ja samalla naiset saivat oikeuden ruokailla yhdessä miesten kanssa.²⁵⁸ Mustialasta valmistui kaikkiaan seitsemän naisagronomia, joista Suomen ja koko maailman ensimmäinen naisagronomi Suoma Nordlund myöh. Kyykoski (1882–1963) vuonna 1906.²⁵⁹

²⁵⁴ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto, Pöytäkirjat.

²⁵⁵ Tuorlahti 1943, 182.

²⁵⁶ Tuorlahti 1943, 183.

²⁵⁷ Mustiala 1840–1908, 207–210.

²⁵⁸ Tuorlahti 1943, 184.

²⁵⁹ Mustiala 1840–1908, 415; Eskola 1971, 130.

Kumppanuskunnan toiminta päättyi 12.10.1908 klo 15.35, mutta jo 28.10.1908 Mustialan maamies- ja meijeriopiston kokouksessa valittiin toimikunta laatimaan Mustialan Toveriliiton sääntöjä. Perustamisvuonna Toveriliitossa oli sekä mies- että naisjäseniä²⁶⁰ ja opettajiston edustajana toimi lehtori Ruhanen.²⁶¹ Mustialan Toveriliiton säännöt vahvistettiin 20.1.1909.²⁶²

Toveriliiton jäsenet omaksuivat toverielämässään paljon Kumppanuskunnan perinteitä ja huomattavana tekijänä perinnön välittämisessä Tuorlahti (1943) piti nimeltä mainitsematta maamiesopiston ensimmäisistä opettajia, jotka olivat Kumppanuskunnan entisiä jäseniä.²⁶³ Myös Mäkelä (1934) arvelee Toveriliiton pohjautuvan Kumppanuskunnan vaikutuksiin sanoen, että ”olihan Mustialassa lehtoreita, jotka olivat toimineet mainitun Kumppanuskunnan innokkaina jäseninä ja olivat silloin kokeneet seuran toverielämää kehittävän merkityksen. Juuri he vaikuttivatkin seuran syntyyn kohta opiston toiminnan alkaessa.” Toveriliiton toimintaa ohjasi myötämielinen opettajakunta ja siitä kiitokseksi Toveriliitto pyysi kunniajäsenikseen silloisen johtajan E. von Konowin ja lehtorit Laihon, Ruhasen, Pihkalan, Stenbäckin ja Sunisen.²⁶⁴

Toveriliiton tehtävät: 1) Vaalii ja ohjaa oikeaan suuntaan yhteisiä hyviä harrastuksia, 2) kasvattaa yhteishenkeä, 3) kehittää oppilaiden esiintymiskykyä, 4) osaltaan edistää opiskelutyönkin tarkoituksena olevaa ammattitaidon kohoamista sekä herättää ja elvyttää harrastusta myöskin yhteisiin asioihin. Mäkelän (1934) mukaan Toveriliitto toimi yhdyssiteenä opettajien ja oppilaiden välillä.²⁶⁵ Toveriliiton kokouksissa oli Kumppanuskunnan tapaan alustuksia ja keskusteluja ammatillista aiheista, mutta ne jäivät pois opetusohjelmaan lisättyjen keskusteluharjoitusten vuoksi. Kumppanuskunnan entinen kokous- ja lukusali tuli Toveriliiton käyttöön. Omaa lehteä nimeltä Tähtä alettiin toimittaa 1909 ja se ilmestyi aina 1930-luvun tienoille saakka. Ruokalan pidon tila huoletti ja Toveriliitto perusti oppilaiden osuusruokalan *Mustialan ruokalaosuuskunta Huttula i.l.* ja se aloitti toimintansa 1.11.1910.²⁶⁶ Samana vuonna Toveriliitto perusti sairasapukassan varattomille oppilaille.²⁶⁷ Heimoharrastus ja Suursuomi-aate saivat Toveriliitossa kannatusta. Akateemisen Karjalaseuran ja Suomalaisuuden Liiton toimintaa kannatettiin sekä järjestettiin vuosittaisia Kalevala-juhlia. Iltamia järjestettiin Mustialan lisäksi seurantaloidilla ja Jokioisissa, Somerolla ja Forssassa.²⁶⁸ Oppilas K. Sipilän ehdottama maatalousteknikko -nimitys otettiin Mustialan Toveriliiton toimesta käyttöön 1923. Se tarkoitti

²⁶⁰ Ylempi meijeriopisto toimi vuoden kauemmin kuin agronomikoulutus, eli vuoden 1908–1909.

²⁶¹ Mäkelä 1934, 59.

²⁶² Laiho 1934, 43.

²⁶³ Tuorlahti 1943, 186.

²⁶⁴ Mäkelä 1934, 59–60.

²⁶⁵ Mäkelä 1934, 65–66.

²⁶⁶ Tuorlahti 1943, 187.

²⁶⁷ Mäkelä 1934, 62.

²⁶⁸ Mäkelä 1934, 63, 65–66.

alun perin Mustialan opiston Toveriliiton ”läpiajamaa.” Toveriliitto päätti ottaa 7.11.1923 nimityksen maatalousteknikko kaikille niille, jotka ovat maamiesopiston suorittaneet. Seuraavana vuonna perustettu Maatalousteknikkojen yhdistys vakinaisti nimityksen.²⁶⁹

Oppilaiden harrastuksiin kuuluivat toverielämä, laulu- ja soittoharrastukset sekä voimistelu ja talviurheilu.²⁷⁰ Mustialassa urheilutoimintaa järjestivät suojeluskunta, Toveriliitto ja Toukopojat. 1910 alkaen järjestettiin talvikauteen painottuneen opiskelun vuoksi talviurheilukisoja. Suojeluskuntatoiminta innoitti ampumaharrastuksen pariin.²⁷¹ Kesälajien harrastus alkoi 1929, kun vanhempi vuosikurssi opiskeli kesäkauden. Sinä vuonna perustettiin Mustialan voimistelu- ja urheiluseura Toukopojat 28.1.1929.²⁷²

2.3.5 Saloinen, torvisoitto ja instituutti

Seuraavaksi käyn läpi eräitä Mustialan eläviä perinteitä, jotka olivat Ruhaselle tärkeitä niin opiskelu- kuin opettajavuosina.

Saloinen

Työntäyteinen arki vaati vastapainoksi rauhaa ja siksi vapaa-ajan kalastus ja metsästys oli hyvin suosittua. Mustialan metsäalueella Särkijärvellä ja Saloistenjärvellä sijaitsivat oppilaskunnan ja henkilökunnan kalamajat. Kalamajoilla vietettiin aikaa ja mökkivieraat kyläilivät toinen toisissaan, kalastivat ja tekivät ruokaa yhdessä. Matkat olivat pitkiä, Särkijärvelle 5 km ja Saloistenjärvelle 10 km, joten päiväselttään matkaan ei lähdetty. Majoille suunnattiin opetuksen yhteydessä tai perheen ja vieraiden kanssa. Saloistenjärven Salmensaareessa sijaitsi alun perin Mustialan eläinlääkäri J. A. Vegeliuksen mökki.²⁷³ Nykyinen mökki on rakennettu 1858 tienoilla.²⁷⁴ Agronomioppilaat pääsivät Salmensaareen vuodesta 1866 ja he viettivät majassa useita päiviä muun muassa metsätaloudellisten ja maanmittausharjoitustensa yhteydessä. Kumppanuskunta sai vierailuoikeuden majaan 1880-luvun lopulla.²⁷⁵ Saman järven Selkäsaareessa vuodesta 1878 sijaitsi sienitie-tilijä Karsténin oma erämökki, josta tuli 1920-luvulla Mustialan emätilan kalamaja.²⁷⁶

²⁶⁹ Mäkelä 1934, 63; Tuorlahti 1943, 196; Laiho 1934, 25.

²⁷⁰ Laiho 1934, 42.

²⁷¹ Tuorlahti 1943, 188–190.

²⁷² Laiho 1934, 44.

²⁷³ Eerola 1934, 146. Matka taittui 1800-luvulla kävellen ensin 5 km polkua pitkin Särkijärven eteläpäähen, veneellä järven yli, polkua pitkin Heinästen rantaan, siitä veneellä metsänvahti Mihlin rantaan, hiukan parempaa tietä pitkin Saloisten järven etelärantaan Kylmälahteen ja siitä veneellä Salmensaareen.

²⁷⁴ Eerola 1934, 146.

²⁷⁵ Tuorlahti 1943, 287.

²⁷⁶ Eerola 1934, 135.

Johtaja Zittingin kalamaja sijaitsi Särkijärven rannalla ja Särkijärven saarella insinööri af Grubbensin Kumppanuskunnalle lahjoittama kalamaja.²⁷⁷ Grubbens rakennutti itselleen 1885 pohjoisemmaksi Lunkinjärven pieneen saareen uuden erämaakämpän, jota hän kutsui nimellä Trianon. Sielläkin oli oppilailla lupa vieraila. Grubbens toimi Mustialassa meijerinhoitajana, kartoittajana ja salaojien teettäjänä. Hän vaikutti Mustialassa toimikautensa jälkeenkin ja oli yksi merkittävistä mustialiiteista. Grubbensin kuolema 1903 oli Mustialassa surujuhla.²⁷⁸

Kalamajojen historiaan kuuluvat erityisesti edellä mainitut Karstén ja Grubbens. He olivat sydänystäviä ja vanhojen herrojen kalastusmatkat suuntasivat tavallisesti samoille vesille. Salostenjärvellä kalastaessaan he piristivät läsnäolollaan ja tarinoillaan myös Salmensaaren asukkaita.²⁷⁹ (kuva 8). Ruhanen vieraili Saloisilla ensi kerran 14.6.1891 vuosikurssinsa ”kvadraattilaisten” kanssa, jolloin mukana oli meijerinhoitaja Anna Lindholm ylemmän meijeriosaston naisoppilaiden kanssa. Saareen oli matkattu vankkureilla Heinämaalle asti ja siitä eteenpäin jalan ja veneellä.²⁸⁰ Salmensaarella Ruhanen sai opiskeluaikanaan kuulla herrojen kaskuja ja tarinoita, joita myöhemmin opettajana kertoi uusille oppilaille ja saarella kävijöille. Sittenmin Ruhanen vieraili Salmensaarella opettajakollegoiden ja perheensä kanssa, niin kuin kesällä 1901 mökin päiväkirjassa kerrotaan Kustaan olleen vaimonsa ja tyttärensä kanssa Salmensaarella Stenbäckien kanssa. Karstén ja Stening olivat samaan aikaan Selkäsaaren mökillä ja perheet kävivät siellä vieraisilla ja Stening teki ruokaa. Toisella kesäretkellä Ruhasen, Stenbäckin ja J. O. Hammarenin perheet olivat yhtä aikaa saarella. Mukaan tuli myös ukko Grubbens, joka runoili: ”En rysning lopp, Långt ner i strupen, Att se hur supen, Här togs ur kopp.”²⁸¹

²⁷⁷ Eerola 1934, 147.

²⁷⁸ Tuorlahti 1943, 69.

²⁷⁹ Eerola 1934, 192.

²⁸⁰ Eerola 1934, 86–87, 118. Talvella 1906–1907 raivattiin tie Miililtä Haarankorven kautta Mustialaan.

²⁸¹ Eerola 1934, 106.

KUVA 8. D. W. af Grubbensin laatima Salmensaaren suunnitelma 1888. Suunnitelmaa ei toteutettu. Kehystetty akvarelli on sijainnut kalamajan seinällä. Kuva Tiina Rekola 2014.

Mustialassa vierailivat taiteilijat kuten valokuvaajat Fredrik Diehl (1847–1904) ja Ludvig Forbech (1865–1942) ja taiteilijat Ragnar Ungern (1885–1955)²⁸² ja Oscar Kleinh (1846–1919).²⁸³ He löysivät myös erämaan rauhaan kuten pikkupojat Rabbe ja Torger Enckell isänsä Karlin kanssa.²⁸⁴ Diehlin vierailua toukokuussa 1887 isännöi Ruhasen edeltäjä kemianlehtori Ferdinand Hannén, jolloin Diehl runoili päiväkirjaan:

”Hvad som ej händer alla daar
 Jag Salois fotograferat har,
 Och detta kan man kalla stil,
 Ty det är gjort af Fredrik Diehl.”²⁸⁵

Ruhanen isännöi kansatieteilijä Esko Aaltosen Saloisten vierailuja 1922 lähtien. Aaltonen kirjoittaa vierailullaan 1923:

²⁸² Eerola 1934, 21.

²⁸³ Klemelä & Mahlanen 2009, 52.

²⁸⁴ Eerola 1934, 114.

²⁸⁵ Eerola 1934, 73–74.

”Illan myöhään tarinoimme tämän kalastajasaaren ja Saloisjärven ”vanhasta aatelista” ja muinaisista tapahtumista. Lehtori K. Ruhanen, jonka Saloksen tuntemus ulottuu yli kolme vuosikymmentä taaksepäin ja joka näin ollen on vielä täällä elänyt ”suurmiesten” kultaisena aikana, Grubbensin, Karsterin, Hannénin ja Bäckströmin toisina päivinä, kertoi meille tarinoita vanhoista tapahtumista. Eläydyimme menneisiin päiviin, ja etenkin tri Vuorinen, joka sai kumman aavistuksen, että täällä yön hämyssä on mukana vainajien henget. Niinhän on Grubbens-vainaja luvannut olla mukana täällä vielä kuolemansakin jälkeen...”²⁸⁶

Kalamajan menneitä kalastajaveteraaneja muistettiin 15.9.1923 ripustamalla Ruhasen tekemät muotokuvat majan seinälle: kalamajan rakentaja eläinlääkäri J. A. Wegelius, kamreeri J. E. Bäckström, kemian assistentti F. Hannén ja sienitieteilijä P. A. Karsten. Grubbensin kuva oli ollut seinällä jo vuodesta 1906. Viimeisen kerran Ruhanen vieraili saarella kesäkuussa 1929.²⁸⁷ Agronomiosaston lakattua 1908 Särkijärven matkat vähenivät ja kalamajat hävisivät.²⁸⁸ Salmensaaren ja Selkäsaaren majat ovat säilyneet tähän päivään saakka.

Mustialan torvisoittokunta

Huomattavin musiikillinen ilmiö oli Mustialan torvisoittokunta.²⁸⁹ Torvisoittokunnan perusti 1884 vanhan opiston meijerialouden opettaja, mustialiitti 1877, vapaaherra ja maanviljelyshallituksen johtaja Robert Edvard Gripenberg (1852–1937). Soittokunnalle oli annettu 12 torvea, bassorumpu ja opiston seurusteluhuone harjoitustilaksi. Tarkoituksena oli soittoharrastuksen ylläpito ja levittäminen. Ilmeisesti siinä onnistuttiin, sillä osa soittajista valmistuttuaan liittyi kotipaikkakuntansa torvisoittokuntaan. Orkesterin vahvuus ja soittolista vaihteli uusien oppilaiden, henkilökunnan ja heidän perheenjäsenten tullessa ja mennessä.²⁹⁰ Soittokunta esiintyi kaikissa opiston ja oppilaskunnan virallisissa ja epävirallisissa juhlatilaisuuksissa ”antaen niille juhlan tuntua ja leimaa”, joka on erottanut ne muista juhlista.²⁹¹ Eero Eerola, mustialiitti vuodelta 1906, kirjoitti 7.6.1929 Mustialan laulun:

”Ja niin minä lauluni laulelen,
Että kaikuvi ilman pieli,
Ja monenkin pojan Mustialaan
On palanut se nuori mieli.

²⁸⁶ Eerola 1934,133.

²⁸⁷ Eerola 1934, 117, 134–135, 137. Forssalainen valokuvaaja Heikki Lindfors lahjoitti 1925 tupaan valokuva-albumin.

²⁸⁸ Tuorlahti 1943, 287.

²⁸⁹ Tuorlahti 1943, 197.

²⁹⁰ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto. Todennäköisesti opiston päättäjäisjuhllisuuksiin 1926 liittyvän ohjelman mukaan ohjelmistoon kuului E. Griegin *Laulajatervehdys*, Hannikaisen *Hanget soi*, Merikannon *Lohdut*, Kajanuksen *Sotamarssi*, Palmgrenin *Merenkulkijan kaipaus*, Sarkkasi *juo*, Genetzin *Metsänhartaus* ja *Terve Suomeksi* maa, Kuulan *Tanssista palataan*, *Iltataivas* ja *Metsästäjän laulu*.

²⁹¹ Laiho 1934, 43.

Ja tuolla se seisoo se komia talo
 Liki Runkkamäen laitaa,
 Siellä ne pojat oppia saa,
 Että kyllä ne kylvää taitaa.

Kyllä ne kylvävät Suomen peltoon
 Nuorien toivojen viljaa,
 Uotahan kultani parikin vuotta,
 Niin puhutahan asiasta hiljaa.

Eikä missään se aurinko kauniimmin loista
 Kuin Kaukjärven pintaan,
 Ja Mustialassa se elämän laulu
 Sytytti niin monta rintaa.

Ja siellä ne koulutti nuoren pojan
 Sitä elämän taivalta varten,
 Ja maailma välkkyi kauniina
 Kuin niityllä aamun kaste.

Ja ennen se lakkaa se haavan lehti
 Tuulella heilumasta,
 Ennen kuin Mustialan ihanat vuodet
 Mun mieleeni muistumasta.”
 -Eero Eerola 1929.²⁹²

Ruhanen toimi orkesterin johtajana tultuaan Mustialaan opettajaksi ja johti sitä aina kuolemaansa saakka 1931. Seuraava johtaja oli niin ikään orkesterissa soittamaan oppinut Mustialan emätilan kirjanpitäjä Nestori Hermunen. Hän ehti johtaa orkesteria kaksi vuotta ennen tapaturmaista kuolemaansa ja johtajana jatkoi rakennusmestari Vilho Norri, kunnes muutti pois paikkakunnalta ilmeisesti 1930-luvun puolivälissä.²⁹³ Alli Lassila-Aitokari (1966) kirjoittaa vuodesta 1897, jolloin Mustialan naapurikylästä Kaukjärveltä Norrin talosta lähdettiin Hämeenlinnaan tarkkampuja pataljoonasta ostamaan torvia. Norrin torvisoittokunta esiintyi myös Mustialan juhlissa ja orkesterin hajottua ennen kansalaissotaa osa veljeksistä liittyi Mustialan torvisoittokuntaan. Forssan soitto- ja laulujuhlista 1906 Norrin ja Mustialan orkesterit esiintyivät yhdessä Forssan ja

²⁹² Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto.

²⁹³ Tuorlahti 1943, 194.

Jokioisten soittokuntien kanssa.²⁹⁴ Yhteisestä historiasta juontunee, että Norri jatkoi orkesterin johdossa. Sotien jälkeen soittokuntaa ei saatu enää pystyyn ja torvet lahjoitettiin Teuron Torville.²⁹⁵

Mustialan instituutti

Toverielämään kuului paljon epävirallista toimintaa, josta ei veljespiirin ulkopuolelle hiiskuttu. Mustialassa siihen kuuluivat Mustialan instituutin arvonimet, virkamerkit, puheet ja rituaalit. Mustialan instituutista puhutaan salaseurana Forssan Lehdessä syksyllä 2020, jossa todetaan, että instituutin toiminta ei kuulunut oppilaskunnan toimintaan vaan se toimi itsenäisesti kaiken opiskeluelämän taustalla.²⁹⁶ Instituuttia ei koskaan virallisesti perustettu. Omalaatuinen toiminta on saattanut muotoutua vähitellen vuosikymmenien aikana tai se on saanut vaikutteita muista oppilaitoksista. Esimerkiksi Kurkijoella ja Mustialalla oli yhteisiä toimijoita ja opistojen perinteet ovat voineet saada vaikutteita toisistaan.²⁹⁷ Instituutti-nimitys on tullut todennäköisesti vasta 1930-luvulla. 1920-luvulla instituutin katsottiin tarkoittavan koko opistoa ruotsinkielisen vastineen *institut* mukaan. Muutamana vuonna se toimi nimellä Mustain veljesten ritarikunta.²⁹⁸

Ruhasen opiskeluaikana (1889–1891) ja opettajauran alussa (1894–1908) toimineessa Kumppanuskunnassa oli jo instituutin kaltaisia piirteitä virkojen osalta.²⁹⁹ Tuorlahti (1943) arvelee Toveriliiton perineen tavat agronomiosaston oppilaskunnalta ja kehittäneen niitä tarpeen mukaan.³⁰⁰ Hänen mukaansa toiminta on liittynyt oppilaskunnan toimintaan, toisin kuin edellä 1960-luvulla opiskelleiden mukaan. Joka tapauksessa Oppilaskunnan toiminta ja instituutin perinteet nivoutuivat yhteen. Oppilaskunnalla oli näkyvillä viralliset säännöt, joiden noudattamista väritti instituutin sisäinen järjestys, josta tiesi vain toimintaan osallistuvat oppilaat. Oppilaiden kehittämän epävirallisen toverielämän tarkoituksena oli yhteishengen luominen ja käyttökelpoisten kansalaisten kasvatusta opiskelua keventävän virkistystoiminnan järjestämisen lisäksi. Instituutti huolehti myös ympäristön enemmän kuin moitteettomasta kunnosta. Lumipenkat olivat 45 asteen kulmassa lumitöiden jäljiltä, väylät hiekoitettu, luokkien liitutaulut putipuhaita ja liikuntapaikat käyttökunnossa ympäri vuoden.³⁰¹ Instituutti pyöritti oppilaiden arkea kouluajan ulkopuolella.

²⁹⁴ Lassila-Aitokari 1966, 22–24.

²⁹⁵ Virtala 1983, 56.

²⁹⁶ Säteri 2020. 1964–1966 opiskelleiden Martti Rekolan ja Erkki Ristisuon haastattelu Forssan Lehdessä.

²⁹⁷ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 18, 22. Vuokko ja Sahramies Rentto muistelee. Yöastista tarjottu ystävyysmalja jaettiin ensi kerran 1934. Tapa mainitaan vanhana Kurkijoen maamiesopiston perinteenä.

²⁹⁸ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 14, 19.

²⁹⁹ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 13.

³⁰⁰ Tuorlahti 1943, 196.

³⁰¹ Mäkelä 1934, 19, 80; Säteri 2020.

Maamiesopistossa 1910-luvun lopulla järjestyssäännöt ja käyttäytymisohjeet esitti opiston johtaja E. von Konow tai oppilaskunnan puheenjohtaja. Von Konow oli perinteiden kannattaja ja sanoikin: ”Olettehan jo aikamiehiä. Pitäkää itse järjestys keskuudessanne!”³⁰² Hän luotti epäviralliseen virkajärjestelmään.

Sinä päivänä kun uusi opiskelija astui Mustialaan hän löysi itsensä monitasoisesta tapojen ja rituaalien verkosta³⁰³, jossa toveripiiri oli samanarvoinen ja yksimielinen.³⁰⁴ Oppilaat olivat keskenään veljeksiä, ylempi kurssi vanhoja veljiä ja alempi nuoria veljiä. Tuorlahti (1934) puhuu *veljestenkeskisestä* ja *vain miesten keskisestä* ohjelmasta.³⁰⁵ Jokaisessa asuntolassa oli oma virkakunta.³⁰⁶ Perinteiset toimintamuodot olivat ensimmäisen vuosikurssin vastaanotto, käyttäytymissääntöjen jakaminen, erilaisten juhlien järjestäminen ja kurssin päättymiseen liittyvät menot. Ensimmäinen vuosikurssi totutettiin ylempään vuosikurssin toimesta talon tavoille, joihin kuuluivat muun muassa yhteisruokailun vuolaat ja opettavat luennot ja puheet ja rituaalit, Huttulan tarvitsemien puiden pilkkominen, talvinen viestihiihto, keväinen viestijuoksu, laulukoe sekä lukuisat juhlat, joihin kuuluivat aikakaudesta riippuen talven jopa kolmipäiväiset Kruunubaalit, vapupjuhlat Runkomäellä, Romulan juhla, lippu-, kevät-, karkauspäivänjuhla, iltamat ja viikkotanssit eli pirit jne.³⁰⁷ (kuva 9). Nuoret veljet saivat osakseen ns. virkatehtäviä, jotka jaettiin oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien tai luonteen mukaan ruokailun yhteydessä mielikuvituksellisten puheiden siivittäminä ja tuotiin esiin oppilaan ansiot, hyvät ja huonot, arvokkaasti ja taidokkaasti.³⁰⁸ Näin lentopallokentän vahtimestari, ulkokuoneen paperinajakaja ja avantomestari sai jälleen uuden viranhoitajan. Viran hoitamatta jättäminen saattoi vaikuttaa koko yhteisön elämään. Elämä oli Ruhasen aikaan ja vuosikymmeniä myöhemmin hyvin yhteisöllistä.

³⁰² Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 15. Alpo Asikainen muistelee.

³⁰³ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 18–19. Ensimmäisen yön oppilaskasteessa 1920-luvun alussa ”virkamieskunnan” tarkastusvierailulla soi torvista, kahvimyllystä ja ämpärirummusta koostuvan orkesterin kappaleet *Harjoittelijan huokaus lantatunkiolla* sekä *Sonnimullin valitus*.

³⁰⁴ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 14; Mäkelä 1934, 65.

³⁰⁵ Tuorlahti 1943, 196.

³⁰⁶ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto. Asuntoloita 1920-luvun loppupuolella mainitaan Itälä, Läntelä, Pitkälä, Vanhala, Veljelä, Pilvelä, Rymättylä ja Nyströmin Sali.

³⁰⁷ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 18–19, 14.

³⁰⁸ Tuorlahti 1943, 197.

KUVA 9. Varhaisen instituutin edustajistoa käsin maalatun juhlaohjelman edessä. Vasemmalla todennäköisesti Akseli Peltovuoma (Petrelius) mustialiitti 1898 ja meijeriosasto 1899. Valokuva HK7653_1-27c, Museoviraston kuvakokoelmat.

Virkanimikkeitä keksittiin lisää ja muutettiin tarpeen mukaan. Agronomiaajan merkittävään viikottaiseen tapahtumaan saunomiseen ja siihen liittyviin traditioihin kuului muun muassa saunakasööri, josta kerron enemmän visuaalisen analyysin yhteydessä luvussa 3.3. Lääkäri, lakimies, asianajaja ja puhemies kuuluivat myös virkakuntaan. Ruhasen opintojen alussa 1889 lähtien valittiin Klubimestareita hoitamaan juhlallisuuksia. Myös tuppitirehtööriä eli kankimestaria, tarvittiin avustajineen ulkokuoneen eli Puistoravintolan järjestyksen pitäjänä. Herättäjä puolestaan piti huolta, että aikaiseen työvuoroon nimetyt oppilaat olivat oikeaan aikaan hereillä.³⁰⁹ Romukauppiaan viran sai nuoremman vuosikurssin oppilas, joka oli joutunut poliisin kanssa tekemisiin juopottelun takia. Viran toimittamiseen sai pyytää apua, mutta usein tehtävä koettiin omaksi velvollisuudeksi, sillä seuraavana vuonna hyvin tehtävänsä hoitaneelle oli luvassa parempi ja

³⁰⁹ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 13–14, 19.

korkeampi virka. Orkesteri juhlisti virkojen arvokkaita luovutustilaisuuksia, kuten Romulan juhlassa 1928, jolloin Ruhanen oli tapansa mukaan paikalla torviseitsikon kanssa ja arvoisa virkakunta oli sonnustautunut asianmukaisesti virkamerkkeihin ja univormuihin ahtaassa oppilasarunkon käytävässä. Vuosikurssien väliseen kilpailuun kuului ylemmän vuosikurssin jatkuva etu, joka tarkoitti sitä, että opiskeluaikana jokainen hävisi ja voitti tasapuolisesti.³¹⁰

Kasvatuksellisen sivistyksen jakaminen tarkoitti vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvien ylilyöntien (saatot ja seurustelu) välttäminen, väkijuomien aiheuttamien haittojen minimointi, liiallisen ”kukkoilun” hillitseminen, loukkaavan käytöksen kitkeminen, arvostettavista luonteenpiirteistä palkitseminen ja sanavalmiuden lisääminen spontaaneilla puheilla ja yhteistyön merkityksen korostaminen.³¹¹ Joskus vanhempien veljien kasvatustavat menivät liiallisuuksiin, mutta Tuorlahti, itsekin Mustialasta valmistunut, olettaa kaikkien kuitenkin muistelevan luonteenmuokkaustaan huvittavina muistoina.³¹²

Perinteen ja tapojen säilyttäminen ja siirtäminen uusille opiskelijoille kuului vanhemman vuosikurssin vastuulle.³¹³ Syksyllä ennen vanhemman kurssin päättymistä luovutettiin sen hallussa olleet korkeat virat ansioituneille nuoremman kurssin jäsenille.³¹⁴ Monet pitkään toimineet epäviralliset tavat ja tapahtumat saivat alkunsa vasta 1920-luvulla.³¹⁵ Toisaalta myös hävisivät, kuten monipäiväiset läksiäisjuhlat, eli vappujuhlat, jotka pidettiin itsenäistymiseen saakka vapun tienoilla vanhemman vuosikurssin opintojen päättyessä, mutta juhlien siirryttyä joulukuulle vappujuhlat jäivät vähitellen pois.³¹⁶

Tapoja ei ollut kirjattu ylös, ne elivät kunkin vuosikurssin mukaan. Sotavuosina opiston toimiessa sotasairaalana instituutin vähäinen arkisto hävitettiin ja maaherran päiväkäskyt, kirjalliset virka-anomukset ja muut asiapaperit hävitettiin. Vasta 1960-luvulta alkaen ja pääsihteerin viran myötä instituutin neuvottelija on kirjattu ylös. Ruhasen aikaan johtaja von Konowin seuraaja Antto Laiho arvosti kaikkia vanhoja tapoja ja instituutti kuului niihin.³¹⁷

³¹⁰ Mäkelä 1934, 80. Esimerkiksi juoksukilpailuissa viestikapulana toimiva pullo oli nuoremmalla kurssilla liian suuri ja vanhemmalla vuosikurssilla kätevä sopiva.

³¹¹ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 18.

³¹² Tuorlahti 1943, 197.

³¹³ Aitolahti 1934.

³¹⁴ Tuorlahti 1943, 197.

³¹⁵ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 19.

³¹⁶ Tuorlahti 1943, 194–195.

³¹⁷ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 73–74.

2.4 Varhainen valokuvaus

Seuraavassa selvitän minkälainen valokuvauksen kenttä oli 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, kuinka valokuvaus näkyi Mustialassa ja ottiko Ruhanen onkeensa uusien näkemysten virrasta. Varhaisen valokuvauksen kentällä keskityn tieteen kautta kehittyneeseen valokuvaukseen.

Vanhin säilynyt valokuva maailmassa on otettu 1827 Nicéphore Niépce'n (1765–1833) työhuoneen ikkunasta. Valokuvauksen keksijäksi julistettiin Louis Daguerre (1787–1851), jonka kehittämää daguerrotypiaa pidetään ensimmäisenä käyttökelpoisena valokuvausmenetelmänä.³¹⁸ Valokuvaa luonnehditaan luonnon itsensä tekemäksi kuvaksi, jossa fyysikaalisen ilmiön kemiallinen hallinta on keskeistä.³¹⁹ Valokuvauskeksintöön tarvittiin myös optiikan tuntemusta.³²⁰ Alkemistit tunsivat hopeasuolojen taipumuksen tummuu ja 1727 saksalainen tiedemies Johann Heinrich Schulze (1687–1744) selvitti valon yhteyden tummumiseen. Hopean tummumisen pysäyttäminen ole seuraava ongelma, johon Niépce kehitti vastausta. Valokuvaus oli ensimmäinen tieteellinen kuvanvalmistusmenetelmä³²¹ ja osa aikansa tieteellistä ja taiteellista, teknistä ja esteettistä kehitystä.³²²

Vanhin tunnettu negatiivi on vuodelta 1835 William H. Fox Talbotin (1800–1977) tekemä.³²³ 1850-luvulla negatiivimenetelmää käytettiin vielä harvoin eikä samasta aiheesta tehty kopioita.³²⁴ Lasilevy oli erinomainen negatiivin pohjamateriaali, sillä se oli kirkas, se voitiin pestä puhtaaksi ja käyttää uudestaan. Kirkas negatiivilevy myös mahdollisti lyhyemmän kuvausajan.³²⁵ Lasinegatiivien aikaan valokuvat vedostettiin vedostuskehyksen avulla, jolloin kuvasta tuli pinnakkainen eli negatiivin kokoinen kuva. Vedostuspaperi oli usein ohutta, jonka vuoksi valokuva liimattiin tukevammalle pohjalle käpristymisen estämiseksi.³²⁶ Suurenuskoneet tulivat varsinaisesti käyttöön vasta toisen maailmansodan jälkeen.³²⁷ Varhaisella ns. apteekkarikaudella valokuvaajina toimi muun muassa kemian taidot hallitsevia proviisoreita. Apteekkarikausi päättyi tehdasvalmisteisiin kuivalevyihin 1880-luvun alussa, kun levyn herkistäminen juuri ennen valotusta jäi pois. Valmiita negatiivilevyjä saattoi ottaa mukaan pidemmille kuvausmat-

³¹⁸ Saraste 1996, 18, 31.

³¹⁹ Saraste 1996, 11, 19.

³²⁰ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 21; Saraste 1996, 14.

³²¹ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 19.

³²² Saraste 1996, 15–16.

³²³ Saraste 1996, 28.

³²⁴ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 13.

³²⁵ Saraste 1996, 33.

³²⁶ Sjöström ym. 1955.

³²⁷ Saraste 1996, 35.

koille ja kehittää ne vasta myöhemmin. Tekniikan kehityksen myötä valokuvaus harrastuksena yleistyi etenkin varakkaan yläluokan piirissä.³²⁸ Valokuvan on sanottu muovanneen yksilön minäkuva ja kansallista identiteettiä. Valokuvaaminen katsottiin vallan välineeksi. Se edusti kulttuurista ylivaltaa ja symbolista omistamista.³²⁹

Valokuvateknisesti vihreän metsän kuvaaminen oli alkuvaiheessa toivotonta, sillä metsä toistui valokuvassa mustana. Samoin punaisen sävyt toistuivat hyvin tummina. Kohteet joissa oli niukasti punaisen tai vihreän sävyjä toimivat teknisesti sävykkäässä kuvassa parhaiten, kuten kaupunki- tai kallioaiheet. Filmit olivat yliherkkiä siniselle välolle, joten sinisen sävyt toistuivat valkoisina³³⁰ ja maisemavalokuvassa taivas oli puhki-vaikoinen ja metsä- ja nurmialueet mustia. Levyn saattoi värjätä punaiseksi ja käyttää keltaista suodatinta objektiivin edessä, jotta sävyerot tasoittuvat, mutta silloin levyn kestävyys heikentyi ja valotusajat moninkertaistuivat.³³¹ Herman Wilhelm Vogel (1834–1898) esitteli ortokromaattisen eli viherherkän filmin periaatteen 1873, mutta lämpimät sävyt erottuivat edelleen liian tummina.³³² Ortokromaattiset levyt eivät siedä punaista-kaan valoa, joten niiden kehittäminen tavallisesti punaisen pimiövalon loisteessa oli ongelmallista.³³³ Ruhanen kuvasi kasviaiheita, metsiä ja soita, joiden kuvaaminen varhaisemmalla tekniikalla olisi ollut mahdotonta. Mustialassa ei ole karuja kalliomaisemia, joten valokuvaus sai rauhassa kehittyä alkuvuosikymmenet, jotta vehreää maaseutumaisemaa oli mahdollista kuvata riittävän laadukkaasti. Vasta pankromaattisen puna- eli yleisherhän materiaalin löytäminen 1800-luvun lopulla mahdollisti taivaan ja metsien sävyjen hallinnan yhdessä suotimien käytön kanssa.³³⁴

Aluksi valokuvaa käytettiin tieteessä mikroskooppikuvien tallentamiseen, myös taidehistorian muistomerkkien kuvaamiseen se soveltui erinomaisesti.³³⁵ Pyrkimys tarkkuuteen ja sävykkyyteen oli epäilemättä valokuvauksen tavoite. Heikon sävyntoiston vuoksi valokuvalla ei ollut tieteessä käyttöarvoa 1800-luvun alussa ja epäilemättä se sopi paremmin taiteelliseen työskentelyyn tai maalauksen pohjaksi.

Valokuvan taide ja tiede

Ruhasen aloittaessa opintonsa Mustialassa 1889 valokuvauksessa puhutti valokuvan asema taiteessa. Peter Henry Emerson (1856–1936) kirjoitti *Naturalistic Photography* -lehdessä suosimastaan epäterävyyden, periaatteesta.³³⁶ Ruhasen ikäinen valokuvaaja

³²⁸ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 14–15.

³²⁹ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 12.

³³⁰ Saraste 1996, 33.

³³¹ Inha 1896, 369.

³³² Saraste 1996, 33.

³³³ Inha 1896, 369.

³³⁴ Saraste 1996, 33.

³³⁵ Saraste 1996, 40.

³³⁶ Saraste 1996, 80–81.

Alfred Stieglitz (1864–1946) opiskeli samaan aikaan valokuvausta Berliinissä. Hänen alkuun panemasta kansallisesta valokuvanäyttelystä 1896 USA:ssa kansallismuseon johtajan lunasti 50 vedosta ja taidevalokuva sai korostetun aseman. Lontooseen 1900 tuodussa amerikkalaisessa taidevalokuvaa esittelevässä näyttelyssä käytettiin muun muassa hiilipiirrosmaisuuutta tavoittelevaa kumibikromaattivedostusta. Tämä ärsytti puhdaan valokuvan ystäviä, jotka suosivat terävyyttä ja kohteen puhdasta toistamista. Puhdaan valokuvauksen kannattajat USA:ssa Edward Weston, Ansel Adams, Imogen Cunningham korostivat mekaanisen kuvakorjailun tuhoavan valokuvalle ominaisen sävyjen puhtauden. Stieglitz korosti taideteoksessa lopputulosta: ”välineen käyttö sen oman luonteen mukaisesti on taiteen perusta.”³³⁷ Piktorialisti, taidemaalari ja muotokuvaaja Henry Peach Robinson (1830–1901) esitti näyttelyiden sarjajaon uusimista: tekniseen ja taiteellisen sarjaan, tuomarit olisivat edellisessä valokuvaajia ja tiedemiehiä ja jälkimmäisessä ammattitaiteilijoita. Varsin oivaltavassa jaossa valokuvaukselle oleellista teknistä osaamista arvostettiin. Tosin tekniikka oli yksinkertaistunut ja vähentänyt teknistä osaamista merkittävästi, jolloin valokuvaaja pystyi keskittymään ilmaisuun.³³⁸

Teoreettisissa keskusteluissa 1900-luvun alussa päädyttiin ajatukseen, että valokuva voi olla taidetta, mutta negatiivi tiedettä.³³⁹ John Cimon Warburg (1867–1931) artikkelissaan *Camera Work* -lehdessä 6/1904 luokitteli valokuvauksen tiedetaiteeksi ja jakoi valokuvat kolmeen pääryhmään: 1) tieteellisiin ja opetuskuviin 2) henkilökohtaisiin ja topografisiin, tähän hän laski valokuvauksen alkuperäisen tarkoituksen mukaiset aiheet, muotokuvat, paikat ja muistot, 3) piktoriaalisiin eli taiteellisiin.³⁴⁰ Noin kymmenen vuotta myöhemmin esitettiin ettei valokuvaus ole taidetta, koska kuvaan saatavat sävyt voidaan laskea.³⁴¹ Tämän perusteella Ruhasen kaltaiset valokuvausammattilaiset voisivat nykyään määritellä tietotekniikkainsinööreiksi, koodareiksi. He osaavat *laskea* pikselit oikein. Matematiikasta ei loppujen lopuksi ole päästy valokuvauksessa mihinkään.

Suomessa Nyblin oli piktorialismin kannalla. Ajan maalaustaide arvosti pikkutarkkuutta ja valokuvan edustamaa ”nuollun silkoista toteutusta,” Nyblinin mukaan oli tavoiteltavampaa jäljitellä silmän kaltaista näkemistä, jolloin terävää on vain se mihin katsoo, muu on pehmeää.³⁴² Nyblin puhui 1903 luonnollisen valokuvan puolesta ilman lisävaloja tai keinotekoisia taustoja. Tyhjät maisemakuvat ja pysähtyneisyys kaipasi elä-

³³⁷ Saraste 1996, 89.

³³⁸ Saraste 1996, 86.

³³⁹ Saraste 1996, 71.

³⁴⁰ Saraste 1996, 89.

³⁴¹ Saraste 1996, 81.

³⁴² Nyblin 1905, 379–380.

vyyttä ja luonnollisuutta, jota löytyi paremmin amatöörien perhe- ja katukuvista. Piktorialismi ja suora valokuvaus ovat vuorotelleet läpi taiteenalan historian³⁴³ ja siihen on vaikuttanut valokuvatekniikan kehitys. Stieglitzin perustama Camera Work -lehti toimi 1903–1917 ja sai valokuvan arvotuksen kohoamaan. Siitä alkoi uuden estetiikan nousu, suoran valokuvauksen ja kuvajournalismin valtakausi.³⁴⁴

Valokuvaaja kismitti taiteilijoiden tapa kopioida valokuva suoraan piirroksiksi kuten Väinö Blomstedt Inhan lohpadon tai Eero Järnefelt Viktor Barsokevitschin töllin kohdalla ja signeerata ne omiin nimiin. Kuvamäärien kasvaessa keisarilliseen asetukseen 1880 kirjailijoiden ja taiteilijoiden oikeudesta työhönsä liittyi myös säännös valokuvien suojasta. Siinä suojattiin valokuvan kohde viideksi vuodeksi siten, ettei toinen saanut jäljitellä sitä valokuvaamalla myytäväksi. Suojan saamiseksi kuvan jokaiseen kappaaleeseen tuli merkitä kuvaajan nimi ja kuvausvuosi. Käytännöllisempää oli Ruhasen tavoin signeerata negatiivi (liite 1). Vasta 1927 säädettiin oikeudesta valokuviiin tekijänoikeuslaissa. Oli valokuvasarja tieteellisesti tai taiteellisesti arvotettu, se sai saman suojan kuin muut teokset.³⁴⁵ On mahdotonta tietää, onko Ruhasen ottamiin kuviin kohdistunut väärinkäyttöä.

1920-luvulla valokuvaus modernisoitui tekniikan kehittymisen ja taiteen uusien suuntausten myötä ja konekulttuuri nähtiin uutena kauneutena, riihen ja järvimaisemien sijaan ja epäilemättä valokuvan rooli politiikan välineenä ensimmäisessä maailmansodassa oli muutoksen vaikuttimena.³⁴⁶ Bauhaus, jolle funktionalismi oli tunnusomaista, karsi koristeet ja jätti tarpeellisen muodon ja tarkoituksen.³⁴⁷ Neuvostoliiton Bauhauskoulun vastineessa VKhUTEMAS (Higher Art and Technical Studios) produktivisti Aleksandr Rodshenko (1891–1956) totesi 1928 vähemmän arvostetun reportaasikuvauksen mullistaneen valokuvauksen.³⁴⁸ Kamerakoko pieneni, valovoima parani ja se mahdollisti nykyaikaisen valokuvajournalismin. Suuret kamerat säilyivät rinnalla. Kuvajournalismi nousi Saksasta ja oli voimissaan sotien välisenä aikana. Se oli keskeinen strateginen väline yhteiskunnallisessa keskustelussa Neuvostoliitossa, Yhdysvalloissa ja Keski-Euroopassa.³⁴⁹ Ruhanen oli 1920-luvulla kuvannut jo yli 15 vuotta, joten teknisesti hän hallitsi kemiallisen kuvan valmistamisen ja välineen, joka todennäköisesti oli pysynyt samana. Hän ei lähtenyt taiteellisen ilmaisun saralle vaan tähtäsi dokumentaariseen kuvaan, jonka voi myydä kirjakaupassa tai josta voi painaa postikortteja. Mustialaan Bauhaus ei rantautunut.

³⁴³ Saraste 1996, 155.

³⁴⁴ Saraste 1996, 89.

³⁴⁵ Vuorenmaa 1992, 376–377.

³⁴⁶ Uimonen 1992, 385–388; Saraste 1996,114; Saraste 2010, 119.

³⁴⁷ Saraste 1996, 112.

³⁴⁸ Saraste 1996,114; Saraste 2010, 124.

³⁴⁹ Saraste 1996, 91.

Suomessa valokuvauksen kehittyminen on kulkenut käsikädessä museolaitoksen synnyn kanssa. 1870-luvulla valokuvauksesta tuli elimellinen osa museotoimintaa, jolloin yliopistojen osakunnat tekivät perinteenkeräysmatkoja valokuvaajien kanssa.³⁵⁰ Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) historiallisessa osakunnassa oli 1869 keskusteltu rakennusmuistomerkkien suojelusta ja mielenkiintoisena seikkana valokuvan merkityksestä itse kohteen korvikkeena. Vertailun vuoksi samana vuonna Mustialassa otettiin tiettävästi opiston varhaisimmat henkilökuvat oppilaista. SKS myönsi ensimmäisen tieteelliseen valokuvatyöhön tarkoitetun apurahan 1870 Reinhold Hausenille (1842–1942) muinaismuistojen, muistomerkkien, raunioiden, linnojen ja kirkkojen kuvaamiseen. Ajan filmitekniikalla on saattanut olla osuutta kohdevalintaan. Hausenia sanotaan suomalaisen topografisen valokuvauksen esi-isäksi.³⁵¹ Suomen muinaismuistoyhdistys kartoitti kohteita piirtäjien voimin 1890-luvulle saakka, mutta kansatieteelliseen tallentamiseen hankittiin myös ammattikuvaajia.³⁵²

Museovalokuvan kriteerit ovat olleet kulttuurihistoriallisia ja toimeksiantaja on määritellyt näkökulman. Suomessa valokuvakokoelmien muotoutumisessa on institutionaalisella kiinnostuksella ollut suurempi merkitys kuin yksityisillä kokoelmilla. Suomessa valokuvataiteen museo perustettiin vasta 1969³⁵³, joten valokuvan museaalista arvostusta ajatellen, tiedekuva on asetettu taite kuvan edelle.

Kamera toimi erinomaisesti tieteellisen työskentelyn apuvälineenä lääketieteessä, tähtitieteessä tai perinnöllisyystieteen parissa. Tieteenharjoittajat kuvasivat itsekin, kuten kansatieteen alalla merkittävin valokuvaaja, kansatieteen professori U. T. Sirelius (1872–1929). Sireliuksen on sanottu olleen kuvaajana määrätietoinen ja vaateliias. Kuvaustilanteet eivät olleet autenttisia, sillä tarkoituksena oli saada mahdollisimman tarkka kuvallinen todiste esineestä ja sen käytöstä. Muinaistieteellisen toimikunnan kokouksessa 4. 4. 1923 Sirelius peräsi varoja tutkimustyöhön, jota on suoritettava muun muassa valokuvauskonein.³⁵⁴ Useimmat tieteilijät käyttivät valokuvaa arkisesti osana muistiinpanotekniikkaa ja havainnoidakseen tutkimusta, mutta kuvat toimivat myös itsenäisinä teoksina.³⁵⁵ Ruhasen aikalainen valokuvaaja Signe Brander (1869–1942) kuvasi Muinaismuistoyhdistyksen toimeksiannosta vuosina 1907–1913 kartanoita. Toimeksiantoa pidetään erinomaisena kulttuurihistoriallisena dokumentointina.³⁵⁶ Gösta Grotenfelt

³⁵⁰ Eskola 1999, 106.

³⁵¹ Eskola 2009, 70.

³⁵² Dölle & Kukkonen 1992, 370.

³⁵³ Eskola 1999, 107.

³⁵⁴ Sinisalo 1992, 389–390; Eskola 1999, 106.

³⁵⁵ Dölle & Kukkonen 1992, 371; Victor Barsokovitch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 19; Eskola 1999, 110.

³⁵⁶ SKS 2003. Kansallisbiografia.

ja metsäntutkimuslaitoksen johtaja Olli Heikinheimo tutkivat kaskiviljelyä ja sen vaikutusta luontoon.³⁵⁷ Hämeessä, Tammelassa vaikutti kansatieteilijä, historian tutkija ja Forssan Lehden perustaja Esko Aaltonen (1893–1966) tutkijana ja valokuvaajana. Hänen johdollaan Tammelassa tehtiin kansatieteellistä tutkimustyötä 1928 muun muassa Antto Laihon avustuksella.

Kartoilla ja kirjallisuudella on ollut tutkimuksessa suurempi merkitys kuin valokuvilla. Taneli Eskolan (1999) mukaan on ristiriitaista, että aikaan sidottu ja perspektiivistä riippuvainen valokuva on välineenä tutkimuksessa, jolle kartografinen ja luokitteleva lähestymistapa maisemaan on selvempi.³⁵⁸ Katsoisin, että valokuvaava tieteilijä on halunnut toistaa tilanteen tunnelman. Näin ollen tutkija on voinut valokuvan pohjalta palata tutkimusmatkan tunnelmiin myöhemmin ja laatia tekstejä niiden pohjalta.

2.4.1 Valokuvaus Mustialassa

Niépcen ja Daguerren keksintö oli julkistettu Pariisissa 19.8.1839 ja ensimmäinen valokuva esiteltiin Suomessa tammikuussa 1840³⁵⁹, samana vuonna kun opetus Mustialassa alkoi. Tietävästi ensimmäinen säilynyt suomalainen valokuva piirilääkäri Henrik Cajanderin daguerrotypia on päivätty 3.11.1842.³⁶⁰ Hän oli ensimmäinen valokuvaajamme ja Ruhasen tapaan, harrastelija.³⁶¹ Valokuvauksen ottaessa ensiaskelia Suomessa Turun kaupungin arkkitehti P. E. Gylich suunnitteli koulurakennuksia Mustialaan.

Vasta valokuvauksen 1860-luvulla alkanut käyntikorttien aika³⁶² näkyi Mustialassa, sillä varhaisimmat löytämäni valokuvat ovat C. A. Hårdhin kuvaamon kuvaamia henkilökuvia Mustialan oppilaista vuodelta 1869.³⁶³ Vanhimmat miljöö- ja rakennuskuvat Mustialassa ajoittuvat 1870-luvun alkuun aikaan ennen johtajan asuinrakennus Pitkälän rakentamista 1874.³⁶⁴ Kiertävät pikavalokuvaajat ottivat 1880-luvulla ferrotyyppejä, ohuelle metallilevyille valotettuja kuvia.³⁶⁵ Mustialassa kuvatuissa ferrotyypeissä opiskelijat viettävät vapaamuotoista aikaa pihamaalla kahvitellen.³⁶⁶ (kuva 10).

³⁵⁷ Dölle & Kukkonen 1992, 371.

³⁵⁸ Eskola 1999, 110.

³⁵⁹ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 11.

³⁶⁰ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 7; Eskola 1999, 102.

³⁶¹ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 11

³⁶² Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 14–15.

³⁶³ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto. Kuvissa esiintyvät opintonsa vuonna 1867 aloittaneet agronomit H. Nieminen ja F. G. Hedberg ja vuonna 1869 aloittaneet Hugo Haartman ja Alfred Kleineh. Kuvattomalla albumisivulla on kuvateksti: Högre avdelningens legi å Mustiala 24.6.1869.

³⁶⁴ Museoviraston kuvakokoelmat; Vikman 2011, 26.

³⁶⁵ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 12.

³⁶⁶ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto.

KUVA 10. Mustialassa 1800-luvun lopulla otettu ferrotypia eli peltikuva. Kansallisarkisto, Hämeenlinna.

C. A. Hårdh aloitti valokuvaajana 1862 ja oli uranuurtaja muun muassa ulkokuvausten parissa. Mustialassa oppilaita kuvasi Hårdhin lisäksi tanskalainen Charles Riis, joka toimi Porissa 1863 eteenpäin ja 1870-luvun alussa muutti Helsinkiin, norjalaissyntyinen Daniel Nyblin (1856–1923), joka jatkoi Riisin jalanjäljissä ja 1870-luvun lopussa omassa ateljeessaan. Museoviraston kuvakokoelmien perusteella Nyblin kuvasi muun muassa Mustialan torvisoittokunnan Gripenbergin aikana sekä Mustialaa ja ympäristöä melko laajasti. Turkulaisella valokuvaajalla Euphrosyne Chiewitchillä oli luontainen yhteys Mustialaan insinööri D. W. af Grubbensin kautta.³⁶⁷ Viipurissa vuodesta 1887 eteenpäin vaikuttanut Fredrik Diehl (1847–1904), joka vieraili Mustialassa F. Hannénin opastamana kyseisen vuoden toukokuussa³⁶⁸ ja Vaasassa toiminut Julia Widgren (1842–1917) ovat muiden muassa kuvanneet Mustialan oppilaita. Valokuvaajatiedot sattavat olla vain käyntikorttikuvien takana, joten kuvaaja jää arvoitukseksi, mikäli albumikuvat on kiinnitetty liimaamalla.³⁶⁹

Nyblin sai kilpailijan K. E. Ståhlbergista (1862–1919) vuonna 1889. Ståhlberg vieraili useaan otteeseen Mustialassa, ja kuvasi myöhemmin siellä myös Atelier Apollo -nimellä. Hän kuvasi maisemia Tammelassa Kaukolanharjulla³⁷⁰ ja oppilaita Mustialassa.

³⁶⁷ af Hällström 2016.

³⁶⁸ Eerola 1934, 73–74.

³⁶⁹ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 17.

³⁷⁰ Valokuvien taustakartonkimerkinnöissä on usein Mustiala, ei Tammela. Se selittynee varsinaisella vierailukohteella Mustialalla, josta on vain päiväselteään käyty harjulla.

Visiittikorttien lisäksi hän kuvasi oppilaiden vapaa-aikaa, kortinpeluun ja voimajuoman äärellä ulkona ja opiskelija-asuinnoissa, ns. boxeissa (kuva 11). Museoviraston kuvakokoelmien perusteella K. E. Ståhlberg kuvasi myös karjaa vuonna 1898 ja Atelier Apollo oppilasryhmiä 1899.

KUVA 11. Opiskelijaelämää Mustialassa 1890-luvun lopulla. Vasemmalla Ståhlbergin kuvaamassa kabinettikuvassa lyödään korttia Vanhalan eli Gamla korridorin päätykuistilla. Todennäköisesti Akseli Peltovuoma (Petrelius) 1899 raapii päätään kuistin kaiteella. Oikealla Atelier Apollon kuvaama agronomioppilaiden kahvihetki oppilasasuntolassa, boxissa. Kuvat HK7653:1.26c ja HK7653:1.25b, Museoviraston kuvakokoelmat.

Mustialan opettajakunnassa valokuvausta harrastettiin ja valokuvia käytettiin muun muassa opetuksessa havainnointivälineinä.³⁷¹ Ferdinand Hannén tuli kemianassistentiksi Mustialaan 1881, jolloin kuvalevyä valokuvauksessa oli alkanut. Hänen on sanottu olleen taitava valokuvaaja.³⁷² Mustialan ensimmäisen kemianopettajan Arthur Rindellin kiinnostuksesta valokuvauskemiaan ei ole tietoa. Johtaja Gösta Grotenfeltin on sanottu kuvanneen jo ennen valokuvausbuuria.³⁷³ Mustialan arkistosta löytyykin Grotenfeltin signeeraamia lasilevyjä, jotka ovat mitä ilmeisimmin märkälevyteknikalla tehtyjä.

1890-luku oli aktiivista valokuvauksen hyödyntämisen aikaa. Suomea kuvattiin niin tieteen kuin matkailunkin tarpeisiin ja valokuvaajat tekivät maisemasarjoja. 1894 Geografiska Föreningen i Finland julkisti Ateneumissa valokuvanäyttelyn maantieteellisistä valokuvista, joita oli kerätty 1888 lähtien.³⁷⁴ Vuodesta 1888 löysin maininnan Mustiala-kuvista, jotka lahjoitettiin Matkailijayhdistyksen käytettäväksi Pariisin näyttelyä

³⁷¹ Eskola 1995, 104.

³⁷² Tuorlahti 1943, 91.

³⁷³ Dölle & Kukkonen 1992, 371.

³⁷⁴ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 18.

varten.³⁷⁵ Suomen matkailijayhdistyksen vuosikirja ilmestyi 1896 ja ensimmäinen kunnanhimoinen tieto- ja kuvakirja oli *Suomi 19. vuosisadalla* vuodelta 1893.³⁷⁶ Inhan valokuvaamaa ja kirjoittamaa *Finland i bilder. Suomi kuvissa. La Finlande pittoresque* -valokuvateosta (1895–1896) pidetään aikakautensa huippuna.³⁷⁷ Teoksessa on Edelfeltin piirtämä kansi, jossa on nainen Ruokolahden puvussa ja vasemmassa reunassa juureva mäntyaihe, jonka sanotaan olevan Mustialan maanviljelyskoulusta.^{378 379}

Nyblin kokosi maisemakuvistaan 1890 myyntinäyttelyn Helsinkiin. Ensin esiteltiin itäistä Suomea, vuoden päästä Häme oli päässyt mukaan ja kolmantena vuonna hän ei enää niinkään mainostanut kuvastoaan ja maisemasarjan kartutus lopetettiin.³⁸⁰ Nyblinin kuvaamaan *Finska vyer – Kuvaelmia Suomesta – Vues de Finlande* -sarjaan päättyi ainakin yksi kuva Mustialasta, Nokkamäen huvila. Charles Riis & Co kuvasi maisemasarjaansa *Maisemia Suomesta - Finska vyer – Finnische Ansichten* yleiskuvan Mustialan rakennuksista, Pitkälästä sekä herrain saunasta Mustialanlammin rannalla.³⁸¹ Kuvat on mahdollisesti otettu 1880-luvulla Riisin yhtiökumppanin Fredrik Diehlin toimesta.³⁸² Ståhlberg aloitti maisemien kuvaamisen kesällä 1892 etelärannikolta ja palkkasi Ruhasen kanssa saman ikäisen I. K. Inhan kuvaamaan pohjoista Suomea. Siihen mennessä ”eteläinen ja keskinen osa maata on jo usein tullut kuvatuksi.”³⁸³ Seuravana kesänä Inha kuvasi Itä-Suomea ja Vivi Richter Keski-Suomea. Vuoden 1893 joulunäyttelyssä oli noin 1000 kuvaa kansallisesti keskeisistä maisemakohteista.³⁸⁴ Inha (1896) sanoo valokuvien ottamisen ja valmistamisen olevan niin helppoa, että vähäisellä harjoituksella jokainen siihen kykenee. Hänen mukaansa siitä on yleistä hyötyä, sillä sen avulla voi laajentaa tietoutta kotimaastaan.³⁸⁵

Inhan kuvien näkymät suuntaavat tavallisesti korkealta yli järvien. Laatokan ja Kolin ohella muun muassa Kesamonsaaresta, Vuokatilta, Puijolta ja Kangasalalta tai merelle Ahvenanmaalta.³⁸⁶ Hän kuvasi myös Mustialassa. Inhan 1899 Maanviljelyshallituksen tilauksesta Pariisin maailmannäyttelyä varten kuvaama oikealta vasemmalle avautuva panoraama (kuva 11) Mustialan koetilan pelloista ja edistyksellistä peltotyökaluista löytyy sarjasta *Suomen maanviljelys*.³⁸⁷ Se on kuva modernistuvasta Suomesta, jonka ei

³⁷⁵ Mustiala 1840–1908, 194.

³⁷⁶ Vuorenmaa 1992, 376; Eskola 2009, 90.

³⁷⁷ Lintonen 2011, 61, Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 19; Vuorenmaa 1992, 376; Eskola 2009, 62.

³⁷⁸ Eskola 2006, 139 mukaan Lintonen 2011, 82.

³⁷⁹ Samantapaisia Kesamonsaaren kaltaisia järviäihteitä Edelfelt on voinut nähdä Tammelassa Kaukolanharjulla vaimonsa kotitilalla Saaren kartanossa. Vrt. Maalaus Kaukolanharju auringonlaskun aikaan. 1890.

³⁸⁰ Hirn 1992, 365; Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 18.

³⁸¹ Mustialan arkisto, Mustiala 4 -albumi; Tuorlahti 1943, 169.

³⁸² Suomen valokuvataiteen museo 2020.

³⁸³ Lintonen 2011, 48–49.

³⁸⁴ Hirn 1992, 367.

³⁸⁵ Inha 1896, 368.

³⁸⁶ Lintonen 2011, 77.

³⁸⁷ Eskola 2009, 64–65; Inha & Eskola 2006.

katsota vastaavan suomalaisuusaatteeseen liitettyä mielikuvaa agraariyhteiskunnasta ja siinä ahertavasta talonpojasta.³⁸⁸ Pohjoismaisen maatilán kärkeä esittelevään kuvaan on haettu tilán henkilökuntaa ja oikeaan reunaan hevosen vetämiin vaunuihin on istutettu Mustialan silloinen johtaja Gösta Grotenfelt.

KUVA 12. I. K. Inhan kuvaama panoraamaksi rakennettu valokuvasarja Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistosta 1899. Valokuva Flickr, Valokuvataiteen museo.

Kamera kuului nuorisokulttuuriin ja jo varhain itse otetuista valokuvista oli mahdollista koota kotialbumeita.³⁸⁹ Museoviraston kuvakokoelmista löytyvien kuvaajamerkintöjen ja Mustialan arkiston perusteella opintovuosiaan Mustialassa on kuvannut muun muassa EB vuonna 1899, Viktor F. 1898, joka on todennäköisesti Viktor Fagerström (mustialiitti 1899) sekä mustialiitit 1906 Paavo Saarni ja Uuno Ruotzi.³⁹⁰ Niin ikään Ruhasen kurssitoveri Bertel Bockström (1870–1943) tallensi kameralla opiskeluaikaansa signeeraten kuvansa B.B.³⁹¹ (kuva 13). Ajan hengessä mukana ollut Kumppanuskunta oli lahjoittanut 1886 eläinlääkäri Ludvig Fabritiukselle (1854–1933) valokuva-albumin oppilaista ja opettajista hänen muutettua pois Mustialasta.³⁹² Mahtipontinen albumi kuuluu Turun museokeskuksen kokoelmiin.³⁹³

³⁸⁸ Lintonen 2011, 79.

³⁸⁹ Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, Kukkonen, Vuorenmaa 1992, 24.

³⁹⁰ Mustialan arkisto.

³⁹¹ Mustialan arkisto; Tuorlahti 1943, 177.

³⁹² Mustiala 1840–1908, 193.

³⁹³ Pihajoki 2016, 113–115. Pöydälle telineen päälle asetetun, ruosteenpunaisen ja samettikantisen albumin kannessa on kohokuviona pronssinen linna. Linnakuvio on avattava ja sen takana kaiverrettu muistokirjoitus. Pihajoen mukaan albumissa ei ole kuvia, eikä käytön jälkiä.

KUVA 13. "Utfärd med Agronomen." Kumppanuskunnan purjevene Tammelan Pyhäjärven rannassa. Kuvaaja Bertel Bockström (B.B.), Mustialan arkisto.

Mustialassa Saloistenjärven rannalla kasvoi yksi Suomen varhaisista naisvalokuvaajista, lähetyssaarnaajana tunnettu opettaja Maria Wehanen os. Salois (1874–1938). Hän oli Ruhasta kymmenen vuotta nuorempi, mutta epäilemättä he olivat Ruhasen kanssa tavanneet, sillä Marian äiti Anna Salois oli Mustialan emännöitsijä.³⁹⁴ Wehanen lähti miehensä Juhon kanssa Ambomaalle 1896 ja he palasivat takaisin Tammelaan 1905 ennen toista kautta 1908–1918.³⁹⁵ Hän oli ehkä seurannut Nyblinin tai Hannénin kameratyöskentelyä kotijärvellä tai Ruhasen toimintaa Mustialassa. Mustialan kokoelmista löytyy jäljennöskuva Wehasen 1912 kuvaamasta Ondongan kuninkaan muotokuvasta³⁹⁶, joten jokin yhteys Mustialan kuvaajiin hänellä on ollut.

2.4.2 Ruhanen valokuvaajana

Ruhanen saattoi kiinnostua valokuvauksesta opiskeluaikanaan, kun kurssi- ja huonetoveri Bockström, opettaja Hannén tai johtaja Grotenfelt kuvasi. Vierailevia valokuvaajia

³⁹⁴ Ojanen 1990, 244–245.

³⁹⁵ Vilhunen 1995, 15–16, 154.

³⁹⁶ Vilhunen 1995, 80.

kävi Mustialassa myös paljon. Tieteellisen kuvauksen esimerkkinä toimi Gösta Grotenfelt. Teppo Korhosen (2003) mukaan Grotenfeltin ansioksi luetaan maataloushistoriallisen valokuva-arkiston kehittäminen. Esinekuvat ja autenttisten työpahtumien dokumentointi kuuluivat ohjelmaan, ja hän keräsi kuvia oman kuvaamisen ohella yksityisiltä ja laitoksilta.³⁹⁷ Runsaasti kuvitetussa väitöksessään 1899 *Det primitiva jordbrukets metoder i Finland under den historiska tiden* hän käytti itse kuvaamia valokuvia ja muutaman muun valokuvaajan tuotantoa. Esinekuvat toteutettiin piirroksin, samoin rakennus- ja työkuvaukset.³⁹⁸

Mustialaan 1898 puutarhuriksi tullut ruotsalainen Klas Stening oli aktiivinen alansa keskustelija. Hän työllisti Ruhasta artikkeliansa kuvittajana (kuva 14) ja suomentaessaan 1903 pääteostaan *Kasvitarhakirja: neuvoja keittiökasvien, hedelmäpuuiden, marjapensasten, puistopuiden ja -pensaiden, ulkoilma- ja huonekukkien viljelemiseen, ohjeeksi jokaiselle kasvitarhanhoidon harrastajalle*.³⁹⁹ Ruhanen kuvasi uutta 1890-luvun lopussa perustettua hedelmäpuutarhaa varsin järjestelmällisesti taimi taimelta, sillä negatiiveihin on merkitty signeerauksen lisäksi järjestysnumero.

KUVA 14. Klas Steningin artikkelit lehdissä Finska trädgårdsodlaren 1907, nro 2 ja Puutarha 1907, nro 1. Kuvituksena Ruhanen puistokuva, jonka kuvatekstinä: Syringa vulgaris var. Gloire de Moulins. Artikkelin mukaan syreeni oli kuvattu vähän ennen keskikesää / juhannusta 1906. Lasingatiivi MUSVK12-5, Mustialan arkisto.

Kasvikuvausten lisäksi Ruhanen kuvasi johtaja Enckellin aikaista opiston toimintaa. Valokuva oli tärkeä markkinointikeino⁴⁰⁰ ja siitä kertoo Mustiala -painokuvateos⁴⁰¹,

³⁹⁷ Korhonen 2003. Museoviraston kansatieteen kuva-arkistosta löytyy Grotenfeltin vuonna 1917 lahjoittama noin tuhannen kuvan sarja.

³⁹⁸ Grotenfelt 1899, 321. Sivun 321 kuvan originaalinegatiivi MUSVK320-11 Mustialan arkisto.

³⁹⁹ Lindgren & Stening 1918, esipuhe.

⁴⁰⁰ Victor Barsokovitch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 21–23.

⁴⁰¹ Mustiala 1906; Museoviraston kuvakokoelmat.

joka sisältää 46 painokuvaa kannen lisäksi ja lopun kaksi karttaa. Kirjan teema voisi hyvin olla Mustiala rakennettuna kulttuuriympäristönä 1900-luvun alussa. Kirjan kuvista 16 kpl on Ruhasen signeeraamaa. Teoksessa Mustialaa esitellään postikorttimaisesti ja ulkokohtaisesti, korostetaan sisätiloissa tapahtuvaa opetusta ja nimenomaan agronomiopetusta, opetustiloja ja hyvin hoidettua ympäristöä sekä ympäröiviä tilakeskuksia. Sisäisestä elämästä antaa viitteitä kuva ruokailuhetkestä, torvisoittokunnasta ja kalamatkat, mutta vain jos tietää niiden merkityksen. Teos on selvästi tarkoitettu Mustialan opiston esittelyyn Enckellin toimesta.

Mustialan maataloushistoriallisen museon esineistöä Ruhanen kuvasi Antto Laihon toimesta. Grotenfelt saapui Mustialaan syyskesällä 1920 ja Laihon avustuksella museoesineiden (1100 objektia) täydellinen luettelointi ja numerointi aloitettiin. Grotenfelt kuoli 1922 ja samana vuonna Maataloushallitus määräsi Laihon museon hoitajaksi. ”Museon hoitoa, järjestelyä, esineiden hankintaa, numeroimista, kirjoihin viemistä, korjailemista, valokuvaamista y.m.s. varten” myönnettiin 4000 mk ja seuraavina kahtena vuotena 1000 mk. Vuonna 1924 museoesineistä oli noin 500 kpl valokuvattu. Esineitä oli siinä vaiheessa kaikkiaan vähän yli 1300 kpl. Laiho mainitsee myös Ruhasen museon perustajasta Grotenfeltista kuvaaman muotokuvan, joka ripustettiin museon seinälle 26.4.1923.⁴⁰² Laiho perusti 1923 Mustialaan maatalouskirjaston opiston kirjastohuoneeseen, samaan kaappiin, jossa säilytettiin museoesineistä otettuja valokuvia.⁴⁰³

Kuvajournalismin uranuurtaja Erich Salomon (1886–1944), Ruhasta muutaman vuosikymmenen nuorempi, kuvasi huomiota herättämättä merkittävässä neuvotteluissa ja poliittisissa tilanteissa. Olennaista oli, että hän oli lakitieteen tohtori, sulautui poliitikkojen joukkoon ja tunsikin kuvaamansa aiheen. Oman alansa lisäksi hän kuvasi tavanomaisia aiheita arkea ja juhlaa.⁴⁰⁴ Ruhanen tunsikin myös kuvaamansa aiheet ja luonnontieteiden ja kemian opettajana hän tunsikin henkilöt, ympäristön, opetettavan alan sekä talon tavat. Ruhasen kuvaajauran (36 vuotta) aikana valokuvaus kehittyi huimasti. Valokuvien lisääntyminen sanoma- ja aikakauslehdissä toi kuvat ihmisten arkeen. Paikallisessa sanomalehdessä Forssan Lehdessä valokuvia alkoi näkyä vasta 1920-luvulla. Dokumentaarinen valokuvaus ja dokumentti -käsité valokuvan yhteydessä alkoi yleistyä vasta 1930-luvulla.⁴⁰⁵ Dokumentaarinen työ edellyttää Sarasteen (1996) mukaan perustietoja esitettävästä asiasta ja tietojen liittämistä kuvaan.⁴⁰⁶ Nämä puuttuvat Ruhasen kuvista lukuun ottamatta hedelmätarhan puukuvia tai lehmäkuvia, joihin on merkitty päivämäärän lisäksi puulaji, naudän nimi tai LSK -tunnus.

⁴⁰² Laiho 1924, 6.

⁴⁰³ Laiho 1924, 7.

⁴⁰⁴ Saraste 1996, 99.

⁴⁰⁵ Saraste 1996,119; Saraste 2010, 124. Sosiologi Roy Styker määritteli dokumentin lähestymistavaksi, asennoitumiseksi kohteeseen.

⁴⁰⁶ Saraste 1996, 99.

Ruhanen oli tunnettu taitavana amatöörikuvaajana ja hän toimi kuvaajana maatalousnäyttelyissä muun muassa Tampereella 1922⁴⁰⁷ ja kuvaajana *Mustiala valokuvissa* -kuvateoksessa,⁴⁰⁸ jolla ilmeisesti tarkoitetaan vuoden 1906 Mustiala-teosta. Ruhasen kuvia käytettiin muun muassa lehtiartikkelien kuvituksena, opetusmateriaalina, postikorteissa. Kuvia oli myynnissä myös Mustialan kirjakaupassa, jota Kustaan Hilda-vaimo piti. Sieltä valokuvat ovat levinneet oppilaiden ja vierailijoiden mukana maailmalle. Valokuvakemiat hän sai mahdollisesti työnsä puolesta Keisarillisesta Aleksanterin yliopistosta Helsingistä keisarillisen senaatin avustuksella⁴⁰⁹ ja työskentelytilat olivat hänen omia työtilojaan kemian opettajana. Hänellä oli erinomainen mahdollisuus tehdä kokeiluja ja opetella valotuksen ja kehittämisen oikeaa suhdetta.

KUVA 15. Ruhanen 18x24 cm-koon kamera olalla Mustialan pellolla 1902–1906. Taustalla näkyy kuivurirakennuksia, keskellä 2020 purettu rakennus ja oikealla ns. Sirius-riihi. Valokuva HK19790427_613, Museoviraston kuvakokoelmat.

Nyblinin arvosteleva klassismi piti pintansa Ruhasen valokuvissa. Henkilö- ja matkakuvissa hän käytti 9x12 cm -kokoon kameraa, joka oli todennäköisesti kokoontaitettava paljekamera, jolla pystyi myös tarkentamaan lähelle. Maisema-, puisto-, eläin- ja ryhmäkuvissa hän käytti 18x24 cm -kokoa (kuva 15). Kameran olivat painavia jalustan tarvitse-

⁴⁰⁷ Ilkka 1931.

⁴⁰⁸ Uusi Aura 1931.

⁴⁰⁹ Vikman 2011, 42.

via puulaatikoita, joilla lähikuvaus ei ollut mahdollista, eikä objektiivia välttämättä voinut vaihtaa.⁴¹⁰ Vakaa käsitys oli, että alle 18x24 cm -kokoista ei kannattanut ottaa väkijoukosta tai maisemasta.⁴¹¹ Inha (1896) jakaa kamerat kolmeen luokkaan: käsikoneisiin, jalustallisiin ja näiden välimuotoon. Käsikoneet ovat pikakuvia varten ja niissä käytetään 9x12 cm tai pienempää negatiivikokoa. Ne eivät herätä huomiota ja kuvat ovat eläviä. Maisemakuvauksessa on tarpeen himmeää lasi ja jalusta.⁴¹² Negatiivien perusteella Mustialassa oli myös stereokuvauskamera ja 13x18 cm -koon kamera käytössä.

Ruhanen kuvasi käsivaralla opintomatalla 1904 pienemmällä käsikoneella. Suurempi 18x24 cm -koon kamera olisi ollut hidas ja vaatinut enemmän asettelua. Ehkä Ruhanen oli aikaansa edellä, sillä vasta 1920-luvun lopulla piktorialismin aika oli ohi ja valokuvauksen uusi suunta halusi vapauttaa valokuvan ja julistaa vinon horisontin hyväksytyksi.⁴¹³ Opintomatkakuvien hetkellisyys ja huolimaton sommitelmallisuus antaa vaikutelman kuvien myöhemmästä ajankohdasta. Samaan aikaan kuvatut suuremman koon kuvat näyttävät enemmän aikakautensa kuvilta. Kuvaustarkoitus, -tilanne ja -olosuhteet ratkaisivat kulloinkin käytettävän kameran. Valokuvan impressionismi oli vaihtunut ekspressionismiksi, samalla klassisen valokuvauksen ystävät, kuten Ruhanen, pitivät pintansa.

Ruhasen jäämistössä mainitaan ”joukko kirjoja, valokuvia ja seinätauluja”. Valokuvien lisäksi muusta valokuvausvälineistöstä tai kuva-aineistosta ei ole mainintaa.⁴¹⁴ Tästä päätellen kuvaamiseen liittyvää välineistöä on säilytetty muualla. Leski ei välttämättä ole ollut tietoinen kameroista tai negatiiveista ja oletettavasti niiden on katsottu kuuluneen Mustialalle. Hyvä kysymys onkin kenelle negatiivit ovat kuuluneet. Ostiko Ruhanen lasilevyt omalla rahalla ja kuuluivatko pimiökemiat laboratoriokustannuksiin? Vain kemisti tai kuvauksen harrastaja on saanut tehtyä lasilevyistä kuvan, muille niillä ei ole ehkä ollut mitään arvoa.

2.5 Mustiala kulttuuriympäristönä

Seuraavassa katson kuinka Mustialan aineellinen kulttuuriperintö on arvoitettu viranomaistaholla. Mustiala on oppilaitos, joka edelleen toimii alkuperäisessä tarkoituksessaan ja alue on muuttunut hyvin vähän viimeisen 150 vuoden aikana. Mustiala on hämälinen kuninkaankartano Hollolan kartanon ja Tuuloksen Sairialan kartanon tapaan.

⁴¹⁰ Sjöström ym. 1955, 8.

⁴¹¹ Saraste 1996, 53.

⁴¹² Inha 1896, 368.

⁴¹³ Victor Barsokevitsch-seura, Hinkka, Kukkonen & Vuorenmaa 1992, 25.

⁴¹⁴ Kansallisarkisto. Perukirja.

Ne olivat voutikuntien keskuksia ja toimivat sotaväen huoltokeskuksina ja valtion mallitiloina. Kartanomiljööt kuuluvat hämäläiseen kulttuuriympäristöön ja niillä on ollut merkittävä vaikutus ympäröivään maaseutuun, sillä ne työllistivät alueen lampuoteja, muonamiehiä, torppareita, mäkitupalaisia ja renkejä. Rakennuskulttuuri ja elämisen tapa periytyi paikallisille. Kartanoilla on ollut sosiaalinen, kulttuurinen ja sivistyksellinen merkitys visuaalisen merkityksen lisäksi.⁴¹⁵

Kulttuuriympäristöjen Häme – kulttuuriympäristöohjelman tarkoitus on vahvistaa hämäläisen luonnon- ja kulttuuri- maiseman arvostusta ja luoda edellytyksiä yleisellä tasolla sen hoidolle. Ohjelmassa todetaan, että suurin vastuu hämäläisen kulttuuriympäristön hoidosta on maan- ja kiinteistönomistajilla.⁴¹⁶ Siinä asetetaan kolme tavoittekokonaisuutta: 1. hämäläinen paikan henki – kulttuuriympäristö vahvuudeksi 2. ympäristö muuttuu ja täydentyy – suojelua ja kehittämistä 3. talous kuntoon – sijoitus tulevaisuuteen. Tutkielmani kohteena on paikallinen Mustialan henki. Ohjelman painopisteet ovat identiteetissä ja kulttuuriympäristötietoudessa, maisemantutkimuksessa ja maisemanhoidossa, korjausrakentamisessa ja tiedon hyödyntäminen suunnittelussa ja elinkeinotoiminnassa.⁴¹⁷ Tutkielmani löytää paikkansa identiteetissä ja kulttuuriympäristötietoudessa ja tiedon hyödyntäminen suunnittelussa. Ohjelmassa otetaan huomioon laaja eri alojen asiantuntemus ja käytetään usein konsulttityötä, jossa tilaajalla on vastuu sen tekijästä. Tavoitetila tiedon hallinnassa ja tallentamisessa kohdistuu kirjastoihin ja arkistoihin, museoita ei mainita.⁴¹⁸ Eli jos oikein tulkitsen, Tammelassa tiedonhallinnan, dokumentoinnin ja seurannan kehittäminen, paikkatietoaineistojärjestelmät on tai on ollut pitkälti kunnan harteilla. Aluevastuumuseojärjestelmän myötä vastuuta on tullut ilmeisesti jakamaan Hämeenlinna. Ohjelmassa tuodaan esille kulttuuriympäristön vaaliminen osana oppilaitosten tutkimustoimintaa ja opiskelijoiden harjoitus- ja opinnäytetöitä.⁴¹⁹ Tutkielmani vastaa tähän ja tuo yhden näkökulman hämäläisen kulttuuriympäristön ymmärtämiseen ja näkemiseen. Ohjelma korostaa tiedon saamista laajasti kaikkien käyttöön, sillä se luo yhteistä arvopohjaa ja muuttaa asenteita kulttuuriympäristömyönteisiksi. ”Tieto lisää ymmärrystä ja ymmärrys lisää arvostusta.” Sen merkitys kulttuuriympäristön säilymiselle ja päätöksille, jotka edistävät kestävästä kehityksestä on suuri. Tiedon välittämisessä korostetaan erityisesti varhaiskasvatukseen ja opetukseen kautta ympäristöarvostuksen juurtumista.⁴²⁰ Ohjelman tavoitteena on syventää maisematietoutta hämäläisen maiseman ominaispiirteistä. Se muuttuu yhteiskunnan kehittyessä ja maankäytön suunnittelu vaikuttaa merkittävästi maisemakuvaan. Maaseutuelinkeinon

⁴¹⁵ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 13–14.

⁴¹⁶ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 48.

⁴¹⁷ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 49.

⁴¹⁸ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 51.

⁴¹⁹ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 52.

⁴²⁰ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 53–54.

harjoittaminen ylläpitää kulttuuriympäristöä ja on siten osa ympäristönhoitoa.⁴²¹ Mustialassa puistolla ja puutarhalla on ollut ja on keskeinen rooli maisemakuvassa. Perinne- maiseman tuntemusta auttaa tieto esihistoriallisen asuinpaikan sijainnista. Hämmäläisen maisemahistorian ja ominaispiirteiden kohdalla Hämeen maakuntamuseon osa toimijana tunnustetaan. Entä paikallismuseoiden osuus? Jos ajatellaan kansalaistason toimintaa kulttuuriympäristön hoidossa, silloin vastuu on omassa ympäristössä, johon liittyy muun muassa henkilökohtainen näkemys. Toimijoina ovat alueen haltija, kylätoimikunnat ja asukasyhdistykset, kotiseutu- ja kulttuuriyhdistykset ja yhteisöt. Tavoitteena on ympäristön arvojen ja ongelmien tiedostaminen, elinkeino- ja toimintamahdollisuuksien havaitseminen, mutta myös omaehtoinen ympäristöä vaaliva toiminta ja yhteistyö.⁴²² Mustialaa ajatellen voisi pohtia kenellä on paras ympäristön asiantuntemus? Omistajalla, kunnalla, paikallisyhdistyksillä vai yksittäisillä henkilöillä? Ja samalla kenelle kuuluu alueen perinteen jatkaminen ja tallentaminen? Mustialan perinneyhdistys on yksi ylläpitävä toimija, jolle saattaa kasautua perinteen vaaliminen ja tiedonvälittäminen, mutta yhteistyössä Tammelan kunnan kanssa resursseja voitaneen jakaa.

2.5.1 Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen lista mukailee arvokkaita maisema-alueita, mutta rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa rakennusperinne on etusijalla.⁴²³ Rakennusperinnöllä tarkoitetaan rakennettua kulttuuriympäristöä, jonka osatekijöitä ovat rakennukset, rakennelmat, rakennusryhmät ja rakennetut alueet.⁴²⁴ Mustiala kuului valtion omistukseen 1990-luvulle saakka, jolloin laitos luovutettiin kuntainliitolle. Kansallisarkistosta Senaatin arkistosta löytyvän luettelon mukaan Mustiala oli vuonna 1873 yksi huoneluvultaan suurimmista kohteista. Valtion rakennusperintöön kuului valtiolle kuuluvien toimintojen hoitoon rakennettuja kohteita, kuten puolustuslaitos, vankeinhoito, rajavalvonta ja tullilaitos, mutta myös muita aloja kuten sairaalalaitos, yliopistot ja maatalousoppilaitokset. Autonomian aikaan Suomessa rakennuttajina toimivat Suomen ja Venäjän valtiot.⁴²⁵

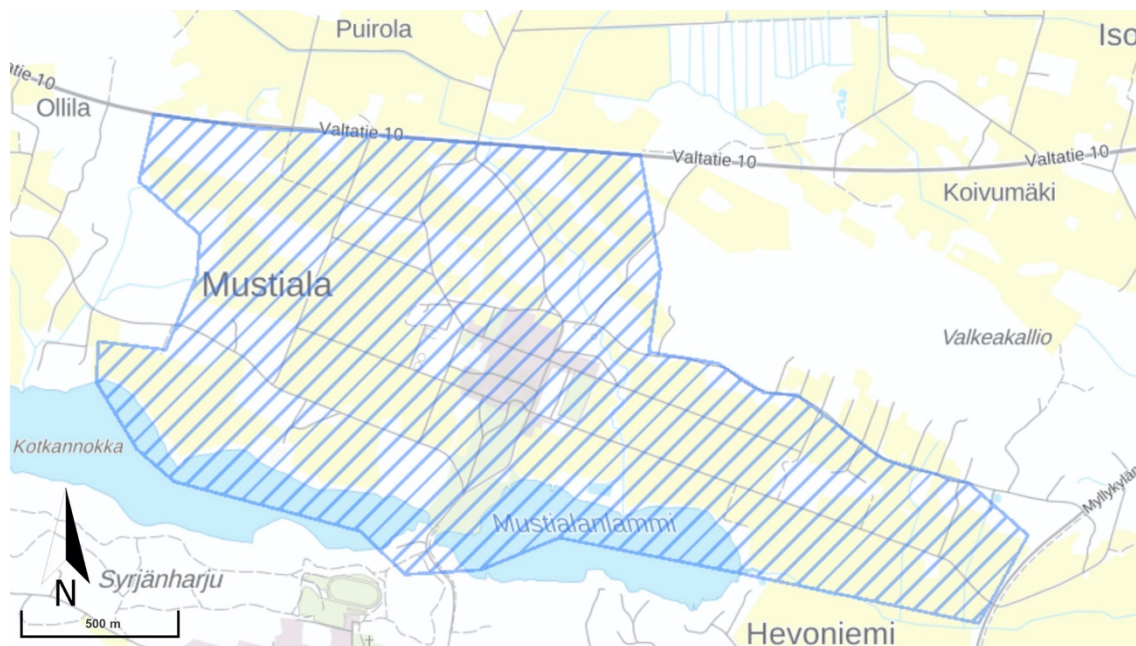
⁴²¹ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 56.

⁴²² Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 59.

⁴²³ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 43; Metsäranta 2010, 154–155; Hämeen liitto 2019a; Museovirasto 2009.

⁴²⁴ Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010).

⁴²⁵ Sinisalo 2016.

KARTTA 4. Mustialan RKY -alue. © Maanmittauslaitos, Museovirasto. Paikkatietoikkuna 25.2.2021.

Mustialan RKY-alue (kartta 4) rajautuu etelästä Kaukjärveen ja Mustialanlammiin ja niiden väliselle Toivonsillan eteläpuolen niemekkeelle, idässä Myllykyläntielle, pohjoisessa Valtatie 10:een ja Uudenkylätiehen ja lännessä Kaukjärven kylän reunalle. Forssan seudulla on Mustialan lisäksi 15 valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Mustiala on yksi seudun koulutus- ja tutkimuskeskuksista ja identiteettikohde, jonka avulla voi hahmottaa elementtejä, joista identiteetiltään vahvimmat ovat syntyneet. Kohde toimii suunnannäyttäjänä uusille alueille.⁴²⁶ Toimintaohjelmassa *Kulttuuriympäristöjen Häme – Hämeen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013* mainitaan alueellinen ja paikallinen omaleimaisuus kilpailutekijänä ja taloudellisena arvona houkuttelevana asumis- ja yritys ympäristönä.⁴²⁷ Kanta-Hämeen maakunta- ja yleiskaavassa Mustiala on julkisten palvelujen aluetta, jolla arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön peruspiirteet säilytetään. Historiallinen ympäristö todetaan haastavaksi kehittyvän Hämeen ammattikorkeakouluyksikön sijaintipaikkana ja alueelle kohdistuu muutospaineita. Nykyisen toiminnan kehittyminen ja jatkuvuus pyritään varmistamaan osoittamalla se alueeksi, jolla myös asuminen ja elinkeinotoiminta on mahdollista. Kaavassa korostetaan Hämeen ammattikorkeakoulun kehittymistä ja sen merkitystä opetukselle.⁴²⁸ Tammelan kunnan (2016) Keskusta-Mustiala osayleiskaavaehdotuksessa to-

⁴²⁶ FOSTRA 2011, 5, 46, 52.

⁴²⁷ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 48.

⁴²⁸ Hämeen liitto 2019b.

detaan, että se on merkittävä työllistäjä kunnassa ja se toimii majoituspaikkana sekä erilaisten tapahtumien pitopaikkana. Alue poikkeaa muusta kunnan alueesta, koska ammattikorkeakoulun yksikössä asuu käytännössä vain opiskelijoita. Tammela on aina ollut maanviljelyyn perustuva kunta ja asemakaavoituksessa on pyritty säilyttämään muun muassa avoimia maisemapeltoaluenäkymiä, maisemapeltoja ja hakamaita. Runkomäki Kaukjärven rannassa on merkitty luonnonsuojelualueeksi. Mustialan omistaa Hämeen ammattikorkeakoulu. Mustialan alue tullaan asemakaavoittamaan tulevaisuudessa.⁴²⁹

Forssan seudun kuntien kulttuuriympäristön Vorski-inventointihankkeessa 2009 merkittiin huomioitava rakennuskanta.⁴³⁰ Voimassa olevan Keskusta-Mustiala osayleiskaavan (2016) mukaan Mustialan rakennuksista 15 on suojeltu valtion asetuksella (480/85)⁴³¹ ja seitsemän rakennusta on merkitty viranomaistoiminta -merkinnällä (kuvio 2). Rakennuskohteet on osoitettu kaavassa suojelumerkinnällä srv, joka viittaa valtion asetuksella suojeltuun kohteeseen. Myös viranomaistoiminta-kohteet on merkitty suojelumerkinnällä srv.⁴³² Puisto on merkitty kulttuurihistoriallisesti merkittävänä säilytettävänä tilana numerolla 46, joka viittaa Vorski-inventointiin (kartta 5). Tammelan kunnan rakennusjärjestys ohjaa ottamaan huomioon vanhan arvokkaan rakennuskannan.⁴³³ Kaavassa todetaan, että ”alueen maisemallisen ilmeen ja alkuperäisen vanhan rakennuskannan säilyminen tulee varmistaa aluetta koskevassa toiminnassa. Vanhoja alkuperäisiä rakennuksia kunnostettaessa on huolehdittava, etteivät korjaustoimenpiteet johda tyyllillisesti alkuperäisestä rakennuksesta poikkeavaan lopputulokseen. Rakennuksen voi purkaa vain pakottavasta syystä.”⁴³⁴ Voiko suojelun ulkopuoliset vaatimattomat rakennukset purkaa alueelta ilman asianmukaista dokumentointia? Karttaesitystä ja kohdelistausta vertaamalla huomaamme tallirakennuksen ja Renkituvan välisen konehallirakennuksen kohdalla neliön, jonka tarkoitus olisi kuvata koulutilan navettaa ja näin ollen sijaita pohjoiseen vievän päätien oikealla puolella.

⁴²⁹ Tammelan kunta 2016.

⁴³⁰ Ahola & Vikman 2009.

⁴³¹ Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010. Voimaantulo 1.7.2010 asetuksen 480/85 kumouduttua.

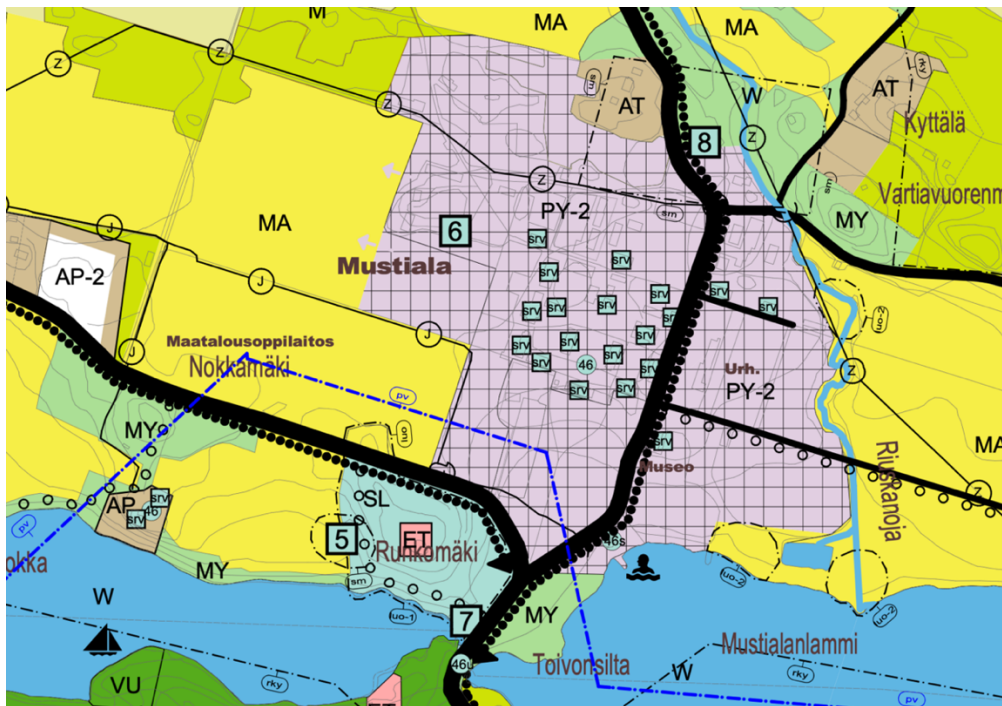
⁴³² Tammelan kunta 2016, 34, 39.

⁴³³ Tammelan kunta 2012, 8.

⁴³⁴ Tammelan kunta 2016, 39.

Eläinlääkärin asuinrakennus	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Heikkilä	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Karjanhoitokoulu	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Koneopettajan asuinrakennus	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Korjausverstas	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Koulutilan navetta	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Koulutilan päärakennus	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Koulutilan talli	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Museorakennus	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Nokkamäen talousrakennus	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Nokkamäki, metsänhoitajan asuinrakennus	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Piha-aitta	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Pitkälä	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Puisto	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Puutarhurin asuinrakennus	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Renkitupa	Viranomaistoiminta (Hyväksytty)
Ruokalarakennus	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Vanha konttori	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Vanha museo	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Vanha opisto	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Vanhala	Asetus 480/85 (Hyväksytty)
Vilja-aitta (nyk. panimo-ravintola)	Asetus 480/85 (Hyväksytty)

KUVIO 2. Valtion suojelemat rakennukset (480/85) Mustialassa. Kohteista 15 on osoitettu suoje-lumerkinnällä srv ja seitsemän rakennusta on merkitty viranomaistoiminta -merkinnällä. Tam-melan kunta 2016.

KARTTA 5. Srv-merkittyjä rakennuskohteita (vihreä neliö) on 21 kpl, puisto on merkitty kulttuurihistoriallisesti merkittävänä säilytettävänä tilana (vihreä ympyrä) numerolla 46. Osasuurennos Keskusta-Mustiala osayleiskaavan Kaavakartasta. Tammelan kunta 2016.

KARTTA 6. Alueen Rakennusperintörekisterin mukaiset suojellut kohteet 14 kpl (vihreä neliö). © Maanmittauslaitos, Museovirasto. Paikkatietoikkuna 26.2.2021.

Seuraavaksi katson Museoviraston ylläpitämän Rakennusperintörekisterin mukaiset suojellut rakennukset. Sivustolla on listattu viranomaistoimintakohteet, mutta ne puuttuvat karttanäkymästä.⁴³⁵ Vihreillä neliöillä on merkitty rakennusperintölain mukaiset 14 kohdetta (kartta 6). Huttulantien pohjoispuolella olevan neliön kohdalla ei ole rakennusta, mutta oletan sen esittävän puistoa. Karttanäkymästä puuttuvat kohdelistauksen (kuvio 2) mukaiset eläinlääkärintalo, Karjamaja (purettu 2020), Nokkamäen talousrakennus, Renkitupa, koulutilan navetta, koneopettajan asuinrakennus Mikkola ja korjausverstas.

Tämän perusteella Museoviraston rakennusperintörekisterin asetuksella valtion omistamien rakennusten suojelusta -mukaiset suojellut kohteet poikkeavat Keskusta-Mustiala -yleiskaavakartassa esitetyistä srj-suojelluista kohteista. Jos hankkeiden toteuttajat ovat ulkopuolisia konsultteja, niin tietojen ristiriitaisuus epäilemättä hidastaa hankkeen etenemistä.

⁴³⁵ Kyppi.fi 2021.

2.5.2 Porras-Kaukola-Mustiala -maisema-alue

Häme sijaitsee pääosin Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakunnassa, joka jakautuu kolmeen osa-alueeseen, joista yksi on Tammelan ylänköseutu. Kanta-Hämeen lounaisimmat alueet kuuluvat Lounaismaahan ja Lounaiseen viljelyseutuun. Tammelan ylänköseutu on ylävää ja tasaista, hiukan kumpuilevaa verrattuna muuhun Hämeeseen. Kanta-Hämeen maisema-aluetta hallitsee Hämeen järviylängön metsämaisemat ja viljelymaisemat. On metsävaltaista moreeni- ja harjuselännealuetta, jossa vuorottelevat laaksot sekä moreeni- ja harjuselänteet, pieniä järviä, jokia ja hieta- ja hiesupeltoja. Kulttuuriympäristöjen Häme -kulttuuriympäristöohjelmassa todetaan, että maisemaselvityksiä on tehty kunta- ja paikallistasolla melko vähän. ”Maiseman peruspiirteiden ja kokonaisuuden ymmärtäminen ja maiseman tunnistettavuuden säilyttäminen ympäristön muuttuessa edellyttää kattavampaa tietoa,” sanotaan selvityksessä.⁴³⁶

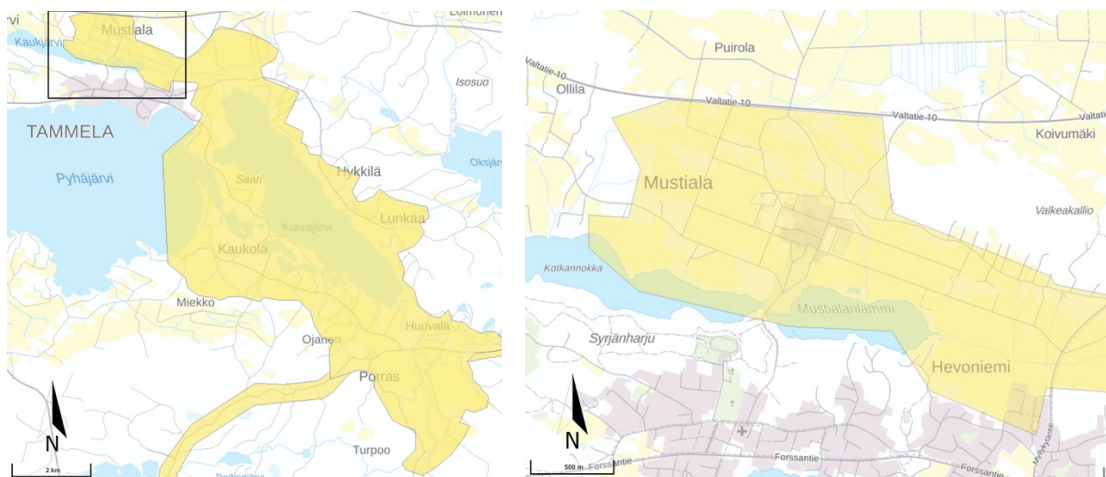
Forssan seudulla on kaksi valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta Hämeen Härkätie ympäristöineen ja Mustiala-Kaukolanharju-Porras. Mustiala-Porras -maisema-alue edustaa Tammelan ylänköseudun kulttuurimaisemaa. Alue kulkee Tammelan ylängöllä Portaan ja Kaukolan kylien Portaan harjun reunustamilta peltoaukeilta Saaren kansanpuiston, Kaukolanharjun ja Saaren kartanon maitten kautta Tammelan kirkonkylään ja Syrjänharjun juurelle Mustialaan saakka (kartat 7 ja 8). Harjijensuojeluohjelmaan kuuluva Kaukolanharju on osin suojeltu. Ympäristöministeriön mietinnössä (1992) Mustialasta mainitaan erityisesti vanha rakennuskanta, alueelle johtavat puukujat ja suuri puisto.⁴³⁷ Luonnonarvoista, kulttuuriympäristöistä ja suojelualueista on FOSTRAn mukaan mahdollista muodostaa alueelle uusia elinkeinoja liittyen ekologiseen matkailuun ja asumiseen. Arvokkaalla maisema-alueella rannat on jätetty rakentamisen ulkopuolelle. Maisema-alueella on myös vanhoja metsäalueita, mutta pääosin se koostuu ihmisen muokkaamasta kulttuuriympäristöstä eli vanhoista pelloista ja rakennetuista kyläalueista.⁴³⁸ Maisema-alue rajautuu pohjoisessa 1950-luvulla rakennettuun Valtatie 10:een, jonka pohjoispuolella Saloistenjärven ja Kyynäräjärven ranta-alueet on merkitty rantojensuojelualueeksi.⁴³⁹

⁴³⁶ Ahola, Tulonen, Utriainen 2007, 38–41.

⁴³⁷ Ympäristöministeriö 1992, 71–72, 78; Ympäristö.fi 2020.

⁴³⁸ FOSTRA 2011.

⁴³⁹ Suomen ympäristökeskus 2021.

KARTAT 7 ja 8. Vasemmalla koko Mustiala-Kaukolanharju-Porras -maisema-alue ja oikealla alueesta rajattu osa Mustialaa. © Maanmittauslaitos, Suomen ympäristökeskus. Paikkatietoikkuna 26.2.2021.

Mustialan n. 9 ha kokoinen puisto inventoitiin pääpiirteittäin 2000. Valtioneuvoston asetuksella 2.12.1993 on suojeltu ”historiallisesti keskeinen ja arkkitehtonisesti merkittävä rakennusryhmä (viisi rakennusta ensimmäisestä rakennusvaiheesta ja kuusi toisesta vaiheesta), sekä museorakennukset ja puisto.” Puiston suunnittelija ruotsalainen Knut Forsberg (1829–1895) on mainittu ja hoidosta on Mikla Koivusen (2000) mukaan vastannut Mustialan oman puutarhan puutarhatyöntekijät. Pitkäaikainen merkittävä puiston yleisolemukseen 1897–1936 vaikuttanut puutarhuri Klas Stening ei tule mainituksi. Inventoinnissa mainittu hedelmäpuutarha tarkoittanee Steningin 1890-luvun lopussa perustamaa hedelmäpuutarhaa puiston itäpuolella. Puisto sijaitsee etelään suuntautuvalla rinteellä ja rajoittuu etelään Mustialanlammiin ja Kaukjärveen ja niiden välissä kulkevan puron ylittävään Toivonsiltaan. Idässä ja lännessä opistoa ympäröivät viljelyaukeat, pohjoisessa rakennusryhmät ja lounaassa Runkomäen puistometsä. Koivunen on jakanut puistoalueen neljään osaan maatilapihaan, opistopihaan, johtajan asuintalon edustaan ja maisemapuistoon. (kartta 3). Inventoinnin mukaan tärkeimmät näkymät avautuvat johtajan rakennukselta, Pitkälästä, etelään kohti järviä ja pohjoiseen kohti Vapaudenpatsasta.⁴⁴⁰

2001–2003 tehtyyn Mustialan puistoalueiden kasvikartoitukseen ja suunnitelmiin perustuva Mustialan viheraluesuunnitelman työseloste/puistoinventointi 2011 sisältää leikkaus-, puisto- ja uusimissuunnitelmat lohkoittain. Suunnitelmassa otetaan esille Mustialan perinteiden ja puiston ilmeen keskeisiä kohteita kuten Runkomäki ja kuusi-aita. Nykyinen tanssipaiikka sijaitsee puiston itäpuolella museorakennuksen takana ns. Laihon ladossa. Runkomäelle ehdotetaan luontopolkua, jossa voisi järjestää opastettuja

⁴⁴⁰ Koivunen 2000.

kierroksia. Yhtenä ongelmakohtana nousee esille aluetta hoitavan henkilön puuttuminen. Pitkälän länsipään ulkorakennus katsotaan mahdolliseksi purkaa. Selvityksessä todetaan aittarakennuksen todella kurja kunto ja pikainen korjaustarve. Runkomäen metsän reunaan tulisi hoitaa harventamalla ja siistimällä aina tarpeen mukaan, jotta se houkuttelisi luontopolkukäylille, sanotaan lohkon 16 yhteydessä. Lohkon 21 pihtakuusi-aidanteen ja pellon kohdalla esitetään: ”Pihtakuusi-aidanteen siistiminen ja aluskasvillisuuden raivaaminen tehdään heti. Uudet aidanteen kuuset istutetaan viiden vuoden sisällä kasvamaan. Vanha aidanne poistetaan, kun uudet taimet ovat kasvaneet kymmenen vuotta.”⁴⁴¹

2.5.3 Luonnonsuojelu ja muinaisjäännökset

Luonnonperintökohteetkin ovat kulttuuria, sillä valinta on tehty kulttuurin prosessissa.⁴⁴² Maailmanperintösopimuksessa suojelu koskee yksittäisiä monumentteja, rakennuksia, alueita sekä yleismaallisesti erityisen arvokkaita luonnonperintökohteita, joiden integriteetti ja autenttisuus toteutuu.⁴⁴³

Tammelan kunnan 2013 tilaamaa luontoarvojen perusselvitystä käytetään muun muassa alueen maankäytön suunnittelun tausta-aineistona.⁴⁴⁴ Osayleiskaava-alueelta Tammelan keskusta-Mustiala kartoitettiin Luonnonsuojelulain tarkoittamat suojeltavat luontotyypit, Metsälain tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt ja Vesilain suojeleamat pienvesikohteet⁴⁴⁵ (kartat 9 ja 10). Kulttuurihistoriallisten arvojen lisäksi alueella on luontoarvoja. Valtaosa on piha-aluetta, muuta reunamalla kulttuurilehdoiksi luonnehdittavia alueita, kuten Riuskanojan varren lehtolaikku. Runkomäki mainitaan poikkeuksellisen edustavana monimuotoisuuskohteena, jossa on monipuolinen puusto, runsas lintukanta ja myös kulttuurihistoriallista arvoa ja Toivonsillan läheisyydessä liito-oravan elinpiiri ja Mustialan tilan pihaympäristö ja lähiympäristö todettiin erittäin arvokkaaksi lepakkoalueeksi.⁴⁴⁶ Alueella ei ole Luonnonsuojelulain §29 mukaisia suojeltavia luontotyyppejä. Metsälain mukaisia suojelukohteita ovat rantalehdot. Kaikki alueen metsät ovat metsätalouksikäytössä paitsi Runkomäki. Osaa on hoidettu ilmeisesti puistometsinä, sanotaan selvityksessä. Vanhasta perinnemaisemasta mainitaan vanhat laitumet.⁴⁴⁷ Runkomäki on Keskusta-Mustiala -kaavassa merkitty luonnonsuojelualueeksi.⁴⁴⁸

⁴⁴¹ HAMK 2011.

⁴⁴² Vilkuna 2015a, 114–115.

⁴⁴³ UNESCO 1972. The Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage.

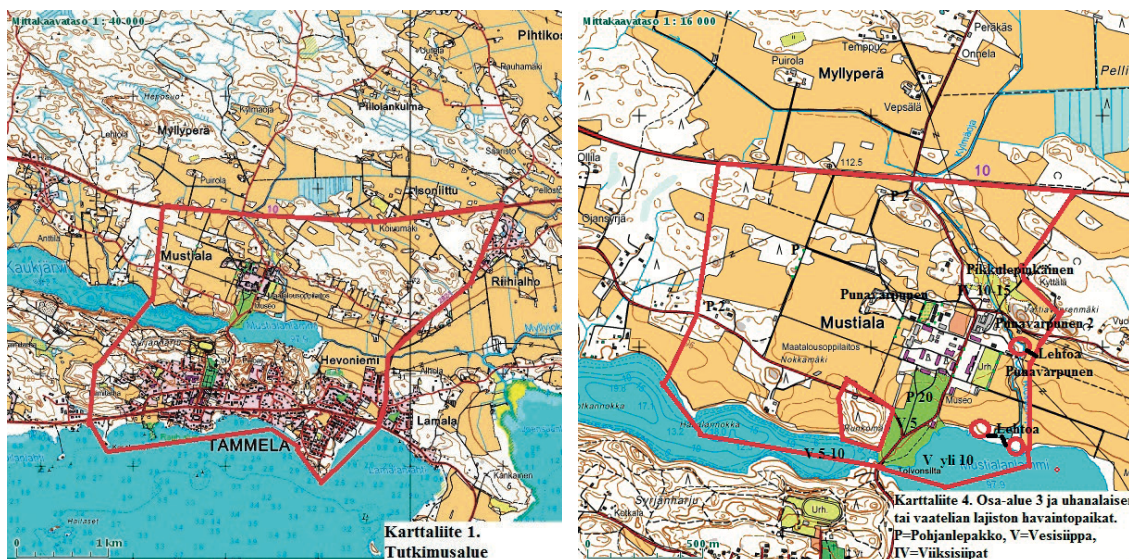
⁴⁴⁴ Suomen luontotieto Oy 2014.

⁴⁴⁵ Luonnonsuojelulaki 1996/1096, 29§. Metsälaki 1996/1093, 10§. Vesilaki 1961/264, 15a § ja 17a §.

⁴⁴⁶ Suomen luontotieto Oy 2014, 5, 7–11.

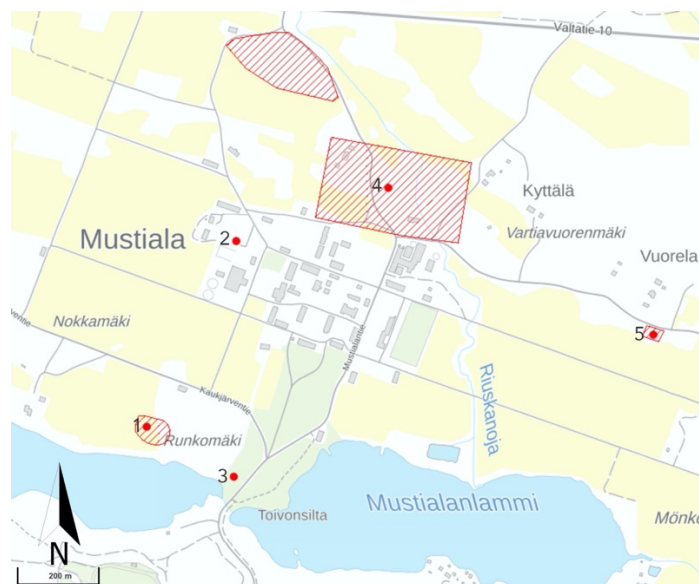
⁴⁴⁷ Suomen luontotieto Oy 2014, 19–20.

⁴⁴⁸ Tammelan kunta 2016, 19.

KARTAT 9 ja 10. Luontoarvojen tutkimusalue. Suomen luontotieto Oy 2014, 22.

Muinaismuistolailalla (295/1963)⁴⁴⁹ rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä Mustialan alueelta löytyy viisi (kartta 11): 1) Runkomäki (kivikautinen asuinpaikka), 2) Runkomäentie 1 (vanha riihenpaikka), 3) Mustialan krouvi (kiinteä muinaisjäännös, työ- ja valmistuspaikat historiallinen, kestikievari), 4) Mustiala (kiinteä muinaisjäännös historiallinen asuinpaikka, kylänpaikka) ja 5) Mustialan opetusmaatila (kiinteä muinaisjäännös, rautakautinen asuinpaikka).⁴⁵⁰

KARTTA 11. Mustialan kiinteiden muinaisjäännösten sijaintipaikat 1–5. © Maanmittauslaitos, Museovirasto. Paikkatietoikkuna 2020.

⁴⁴⁹ Muinaismuistolaki 295/1963.

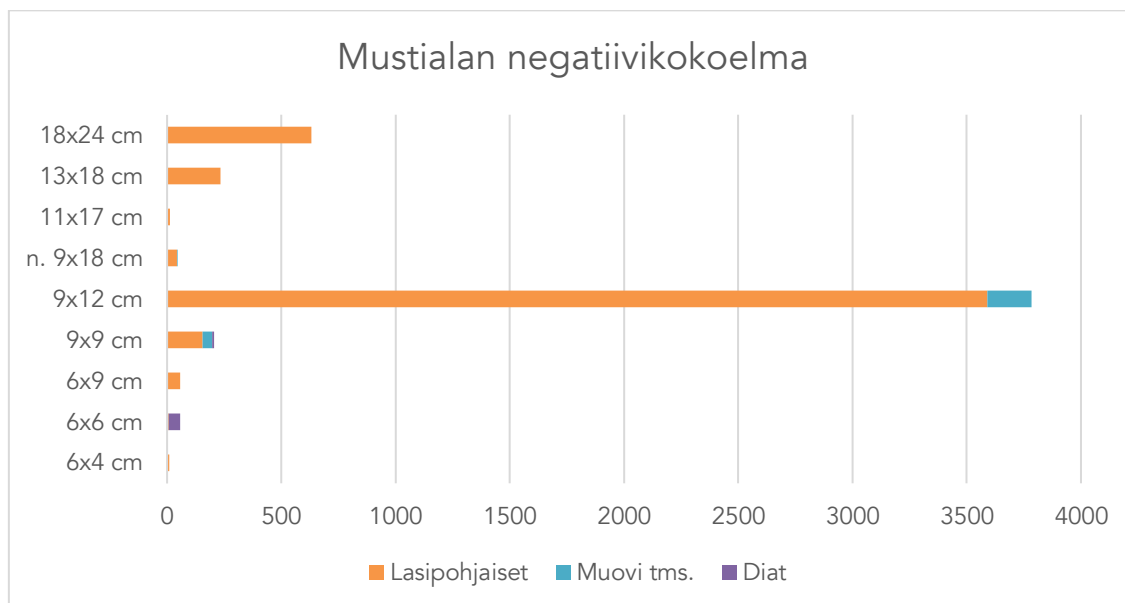
⁴⁵⁰ Tammelan kunta 2012, 38.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

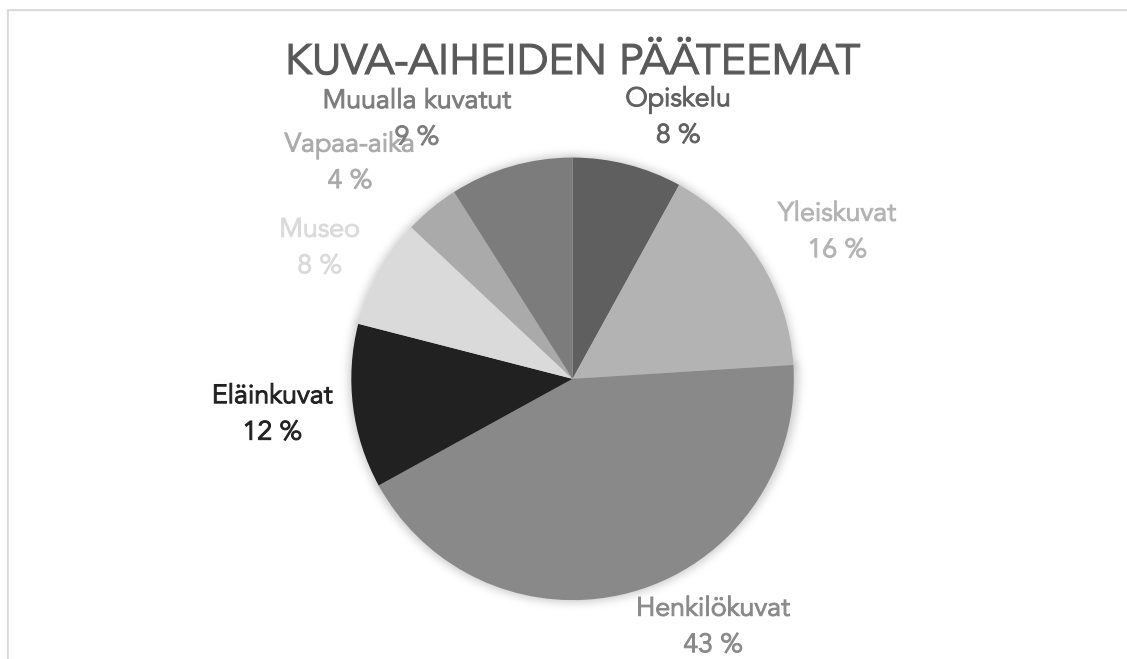
Esittelen aluksi kuva-aineiston, josta rajaan tutkimusaineistoni. Tarkoitukseni on selvittää mitkä negatiiveista ovat varmasti Ruhasen kuvaamia. Tämän jälkeen tarkastelen aineistoa fyysisinä objekteina, kuvasisältöä sekä kuvauspaikkaa koordinaattina. Negatiiveista vedostettujen kopioiden tai painotuotteiden kuvatiedoista aion etsiä lisätietoa kuvan sisällöstä ja kuvaamisen tarkoituksesta. Tätä tukee Ruhasen kuvaaman aineiston kartoitus Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteen kokoelmista, Museoviraston kuvakokoelmista ja Maatalousmuseo Saran tietokanta Rengistä. Rajattuani kokoelmasta Ruhasen aineiston asetan kuvauspaikat kartalle, jotta voin hahmottaa Ruhasen elämysympäristöä paremmin. Sen jälkeen jaottelen objektit fyysisten ominaisuuksien sekä aihepiirien perusteella teemoitellen. Visuaaliseen analyysiin valitsen kuva-aiheita lähitarkasteluun sillä perusteella miten ne yhdessä muodostavat kuvan Ruhasen elämysympäristöstä.

3.1 Mustialan negatiivikokoelma

Mustialan negatiivikokoelmassa on kuvamateriaalia kaikkiaan 5,3 hyllymetriä, 316 negatiivilaatikkoa, joissa on yhteensä n. 4820 kpl negatiiveja ja dioja 57 kpl. Negatiivien pohjamateriaali on pääosin (95 %) lasia. Negatiivien koko vaihtelee 6x4 cm -kokoisista 18x24 cm -koon lasilevyihin (kuvio 3) ja kuvasisältö on jaoteltu seitsemään päteemaan (kuvio 4).

KUVIO 3. Mustialan negatiivikokoelman laadullinen sisältö.

KUVIO 4. Kuva-aiheiden pääteemat Mustialan negatiivikokoelmassa.

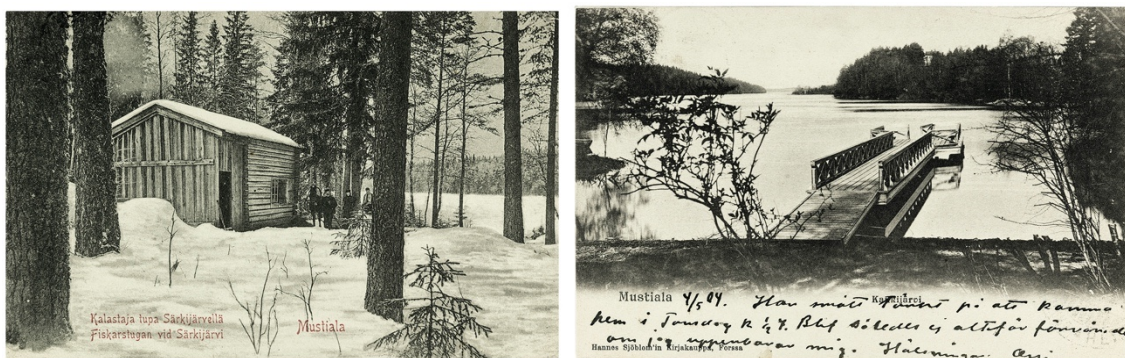
Suurin aihepiiri, henkilökuvat (43 %), sisältää henkilö-, perhe- ja ryhmäkuvat. Yleiskuviin (16 %) kuuluvat muun muassa rakennukset, puisto ja puutarha. Eläinkuvia (12 %), pääasiassa nautoja ja hevosia, on kuvattu myös muualla kuin Mustialassa. Muualla kuvattujen (9 %) kuvauspaikat sijaitsevat Mustialan ulkopuolella (Forssa, Jokioinen, Hämeenlinna ja opintomatkat). Mustialan maataloushistorialliseen museoon liittyvä aineisto (8 %) sisältää pääasiassa kokoelmaesinekuvia. Opiskelu (8 %) sisältää opetustilanteita ja -tiloja kuvaavan aineiston, sekä opetusmateriaaliksi kuvattua aineistoa ja pienin osuus vapaa-aika (4 %) juhlatapahtumat, musiikin ja urheilun.

Negatiivilaatikoiden päälle, oletetusti Ruhasen, käsialalla kirjoitetut merkinnät aiheisällöstä, kuvauspaikasta tai kuvaajasta antavat olettaa Ruhasen hallinneen negatiivivaiaineistoa. Negatiiveihin on merkitty raaputtamalla, tussilla tai lyijykynällä tarkempia tietoja, kuten valokuvaajan nimikirjaimet tai -kirjain, päivämäärä, paikkakunta, aiheeseen liittyvä erisnimi tai jokin muu luonnehdinta. Osassa lisätieto on kirjoitettu erilliselle paperille, joka on liimattu lasilevyn reunaan. Merkinnöissä ei ole vakiintunutta käytäntöä, joten yhdessä negatiivissa saattaa olla yksi tai useampi tieto. Useimmiten negatiivimerkinnät puuttuvat kokonaan ja kuvatiedot perustuvat laatikon muiden negatiivien tietoihin tai negatiivilaatikon päälle kirjoitettuihin merkintöihin. Signeerausten perusteella kuvaajina on toiminut Ruhasen lisäksi muun muassa Gösta Grotenfelt, Ferdinand Hannen ja Antto Laiho. Näiden lisäksi on nimikirjaimia, joiden tekijästä ei ole tietoa (kuten Ö.E.).

3.1.1 Tutkimusaineiston rajaaminen

Tarkoitukseni on löytää perusteltu aineistorajaus tiedoilla, jotka ovat löydettävissä materiaalista suoraan. Kokoelmassa on paljon negatiiveja, jotka todennäköisesti aiheen ja sijainnin perusteella ovat Ruhasen kuvaamia, mutta koska niissä ei ole merkintää, jätän ne tutkimukseni ulkopuolelle. Tämän vuoksi valitsen aineistosta Ruhasen signeeraamat negatiivit. Hän signeerasi negatiivit raaputtamalla, merkitsemällä tussilla tai lyijykynällä nimikirjaimensa peilikuvana lasinegatiivin emulsiopuolen reunaan tai kuva-aiheen puolelle. Hän käytti merkintöjä K.R., R., Ru. Alkuajan hiukan kömpelö signeeraus K.R. lyhenee vähitellen pelkäksi kaunokirjaimin kirjoitetuksi R-kirjaimeksi ja ajan kuluessa vakiintuu kaunokirjaimin kirjoitettuun versaali R-kirjaimeseen ja gemena u-kirjaimeseen (liite 2). Signeerattujen negatiivien lisäksi otan tutkimukseen mukaan myös negatiivit, joissa Ruhanen esiintyy itse. Tämä aineisto valottaa Ruhasen omaa roolia yhteisössä sen mukaan, missä yhteydessä hän on tullut kuvatuksi tai halunnut tulla kuvatuksi. Kuva-aiheet saattavat erota muusta aineistosta ja tuovat tutkimukseeni lisää epävirallisempia ja sisäiseltä merkitykseltään tärkeitä aiheita, aineetonta perinnettä.

Keskenään samoja Ruhasen signeeraamia kuva-aiheita, jotka löytyivät sekä Museoviraston kuvakokoelmista että Renki-tietokannasta, löytyi neljä: MUSVK29-3 interiööri vanhasta museosta, MUSVK58-9 metsänhoitokuva, MUSVK165-30 Enckellin luento vanhalla opistolla ja MUSVK270-6 aurojen koetukset. Tästä voi päätellä näiden kuvien olleen jossain määrin merkityksellisiä. (Liite 3). Kuvien kuvauspaikat mukailevat Ruhasen maantieteellistä näkemystä Mustialasta. Mustiala -kuvateos ottaa vahvemmin mukaan vapaa-ajankalastuksen erämajoilla, tämä näkyy myös Ruhasen aikana painetuista postikorteista, joissa toistuu muun muassa Särkijärven kalamajan kuva (kuva 16).

KUVA 16. Vasemmalla postikortti Särkijärven kalastajatuovasta ja oikealla Ruhasen ottamasta kuvasta painettu postikortti Mustialan puiston Lammaslaiturista Kaukjärven rannassa. HK19631115_457 ja HK19610912_47, Museoviraston kuvakokoelmat.

Valokuva-aineistoa selatessa on kiusaus ottaa tarkasteluun paljon laajempi kuva-aineisto, koska tutkimuksessani kyse on kuitenkin valokuvakokoelmasta, eikä yksittäisestä valokuvasta. Aineeton kulttuuriperintö näyttäytyy monessa kuvassa erinomaisesti, mutta niiden perusteltu mukaan ottaminen ei ole selvää. Mietin mitkä kuvat ilmentävät parhaiten tutkimustehtävääni elävän perinnön osalta. Kuvia voi valita hyvin eri tavoin riippuen tutkielman painotuksesta. Onko se rakennettu ympäristö, joka vertautuu nykyisiin arvoihin vai sisäinen elämä, joka ei näy nykyarvoissa, vai Ruhasen henkilökohtaiset kiinnostukset, jotka tukevat molempia? Tulen käsittelemään elävää perintöä, johon liittyvät molemmat. Toisaalta haasteet toivat esille kuinka erinomainen kooste Mustialan elämästä useamman vuosikymmenen ajalta kokoelmasta löytyy. Kokoelmassa näkyy muutos, jota ei yksittäinen kuva voi kertoa. Se on kuvakokoelman etu.

Ruhasen todennäköisesti kuvaama, mutta signeeraamaton aineisto aiheuttaa myös päänvaivaa, joita ovat 1) samalla hetkellä kuvatut negatiivit, joita kaikkia ei ole signeerattu, 2) lukuisat henkilökuvat, jotka on kuvattu Ruhasen asunnon kulmalla⁴⁵¹ (kuva 17), 3) Maataloushistoriallisen museon esinekokoelmakuvat, 4) kuvat opintomatkoilta, 5) kuvat opiskelija-asunnoista. Mikäli edellä luetellut kuvat otetaan kokonaismäärään mukaan Ruhasen kuvaamien negatiivien osuus kokoelmassa kasvaa yli 900 kuvaan.

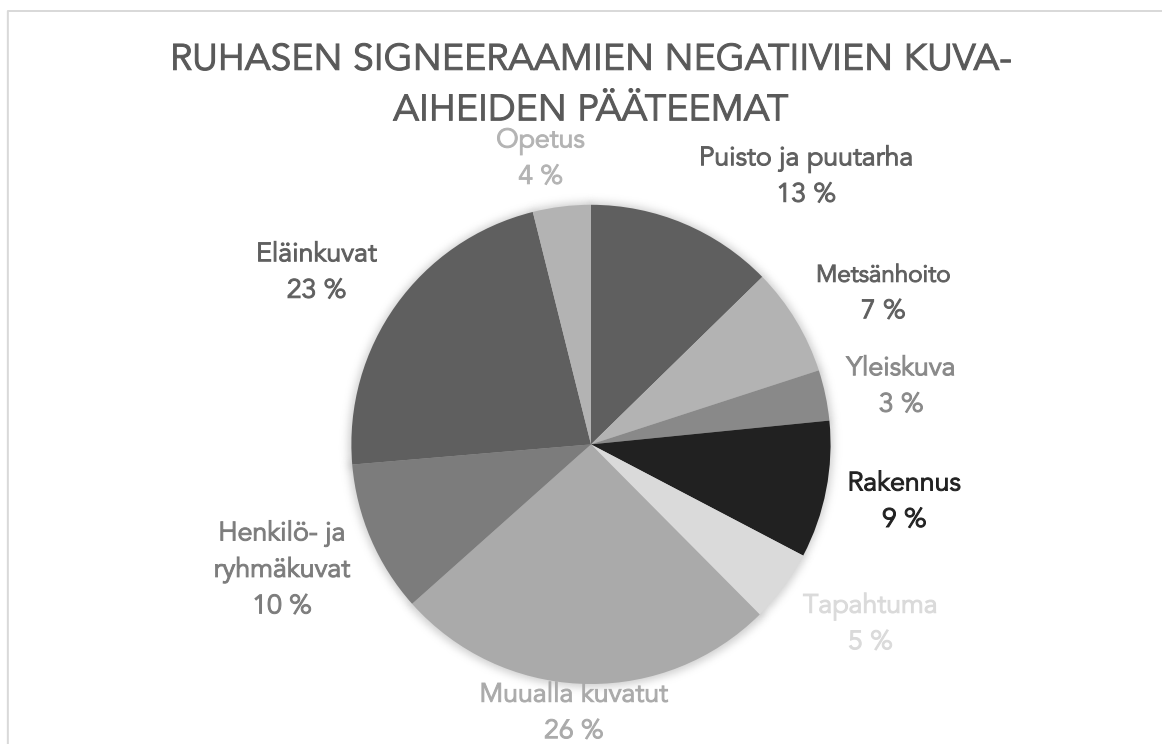

KUVA 17. Ruhanen (oikealla) asuntonsa konttorirakennuksen kulmalla. Taustalla vasemmalla näkyy kamera kolmijalalla. Samalla paikalla Ruhanen on kuvannut lukuisia henkilö- ja ryhmäkuvia vuosikymmenien varrella. Kuvaaja tuntematon, Forssan museo.

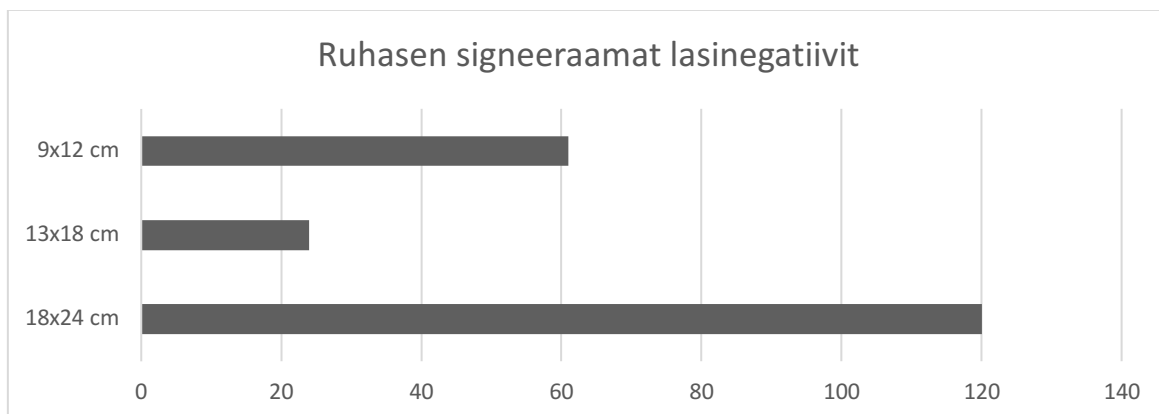
⁴⁵¹ Ks. Metsäranta 2010, 154–155. Kuvat on otettu samasta paikasta Konttorirakennuksen kulmalta ja Ruhasen asunnon lasikuistilta.

Ruhasen signeeraamat negatiivit

Ruhasen signeeraamia ja näin varmasti hänen kuvaamia negatiiveja löytyy Mustialan negatiiviarkistosta 204 kpl. Seuraavassa tarkastelen niitä lähemmin. Negatiivien aiheet jaottelin yhdeksään pääteemaan (kuvio 5). Signeeratut negatiivit ovat pääasiassa suurimpia 18 x 24 cm -koon negatiiveja (120 kpl), seuraavaksi eniten 9x12 cm -koon negatiiveja (61 kpl) ja vähiten välikokoa 13x18 cm (24 kpl) (kuvio 6).

KUVIO 5. Ruhasen signeeraamien negatiivien kuva-aiheiden yhdeksän pääteemaa.

KUVIO 6. Ruhasen signeerasi pääasiassa suurimpia 18x24 cm -kokoisia negatiiveja.

Negatiivit voi erotella myös signeeraustavan perusteella ja luonnehtia niistä löytyviä aiheita erikseen. Näin eroteltuna Ruhasen varhaisin tuotanto, joka on oletettavasti merkitty nimikirjaimilla **K.R.** (9 kpl), keskittyy 1890-luvun lopulla perustetun hedelmätarhan kuvaamiseen, myös kuusikuva metsässä viittaa puutarhuri Steningin työllistäneen Ruhasta valokuvaajauran alkuvaiheessa. Rehumestari Johansonin perhekuva ja Nokkamäen rakennukset ja piha ovat irrallisia kohteita edellisiin verrattuna. Hän on käyttänyt tässä vaiheessa 13x18 cm -koon kameraa. Jos oletetaan, että merkintä **R.** (8 kpl) tulee edellä mainitun jälkeen, kameran eteen on osunut torvisoittokunta ja agronomiopiskelijaryhmiä, vierailija herra Herlitz Mustialassa hevostärryissä, peltotyökuva viikatteella kaadettavalta kaurapelloilta ja kaksi Mustialan hevosta. Agronomioppilaskuvat puhuvat sen puolesta, että kuvat on otettu ennen vuotta 1908. Ruhasella on ollut käytössä 9x12 cm, 13x18 cm ja 18x24 cm -koon kamerat.

Selvästi suurin osa negatiiveista on signeerattu **Ru**-merkinnällä (186 kpl) ja näissä on käytetty 18x24 cm ja 9x12 cm -koon kameroita. Negatiiveihin merkityn päiväyksen mukaan vuosina 1903 ja 1906 on kuvattu pääasiassa Mustialan nautakarjaa ja hevosia (44 kpl). Vuoden 1904 opintomatkan varrelta on kertynyt 9x12 cm -koon lasilevyjä 43 kpl. Negatiiviin on merkitty vuosi ja juokseva numero (1-54) signeerauksen lisäksi. Mustialan puisto on ollut ahkerasti kuvattavana (17 kpl) 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. On kuvattu johtajan asuinrakennus Pitkälän pyöreä edusnurmikkoa, yksittäisiä puiston puita, Toivonsiltaa ja laituria Kaukjärven rannassa puiston reunalla. Hedelmäpuutarhasta on vain kaksi signeerattua kuvaa. Erilaiset ryhmäkuvat (15 kpl) oppilaista, perheistä, vierailijaryhmistä ovat olleet kohteina sekä vanhan Mustialan hautajaisjuhllallisuudet 1908 sekä tuntematon hääpari ja häävieraat (3 kpl). Signeerattuja henkilökuvia on vain yksi. Kuvassa tytöt seisovat Lammaslaiturilla. Ruhanen on kuvannut rakennuksia ja interiöörejä (yht. 19 kpl). Ulkokuvissa näkyy Mustialan vanhaa rakennuskantaa, kuten Isonniityn muonamiehen mökki ja uutta muun muassa nykyinen Myllykylän koulu Mustialan ulkotilan Riihimäen tiluksilla ja Mustialan sauna. Interiöörejä on kuvattu meijerissä, museossa ja vanhan opiston laboratoriossa, Kumppanuskunnan lukusalissa ja kokoelmahuoneessa. On yksi kauniisti sisustettu asuntokin, jonka sijainti on hämärän peitossa. Metsäkuvuissa (11 kpl) toistuu metsänhoidollinen puoli nuoren metsän harvennushakkuina ja halkopinoina. Suonkäyttöä sammalkuivikkeen valmistukseen Hinneresuolla (3 kpl) on myös kuvattu vuonna 1901. Yleiskuvia Mustialasta (6 kpl) Ruhanen on kuvannut Lammin takaa harjulta, Vartiovuorelta navetan ja sikalan takaa sekä opistopihan suuntaan vanhan opiston ja Pitkälän yläkerroksista. Opetustilanteet ja työkuvat (7 kpl) sekoittuvat, sillä oppilaat istuivat luentosalissa, mutta tekivät myös käytännön puutarha- ja metsätöitä. Mustialan ulkopuolella Ruhanen on kuvannut

Jokioisissa kartanon karjaa ja hevosia, sekä Loimijokea ja teollisuusrakennuksia sen varrella (8 kpl) ja vierailut kameroineen myös Tammelassa Saaren kartanossa, jossa parivaljakon vetämät hevosrattaat seisovat kartanon edessä (2 kpl). Yksittäisistä erillisistä aiheista voisi mainita opiston viralliset aurojen kokeilut, traktorinäyttelyn, vuoden 1904 torpparikomitean ja Fabian Churmanin kukitetun hautakummun.

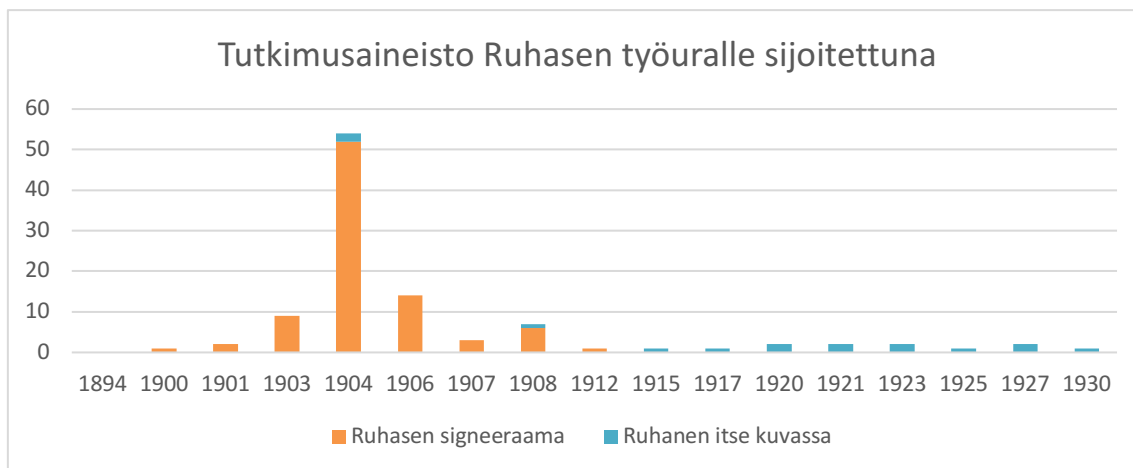
Päiväysmerkintöjä löytyy negatiiveista seuraavanlaisesti: 1900 tai 1903 epäselvä numero, 1901 (2 kpl), 1903 (2 kpl), 19.1.1903, 2.6.1903 (8 kpl), 1904 (51 kpl), 20.6.1904, 1906 (13 kpl), 30.4.1906, 21.12.1907 (2 kpl), 19.6.1907, 21.5.1908, 21.6.1908, 1908, 20.1.1908 (3 kpl) ja 29.11.1912. Vanhin päiväys vuodelta 1901 ja uusin 29.11.1912. Signeeratuista negatiiveista suurin osa on kuvattu vuonna 1904 (kuvio 7).

Huomionarvoista signeeratuissa negatiiveissa on se, että ne ajoittuvat Ruhasen opettajatoimikauden alkuvaiheeseen ja agronomiopetuksen eli vanhan Mustialan loppuvuosiin. Ruhasen työura jatkui vielä 20 vuotta Maamiesopiston puolella, mutta sinä aikana hän ei negatiiveja juurikaan signeerannut, korkeintaan merkitsi kuvauspäivämäärän tai -vuoden. Ruhasen signeeraama tuotanto kuvastaa ajallisesti sitä aikaa, jolloin Mustialan siirtyminen Helsinkiin oli jo käytännössä varmaa. Toimintaa silti kehitettiin Grotenfeltin aikana perustetulla hedelmäpuutarhalla ja Enckellin aikaan muun muassa turpeenkäytöllä ja Mustialaa markkinoitiin postikortein ja painokuvalehtisin. Ruhasen kuvista voi nähdä johtaja Enckellin halun ikuistaa Mustialan miljöötä ja tiluksia, puis-toja, eri ikäisiä rakennuksia ja opiston toimintaa.

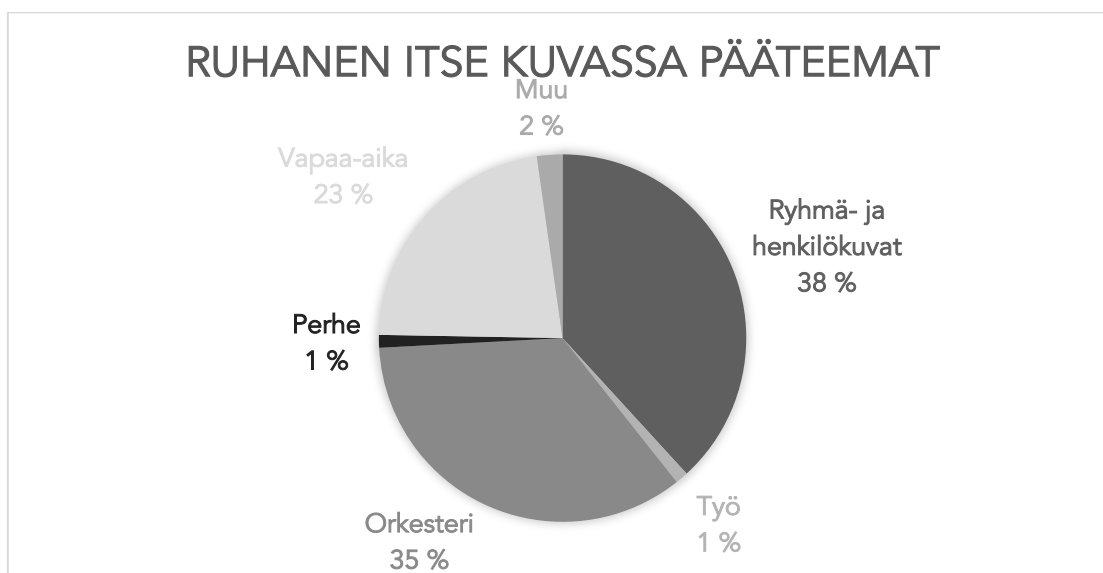
Edellisen perusteella haluan etsiä vielä negatiiveja, joista löytyisi enemmän Ruhasen omaa elämää ja otan seuraavassa tarkasteluun negatiivit, joissa Ruhanen esiintyy itse.

Ruhanen itse kuvassa

Mustialan negatiivikokoelmassa Ruhanen esiintyy itse 88 kuvassa. Negatiiveista neljässä on Ruhasen signeeraus (3 x Ru ja 1 x R) ja 14 negatiiviin on merkitty kuvauspäivämäärä tai -vuosi. Ensimmäinen päiväys 21.8.1904 kuvaa orkesteria ja viimeinen 6.12.1930 niin ikään orkesteria. Muut päiväykset 1923, 26.4.1921, kaksi kertaa 1920, 1915, 1908, 22.4.1925, 1904, 10/1921?, 19.4.1927, 23.10.1927, 8.8.1917, 1923. Ajallisesti verraten Ruhasen signeeraamat ja kuvat, joissa Ruhanen esiintyy itse, täydentävät hyvin toisiaan. Signeeratut edustavat vanhaa Mustialaa, Ruhasen opetusuran alkuaikaa ja ”omakuvat” Maamiesopiston aikaa (kuvio 7).

KUVIO 7. Tutkimusaineisto sijoitettuna Ruhasen työuran varrelle. Ruhasen signeeraama negatiiviaineisto painottuu työuran alkupuolelle ja omakuvat työuran loppupuolelle.

KUVIO 8. Tutkimusaineiston, jossa Ruhanen esiintyy itse, kuusi pääteemaa. Ruhanen kuvasi itsensä mieluiten ryhmässä, orkesterin kanssa ja vapaa-ajalla.

Jaottelen Ruhasen omakuvat kuuteen pääteemaan (kuvio 8). Valtaosa kuvista on ryhmä- ja henkilökuvia (34 kpl) sekä orkesterikuvia (31 kpl). Ruhaselle rakas harrastus ja yhteisöllisyys näkyy selvästi. Vapaa-aikansa (20 kpl) Ruhanen vietti opettajakollegoiden seurassa kalastamassa tai saunomassa, oppilasasuntoloissa tai muuten opiskelijoiden seurassa. Perheensä kanssa ja työn ääressä Ruhanen esiintyy yhdessä kuvassa. Yksi kuva on reprottu, eli jäljennöskuvattu, visiittikortti hänestä. Tosin sekin on kolmen visiittikortin yhteiskuva. Kahdessa kuvassa Ruhanen näkyy vain osittain, koska kamera on lauennut väärään aikaan. Kuvien perusteella Ruhanen halusi selvästi olla osa joukkoa. Hän ei kuvannut itseään mielellään yksin. Perhekin pysyi sivussa, mutta voi hyvin olla, että perhekuvia ei ole varastoitu Mustialan säilytystiloihin. Ruhasen signeeraamista

kuvista ja kuvista, joissa hän itse esiintyy, puuttuu kokonaan Mustialassa suosittu vapaa-ajan harrastus, urheilu. Se ei tarkoita sitä, etteikö harrastuksia Mustialassa olisi kuvattu, vaan kuvaa enemmänkin Ruhasen omaa suhtautumista ruumiinkulttuuriin. Hän ei kuvannut itseään urheilijoiden seurassa, urheilukentällä tai signeerannut urheilua kuvaavia otoksia.

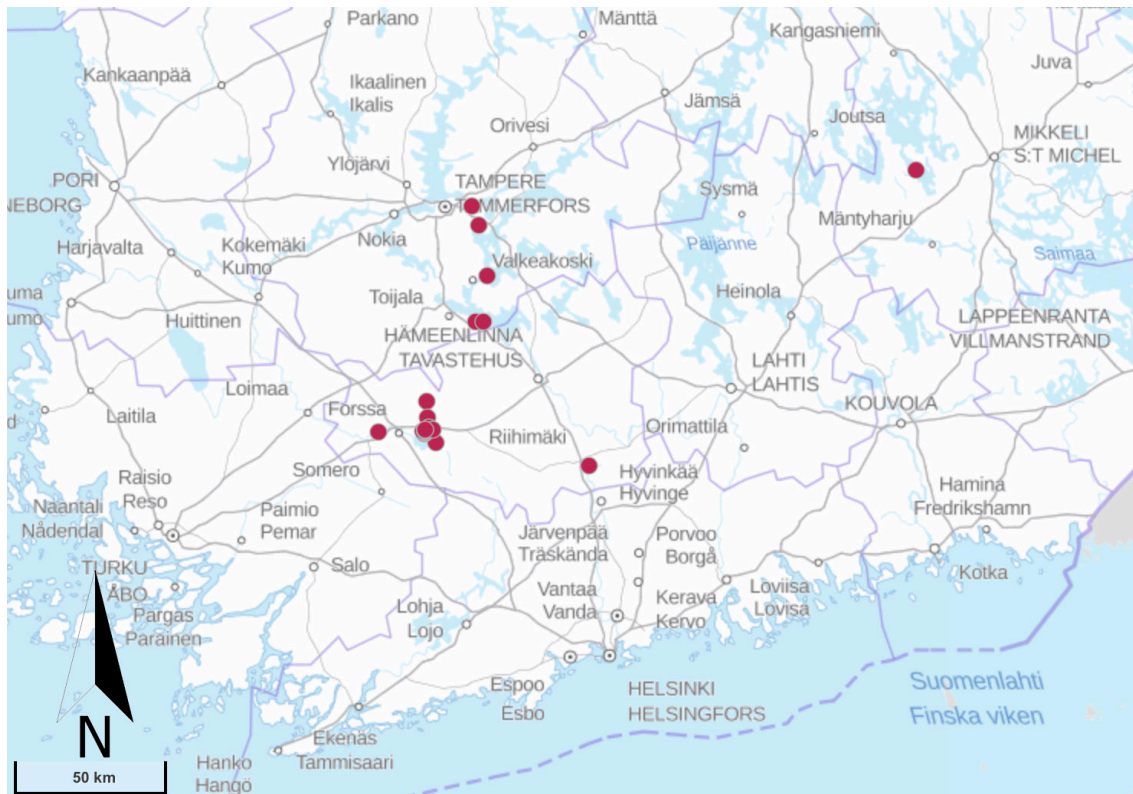
Kansalaisodasta ei löydy viitteitä. Viimeinen päivätty negatiivi ennen sodan tuhoja on 8.8.1917 ja seuraava päiväys vuodelta 1920. Ruhanen ei ilmeisesti kuvannut sota-aikaa, ainoastaan suojeluskunta näyttäytyy ja sekin suojeluskunnan orkesterina. Jos sota-aiheisia negatiiveja on ollut, ne ovat muualla tai hävitetty. Ehkä Ruhanen ei ole kuvannut ikäviä muistoja, ainoastaan hyviä muistoja.

3.1.2 Ruhasen kuvat kartalla

Seuraavaksi katson kuinka kuvauspaikat sijoittuvat topografisesti, maantieteellisesti. Kuvaobjekti on informaation kantaja, niin kuin aiemmin olen tuonut esille. Sijoittamalla tutkimusaineiston kuvauspaikat kartalle voin visuaalisin keinoin hahmottaa aineiston merkitystä ja kokonaiskuvaa ympäristössä. Spatiaalisessa analyysissä asetan kuvauspaikkojen vektoripisteet samaan karttanäkymään Suomen ympäristökeskuksen ja Museoviraston avoimista aineistoista haettujen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ja valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) alueiden kanssa aluevertailua varten. Maisema-alue on esitetty rasteriaineistona alueena, samoin RKY-alue kokonaisuudessaan sekä suojeltujen rakennusten osalta. RKY-alueen suojellut rakennukset on ilmoitettu vektoripisteinä. Näitä en lisää samaan näkymään, jotta esityksestä ei tule liian sekava. Diskreetti kohde ilmoitetaan pisteaineistona vektorimuodossa. Merkitsen kuvauspaikan pisteenä, jonka koordinaatin saan etsimällä oletetun kuvauspaikan kartasta (Ilmatieteenlaitos, Paikkatietoikkuna). Kuvauspaikan voin arvioida aiheen ja suunnan mukaan. Mustialassa asuneena tunnen ympäristön ja käytetyt polut. Kuvissa, joissa tarkkaa paikkaa ei voi määritellä, kuten laaja metsäalue, otan yhden pisteen edustamaan koko metsäaluetta. Osa puistossa otetuista ryhmäkuvista on vaikeaa sijoittaa tarkalleen oikeaan puiston kohtaan, koska kuva on tiukasti rajattu, eikä kohdetta esimerkiksi taustan puuston tai mahdollisten rakennusten kulmien tai tielinjojen perusteella voi sijoittaa minnekään varmasti. Nämä kuvat sijoitan opistopihalle.

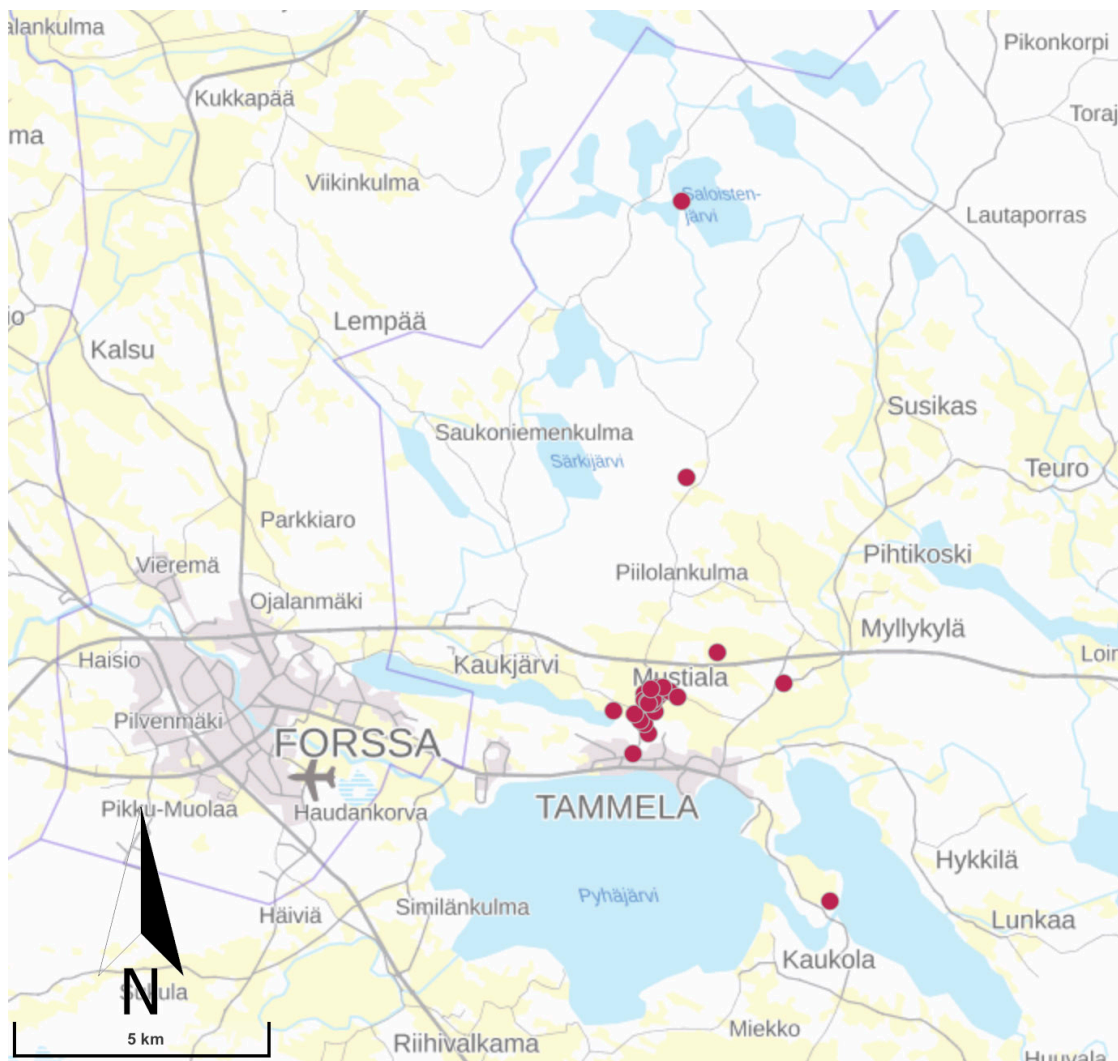
Kuvia on yhteensä 292 kpl, joista 69 on vailla sijaintia. Karttaesityksestä näkee suoraan missä Ruhanen on kameroineen liikkunut. Esityksessä pitää huomioida kartalle merkityn kohteen tarkoittavan nimenomaan kuvauspaikkaa, ei kuvauskohdetta. Tämä tulee esiin korkeilta paikoilta otetuissa maisemakuvissa, joissa kohteena on avautuva maisema, ei itse mäki tai korkea rakennus. Lähikuvissa kuvauspaikka mukailee kuvauskohteen sijaintia. Kartan avulla yhdistän myöhemmin alueen nykyiset arvot ja Ruhasen

valokuvaamalla merkityksellistämän elämysympäristön samaan visuaaliseen esitykseen.

KARTTA 12. Ruhasen signeeraamat kuvat ja omakuvat sijoitettuna lounaisen Suomen kartalle. Yksi piste ilmentää useampaa kuvaa. © Maanmittauslaitos. Paikkatietoikkuna 2021.

Ruhasen negatiivien kuvauspaikoista (kartta 12) voi nähdä itäisimmän kohteen, kotikunta Hirvensalmen kirkon, eteläisimmän Riihimäen rautatieaseman, läntisimmän Jokioisten kartanon ja pohjoisimmän Kangasalan rautatieaseman. Jokioisten kartanovierailun yhteydessä on kuvattu Loimijoen varteen rakentunutta naulatehtaan teollisuusaluetta sekä navetalla kartanon karjaa. Riihimäki ja Kangasala liittyvät 1904 tehtyyn opintoretkeen, joka on kuvanumeroinnin perusteella alkanut Riihimäeltä ja päättynyt Kangasalalle. Matkan varrelle sijoittuvat pisteet Tarttilassa Jutikkalan ja Lahiston kartanoissa ja Valkeakosken kohdalla Mallasvedellä yleisenä kohteena, sillä ryhmä matkasi höyrylaiva Mallasvesi II:lla osan matkaa suuntana Liuksialan kartano Kangasalla.

KARTTA 13. Ruhasen signeeraamat kuvat ja omakuvat Tammelan kunnan alueella. © Maanmittauslaitos. Paikkatietoikkuna 2021.

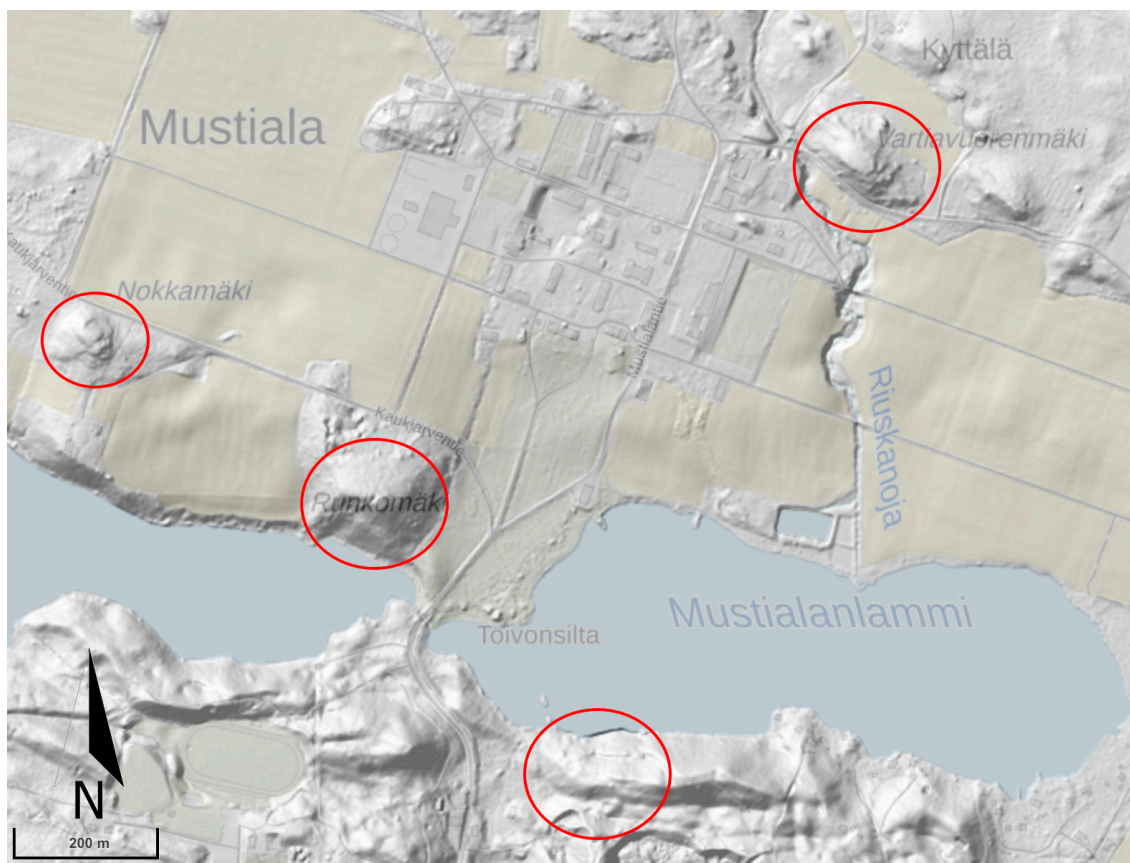
Lähemmässä tarkastelussa Tammelan kunnan alueella (kartta 13) klusterialue sijoittuu Mustialan keskusta. Pohjoisesta löytyvät Salmensaari ja Mustialan metsäalue, jolle sijoittuvat valokuvat turpeen kuivatuksesta Hinneresuolla, metsänhoitoa kuvaavat metsäkuvat sekä agronomiopiskelijoiden metsänistutuskurssien kuvat (20 kpl). Poikittain kulkevan Valtatie 10 pohjoispuolelle jää Mustialan sivutilan Isonniityn muonamiehen asuinrakennus. Idässä näkyy nykyinen Myllykylän koulurakennus Mustialan sivutilan Riihimäen tiluksilla. Eteläisin piste on yksi suosituista retkeilykohteista, Saaren kartano.

KARTTA 14. Ruhasen kuvauspaikat Mustialassa ja Tammelan keskustassa. Yksi piste saattaa kuvata useampaa kuvaa. © Maanmittauslaitos. Paikkatietoikkuna 2021.

Ruhanen kuvasi Tammelan kirkon Mustialaan vievän tien varrelta, joka näkyy suuremman mittakaavan kartassa (kartta 14) eteläisimpänä pisteenä. Mustialanlammin etelärannalla hän kiipesi harjulle (2 kpl) ja kuvasi Mustialaa pohjoisen suuntaan. Läntisin piste osuu metsänhoitajan asuinrakennuksen kohdalle Nokkamäkeen, josta on rakennusten ja pihan lisäksi kuvattu mäeltä länteen Kaukjärvelle avautuvaa järvimaisemaa (5 kpl). Kuvauspisteet edellisten pisteiden välissä kuvaavat Mustialan puistoalueella kuvattuja paikkoja, Runkomäkeä, Toivonsiltaa, Lammaslaituria Kaukjärven rannassa, puistoteitä sekä herrainsaunaa Mustialanlammin rannalla (12 kpl). Keskustan rakennusryhmän (143 kpl) ulkopuolelle etelässä jää vielä hedelmäpuutarhan alue (10 kpl), idässä mahdollinen aurojen koetuspaikka (1 kpl) ja Vartiovuori, josta Ruhanen on kuvannut Mustialaa kohti lounasta (1 kpl). Ylimmät pisteet ovat arvioita rehimestarin asuinrakennuksen paikasta ja Mustialan vanhimmasta asuinrakennuskannasta, jota jo Ruhanen kutsui katoavaksi Mustialaksi vuonna 1908 (3 kpl).

Kuvauspaikoista korkeimmat ovat Nokkamäki, Runkomäki, Mustialanlammin eteläpuolen harju ja Vartiavuorenmäki (Vartiovuori) (kartta 15). Toivonsillan eteläpuolella tienmutkan kainalossa sijaitsevaa Lasivuorta on käytetty myös kuvauspaikkana, mutta Ruhasen signeeraamana kuvia ei löytynyt.

KARTTA 15. Korkeimmat paikat, joista Ruhanen kuvasi Mustialaa, vasemmalta Nokkamäki, Runkomäki, harju etelässä ja pohjoisessa Vartiavuorenmäki. © Maanmittauslaitos, Karttapaikka 2021.

3.2 Eettiset kysymykset

Ruhasen aikaan nykyinen tekijänoikeuslaki (1961/404) puuttui. Tekijänoikeuslain 49a pykälän mukaan tavanomaisen valokuvan suoja-aika on 50 vuotta. Valokuvateoksen suoja-aika on 70 vuotta tekijän kuolemasta. Ruhasen kuvat eivät ylitä teoskynnystä, koska hän ei ole taiteilija, joten suoja-aika on 50 vuotta.⁴⁵² Nykyisen tietosuojalain (2018/1050) henkilön suojaus vaikuttaisi muun muassa kuvateksteissä ilmoitettuihin nimiin. Ihmistä esittävä valokuva on itsessään myös henkilötieto.⁴⁵³ Arkistomaailman it-sesensuurin raja-aika on sata vuotta, museoilla sellaista ei ole. Tutkimukseni tuorein valokuva on vuodelta 1930, eli se on 90 vuotta vanha ja katson sen ylittäneen suoja-ajan.

Analyysiin valitsemisiani kuvissa esiintyvät henkilöt kuvataan pääasiassa ryhmäkuvissa, jolloin henkilön tunnistettavuus heikkenee. Kuvaustilanteiden luonteen en katso loukkaavan henkilöiden yksityisyyttä. Valitsin kuva-aineiston muun muassa sau-

⁴⁵² Kotilainen 2019.

⁴⁵³ GDPR 2016; Isomursu 2011, 72.

nakulttuuriin kuuluvat alastomuuskysymykset huomioiden. Instituutin nurjat kokemukset eivät löytäisi päivänvaloon, mikäli niitä olisi kuvattu. Halventavina koetut viirantimitukset saattavat aiheuttaa pahennusta mielestään vääryyttä kokeneiden taholla.

Mutta milloin valokuvasta tulee teos? Jos tavanomaisen valokuvaaja valokuvat katsotaankin teoksiksi niiden ainutlaatuisuuden vuoksi myöhemmin, muuttuvatko ne teoksiksi ajan myötä? Tekijänoikeusneuvoston varajäsen Pekka Heikkinen Kansallisarkistosta totesi Kuva-arkistopäivillä 22.11.2019, että tekijän ammattitaidolla tai sen puutteella ei pitäisi olla vaikutusta teokseksi määrittelyyn. Riittävä omaperäisyys riittää.⁴⁵⁴ Katsoisin teoksen liittyvän määritelmänä paremminkin valokuvavedokseen kuin negatiiviin, joten tutkimusaineistoni ei sisällä teoksia. Kuka määrittelee taiteilijuuden? Pitikö Ruhanen itseään enemmän luonnontieteilijänä kuin valokuvaajana? En tiedä, ehkä muusikkona.

3.3 Visuaalinen analyysi

Valokuvien sisällönanalyysissä otetaan huomioon eri näkökulmia. Valokuvakokoelmien perusluetteloinnissa kuvaillaan usein otsakemaisen tiiviisti kuvan tapahtuman taso mitä kuvassa on, mutta siihen on hyvä ottaa mukaan syvyyttä. Primaarilähteiden tarkastelussa tutkitaan tietoja materiaaliin tehdyistä merkinnöistä, alkuperäispakkauksista tai julkaisuista, joissa kuvia on käytetty. Narratiivisessa eli kertovassa kuvailutapa pyritään tiivistämään kuvan keskeiset asiat ja sen avulla voidaan tuoda esille tulkintoja, joita ei voi kuvata yksittäisillä termeillä.⁴⁵⁵ Kulttuurihistoriallinen erityistieto saattaa sisältää valokuvahistoriaa, paikallishistoriaa, perinteitä, henkilöitä, rakennuksia tms. Siihen Isomursu esittää apukysymykseksi ”Mistä asioista tai ilmiöistä tämä valokuva kertoo?” Tähän saa vastauksia sekundäärisistä lähteistä kuten aiheeseen liittyvistä tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Valokuvaajakeskeinen luettelointitapa katsoo, kuinka valokuva on otettu ja minkälaisia valintoja kuvaaja on kuvatessaan tehnyt. Mitä kameraa, objektiivia, kuvakulmaa tai valaisua on käytetty tai onko tilanne aseteltu, vai tilannekuva. Valokuvaa katsoessa voi miettiä myös valokuvaajan kuvausotetta, eli minkälainen suhde kuvaajalla on kohteeseen. Sosiaaliset suhteet ja valtasuhteet voidaan niin ikään havaita.⁴⁵⁶

Erwin Panofskyn (1892–1968) ajatus on pyrkiä kuvamotiivien tunnistamiseen ja luokittelun kautta löytämään kuvan laajempi kulttuurinen merkitys.⁴⁵⁷ Panofskyn mukaan muotokeskeisen analyysin tulisi pysyä kompositioitten ja muotojen maailmassa ja

⁴⁵⁴ Heikkinen 2019; Isomursu 2011, 12.

⁴⁵⁵ Isomursu 2011, 80. Kuva-aineiston asiasanoitus museokokoelmissa perustuu ontologioihin (YSA, YSO).

⁴⁵⁶ Isomursu 2011, 76–78, 82, 86.

⁴⁵⁷ Seppä 2012, 105.

välttää kohdetta esittävien sanojen käyttöä. Näkisin, että kulttuurisen sisällön ymmärtämisen saavuttamiseksi muotoseikat eivät tuo mitään lisää. Toisaalta valokuvaa luetteiloitaessa kuvan ilmisisältö voidaan tekniikan yleistyessä kirjata myös tekoölyn avittamana kuvatunnistuksena. Panofskyn tavoin uskon, että kulttuurin huomioimisen vaikutuksesta tavanomaiset kuvan motiivit voivat saada uusia merkityksiä.⁴⁵⁸ Panofskyn tulkintaa ikonografisesta tulkintamallista kritisoitiin toisen maailmansodan jälkeen taidehistorioitsijoiden taholta ihan aiheellisesti. Sen hyöty oli muualla kuin taiteen tulkinnaissa aivan kuten valokuvaukselle ominainen hyöty oli muualla kuin taiteen kentällä. Esi-ikonografista luonnollista vaihetta pidetään menetelmän heikkoutena ja tieteellisesti kestäättömänä. Seppä (2012) mainitsee jokaisen visuaalisen esityksen tekijän joutuvan miettimään välineen käyttöönsä ja sen teknisiä ominaisuuksia, sillä lopputuloksen kannalta niillä on suuri merkitys. Kuvan analysoinnissa väline ja tekniset ominaisuudet saatetaan jättää huomiotta, jos kuvan luetteloija tekniikkaa ei tunneta.⁴⁵⁹

Seuraavassa tarkastelen tutkimusaineistosta valitsemia kuvia edellä mainituilla kriteereillä. Katson mitä saan kuvista irti tutkimustehtäväni silmällä pitäen, joka on Mustialan elävän perinnön näkyminen Ruhasen kuvissa. Analysoitavana 14 negatiivia.

⁴⁵⁸ Seppä 2012, 106.

⁴⁵⁹ Seppä 2012, 109–110.

KUVA 18, lasinegatiivi MUSVK28-7. Talvinen saunarakennus.

Rakennus on kuvattu suurella 18x24 cm -koon laatikkokameralla. Ruhasen signeeraus Ru on merkitty kuvan oikeaan reunaan lumiselle laiturille. Kuva on aavistuksen verran tärähtänyt. Valitessaan Mustialan herrainsaunan kuvaamiseen suurikokoisen kameran, Ruhanen on nähnyt vaatimattoman rakennuksen merkittävän arvon. Kuvaaminen talviaikaan oli hitaampaa ja työläämpää. Negatiiveja, lasilevyjä, ei ollut mukana kuin ehkä yksi ja kuvan piti onnistua kerralla.

Mustialan herrainsauna sijaitsee suuren puiston perällä pienellä niemellä Mustialanlammin rannalla (kartta 3). Laura Vikman (2011) mainitsee sotilasvirkatalon aikaisen saunarakennuksen, jonka korvaava käsityöhuone olisi ollut teurastuskäytössä ja suunnittelijaksi Edelfeltin 1864⁴⁶⁰, mutta todennäköisesti hän tarkoittaa Lammin rannalla nykyisen saunarakennuksen tuntumassa sijainnutta pesutupaa. Tämä kuvan sauna on sijainnut etelämpänä samalla rannalla.

Rakennus on kuvattu suoraan kohti saunan pitkää sivua. Vasemmalta pilkottaa mahdollisesti erillisen vajan pystylaudoitettu seinä. Järvi avautuu saunan länsipuolelle ilta-aurinkoon. Kuvassa ei ole ihmisiä eikä liikettä. Etualalla vasemmalla on luminen rantapenkki ja oikealla pitkä kaiteiden reunustama lumen peittämä laiturilla, jolla kuvaaja on seissyt. Laiturin vieressä lumen alla lojuu puinen taso. Laituri vie yhdelle Mustialan neljästä uimahuoneesta. Lumiset lehtipuut varjostavat rakennusta, jonka kahden päätykolmion ja keskiosan muodostamalla seinustalla on kapea lautaovi, jonka yläpuolella on kolme pientä jään peittämää ikkunaa ja oikealla puolella kaksi isoa pikkuruutuista ikkunaa. Ikkunan pielilautojen pystypuiden alareuna on pyöristetty. 12-ruutuiset ikkunat eivät ole jäässä. Oikeanpuoleiseen ikkunaan on ripustettu raidalliset salusiiniverhot. Seinustalta nousevat lumiset tikkaat katolle. Katolla on kaksi tiilipiippua. Puut ovat lumisia sateen jäljiltä. Lunta ei ole paljon, lienee alkutalvi. Kuvaaja on kuvannut rakennuksen laiturilta kohti rantaa. Laituri johtaa avokuistille rakennuksen oikeaan pätyyn. Avokuisti on ilmeisesti rakennuksen pääsisäänkäynti. Sen kaidemalli mukailee puutarhurin asuinrakennuksen Anttilan ja Heikkilän kuistinkaiteita. Lautaovipäädyn eristeet tursuavat hirsien välistä. Muu osa rakennusta on lautaverhoiltu. Lautaovi saattaa johtaa löylyhuoneen eteiseen. Löylyhuone sijaitsee 28.4.1888 päivätyssä ja A. Tarkeniuksen signeeraamassa ”Kylpö huoneen” pohjakaavassa rakennuksen keskellä. Piirroksen perusteella vasen pääty on rakennettu myöhemmin (liite 4).

Piipuista ei tule savua, koska ei ole saunapäivä. 1900-luvun alussa saunapäivä oli torstaisin ja lauantaisin, myöhemmin Maamiesopiston aikaan perjantaisin. Silloin saunassa raikasi perinteiden mukaan maakuntalaulut vihtojen toimiessa tahtipuikkoina ja

⁴⁶⁰ Vikman 2011, 30.

saunamatami hoiti löylynheiton. Mustialan historiassa kerrotaan Mustialan saunan otaneen aino edistysaskeleen vanhasta suomalaisesta mallassaunasta kehittymällä oluen esivalmistuksesta olut-trahtööriksi.⁴⁶¹ Mustialan vahvasta saunaperinteestä kerron enemmän kuvan 30 yhteydessä.

Rakennus on kuvattu valokuvaamo Charles Riisin maisemasarjaan 1880-luvulla.⁴⁶² Liekö otoksen kuvaaja, mahdollisesti Fredrik Diehl, itsekin istutettu pahnojen päälle saunan leveille ylälauteille.

KUVA 19, lasinegatiivi MUSVK29-3. Interiööri Mustialan maatalousmuseosta.

Suurikokoisella 18x24 cm -koon kameralla harvemmin napattu pystykuva näyttää museon avaran sisätilan lattiasta kattoon. Kameran objektiivi ei ole ollut riittävän laaja, jotta sisääntulonäkymää olisi voinut ikuistaa toivotulla tavalla. Parvelta tilan päädyistä kuvattuna tila avautuu sopivan suppeasti kameran linssille. Ruhanen on signeerannut ne-

⁴⁶¹ Mustiala: 1840-1908, 339.

⁴⁶² Mustialan arkisto, Mustiala-albumi 4.

gatiivin kaunokirjaimin Ru kuvan vasempaan alakulmaan. Kuva on otettu sisätilaa kiertävän parven päädyistä yli edessä kattoon asti avautuvan näyttelytilan. Kuvassa ei ole ihmisiä. Luonnonvalo tulvii pikkuruutuisista ikkunoista säterikatonrajasta ja siivilöityy kannatinpalkkien läpi tilaan. Suoraan edessä parven päädyssä on niin ikään suuret pikkuruutuiset päätyikkunat. Taitavan valotuksen ansiosta haravat näkyvät vastavalossa ikkunaa vasten ja ikkunasta häämöttää viereisen rakennuksen pääty. Alakertaan valo tulee sivuikkunoista. Aurinko paistaa vasemmalta etelästä ja valaisee oikeanpuoleisen parven reunaan kiinnitetyt esineet. Lisävaloa interiöörin kuvaamiseen ei ole tarvittu. Luonnonvalo on miellyttävän tasainen.

Mustialan maatalouskansatieteellisen museon kokoelmat saivat oman rakennuksen 1905, kun tämä maamme ensimmäinen maatalousmuseoksi suunniteltu rakennus valmistui.⁴⁶³ Se on yksi varhaisista maaseudun paikallismuseosta ja Suomen ensimmäinen erikoismuseo.⁴⁶⁴ Museorakennuksen suunnitteli Mustialan rakennusopin opettaja ja Hämeen läänin apulaisarkkitehti Henrik Reinhold Helin (1868–1923). Oppilaat seurasiivat suunnitelman etenemistä valmiiksi rakennukseksi ja osallistuivat rakentamiseen ja sisustamiseen itsekin. Valokuva on epäilemättä juuri valmistuneesta museosta. Esineitä oli aiemmin kerätty Riuskan ikkunattomaan latoon. Valtiolta herui varoja uuteen rakennukseen vasta sen jälkeen, kun pyydettiin avustusta uuden ladon rakentamiseen eikä museorakennuksen rakentamiseen.⁴⁶⁵ Rakennus on harvinaisuus museokentällä. Valtaosa museoista sijaitsee vanhoissa, muuhun käyttöön tehdyissä rakennuksissa ja uudisrakennukset ovat pääasiassa taidemuseoita. Museorakennuksen arkkityyppi, klassinen museo, jossa valopihaa ympäröi pylväköin kehystetyt rakennusmassat, periaatteessa toteutuu Mustialan museossa, tosin ilman pylväiköitä.⁴⁶⁶

Avoim tila on kattoikkunoilla varustettu ja sivuvalolliset parvet on rajattu väliseinillä omiksi gallerioiksi. Rakennus on muodostunut keskeishuoneen ympärille, jota reunustaa parvi. Pääovi sijoittuu kuvassa vasemmalle pitkälle sivulle, jonka vierestä portaikot johtavat kävijät sisään tultaessa vasemmalta ylös ja oikealta alas loogisesti kiertäen. Sisään astuttaessa edessä avautuu korkea ja leveä tila, juhlava pyhäkkö, jota korostaa seinäpintojen sinisyys. Kuvassa on paljon tilaa, tyhjää. Periäinen (2015) kirjoittaa, että esine tarvitsee tyhjän tilan ollakseen olemassa. Hänen mukaansa arkkitehtuurin ydin on nimenomaan tilassa oleva tyhjä.⁴⁶⁷ Kerroksissa on tilaa liikkua esineiden lomitse. Tila avautuu ylös kattoon kohti valoa. Tila on koruton, jotta esineet pääsevät ääneen. Raken-

⁴⁶³ Korhonen 2003.

⁴⁶⁴ Heinonen 2010, 154, 163.

⁴⁶⁵ Laiho 1924, 4.

⁴⁶⁶ Rönkkö 2010, 230.

⁴⁶⁷ Periäinen 2015, 49.

teet näkyvät. Se on tehty palvelemaan käyttöä. Periäinen toteaa Suomen olevan maailman funktionalistisin maa.⁴⁶⁸ Edustaako Suomen ensimmäinen maatalousmuseo yhtenä esimerkkinä sen alkumetrejä?

Yhdellä silmäyksellä näkee, että esineistö on koottu maatalousteeman ympärille. Kulttuurihistoriallisessa museossa eri aloja olisi laajemmin esillä ja paikallismuseossa puolestaan oman alueen perinteitä. Täällä yhdistyy esineistö koko Suomen alueelta.⁴⁶⁹ Erikoismuseo-nimitys otettiin käyttöön vasta 1970-luvulla, joten voitaisiin puhua ennemminkin opetuskokoelmasta, joka Mustialan esinekeräyksen rooli pitkälti oli. Maatalouskaluja on sijoitettu lattioille, kiinnitetty parruihin, seinille ja parven kaiteisiin. Vasemmalla parven alareunaan on kiinnitetty kyltti *Ristar Viuhkoja*. Ruotsinkielinen teksti ensin. Parvelta löytyy lapioita, haravia, viikatteita, luutia ja muutama käsikäyttöinen kone. Alakerran lattialle on aseteltu käsiauroja, hevosvetoisia auroja ja pellavan työstövälineitä. Peräseinän haravat ja oikean kaiteen luudat on sommiteltu esteettisesti maailmannäyttelyhenkeen. Alakerrassa päädyssä parven alle on rakennettu avoin kaareva hyllykkö, josta löytyy muun muassa Mustialassa valmistettuja auroja. Tila on yllättävän väljä ajatellen, että se palvelee myös säilytystilana.

Näitä kokoelmia on kerätty jo vuodesta 1892 silloisen johtaja Grotenfeltin aloitteesta.⁴⁷⁰ Hän oli kuvan ottamishetkellä jo Helsingissä professorina, mutta hoiti museota edelleen kuin omaansa. Kuvan esineitä ei ole vielä luetteloitu tai kuvattu, vaikka järjestelmällisen keräämisen merkitys jo ymmärrettiin. Opaskirjoja ei vielä ollut.⁴⁷¹ Toki Grotenfelt oli käyttänyt runsaasti näiden kokoelmaesineiden kuvia väitöksessään 1899, mutta piirroksina. Kokoelmien tieteellisen arvon turvaamiseksi vaadittavat toimenpiteet aloitettiin vasta 1920-luvulla. Silloin Grotenfeltillä oli apuna ja työn jatkajana lehtori Laiho. Hän kouluttautui museonhoitajaksi Museoliiton ensimmäisellä käytännöllis-tietopuolisella museokurssilla 1928.⁴⁷²

⁴⁶⁸ Periäinen 2015, 39.

⁴⁶⁹ Mäkelä 2010, 213.

⁴⁷⁰ Mustiala: 1840–1908, 281.

⁴⁷¹ Heinonen 2010, 162.

⁴⁷² Kinanen 2010, 86.

KUVA 20, lasinegatiivi MUSVK13-5. Oppilaskunnan lukusali vanhalla opistolla.

18x24 cm -koon negatiivissa horisontti on aavistuksen vinossa. Signeeraus on merkitty keskelle negatiivin vasenta reunaa kuva-alan puolelle. Vastapäisistä ikkunoista tulviva valo hämärtää takimmaisten henkilöiden olemuksen silhuetiksi. Keinovaloa ei ole käytetty.

Kuva on otettu ennen vuotta 1908 opistopihanpuoleiselta ikkunaseinältä kohti salin peräseinää. Kymmenen herrasmiestä lukee sanomalehtiä wieniläistuolien ympäröimien pöytien ääressä. Viisi etummaisena pöydän ääressä, neljä taaemman pöydän ääressä ja yksi istuu flyygelin takana. Pöydällä on sanomalehtipinoja ja koristeellinen lehden mallinen tuhkakuppi. Pöydän yläpuolella roikkuu kaksi öljyvalaisinta ja kolmas kuvaajan yläpuolella. Korkeat pikkuruutuiset kaari-ikkunat tuovat kaariaiheella jaettuun tilaan valoa. Seinien yläosa on paperoitu pystyraitaisella tapetilla ja alaosa maalattu yksiväriseksi, niiden välissä kulkee ohut tumma raita. Ikkunoita peittävät sivuun vedetyt vaakaraitaiset verhot. Huoneen vasemman kaaripylyvään kainalossa näkyy vaalea kaakeliuuni ja sen takana huoneen nurkassa nuottitelineet. Takaseinän ikkunoiden väliin on nostettu Kumppanuskunnan vaakuna.⁴⁷³ Huoneen oikeassa nurkassa seisoo flyygeeli.

⁴⁷³ Vaakuna löytyy nykyään Mustialan uudesta museosta. Vaakunaa on nimitetty myös Mustialan vaakunaksi.

Sen viereen oikealle seinälle on kiinnitetty kehystettyjä tauluja opiston eri vuosikursseista. Kaapiston päällä on kipsimuotokuva ja kaksi torvea. Huonetta kiertää wieniläistuolirivistöt.

Agronomiopiskelijat vanhan Mustialan ajoilta viettävät aikaa Kumppanuskunnan kokoushuoneessa, Mustialan torvisoittokunnan harjoitussalissa ja lukusalissa. Tilaa ei ole vielä luovutettu Maamiesopiston Toveriliiton käyttöön. Pitkän pöydän ääressä on päätetty juhlanjärjestelyistä, pidetty kokouksia, kuunneltu pääasiassa suomenkielisiä alustuksia ja esitelmiä. Huone löytyy vanhan opiston eteläpäädyistä alakerrasta, jossa se toimii edelleen lukusalina.

KUVA 21, lasinegatiivi MUSVK90-17. Mansikki.

Signeeraus Ru on merkitty vinosti vasemmalle alakulman tuntumaan. Lehmän nimi Mansikki lukee kaunokirjaimin kuvan alareunassa. Kuva on päivätty 2.6.1903. Päivämäärämerkintä ja nimi on merkitty negatiiviin kuva-alan ulkopuolelle negatiivin emulsiopuolelle, jonka vuoksi teksti näkyy peilikuvana. Pienempi 9x12 cm -koon käsikone on saattanut olla jalustalla, sillä Mustialan karjaa on kuvattu kerralla enemmän.

Ruhanen on kuvannut sarvipään kohtisuoraan sivusta. Lehmällä on riimu päässä ja riimunaru ulottuu kuvan ulkopuolelle vasemmalle. Sillä puolella kulkee hiekkatie, jonka vieressä lehmä seisoo. Lehmän takaa pilkistää hirsirakennuksen harjakaton kol-

mio ja kuvan oikeassa reunassa on tiilirakennuksen, navetan, ikkunaseinä. Lehmä katsoo ylväästi vasemmalle. Sen kiiltävä karva on varmasti suittu kuvaamista varten. Lehmä seisoo rauhallisesti keskellä kuvaa. Häntäkään ei heilu. Taivaalla lipuu muutama pilvi. Lehmä saattaa olla valioyksilö, joko rakenteellisesti tai tuotannollisesti tai se saattaa olla rotunsa ominaisimmat luonteenpiirteet omistava nauta. Opisto oli tunnettu muun muassa erilaisten eläinrotujen tuomisesta Suomeen.⁴⁷⁴ Tuberkuloosi oli vaivannut karjaa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, jolloin osa lypsykarjasta oli hävitetty ja uusia hankittu tilalle.⁴⁷⁵ Ehkä lehmä on uushankinta tai matkalla maatalousnäyttelyyn. Jos unohdetaan että lehmäkuvia on kuvattu paljon samanlaisia ja katsotaan vain tätä, olisiko Ruhanen kuvannut lehmän muutenkin ilman toimeksiantoa? Entä jos se oli esimerkiksi Ruhasen nimeämä? Taija Kaarlenkaski (2013) luettelee lehmään liittyviä assosiaatioita: nostalginen maaseudun rauha, feminiinisyys, huvittavuus, omanarvontunto, typeryytys ja turvallisuus.⁴⁷⁶ Hän nostaa esille myös viime vuosien tuotantoeläinten olosuhteet, mutta tämä Mansikki edustanee rehellisesti juuri tuota edellä mainittua listaa. Se ei ole nykymittapuulla tuotantoeläin. Sillä on omanarvontunto. Kaarlenkasken mainitsema ihmisen ja eläimen vuorovaikutussuhteen tutkiminen on mielestäni mahdollista nykyään vain siksi, koska lehmä ei ole enää keskeinen osa ihmisen ravintoympyrää. Eli toisaalta lehmä oli tuotantoeläin 100 vuotta sitten ja nykyään se halutaan nostalgisoida. Ennen se oli osa perhettä, koska taloudessa oli hyvä olla lehmä. Nykyään se ei sopisi tavallisen tallajaajan asunto-osakkeeseen. Mansikin aikaan karjanhoito oli hyvin sukupuolittunutta. Lehmien kanssa työskentely kuului naisille.⁴⁷⁷ Mustialaan tosin perustettiin karjanhoitokoulu miesoppilaille jo 1897⁴⁷⁸, joten tasa-arvoa toteutettiin siellä jo varhain, eikä mieslypsyjä ollut enää uutta. Ruhanen ei siis ikuistanut jotain pelkästään naisille kuuluvaa. Naisvaltaisilla aloilla lasten mukanaolo oli yleistä. Ehkä sen vuoksi lehmästä on voinut tulla lemmikki jo sen vasikka-ajoista alkaen. Tunneside muodostui vahvaksi lasten hoitaessa vasikoita äitien lypsäessä.

⁴⁷⁴ Vikman 2011, 21.

⁴⁷⁵ Tuorlahti 1943, 41.

⁴⁷⁶ Kaarlenkaski 2013.

⁴⁷⁷ Kaarlenkaski 2013.

⁴⁷⁸ Vikman 2011, 20.

KUVA 22, lasinegatiivi MUSVK27-1. Juhlaväki Mustialan opistopihalla.

Kuvaaja on asettunut suurine 18x24 cm -koon kameroineen vanhan opiston vasemman sisäänkäynnin portaille ottamaan kuvaa. Kameran linssi ei ole kovin laaja, joten koko ryhmän saaminen kuvaan on tuottanut haasteita. Aiheesta on otettu kolme kuvaa, joissa jokaisessa kuvakulmaa on hiukan muutettu. Kuvista vain tämä on signeerattu. Kaunokirjaimin kirjoitettu merkintä Ru on sijoitettu vasemmalle alareunaan.

Mustialan Kumppanuskunta vietti viimeistä kesäjuhlaansa 7.-8.6.1908 ja Mustialan lopettajaisjuhlat pidettiin 12.10.1908. Kuvasta on myös tieto "kesäjuhlat 1906" ja "hautajaisväki".⁴⁷⁹ Nuoret miehet ja naiset ovat asettuneet ryhmäkuvaa opistopihalle Huttulan nurkalle. He ovat sonnustautuneet ylioppilaslakkeihin, vanhat herrat hattuihin ja naiset lierihattuihin. Ryhmän oikealla puolella näkyy toisen olan yli vedettyjä kaksivärisiä nauhoja. Ne ilmeisesti kertovat valmistumisesta. Edessä keskimmaisella agronomi Juhana Karttusellakin on sellainen. Hän on agronomi vuodelta 1908. Edessä oikealla istuva herra kurttu sylissä on ehkä ottanut liikaakin suruunsa, mutta onneksi toverin olka estää kaatumasta. Herrojen takana eturivissä ensimmäinen oikealta seisoo Suomen ja maailman ensimmäinen naisagronomi Suoma Kyykoski (Nordlund). Hän valmistui 1906. Hänen vieressään oikealla on ylemmän meijeriosaston hoitaja Anna Lindholm.

⁴⁷⁹ Mustialan arkisto.

Merkkihenkilöistä voidaan tunnistaa muun muassa Mustialan johtaja Karl Enckell vaimoineen vasemmalla takana mustassa pyöreäkupuisessa hatussaan ja harmaa partainen herra hänestä oikealle on sienitieteilijä P. A. Karstén. Aivan takimmainen yksin seisova herra on vahtimestari ja Huttulan pitkäaikainen isäntä A. V. Wirtanen. Keskellä takana kuusen oksien tuntumassa seisoo tuleva johtaja Evert von Konow. Oikeasta reunasta löytyy kemian assistentti J. F. Suninen muhkeine viiksineen ylioppilaslakkisen naisen takaa.

Kuvassa saatetaan odottaa lähtöä Runkomäelle. Kulkue lähti opistopihalta boolinkantajat etujoukoissa torvisoittokunta heti jäljessä. Soittokunnan johtaja, Ruhanen, on ottamassa valokuvaa, joten juhlaväen pitääkin odottaa.

KUVA 23, lasinegatiivi MUSVK36-3. Makuukamari.

9x12 cm -kokoisen lasinegatiivin oikeassa alakulmassa on merkintä Ru 04 34: signeeraus, kuvausvuosi ja juokseva numerointi. Samalla tavoin numeroituja negatiiveja löytyy numeroilla 1-54. Numero 34 viittaa siihen, että matkan, todennäköisesti opintomatkan, puoliväli on ohitettu.

Vuonna 1904 agronomioppilaiden opintomatka suuntasi Mustialasta koilliseen Hämeenlinnan taakse. Kuvasarjan ensimmäinen on otettu Riihimäen rautatieasemalla ja viimeinen Kangasalan rautatieasemalla. Opintomatkan varrella on aterioitu ja yövytty

kartanoissa ja suuremmilla tiloilla, seilattu Mallasvesi II-sisävesilaivalla ja käyty uimassa. Kohteina ovat olleet muun muassa Jutikkalan, Lahiston ja Liuksialan kartanot.

Kuvassa siskonpeti on pedattu jonkin majapaikkana toimineen kartanon kamariin. Kolmiruutuinen t-jaoteltu ikkuna on peitetty pitsisellä valoverholla. Oppilaat ovat vielä täydessä unessa. Paljaat jalat vilkkuvat peittojen alta. Huoneessa on kaksi raidallista räsymattoa lattialla. Nurkassa kulmittain on tumma puinen lipasto, jossa on kolme leveää laatikkoa ja kaksi kapeampaa laatikkoa ylinnä. Pitsisen liinan reuna pilkottaa lipaston päältä. Sen päälle on nostettu pienesineitä, kaksi kuvaa, kaksi maljakkoa, joissa on kivi- ja metallivakukkia. Nurkasta nojautuu alas pyöreänurkkainen kehystetty peili. Lipaston vieressä ikkunattomalla seinällä on huonekasveja ruukuissa kukkapylväiden päällä. Niiden taakaa pilkottaa kehystetty taulu. Kamarin huonekalut on siirretty siskonpedin tieltä ja niiden päälle on aseteltu vaatteita. Oikealla sohvapöydän päälle on jäänyt ylioppilaslakki ja kynttilänjalka. Oppilaat nukkuvat pää seinää vasten ja oikealta huonekalujen lomasta pilkottavat muiden leposijojen jalkopäät.

KUVA 24, lasinegatiivi MUSVK57-13. Havupuiden reunustama kauas ulottuva järvimaisema. Signeeraus Ru näkyy kuvan oikeassa alakulmassa. Vuosiluku 1903 on merkitty 18x24 cm -kokoisen negatiivin yläreunaan kuva-alan ulkopuolelle. Valokuvaa vedostettaessa

merkintä rajautuu usein pois. Negatiivi on kokoa, jota suosittiin maisemasarjoissa. Horisontti on asetettu kuvassa keskelle. Samalta harjulta otetusta Ruhasen ottamasta valokuvasta on tehty postikortti, mutta ei tietävästi tästä.

Kuvaaja on seissyt korkealla ja katsonut veden yli rakennusten ripottelemalle peltoaukealle. Inhan kuvaamana maisemaa pidettäisiin kansallismaisemana, mutta Ruhasen valokuva on järvimaisema Mustialanlammilta. Ruhanen on kiivennyt harjulle suuren kameransa kanssa. Harjun rinne putoaa jyrkästi alas rantaan. Mustialanlammin vastarannalta kurkottaa kuvaajaa kohti yksi Mustialan neljästä uimahuoneesta. Vastarannan puusto kuuluu 1888 rakennetun meijerinopettajan asuinrakennuksen puutarhaan.⁴⁸⁰ Kuva on otettu 1903, jolloin johtaja ja meijeriopettaja R. E. Gripenberg oli muuttanut rakennuksesta edellisenä vuonna pois ja uusi johtaja Karl Enckell oli asettunut taloksi. Sen vuoksi rakennuksesta puhutaan myös tirehtöörin huvilana.

Edelfeltin suunnitteleminen asemarakennusten kaltaisen rakennuksen pitkä sivu antaa etelään kohti Mustialanlammia ja harjua, jolla kuvaaja seisoo. Ulkorakennuksen pääty kurkistaa rakennuksen oikealta puolelta puiden lomasta. Rakennuksen vasemmalla puolella kasvaa Mustialan hedelmätarha, jota pohjoisen puolelta suojaamaan on rakennettu lauta-aita. Suojaksi istutetut kuuset ovat vielä pieniä. Vasemmalla reunalla lehmusten välistä erottuu vanha opisto. Tirehtöörin huvilan takana pellon laidalla näkyy pitkä matala Helinin suunnittelema meijerirakennus.⁴⁸¹ Pitkän sivun keskellä erottuu puinen kuisti, joka kuului opettajan asuntoon. Eläinlääkärin huvilaa ei vielä ole, se rakennetaan vasta 1914. Sen nykyisen sijaintipaikan takana, sikala ja navettarakennusten oikealla puolella, näkyy matala rakennusryhmä, joka lienee vanhempaa rakennuskantaa.

Neljä vuotta aikaisemmin Inha kuvasi panoraaman peltoaukean vastakkaiselta reunalta kuvasta oikealle (kuva 12). Hän kuvasi maamme maanviljelystä maailmalle, ei varsinaisesti Mustialaa. Tälle harjulle Inha ei noussut. Vieraat vietiin Saaren kartanon maille Kaukolanharjulle ihailemaan järvimaisemia. Harju ei kuulunut nähtävyyksiin eikä Mustialan tiluksiin. Se ei kuulu Porras-Kaukolanharju-Mustiala -maisema-alueeseen (kartta 8), vain siitä avautuva maisema. Harjun suojeleminen olisi helpompaa kuin maiseman. Huvila Mustialanlammin rannalla paloi kolme vuotta myöhemmin kesäkuussa 1906⁴⁸² ja meijerirakennus (Karjamaja) pellon takana purettiin 117 vuotta myöhemmin vuonna 2020.⁴⁸³

⁴⁸⁰ Vikman 2011, 87.

⁴⁸¹ Vikman 2011, 57, 100.

⁴⁸² Forssan Sanomat 26.6.1906.

⁴⁸³ Salonen 2020; Hämeen Sanomat 23.4.2020.

KUVA 25. Osasuennos negatiivista MUSVK57-13 lähempää tarkastelua varten.

KUVA 26, lasinegatiivi MUSVK165-30. Luentotilaisuus.

Suuren 18x24 cm -koon lasinegatiivin vasempaan alakulmaan on merkitty Ru. Interiöörin kuvaamisessa ei ole käytetty lisävaloa, vain ikkunoista tulevaa luonnonvaloa. Opettajassa ja kahdessa eturivin naisessa on havaittavissa liike-epäterävyyttä pidemmästä valotusajasta johtuen.

Luentosali näyttää sijaitsevan Basilierin sisustussuunnitelman 1881 mukaan vanhan opiston toisessa kerroksessa pihanpuolella.⁴⁸⁴ Kuva on otettu luokkatilan edestä nurkasta opettajanpöydän takaa. Koko tilan kuvaan saamiseksi on saatettu hyödyntää oviaukkoa tuolla kohtaa. Oikealla näkyy kaksi korkeata ikkunaa, jotka viittaavat rakennuksen pitkän sivun keskiosan kolmen ikkunan ryhmään. Huonetila on jaettu kaarella Kumppanuskunnan lukusalin tavoin ja takaosaa valaisee ikkuna oikealta. Kaari on ollut väliseinä ennen 1881 muutosta. Vasemmalla näkyy valkoinen kaakeliuuni ja kaaren takaa erottuu toisen vastaavan nurkka. Katosta roikkuu kaksi valaisinta. Maalattujen seinien puoliväliin on maalattu ohut raita erottamaan vaaleaa yläosaa hieman tummemmasta alaosasta. Takaseinällä on kahdessa rivissä naulakot ja niiden yläpuolella kehystetyt hevoskuvat ja aurapiirroksiset sekä naudan rakennetta esittävät koulutaulut. Takaa huoneen vasemmalta seinältä vie ovi viereiseen juhlasaliin ja takaseinän vasemmassa kulmassa on niin ikään puinen peiliovi, joka johtaa porrashuoneeseen.

Meneillään on Karl Enckellin luento. Johtaja Enckell luennoi kuvan vasemmassa reunassa selin kuvaajaan. Luokkahuoneessa on 31 oppilasta, joista viisi on naisia. Kuudes nainen istuu eturivissä osittain Enckellin takana ja katsoo pöydällä olevaa avonaista kirjaa. Hän on Meijeriopiston pitkäaikainen hoitaja Anna Lindholm. Tästä päätellen oppilaina istuu agronomioppilaiden lisäksi ylemmän meijeriopiston oppilaita. Enckellillä on kädessään ehkä lasipurkki, jollainen on myös opettajan pöydällä. Herra eturivissä katsoo siihen. Hänen takanaan oppilas pitelee kädessään avattua lasipurkkia. Käytävän oikealla puolella kättään napoleonmaisesti pitelevä herra tarkastelee lasipurkkia kädessään ja samoin hänen vieressään istuva nainen. Saman rivin oikeassa reunassa herra tiirailee suurennuslasissa ikkunasta tulevan valon turvin kädessään pitelemää rasiaa. Ikkunaverho on vedetty seinäkellon alle sivuun varjostamasta. Keskellä kuvaa eturivissä istuu kaksi puhvihihaisiin mekkoihin pukeutunutta naista ja heidän välissään mirrikauluksinen herra tekee kynällä muistiinpanoja. Oikeanpuoleinen agronomioppilas on 1907 valmistunut Ella Laalahti, myöhemmin rouva Pihkala. Tämän mukaan luennolla istuu vuonna 1905 aloittanut ja 1907 valmistunut agronomivuosis kurssi sekä ylemmän meijeriopiston joko vuonna 1905 tai 1906 aloittaneet opiskelijat. Näin ollen mukana on myös Ruhasen pikkuveli Rikhard. Agronomikoulutus oli kaksivuotinen ja meijerikoulu yksivuotinen. Oikealla ikkunan edessä sivuttain istuu metsänhoitaja L. Stenbäck.

⁴⁸⁴ Vikman 2011, 80. Julius Basilier pohjakaavasuunnitelma opistoa varten (G IV.n.o.1. MMOA. HMA).

KUVA 27, lasinegatiivi MUSVK270-7. Metsänistutus.

18x24 cm -koon lasinegatiivista löytyy Ru-signeeraus kuvan oikeasta alakulmasta. Signeerauksen vasemmalla puolella kuusentaimen kohdalla on ilmeisesti toinen epäselvä Ru-signeeraus. Kuvassa on liike-epäterävyyttä. Se on kuvattu pitkällä valotusajalla kirkkaana kevätpäivänä. Horisontti on asetettu kuvan puoliväliin. Etuosa kuvassa on avoin, oppilasryhmä on sijoitettu keskelle kuvaa. Taustalla mäen päällä kohoavat yksittäiset männyt. Takana vasemmalla näkyy tiheämpää havumetsää ja oikealla yksittäisiä koi-vuja. Taivas on pilvetön. Kuva on tilannekuva, vaikka käytettävä tekniikka puolta staat-tista ryhmäkuvaa.

Agronomioppilaat ylioppilaslakit päässä kuokkivat ja kylvävät siemeniä valko-vuokkojen pilkuttamalle metsäaukiolle. Ryhmän takana oikealla kiven päällä on takki. Kuvassa on 17 oppilasta, opettaja Stenbäck ja mustahattuinen mies tummassa takissa kuokka kädessä ja tupakki suussa oikealla. Takana ilmeisesti puunsiemenpussia pitelee raitapaitainen mies ja hänen vieressään toinen mies. Heillä ei ole ylioppilaslakkia. Oppi-laat ovat pukeutuneet saappaisiin, tummaan liivipukuun ja vaaleaan paitaan solmiot kaulassa. Oppilaista kolme on naisia, joista kuvassa neljäs vasemmalta katsoo kuokkies-saan hymyillen suoraan kameraan, keskellä ryhmää seisova katsoo alaspäin pitkässä mekossa ja nainen etualalla kylvää vaaleassa paidassa sijoittuen kuvan kultaiseen leik-kaukseen. Heillä on pitkät tummat hameet ja vaalea pitkähihaiset paidat keskimmäistä naista lukuun ottamatta. Kyseessä on vuosikurssi, joka on aloittanut 1905 tai 1906, joilla

kummallakin oli kolme naisopiskelijaa. Vasemmalla taka-alalla istuva saattaa olla af Forsselles, joten kallistun vuosikurssin 1905 puoleen, näin ollen kuvaan on päässyt Ella Laahti, Aali Savolainen ja Emma Kasurinen. Kuvassa on sama ryhmä kuin Enckellin luenolla, mutta ilman meijeriopiskelijoita. Kuva on saatettu ottaa Mustiala 1906-kirjaa varten, mutta kuva ei ole tullut valituksi.

Metsänhoitaja Stenbäck, kuvassa vasemmalla, on tuonut metsäkurssilaiset istuttamaan metsää. Etualan koivunkantojen perusteella rinteellä on kasvanut koivuja. Metsäkurssit veivät usein pitkien matkojen taakse Mustialan metsäalueelle, joten siellä vietettiin pidemmän aikaa. Yksi tukikohta oli Salmensaaren erämaja. Ehkä tämäkin kurssi matkasi huokaisemaan työpäivän jälkeen kalatupaan, niin kuin Stenbäckillä oli tapana tehdä.⁴⁸⁵

KUVA 28, lasinegatiivi MUSVK320-2. Mustialan opistopiha talvella.

Mustialan arkiston valokuvan tietojen mukaan "1898 opiston kamera oli silloin uusi" ja Tuorlahden mukaan "Mustialan opisto noin v. 1900." 18x24 cm -kokoisen lasinegatiivin oikeassa reunassa kuva-alan ulkopuolella on merkintä *Mustiala 1901 K.R.*, joten ajoitus-tieto on rajautunut pois valokuvaa vedostettaessa. Ruhanen on kivunnut kameroineen

⁴⁸⁵ Eerola 1934, 114–115.

johtajan asuinrakennuksen Pitkälän itäpäädyn katolle, tai virittänyt kuvauskaluston ul-lakkoikkunan ääreen. Jälkimmäinen on todennäköisempää, sillä katto on talvella ollut liukas ja luminen.

Kuvassa on Mustialan opistopiha, joka on rajattu rakennuksilla ja sitä halkoo puistokäytävät. Piha on Ruhasen valokuvissa keskeisin kuvauspaikka. Sen reunoille konttorirakennukseen sijoittui hänen asuntonsa ja vanhalle opistolle työpaikkansa. Kuva on otettu vanhan Mustialan aikaan, jolloin Grotenfelt on siirtynyt Helsinkiin ja Gripenberg on astunut hänen tilalleen johtajan saappaisiin. Pihalla on neljä henkilöä, jotka ovat kaikki seuraamassa kuvaustilannetta. Vasemmalla saattaa olla puutarhuri Stening ja oikealla pitkässä takissa kamreeri C. J. Björkman, joka on jalkautunut ulos työpaikaltaan konttorin länsipäädystä.

Pihaan johtaa etelästä yksi puiston läpi vievistä teistä ja sitä sivuaa pohjois-etelä suunnassa Mustialaa halkova päätie. Etelää reunustaa pitkä suora tie, joka lähtee lännestä peltoladolta peltoaukeaa halkovana tienä aina vanhimpien asuinrakennusten vierestä johtajan asuinrakennuksen Pitkälän edestä konttorirakennuksen takaa, nykyään edestä, pitkälle itään peltoja halkoen. Pohjoista reunustaa tie, joka lähtee lännestä maatilapihan tallilta ja jatkuu Huttulan edestä itään nykyisen Uuden opiston pihalle. Pihassa yhdistyvät topologiset ja geometriset piirteet.⁴⁸⁶ Vanhemmat rakennukset Vanhala 1839 ja empiretyylinen konttori vuodelta 1845 sijoittuvat pihan lounaiskulmaan ja nuoremmat rakennukset, entinen talousrakennus ja nykyinen vanha opisto 1861 ja Huttula 1881, sijoittuvat pihan koilliskulmaan.⁴⁸⁷

Vasemmalla näkyy Vanhalan puinen päätynurkka ja sen takana talous- ja asuntolarakennus Huttula. Vanhalassa asuu vielä sienitieteilijä P. A. Karstén, joka jäi eläkkeelle vasta kuusi vuotta myöhemmin. Rakennuksen päätyyn ei ole vielä rakennettu sisäänkäyntiä, vain kellarin ovi erottuu. Vanha opisto reunustaa opistopihan itäreunaa kuvan keskellä ja eteläreunaa konttorirakennus kuvan oikeassa reunassa. Valkoiseen kuuraan pukeutuneiden puiden välistä erottuu puistokäytävien polut. Puusto on alle ympäröivien rakennusten harjakorkeuden. Vanhalan edessä seisoo yksittäinen pihavallo. Kaukana takana Huttulan ja vanhan opiston välistä häämöttää Vartiovuori ja riukuaita sen juurella. Sähköjohtoja risteilee Pitkälästä konttorin kulmalle, konttorinkulmalta Vanhalaan ja opistolle.

⁴⁸⁶ Norberg-Schulz 1976, 73.

⁴⁸⁷ Vikman 2011, 43.

KUVA 29, lasinegatiivi MUSVK130-7. Opiskelija-asuntola.

Signeeraamaton 9x12 cm-kokoinen lasinegatiivi. Kuva on otettu todennäköisesti Maa-miesopiston aikaan. Huone on kuvattu ovelta tai käytävältä kohti huoneen peräseinää. Ikkuna on peitetty paperikaihtimella ja valaistukseen käytetty lisävalo valaisee huonetta vasemmalta. Kuvasta ei voi päätellä onko se otettu illalla vai päivällä ja onko ikkuna peitetty lisävalon heijastuksen estämiseksi vai estämään auringon suora valo. Huoneessa on kattovalaisin, joka roikkuu katosta monisolmuisen johdon päässä ikkunan edessä. Paperilla tai kankaalla varjostetussa lampussa loistaa valo. Vasemmalla on epä-tarkka mieshahmo, joka näyttää väistävän kuvan ottoa. Todennäköisesti hän on valokuvaaja itse. Hahmo ei varsinaisesti ole edessä, koska pitkä valotusaika on tehnyt siitä epä-terävän ja läpinäkyvän. Kuvaaja on ensin avannut jalustalla olevan kameran sulkimen. Sen jälkeen hän on väläyttänyt huoneeseen asetetun salamavalon ja tullessaan sulkemaan kameran sulkijaa, huoneessa on ollut valoa kattovalosta johtuen sen verran, että hän on samalla ikuistanut itsensä kuvaan mukaan. Sisäkuvat vaativat 5–30 sekunnin valotusajan⁴⁸⁸, joten liikkumiseen on ollut aikaa. 100 vuotta vanha kuva onkin äkkiä nyky-aikaa, jolloin kuvaaja kuvaa itsensä mukaan kuvaan.

⁴⁸⁸ Sjöström ym. 1955, 192.

Kahden hengen "boxissa" on kaksi pedattua rautasänkyä vastakkaisilla seinillä. Kaihtimen edessä on puinen pöytä, jonka ääressä istuu huoneen asukkaat. Oikealla huoneen nurkassa on puinen lipasto ja sen päällä hyllykkö kirjoja varten. Seinälle ikkunan molemmin puolin on nostettu haulikot. Kaksivuotisen koulun aikana huonetta sai sisustaa haluamallaan tavalla. Katsotaanpa mitä tavarat kertovat näistä oppilaista. Vasemmalla puolella istuva siilihiuksinen herra istuu kirjapinon ja avatun kirjan äärellä. Salama on väläyttänyt kameran suuntaan katsovat silmät kiinni. Vaatetuksena vaalea paita ja solmio, napitettu liivi ja vitjat. Kirjapinon päällä lepäävän vasemman käden nimettömässä on kantasormus. Pöydällä on piippu, purkki, kaksi valokuvaa, joista toinen on kehystetty naisen muotokuva ja toinen juhlapäiväkuva ehkä hääkuva pariskunnasta. Seinällä aseiden takana on kaunottaren kuva, joka on ehkä leikattu lehdestä. Suorakulma ja puinen viivoitin roikkuvat samassa naulassa kuin pussukka, jossa on vaateharja. Kartasta tai lukujärjestyksestä ei saa selvää. Sängyssä on valkoiset lakanat. Tyynyliinaan on nimikoitu T.B. tai I.B. Tämä oppilas on naimisissa ja hän pitää suuresti arvostamaansa hääkuvaa ja vaimonsa kuvaa esillä. Oikeanpuoleinen herra istuu valkoiseksi maalatulla tuolilla kynä kädessä ja katsoo pöytään. Hänellä on myös valkoinen paita, joskin raidoitettu, ja napitettu liivi ja solmio. Hyvin leikatuissa hiuksissa on tiukka jakaus. Sormessa ei ole sormusta. Pöydältä löytyy kansio, mustekynä ja sen teline, piippu ja taskukello. Kaihtimessa on kaksi kuvaa, vasemmasta ei saa selvää, oikeanpuoleisessa on kaksi henkilöä järvikalliolla. Miehen pään yläpuolella seinällä on kuvaamossa otettu kuva isästä ja pojasta. Kirjahylly lipaston päällä saattaa olla asukkaiden yhteinen, sillä kirjoja on paljon. Sängyssä on niin ikään valkoiset lakanat. Tyynyliinassa ei näy nimikointia. Peiton päälle käännetyn lakanan reunassa on pitsi.

Huoneessa asuu eri elämäntilanteissa olevat herrat, naimisissa oleva mies ja poikamies. Pöydän kolmas pinnatuoli on tyhjä. Lattialla ei ole mattoa käytännön syistä. Herrat eivät ole riisuneet nyörikenkiään huoneen oven pieleen. Liekö syynä alhainen huonelämpötila. Koska ikkunasta avautuvaa näkymää ei voi tarkastella, ei voi sanoa missä kerroksessa tai asuntolassa huone on. Seinien perusteella voidaan päätellä, ettei ole kyse puurakennuksesta. Seinän alaosa on rapattu ja maalattu. Yläosa on tapetoitu. Opistolla asuntolat sijaitsivat Vanhalassa, joka on hirsirakennus ja Huttulassa, joka on tiilirakennus. Eli kuvan herrat asuvat Huttulassa.

Mustiala oli käytännössä internaattilaitos, vaikka Maamiesopisto ei virallisesti enää ollut. Oppilaat saivat hankkia asunnon mistä halusivat, mutta opiston edulliset hinnat houkuttelivat vuokraamaan huoneen Mustialasta. Asuintilat uudistettiin Maamiesopiston alkaessa oppilasmäärien kasvaessa.

KUVA 30, lasinegatiivi MUSVK15-5. Saunaanlähtö.

Signeeraamaton 9x12 cm -koon lasinegatiivi on vailla merkintöjä. Ruhanen on saattanut asettaa kameran jalustalle ja kiirehtiä vitkalaukaisimen turvin kuvaan.

Ruokala- ja asuinrakennus Huttulan edessä opistopihalla seisoo 19 ylioppilasta rivissä, instituutin arvoisa "virkamies" Saunakasööri ja opettaja Ruhanen heidän edessään. Saunakasööri on sonnustautunut virkamerkkeihinsä hattuun ja sauvaan. Tumma, todennäköisesti puinen, sauva on toisesta päästä vahvistettu mahdollisesti metallilla. Kapealierisessä hatussa lukee "Sauna Kasööri" tikkukirjaimin. Kuvituksena on kiulu ja vihta. Hatun pyöreässä kuvussa näkyy pieni halkeama. Herroista kymmenen on avojoiloin. Hymyilevällä Ruhasella on tummien housujen kanssa tavanomainen vaalearaitainen takki, vaalea liivi, jossa taskuliina ja tumma solmuke paidankaulusta koristamassa. Nenälle ripustettavat silmälasit hän on ottanut käteensä. Taustalla Huttulan alakerran neljässä ikkunassa on pitsiverhot ja keskimmaisissä rypyttetty yläkappa. Kolme vasemmanpuoleista ikkunaa on avoinna. Rakennuksen edessä kukkivat ruusupensaat.

Suomalainen saunaperinne hyväksyttiin UNESCO:n ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön listalle 2020. Se on Suomen ensimmäinen kohden aineettoman kulttuuriperinnön luettelossa.⁴⁸⁹ Tämän meriitin johdosta nostan esille vanhan Mustialan saunaperinteen.

⁴⁸⁹ Museovirasto 2020.

Perinteisiin kuului juhlava saunaan lähtö opistopihalta saunakasöörin johdolla puiston läpi herrainsaunalle, josta jo kerroin kuvan 18 kohdalla. Saunakasöörin tehtävänä oli kerätä oppilaiden saunamaksut ja tilittää ne saunamatamille joka kuukausi. Kasöörin valinta kuului opiston epäviralliseen toimintaan. Kasööri valittiin juuri opistoon tulleista nuoremman vuosikurssin oppilaista. ”Naisoppilaat kaikesta nykyaikaisesta yhdenvertaisuudesta huolimatta eivät käytännöllisistä syistä voineet ottaa osaa vaaleihin,” todetaan 1929 julkaistussa historiassa.⁴⁹⁰ Saunakasöörin vaalit, virkaanastujaisien juhlallisuudet sekä kunniamerkit tekivät saunaperinteestä arvokkaan.⁴⁹¹

Saunakasöörin tavallista virallisemmissä vaaleissa jokaiselle hakijalle valittiin asianajaja ja lääkäri, jotta viralliset paperit voitiin hoitaa kuntoon. Papereihin kuului kaikkia mahdollisia ja mahdottomia dokumentteja muun muassa Kumppanuskunnan muilta virkamiehiltä lääkärintodistuksen lisäksi. Vuonna 1897 piispanpoika Colliander vetosi isänsä antamalla pikkuteologian-tutkinnolla ja sukuperinteisiin kuuluvalla kuumien paikkojen tutkimisella ja ”Pietarin takalistolla” syntynyt, ilmeisesti eestiläinen agronomioppilas herra Kipper, vetosi syntyperäiseen löyly- ja hajuhermoihinsa.⁴⁹² Lääkärintarkastus tapahtui ”operatsioonipöydällä” valkoiseen navettatakkiin ja puukenkiin sonnustautuneen lääkärin mitatessa hakija. Asianajajien tehtävänä oli hankkia ”mahdotomat” dokumentit ja selvittää hakijoiden löylynkestävyys. Itse vaalitoimitus järjestettiin Kumppanuskunnan lukusalissa, jonka peräseinällä oli kynttilöin valaistu suomalainen lakiteos. Saliin astui entinen saunakasööri virkamerkkeineen kuoron laulaessa Porsaita äidin oomme kaikki. Häntä seurasi frakkeihin pukeutuneet vaalien puheenjohtaja ja ”tunnettu lakimies” puukengissä ja hansikkaat kädessä kynttilöitä kantaen. Lopuksi lääkärin, asianajajat ja ehdokkaat ja kuoro ”Karjalan kööri.” Puheenjohtaja piti puheen ja kööri lauloi. Korkein oikeus, puhemies ja lakimies, antoivat lakia tuntemattomien haisua ja maistaa lakipykälää. Asianajajat lukivat ehdokkaiden hakupaperit todistuksineen, joissa oli niin valtakuntien kuin eläinkuntienkin sinettejä. Pohdinnan jälkeen ehdokas valittiin ja julistettiin saunakasööriksi. Virkamerkkien hatun ja sauvan siirto tapahtui lopuksi. Hattuun oli merkitty muun muassa sanat: ehtoota matammi, joilla tätä tervehditettiin aina saunaan tultaessa.⁴⁹³ Kasööri oli merkittävä virka, josta oli mahdollista saada vapautus. Tähän käytettiin muun muassa Mustialan väliskäri (tallirenki) Michelssonin antamaa lääkärintodistusta.

Yksi Mustialan saunaperinteelle ominainen piirre oli löylytilan käyttäminen kansanlaulujen konserttisalin saunomisen ohessa. Vuonna 1897 suosituimpia veisuja oli niin sanottu Ikaalisten kansanlaulu. Jokaisella saunojalla oli tahtipuikkona vihta, jota

⁴⁹⁰ Mustiala 1840–1908, 340.

⁴⁹¹ Mustiala 1840–1908, 336–340.

⁴⁹² Mustiala 1840–1908, 344–345. A. Peltovuoma muistelee.

⁴⁹³ Mustiala 1840–1908, 341–342.

kastettiin vesikiulussa silloin kun kiuaskivet kihisivät saunamatamin soitettua omaa instrumenttiaan kiuasta ”löylyä matammi”- huudon jäljiltä. Konsertteja pidettiin kahdesti viikossa torstaisin ja lauantaisin.

Ruhanen, vilkkaana miehenä, epäilemättä osallistui näihin toimituksiin jo oppilaana ollessaan, sekä kuvan perusteella myöhemmin opettajana. Virkamerkit olivat agronomien vapaa-ajan toiminnan elävän perinteen fyysisiä todistuskappaleita. Perinne nähtiin niin arvokkaaksi, että arvomerkkien parhaimmaksi sijoituspaikaksi ainakin josain vaiheessa katsottiin maatalousmuseo, sillä Saunakasöörin hattu ja keppi siirrettiin Linkolan (1981) mukaan Viikin maatalousmuseoon agronomikoulutuksen siirryttyä yliopistoon Helsinkiin.⁴⁹⁴ Virkamerkit ilmeisesti katsottiin vanhan Mustialan ja agronomien perinteeksi. Siirtoa ei ilmeisesti kuitenkaan tapahtunut, sillä merkintöjä virkamerkeistä ei löytynyt Viikin eikä Maatalousmuseo Saran luetteloista.⁴⁹⁵ Ne on voitu palauttaa Mustialaan ja myöhempien mullistusten yhteydessä hävitä, sillä virkamerkkien nykyisestä sijainnista ei ole tietoa. Mustialan arkiston valokuvassa virkamerkit ovat Antto Laihon yllä vanhan museon ovella vuonna 1933, mutta olivatko virkamerkit museokoelmissa vai käytössä tuohon aikaan, siitä ei ole varmuutta.

KUVA 31, lasinegatiivi MUSVK47-14. Torvisoittokunta Runkomäellä.

⁴⁹⁴ Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 12–13.

⁴⁹⁵ J. Hirvilammin henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2020. Sähköposti.

Signeeraamattomassa 9x12 cm -kokoisessa lasinegatiivissa on merkintä 1908. Negatiivin emulsiossa nuottitelineiden kohdalla on naarmu. Reuna-alueet ovat alkaneet kellastua. Kuva on tarkennettu takana näkyviin puihin, joten soittajat ovat äärioviivoltaan hiukan pehmeitä. Tämän voi selittää se, että itse valokuvaaja, Ruhanen, seisoo ylioppilaslakissa soittajien takana ja häntä sijaistanut kuvaaja on tarkentanut omiaan kuvatessaan.

Kumppanuskunnan kokoussalin nurkassa seisleet nuottitelineet ja senkin päällä olleet torvet on kuljetettu Runkomäelle ulkokonserttia varten agronomikoulutuksen viimeisenä vuonna. Vuosi 1908 oli merkittävä vuosi. Silloin järjestettiin viimeiset kesäjuhlat, sekä vanhan Mustialan hautajaiset. Runkomäki oli Mustialan vappujuhlien keskus. Sinne lähdettiin opistopihalta kulkueena torvisoittokunta etunenässä heti boolinkantajien jälkeen. Orkesterin merkitys juhlatunnelman tahdittajana ja luojana oli keskeinen.

Vapaamuotoinen ryhmäkuva vaikuttaa harkitsemattomalta pikakuvalta. Ehkä juhlatilanteessa ei ollut aikaa asetteluun. Toisaalta ikuistettu tilanne on historiallinen ja sen vuoksi kuvauskohde ei olekaan varsinaisesti orkesteri, josta on runsaasti ryhdikkäitä tarkkaan sommiteltuja valokuvia olemassa, vaan yhden aikakauden loppu.

Ruhanen ei yleensä pitänyt ylioppilaslakkia. Poikkeuksellinen valinta on voinut johtua juhlan merkityksellisyydestä tai tarpeesta erottua soittajista. Nuottitelineille on avattu kansioita ja kaksi pienempää kirjaa. Maassa penkin vasemmalla puolella on ilmeisesti nuottikansio. Ruhasen vieressä vasemmalla seisoo nuori poika, joka ei ehkä ole soittaja, sillä muilla kuvan henkilöillä näkyy soitin kädessä. Ruhasen oma poikakaan hän ei voi olla, sillä Veikko on vasta kolmevuotias. Penkillä istuu neljä soittajaa ja kaksi seisoo penkin oikealla puolella. Oikeassa reunassa näkyy osaksi bassorumpu ja reunimmaisena trumpettistin takana maassa näkyy suurempi torvi. Soittajat ovat eri ikäisiä miehiä. He voivat olla Mustialan henkilökuntaa, oppilaita ja Norrin soittajia. Penkki on nostettu tiilirakennuksen eteen poikittain osittain nurmikolle. Tiilirakennus, vesisäiliö, on osittain maahan peitettyä ja nurmikatosta pistää esiin piippu. Vesisäiliö sijaitsee Runkomäen huipulla, jonne mäen juurelta, Kaukjärven rannassa olevasta pumppuhuoneesta, pumpattiin vesi. Ruhasen selän takana näkyy seinään upotettu laatta, joka saattaa olla kiveä, johon on hakattu numero. Kummun takana kasvaa nuorta männikköä.

KUVA 32, lasinegatiivi MUSVK112-5. Onkijat.

Signeeraamaton negatiivi on kokoa 9x12 cm. Kamera näyttää asetetun maahan. Herrojen takaa avautuu järvenselkä. Tuorlahden mukaan vasemmalla seisoo Set Mikko Suomalainen (1886–1975), joka oli Mustialassa sijainneen Valtion juustokoeaseman juustonvalmistuskonsulentti ja juustokoeaseman johtaja 1918–1930. Seuraavana polveensa nojaa Kustaa Ruhanen. Kiven päällä istuu V. Jaakkola ja oikealla Siivo Kantala (1891–1954).⁴⁹⁶ Kantala toimi suurtilojen tilanhoitajana, maatalousalan opetustehtävissä ja virkamiehenä. Myöhemmin J. W. Rangellin hallituksessa hän oli toisena kansanhuoltoministerinä.⁴⁹⁷ Kuvaajana on toiminut todennäköisesti eläinlääkäri J. A. Vuorinen, joka oli Suomalaisen naapuri ja kalakaveri.

Seurue on suunnannut perinteiselle kalaretkelle Saloisille Salmensaareen. Kalamajan päiväkirjan mukaan herrat ovat viettäneet kaksi päivää erämaan rauhassa elokuussa 1922.⁴⁹⁸ Hyväntuulinen Suomalainen kesähatussa ja käsi taskussa nojaa itsetehtyyn puusta veistettyyn ongenvapaan. Ruhanen pikkukengissä silmälasit nenällä pitelee kädessään edistyksellisempää vapamallia. Jaakkola tarkastelee siiman päätä ja samanlaisen hatun omistava Kantala on keskittynyt omaan onkimiseensa. Rannalla kasvaa kaksi nuorta koivua, jotka kaartuvat veden ylle. Vanhempi koivu toimii Ruhasen selkänojana.

⁴⁹⁶ Tuorlahti 1943, 289.

⁴⁹⁷ Kansallisbiografia, <https://kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/henkilo/498>, haettu 20.2.2021.

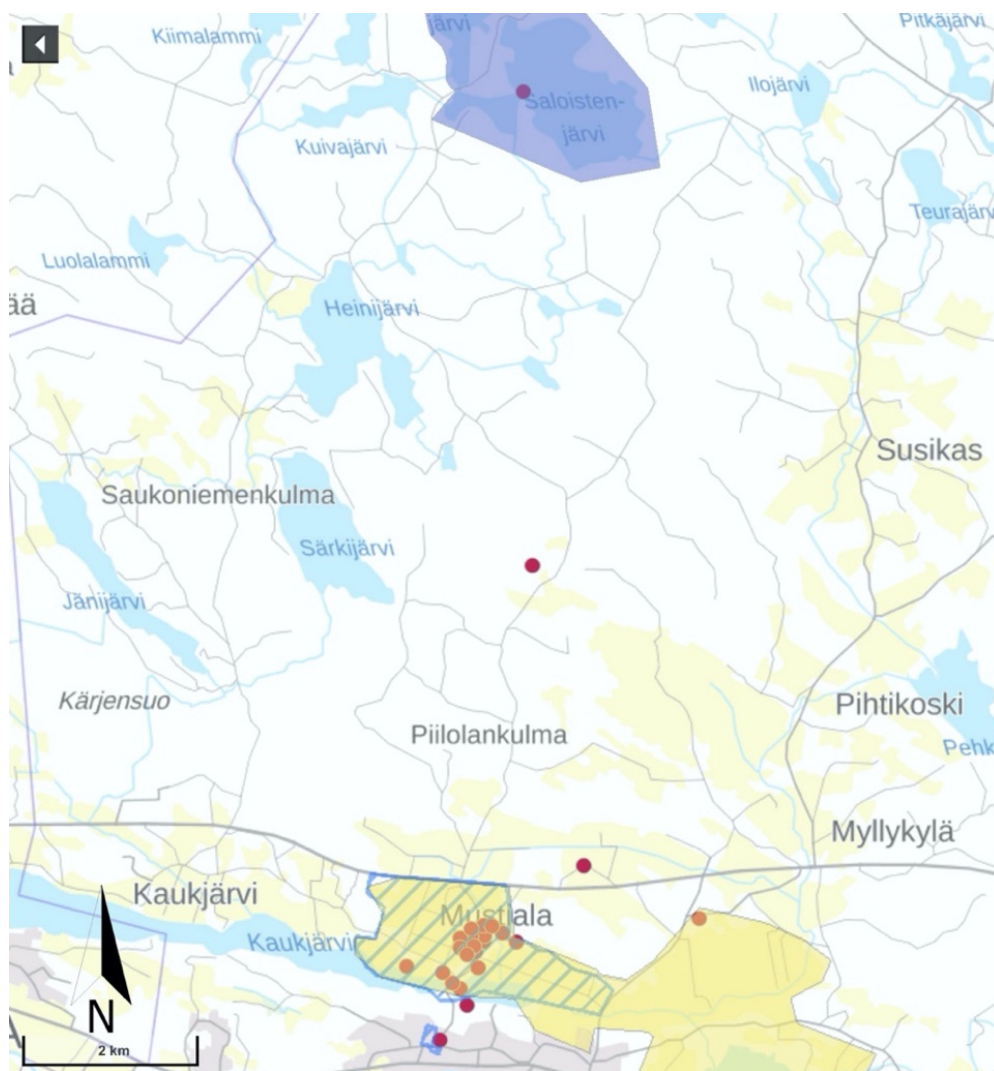
⁴⁹⁸ Eerola 1934, 132.

Vasemmalla näkyy rantaleppiä. Kivistä rantaa pehmentää kanervikko. Kalastus kuului vapaa-ajanviettoon lähinnä tunnelman luojana, niin kuin mato-onkimisesta voi päätellä. Saunaa ei tuohon aikaan vielä ollut, se rakennettiin vasta 1930-luvulla, joten maailmaa ei parannettu lauteilla, vaan kalastaessa. Samana kesänä maisteri Esko Aaltonen vieraili saarella ja mahdollisesti samalle kivelle Ruhanen toi hänet kaloja narraamaan. Toddi-kivi tai Tottikivi sijaitsee saaren itäpäässä ja siitä avautuu Saloistenjärvi ja sen pienet saaret Soutaja ja Selkäsaari. Grubbensin karttakuvassa (kuva 7) saaren itäpää on nimetty Toddylundiksi.

Saloinen tarkoitti Ruhaselle vapaa-aikaa ilmeisesti myös valokuvauksesta, sillä hän ei ole signeerannut ainoatakaan Saloisille liittyvää negatiivia. Tämä kuva on kokonaisuutena ainoa aihetta kuvaava negatiivi, jossa hän on itse.

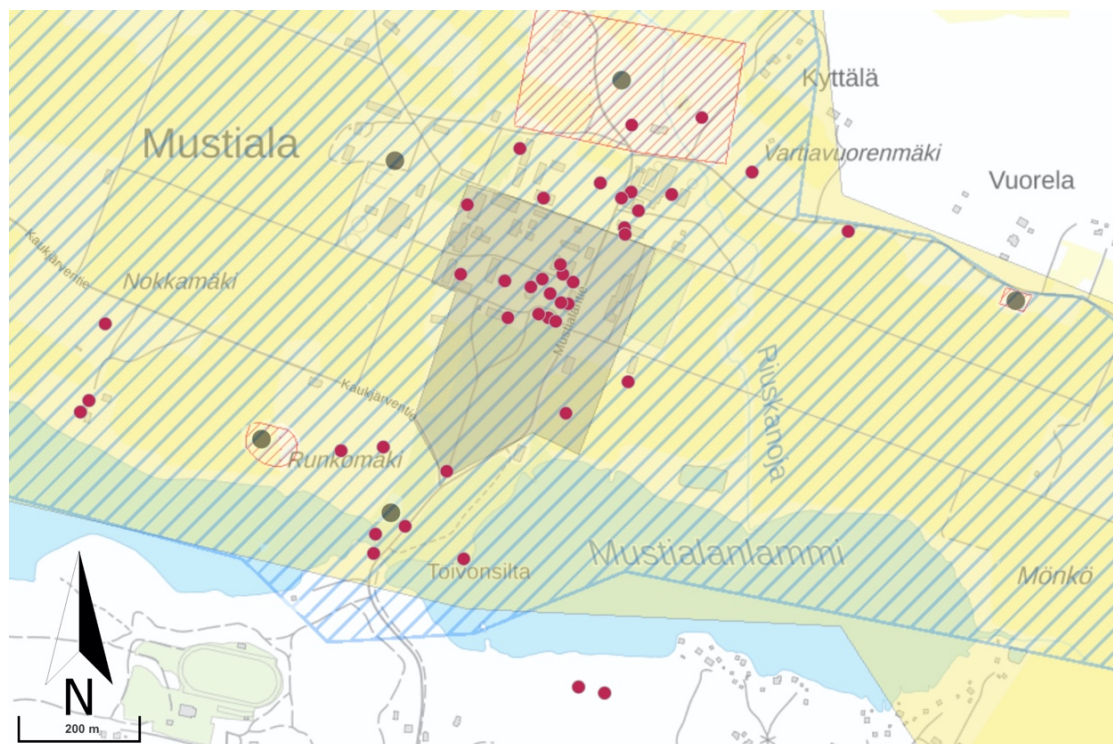
3.4 Visuaalis-spatiaalinen analyysi - menneisyyden elämä ja nykyiset arvot

Seuraavaksi katson kuinka Ruhasen elämä menneisyys ja nykyisyyden arvot kohtaavat. Lisään edellä esiteltyjen kuvauspaikkojen karttaan virallisesti arvokkaiksi määritellyt alueet, RKY- ja Mustiala-Kaukolanharju-Porras -maisema-alueet sekä suojelualueet ja vertaan mennyttä elämismaailmaa ja nykyistä arvomaailmaa.

KARTTA 16. Ruhasen kuvauspaikat (punaiset pisteet), RKY-alue (sininen viivoitus), maisema-alue (keltainen alue) ja rantojensuojeluohjelma-alue (violetti alue). © Maanmittauslaitos, Museovirasto ja Suomen ympäristökeskus. Paikkatietoikkuna 2021.

Karttanäkymässä (kartta 16) nähdään kuinka RKY- ja maisema-alue kattavat Ruhasen elämysmaailmasta maantieteellisesti vain pienen osan. Valtatie 10 pohjoispuolelle jäävä Mustialan metsäalue ei ole nykyisellään arvotettu, vaikka Ruhasen aikana sillä oli keskeinen osa työssä, opiskelussa ja vapaa-ajanvietossa. Metsäalueelle merkitty piste käsittää 20 tarkemmin määrittelemätöntä kuvauspaikkaa. Kalastusalueista Särkijärvi ei näy Ruhasen tuotannossa, toisin kuin Saloistenjärvi. Saloistenjärven rannat on merkitty rantojensuojelualueeksi, mutta rakennuskantaa ei ole huomioitu. Mustialassa Ruhasen aikaan eletty ympäristö ja nykyisten arvojen mukaan määritellyt alueet poikkeavat mielestäni melkoisesti. Mustialassa eläneiden merkityksellinen Mustiala ulottui laajemmalle alueelle kuin nykyään arvotetut alueet.

KARTTA 17. Ruhasen kuvauspaikat (punaiset pisteet), suojeltujen rakennusten alue (harmaa alue), RKY-alue (sininen viivoitus), maisema-alue (keltainen) ja kiinteät muinaisjäänökset ja vanhat kyläpaikat (tummat pisteet, punainen viivoitus). © Maanmittauslaitos, Museovirasto ja Suomen ympäristökeskus. Paikkatietoikkuna 2021.

Mustialan keskustaa tarkasteltaessa (kartta 17) klusterialue sijoittuu keskeisesti maisema- ja RKY-alueelle. RKY-alue- ja maisema-alue-rajaukset mukailevat toisiaan. Etelässä RKY-alue ottaa huomioon vielä Lasivuoren, mutta maisema-alue jättää sen pois. Kiinteät muinaisjäänökset ja kyläalueet reunustavat nykyistä keskustaa. Runkomäen luonnonsuojelualue ei näy avoimen datan tiedoissa.

Ruhasen kuvauspaikat sijoittuvat pääasiassa RKY- ja maisema-alueille. Suurin tiheys asettuu suojeltujen rakennusten alueelle, myös rakennusten sisäosiin. Suojeltujen rakennusten alueen ulkopuolelle jää Ruhasen suosima navettapiha. Ruhasen kuvaama vanhin rakennuskanta, rehumestarin asuinrakennus ja katoavan Mustialan rakennukset, sijoittuu pohjoisessa muinaiselle kyläalueelle. Eteläiset puistokuvat ovat lähellä muinaista kievaria ja asuinalueita. Harjulta kuvatut näkymät kuvaavat pohjoiseen avautuvaa arvokasta maisemaa, samoin Nokkamäestä länteen kuvattu Kaukjärven järvimaisema.

4 LOPPUPOHDINTA

On ollut kiinnostavaa pohtia kulttuuriympäristön ja valokuvan samankaltaisuutta monimerkityksellisyydessä. Ne nivoutuvat tutkimuksessani toisiinsa ja kumpainenkin edesauttaa toisen säilymistä. Yhteinen tekijä on kontekstietieto. Ilman sitä ympäristön suojelulliset arvot ovat kysymysmerkki ja kuvakokoelman arvo museokokoelmana ole-maton. Eri näkökulmien konkreettinen merkitys viranomaisprosesseissa herätti ajatte-lemaan, kuinka paljon työtä tarvitaan, jotta kulttuuriympäristön kokonaisuus voitaisi huomioida prosesseissa saumattomasti ja itsestään selvänä asiana. Digitalisaatio hel-pottaa eri alojen kulttuuriympäristöön kohdistuvan työn saattamista yhteiskäyttöön, mutta se onko kokonaiskuva hallinnassa, vaikuttaa ruohonjuuritason työn priorisoinnin suun-nitteluun. Oli kiinnostavaa huomata kuinka ajatukseni koulutuksen alkaessa 2019 saivat vahvistusta ja aavistus siitä minkälaisen urakan äärellä työelämässä ollaan, on todelli-nen. Museologia ja kulttuuriympäristön tutkimus tukevat erinomaisesti toisiaan.

Tutkimustehtävääni, mitä Ruhasen valokuvat kertovat Mustialan elävästä perin-nöstä, löytyy monia vastauksia. Ensimmäiseksi nostan yhteisöllisyyden ja toiseksi ra-kennetun ympäristön. Yhteisöllisyys näkyy ryhmäkuvina ja yhteisenä tekemisenä. Yh-teisöllisyys on keskeinen tekijä intensiivisen perinnerakenteen luoja. Se selviää teksti-dokumenttien kautta ja ilmenee kuvissa ympäristön huolellisena ylläpitona ja alueen laajana käyttönä. Aluksi ajattelin suppeasti yhteisöllisyyden liittyvän vain opiskelijael-mään, mutta huomasin pian Mustialan pitkäaikaisen ja äärimmäisen sitoutuneen työ-väen olleen rakentamassa kokonaisuudesta sellaista kuin Mustiala nyt on ja siihen liitty-yttiiviisti konkreettisesti rakennetun ympäristön ylläpito. Aivan kuin alussa totesin, ai-neellinen ja aineeton liittyvät saumattomasti yhteen. Turgeonin mukaan henki rakentaa paikan ja paikka luo ympäristön hengelle.⁴⁹⁹ Aineettomalle perinnölle ominaista on osal-lisuus, elävä ja jatkuvasti muuttuva tai kehittyvä luonne.⁵⁰⁰ Mustialassa näkee perinteen ilmaisun muuttuvan sukupolven vaihtuessa. Yksittäinen vuosikurssi ei sitä vielä tee. Ruhasen aikainen opettajasukupolvi, von Konow, Ruhanen, Suninen, Stenbäck ja Laiho (kuva 33), ylläpiti vuosikymmenet itse kokemaansa ja kuulemaansa Mustialan elävää perinnettä agronomikoulutuksen alkua ajoilta lähtien ja siirsi sitä sadoille oppilaille vielä Maamiesopiston aikana. Mustialan historiassa on perinteisesti tehty selvä ero agronomi-aikaan ja maatalousteknikko/agrologiaikaan. Onkin ollut mielenkiintoista nähdä opis-ton historia yhtenäisenä sen sisältämää perinnettä ja henkilöitä siltana käyttäen.

⁴⁹⁹ Turgeon 2009.

⁵⁰⁰ Alivizatou 2012, 35.

KUVA 33. Mustialan perinteitä ansiokkaasti vaalinut opettajakunta ja johtaja vanhan opiston portailla Maamiesopiston aikaan 19.4.1927. Edessä vasemmalta K. Ruhanen, johtaja E. von Konow ja J. F. Suninen. Takana vasemmalta L. Stenbäck, A. Laiho ja J. A. Vuorinen. Lasinegatiivi MUSVK142-5, Mustialan arkisto.

Mikä kulttuurihistoriallisessa valokuvassa on tärkeintä? Fyysinen objekti vai kuvasisältö? Eri tavoin käsitetyt objektit luetteloidaan erilaisina representaatioina. Valokuvaa aiheen kautta tutkittaessa ohitetaan helposti valokuvan fyysiset ominaisuudet ja luokitellaan valokuva aiheen sisällön perusteella. Näkökulma vaikuttaa valokuvan arvottamiseen, säilyttämiseen ja poistoihin. Siitä huolimatta, että käsittelyllä olisi yhtenäinen prosessi, prosessin liikkeellepanija on vastuussa siitä mitä tapahtuu. Jos aihe ei ole enää oleellinen tai se ei ole huonokuntoisessa kuvassa enää selkeä, kuva on poistolistalla. Toisaalta merkityksettömänä pidetty aihe voi olla arvokas, jos valokuva on teknisesti ansiokas tai harvinainen. Valokuvauksen tekniikkaa tuntematon arkistonhoitaja ei osaa nähdä siinä teknisiä arvoja. Nykyään tavanomainen aihe saattoi sata vuotta sitten olla harvinainen juuri teknisten edellytysten vuoksi. Valokuva erämaasta märkälevyjien aikaan tai karhujen mittelo kuutamossa ei teknisesti avaudu alaa tuntemattomalle. Näkökulmani voi olla valokuvaajan, joka katsoo valokuvaa teknisesti kuvaajan silmin tai

kuva-arkiston työntekijän, joka näkee valokuvan aiheessa lukuisia käyttötarkoituksia. Onko valokuvaajan alkuperäisellä kuvaustarkoituksella merkitystä myöhemmissä tulkinnoissa? Minusta on.

Kulttuuriympäristöistä löytää jatkuvasti ajan myötä muuttuvia paikkoja. Valliuksen (2016) mukaan valokuva on yksi tapa esittää ympäristöön kiinnittymistä, se vahvistaa paikan merkityksellisyyttä. Valokuvassa voidaan näyttää konkreettiset tilat ja paikat, joissa oma tila koetaan turvalliseksi, kuten koti tai kodinomaiseksi koettu maisema. Valokuvilla voidaan myös tuottaa mielikuvia ympäristöstä ja ne voivat vahvistaa omia mielikuvia.⁵⁰¹ Kuvauskohde näyttäytyy eri tavoin riippuen siitä, kuinka pitkään alueella on viettänyt aikaa ja kuinka laaja toimintaympäristö on. Vapaa-ajan viettäjäällä, perintötilan omistajalla ja lapsella on erilainen historia ympäristön kanssa. Ruhanen kuvasi asuinympäristöään, johon liittyi paljon hänen omaa historiaansa opiskelua ajoilta lähtien. Lintosen (2011) tutkimuksessa kerrotaan, kuinka Metsähallitus rauhoitti hakkuilta muun muassa Korpiselän Tolvajärven harjumaisemat (1913) sekä Enon Pamilon-Kuusamonkosken alueen (1914), joita molempia kohteita Inha oli kuvannut.⁵⁰² Voidaanko ajatella, että Inhan valokuvilla on ollut vaikutusta suojelun toteutumiseen? On kiinnostava ajatella olisiko Tammelan Kaukolanharju noussut Kolin kaltaiseen suosioon, jos Inha olisi kuvannut matkailumielessä Hämettä.

4.1 Valokuvan merkitys kulttuuriympäristötyössä

Jos paikallinen väestö, joka ei ehkä ole kiinnostunut kaavoituksesta, mutta jolla on ympäristöstään vahvojakin mielipiteitä, saisi äänensä kuuluviin jo ennen kuin lopulliset päätökset tehdään, se sujuvoittaisi prosessia. Yksi ympäristön säilyttämisen tai suojelun halun taustalla oleva pelko on muistojen menetys. Omiin muistoihin kajoaminen saa aikaan voimakkaan vastareaktion, vaikka yksittäisen henkilön muistojen tallentaminen voisi auttaa. Muistitiedon liittämällä viranomaisten käyttämiin aineistotietoihin henkilön mieli-pide alueesta tai kohteesta tulisi julki jo valmisteluvaiheessa. Silloin sen huomioiminen voisi vaikuttaa lopputulokseen varmemmin ja maankäytön suunnitteluprosessien lausuntojen uudelleen käsittelyjen määrässä vähentävästi.

Tämä vaatisi prosessin huomioimista museoissa tietojen tallennusvaiheessa. Samalla se pitäisi ottaa huomioon käytettävissä tietokannoissa, joista voitaisiin luoda rajapinnat tietoja tarvitsevien tahojen käyttöön. Museoilla on vastuu kulttuuriperinnön keräämisestä, säilyttämisestä, tutkimisesta ja esittelystä ja näin ollen työkalut paikallisen ja

⁵⁰¹ Vallius 2016, 147.

⁵⁰² Lintonen 2011, 148.

nykyaikaisen tiedon käsittelyyn löytyy. Lähestymistapa kulttuuriympäristöön on huomaanmpi kuin teknisen alan suoraviivainen ja maisemaa/ympäristöä fyysisesti muokkaava tapa. Näiden näkökantojen yhdistäminen voisi olla hedelmällistä. Kestävän kehityksen kannalta se vähentäisi päällekkäistä tiedonkeruuta, tuottaisi arkistoihin ja museo-objekteihin lisätietoa ja lisäisi asukastyytyväisyyttä. Digitalisaation kannalta sen hyöty olisi samaa luokkaa kuin rakentamiseen ja kaavoitukseen liittynyt yhteistyö, mutta lisänä suora yhteys kansalaisten omaan vaikuttamiseen.

Mitä museoissa valokuvadokumentoidaan? Onko alueellinen vastuumuseojako lisännyt alueellisen kulttuuriperinnön kuvallista tallentamista jollain tavoin? Miten RKY-kohteiden seuranta on hoidettu ja kuuluuko siihen valokuvadokumentointi? Rakennusperinnön suojelulain (498/2010) mukaan ympäristöministeriö vastaa ”suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen valtakunnallisen seurannan tarpeellisten seurantajärjestelmien ylläpidon.” Eli tarvittava tieto- ja prosessihallinta tulee sieltä. Suomen ympäristökeskuksella on Liite-tietopalvelu, Museovirastossa Rakennusperintörekisteri ja eRakSuun lisääjän kohdekohtaista tietoa. Lailla rakennusperinnön suojelemisesta suojelluista rakennuksista ja kohteista sekä erityislaeilla suojelluista rakennuksista on vuodesta 2014 lähtien laskettu tilastot Liiteri-tietopalveluun vuosittain. Suojelukohteiden tilannetta ei seurata systemaattisesti tällä hetkellä, mutta siitä todetaan, että sitä olisi hyvä tietyin väliajoin selvittää. Tähän on eRakSussa seurantaosio ja siihen voi tallentaa myös valokuvia.⁵⁰³ Eli prosessissa on annettu mahdollisuus valokuvien tallentamiseen, mutta se ei ole pakollista eikä kuvauksen toteuttajaa ole määritelty. Eri tiedontuottajien tietokantoja ollaan siis yhdistämässä rajapinnoilla. Mikkilän (2016) selvityksessä rakennussuojelukeskustelua käydään rakennuksen säilyttämisen ja purkamisen välillä. Mikäli suojelulliset seikat ovat epäselviä ja rakennuksen lopullisesta purkamisesta päättää maanomistaja (käytännössä jättämällä rakennus hoitamatta) tulisi kääntää huomio siihen mitä *voidaan tehdä* kulttuuriperinnön säilymiseksi.⁵⁰⁴ Selvityksessä ei mainita dokumentointia. Jos valokuvadokumentointia ei ole velvoitettu minkään tahon tehtäväksi, rakennus saattaa kadota ja siitä ei jää kuvaakaan. Ottamalla se prosessin osaksi, kohteesta säilyy edes jotain.

Metatiedon merkitys on keskeistä tutkimukseni kuva-aineistossa, koska siitä ei ole olemassa selattavaa valokuvavedoskokoelmaa. Kokoelma on vain digitaalisesti saavutettavissa. Jos fyysisen kokoelman sisältöön ei ole vaikutettu valikoimalla tai jaotteleamalla, se tehdään digitoidun aineiston luetteloinnin yhteydessä kuvatiedoilla. Kuvatiedot ottavat mukaan tai rajaavat pois riippuen käytettävästä luokittelujärjestelmästä ja luetteloinnin taustasta ja intresseistä. Kuvatiedot suuntaavat kuvan tulkintaa ja ennen

⁵⁰³ Ympäristöministeriö 2020.

⁵⁰⁴ Mikkilä 2016.

kaikkea ne vaikuttavat siihen mistä konteksteista kuvat löytyvät. Vain yksittäiset valokuvavedokset eri arkistoissa ovat kokoelman fyysisiä esityksiä. Niitä ei pysty yhdistämään samaan alkuperäiseen kokoelmaan. Mikä on alkuperäinen kokoelma? Puhutaan alkuperäisvedoksista, mutta oman näkemykseni mukaan negatiivi on negatiivijalla alkuperäisin kuva. Onko tulevaisuudessa mahdollista yhdistää muissa arkistoissa olevat vedokset niiden originaalineläitiiviin? Se yhtenäistäisi tiedot.

4.2 Miksi monitahoinen lähestyminen?

Miksi laajasti käsitetty kulttuuriympäristö ja valokuva kannattaa näkyä viranomais-hankkeiden tausta-aineistossa ja mitä se tarkoittaa kestävän kehityksen kannalta. Fyysisessä paikassa mennyt elämä ei voi näkyä muuten kuin ihmisen jättäminä jälkinä, mutta mahdollisimman laajasti ja autenttisesti tulkittu vanha valokuva voi luoda menneestä kuvan. Moniulotteista kulttuuriympäristöä on mahdoton lähestyä vain yhdestä suunnasta niin että tuloksena olisi kokonaisvaltainen holistinen käsitys paikasta. Sen vuoksi kaikki näkökulmat puoltavat paikkansa. Edellä esitetyn perusteella voi sanoa, että yksi valokuva ei kerro mitään moniaikaisesta ja -paikkaisesta kulttuuriympäristöstä, se vaatii kokoelman kontekstitietoineen.

Rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmasta kulttuurinen kestävyys voidaan taata tuntemalla alueen historiaa, perinteitä ja tapoja. Niiden merkitys Mustialan kaltaisessa moniaikaisessa ja monipaikkaisessa ympäristössä on keskeinen alueen ymmärtämisen kannalta ja sen kautta säilymisen kannalta. Säilymisellä tarkoitan tässä paikan säilymistä arkistoissa. Koetun kulttuuriympäristön näkökulmasta luetteloiduilla valokuvilla on mahdollisuus olla yksi tekijä myös fyysisen paikan säilymisessä. Tämä voi toteutua muun muassa tarjoamalla maankäytön suunnitteluun asianmukaisesti luetteloitua kuvatietoa, joka on vaivattomasti saavutettavissa. Tavoitteena on, että kestävä kehitys toteutuu sekä paikallisesti Mustialassa, että Mustialaa kuvaavan aineiston kanssa. Digitalisaation myötä tietokantoja voidaan hyödyntää yhdessä ja perinteisiin virkamiesprosesseihin on mahdollista liittää enemmän asianmukaisen aineiston tuottajia. Oman alansa asiantuntijoilla on mahdollisuus saattaa tieto suoraan sitä hyödyntävälle. Prosessien helpottuessa fyysinen tiedonhaku vähenee, tiedon laajuus ja samalla virkamiesyhteistyö lisääntyy. Se vähentää muun muassa päällekkäistä tiedontuottamista ja tarpeettomien henkilökohtaisten (kuva-)arkistojen syntymistä.⁵⁰⁵ Kuva-arkiston vanhaa valokuva-aineistoa voidaan täydennysluetteloida kulttuuriympäristönäkökulmasta maankäytön tuottaman tiedon pohjalta oikeilla termeillä (esimerkiksi rakennustunnuksen li-

⁵⁰⁵ Lahden kaupunki 2020. Esimerkki kaupungin tasolta kaupungin maankäytön ja museon yhteistyöstä.

sääminen), jotta alueellinen rakennettu ja maisemallinen kulttuuriympäristökuva-aineisto olisi varmemmin löydettävissä. Rakennusten nimeämisessä ja kohdentamisessa on usein käytetty osoitetta tai kulloisen käyttäjätahon nimeä. Vastaavasti kaupungin maankäyttö voi toimeksiantaa valokuvadokumentointiprojekteja, joiden tuottama kuva-aineisto säilöittäisiin museon kuva-arkistoon. Museot tekevät nykydokumentointiprojekteja, mutta niiden hyötykäyttö on rajallista.

KULKEMA-hankeen loppuraportissa kestävästä kehitystä ajatellaan ”toiminnan päämääränä, historiallisena muutosprosessina tai intentionaalisenä toimintana.”⁵⁰⁶ Vallius (2013) puhuu maaseudun elinvoimaisuuden ja jatkuvuuden perusedellytyksistä ja mainitsee monimuotoisuuden säilyttämisen. Maaseudun kuvallisen esittämisen hän näkee mielikuvia tuottavana prosessina, joka liittyy käsityksiin, arvoihin ja määritelmiin maaseutukulttuurista ja kuvallisten esitysten tutkimus on uusi lähestymistapa kehityksen ja pysyvyyden problematiikkaan, kun tarkastellaan maaseudun kulttuurista kestävyyttä.⁵⁰⁷ Maaseutua voi tuki katsoa maataloushistorian kulmasta ja samoin valokuva-kokoelmaa. Mustialan tapauksessa se puoltaa paikkansa, koska maatalouden tekninen kehitys, karjatalouden kehittyminen, metsänhoito ja soiden valjastaminen näkyvät suoraan tarkastelemassani valokuva-aineistossa. Pitkän ajan kuluessa rakentuneet kokoelmat pitävät sisällään monia yhteiskunnan muutoksiin liittyviä tekijöitä.⁵⁰⁸

Kulttuuriympäristöstrategian (2014–2020) kolmena päätavoitteena oli *ensiksi* kulttuuriympäristön vaalimisen ja kehittämisen entistä vahvempi asema eri sektoreiden päätöksenteossa, joka siten tukee kulttuuriarvoja ja alueellista toimintakykyä kestävästi. *Toiseksi* tukea kestävästä kehitystä ja vastuullista kehittämistä, mikä korostuu etenkin rakennetun kulttuuriympäristön kohdalla. *Kolmanneksi* selkeyttää kulttuuriympäristöhallinnon vastuujakoa. Nämä kaikki tähtäävät kulttuuriympäristön uudistumiseen ja sopeutumiseen omaan aikaansa ympäristön ajan kerrokset huomioiden. Strategiassa otetaan esille myös kansalaisten osuus kulttuuriympäristövaikuttamisessa. Sen visiossa nostetaan esille ihmisten kulttuuriympäristön arvostus ja aktiivinen toiminta. Strategiassa esitetään toimenpiteet ja niiden tavoitetilat, joista tutkielmani kohdistuu kulttuuriympäristön merkityksen vahvistamiseen, kulttuuriympäristötiedon määrään ja laadukkuuteen.⁵⁰⁹ Samaan aikaan hallituksen kärkihanke KIRAdigi (2018) pureutui rakentamisen ja kaavoituksen julkisen tiedon saavutettavuuteen. Sen tavoitteena on yhteiskäytön edellyttämien toimenpiteiden ja tietojen määrittely sekä aineiston digitalisointiin liittyvät tietokantojen rajapinnat ja rakennusperintölain mukaisen suojeluprosessin sähköistäminen. Tavoitteet koskevat myös kulttuuriympäristösektorin toimijoita ja

⁵⁰⁶ Vallius 2013, 18. Kulttuurinen kestävyys maaseudulla-hanke.

⁵⁰⁷ Vallius 2013, 19.

⁵⁰⁸ Vallius 2013, 29.

⁵⁰⁹ OKM 2015, 7.

kulttuuriympäristötiedon tuottajia. Hankkeeseen liittyi päällekkäisten tietojen yhdenmukaistaminen ja sanastoprojektin avulla harmonisoida kulttuuriympäristöön ja rakennussuojeluprosessiin liittyvää sanastoa.⁵¹⁰ Termistön yhdenmukaistamisella on selkeyttävä vaikutus alalla käytettävään sanastoon, jota voidaan hyödyntää myös arkistoluetteloinnissa. Sen kautta alan aineisto saadaan kootummin esille ja käyttöön. Vanhan kulttuurihistoriallisen kuva-aineiston täydennysluetteloinnissa termistön käyttö lisää kulttuuriympäristöä kuvaavan materiaalin hyödyntämistä.

Yksittäisten kulttuuriympäristötiedon tuottajien kohdalla prosessien luominen on toivottavasti seuraava askel, kun laajempi käytäntö on saatu määriteltyä. Esimerkiksi kulttuuriperintöä säilyttävien muistiorganisaatioiden valjastaminen osaksi *yhtenäisen* julkisen tiedon saavutettavuutta ja niiden tietokantojen rajapintojen luominen vaikuttaa paikallistason tietojen saantiin. Yksittäisenä muistiorganisaationa museot voisivat hyödyntää asemaansa pienempien alueellisten arvojen kartuttajana ja yhtenäisen tietoverkon kautta saattaa erilaisten yhteisöjen arvomaailmaa osaksi laajempaa päätöksentekoa. Tämä voisi vähentää tarvetta muun muassa maankäytön ja kaavoituksen eri vaiheissa toivottaville paikallisten kuulemisille, koska tieto on jo olemassa.

Suomen ympäristökeskuksen sähköisen rakennussuojeluprosessin suunnitteluhankkeessa oli tavoitteena selvittää mitä tietoja suojelluista kohteista valtakunnallisesti kerätään ja miten RKY-kohteiden seuranta määritellään. Viimeksi mainittua ei ehditty hankkeen puitteissa toteuttaa, vaikka se oli asetettu optioksi. Vaatimukset sähköiselle rakennussuojeluprosessille on määritelty, mutta sitä ei ole vielä toteutettu. Jatkoitoimenpiteenä ehdotetaan seurannan edistämiseksi muun muassa aineistonparannustyötä kuten pysyvien rakennustunnusten lisääminen. eRakSusta on suora linkki Museovirastoon kunkin kohteen tietoihin.⁵¹¹ Suunnitteilla on Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ), johon saatetaan liittää eRakSu osaksi. Tässä vaiheessa olisi syytä miettiä esimerkiksi alueellisten vastuumuseoiden roolia valokuvadokumentoinnissa. Valokuva on keskeinen dokumentti ja sen ottamisen helppous tekee siitä helposti sivuutettavan. Siinä vaiheessa kun kuvaa tarvitaan uudestaan tai etsitään dokumenteissa käytettyä kuvaa kiinnostutaan kuvan alkuperästä. Jos valokuvadokumentointi otetaan yhdeksi prosessin osaksi ja veloitetaan tallettamaan prosessissa tuotetut valokuvat esimerkiksi alueellisen vastuumuseon kuva-arkistoon määritellyillä tiedoilla, valokuvat ovat saatavilla ja tallella. Muussa tapauksessa saatetaan turvautua vanhaan aineistoon, jonka esiin kaivaminen laajoista arkistoista on työn takana ja tiedot vajaita.

Näkisin tutkimukseni kulttuurin merkitysten välittäjänä ja toivoisin sen olevan jossain vaiheessa pohjana ympäristöämme muokkaavalle ja kehittäväälle toiminnalle.⁵¹²

⁵¹⁰ Sanastokeskus 2019; KIRAdigi 2018.

⁵¹¹ Suomen ympäristökeskus 2020, 30.

⁵¹² Lonkila 2020.

4.3 Ruhasen merkitys perinteen jatkajana

Miksi museoon mennään? Usein ensimmäinen museokäynti on jonkin auktoriteetin toimesta, esimerkiksi koulu, tai se on matkailukohde, niin kuin Mustialassa. Tärkeintä ei ole se mitä on esillä, vaan se kenen kanssa siellä ollaan tai kohde on yksi nähtävyys matkan varrella.⁵¹³ Ruhasen aikaan Mustiala oli edistyksellisen maanviljelyn kehto, jolla oli opetusta havainnoiva esinekokoelma, museo, kiinteänä osana alan historian opetusta ja kehityksen ilmentäjänä. Toimintatavat ja koulutusalojen painotus opetuksessa ovat muuttuneet, samoin alueen omistussuhteet. Nykyisen haltijan intressit nojaavat koulutuksen kehittämiseen, eikä museokokoelmilla ole enää asemaa opetuksessa, ja museolle on jäänyt säilyttäjän ja esillä pitäjän rooli. Nykyään museokohteena voi pitää koko Mustialaa, mikäli ajallisten kerroksien näkyminen, perinteisyyden aistiminen ja kehittämistarve katsotaan perinteiseksi museomaisuudeksi. Yhden rakennuksen sijaan koko ympäristö on informaali oppimisen ympäristö. Sen tarkoitus ei ole opettaa, vaan sen toiminnassa on opetuksellinen ulottuvuus.⁵¹⁴ Sen voi nähdä kehityksen jarruna tai pysähtyneisyyden symbolina, mutta sen voi nähdä myös ainutlaatuisena potentiaalina, joka antaa viitteitä menneisyydestä, josta ammatillinen ja paikallinen identiteetti on rakentunut. Jos ajatellaan Kenneth Hudsonin (1993) ajatusta suuresta museosta, joka käsittää koko Euroopan, niin Mustiala on sen yksi laitos, jonka päätehtävä on auttaa ymmärtämään yhtä erityistä osa-aluetta, maatalouden varhaista kehitystä. Nykymuseo on dynaaminen ja kehittyvä, monitahoinen ja moniaikainen. Se ei sulje pois uutta teknologiaa, vaan ottaa huomioon kokonaisuuden.⁵¹⁵

Perinteet muuttuvat sisäisten muutosten (sosiaalinen, hallinnollinen, taloudellinen, tekninen kehitys) ja ulkoisten muutosten vaikutuksesta. Niiden pitäminen elinvoimaisena voidaan usein huomata olevan mahdotonta. Jos ajatellaan, että elävä perintö on luonteeltaan jatkuvasti muuttuvaa ja katoavaa, se on ollut näin myös sata vuotta sitten. Mustiala on kohdannut ulkopuolelta tulevat tavat ja kulttuurit jo varhain, tosin pienemässä mittakaavassa kuin nykyisin internet-aikana. Muutokset ovat ilmeisesti olleet hitaita siihen aikaan eikä muutoksiin suhtauduttu kauhulla, vaan ehkä toivottuna kehityksenä. Suhtauduttaisiinko nykyisiin ulkopuolisiin vaikutteisiin vähemmän uhkana, jos paikkaan sitoutuminen olisi vahvempaa?

Ruhasta ajoi ammatillisesti luonnontieteellinen näkemys ja henkilökohtaisen kiinnostuksen kohteet ihmiset ja toiminta. Eskola (1999) puhuu ”romantiikan traditiosta, johon kuuluu alkuperäiseen palaaminen ja sankarimenneisyys. Perintö rakentuu usein

⁵¹³ Hatakka 2010.

⁵¹⁴ Malminsalo-Lensu & Mäkinen 2007.

⁵¹⁵ Vilkuna & Tanskanen 2021.

suullisen tai kirjallisen tradition varaan.”⁵¹⁶ Ehkä Ruhasella taka-ajatuksena perinteen siirtämisessä on ollut halu palata nuoren Ruhasen opiskeluajan kulta-aikaan, jonka ylläpitämiseen hän saattoi osallistua kertomalla tarinoita. Sen vuoksi on perusteltu katsoa hänen kuviaan historian saatossa kirjoitetun tekstin yhteydessä. Mielestäni Ruhanen edustaa selvästi suoraviivaista tieteellistä kuvaajaa, joka teki moitteetonta jälkeä tasapainoisen ja teknisesti onnistuneen kuvan saamiseksi.

Ruhasen näkemys Mustialasta on ollut erilainen kuin Inhan vuonna 1899. Inha kuvasi Suomea maailmalle, Ruhanen suppeammalle yleisölle. Inha valitsi tai hänelle valittiin peltoaukea todennäköisesti Uudenkylän tien varresta kohti Mustialanlammia. Ruhanen ei kuvannut tuota näkymää kuvatessaan Mustialaa, vaan kuvasi rakennusten yli harjulta ja kalliolta. Inhan olikin tarkoitus kuvata edistynyttä maataloutta, ei Mustialaa itsessään. Yhteisöjen ulkopuolelta tulevat kuvaajat kuvaavat usein tieteellisistä ja tutkijan näkökulmista, kun taas kansanomaisen valokuvauksen harjoittajat omien arvojensa mukaan. Puhutaan oman olemassaolon visualisoinnista, mutta katsoisin tarpeen olleen lähinnä muistojen ikuistamisen. Sitä ulkopuoliset ateljeekuvaajat eivät pysty täyttämään. Jos kuvaajalla on henkilökohtainen side kohteeseen, hän näkee kohteen eri tavoin kuin ulkopuolinen. Myös valokuvaajaan suhtaudutaan eri tavalla, jos kuvaaja on tuttu.⁵¹⁷ Ruhasella oli aitiopaikka toimia myös kansanelämän kuvaajana.

Jos tarkastelee kuvateosta *Mustiala* vuodelta 1906 ja ajattelee Ruhasen sitoutuneisuutta Mustialan sosiaaliseen ja sisäiseen elämään, niin teos ei kuvaa sitä Mustialaa, jota Ruhanen itse eli. Siihen maailmaan kuuluivat ihmiset, eläimet, vapaa-ajan ja työn yhdistävä yhteisön sisäinen elämä. Oliko painotuote viimeinen hätähuuto opetuksen säilymiselle vai testamentti vanhalle Mustialalle? Johtaja Enckell itse ajoi vahvasti opetuksen siirtämistä Helsinkiin, joten sen valossa tarkoitus on ollut jälkimmäinen.

Kumppanuskunnan toiminta oli alun pitäen ollut miesvaltaista ja opiston, sekä agronomi että meijeriopiston naisten hyvin alkanut mukaantulo oppilaskunnan tasavertaisina jäseninä tyrehtyi, kun agronomikoulutus siirtyi pois 1908 ja ylempi meijeriopiston lopetti 1909. Minkälainen nykyinen toverielämän perinne olisikaan, jos naisia sisältävä ylempi opetus olisi jatkanut Mustialassa? Olisiko 1970-luvulla kritisoitu perinnee saanut jatkaa vai olisiko se kaatunut jo aiemmin mahdottomana. Johdon myötämielisyys, joka perustui omaan kokemukseen, antoi oppilaskunnalle vapauden toimia hyväksyvän silmän alla. Mustialan opiston 90-vuotisjuhlassa 1.11.1930 johtaja Evert von Kownow puheessaan ”kotiväen” kesken sanoo:

”Tulevaisuus on meiltä salattu. Sen tähden onkin sitä tärkeämpää tarkkailla elettyä elämää, joka voi viittoa tehdyt erhetykset, mutta myös keinoja millä luottavammin voimme

⁵¹⁶ Eskola 1999, 115.

⁵¹⁷ Sinisalo 1992, 390.

tavoitella tulevaisuuden toiveita toteuttamaan. Entisten sukupolvien kokemukset puhuvat meille paljon kärsimyksistä, uhrauksista, työstä, toiveista mutta myös saavutuksista. Ne opettavat meille esimerkillisesti ja kasvattavat uskallusta ja luottamusta tehdyn työn hedelmiin.”⁵¹⁸

von Konow puhuu lähes Pearcen suulla siitä mitä museo ja tässä tapauksessa menneisyys voi meille muun muassa antaa: toivoa.⁵¹⁹ Mustialassa katsottiin kunnioittavasti taaksepäin. Myös seuraavan johtajan Antto Laihon lausahduksissa toistui ”joka ei menneisyyttä tunne, ei voi tulevaakaan ymmärtää.”

Tuorlahti (1943) kirjoittaa, että yhteiset asuntolat ja yhteisruokailu vaikuttivat voimakkaasti kulloinkin vallinneeseen henkeen. Perinteen säilymisen yksi edellytys on ollutkin ”internaattijärjestelmä”, vaikka virallisesti Mustiala Maamiesopiston aikaan ei ollut sisäoppilaitos.⁵²⁰ Hän sanoo myös, että hengen positiivisuuteen tai negatiivisuuteen on vaikuttanut paljolti minkälaiset henkilöt on valittu instituutin luottamustoimiin ja kuinka he ovat luottamusta hoitaneet.⁵²¹ Myös Linkola korostaa instituutin toiminnan onnistumisessa ja jatkumisessa päävirkaileijoiden tapaa hoitaa asemansa ”hyvässä toverihengessä epävirallisesti ja viisaasti.”⁵²² Instituutti joutui 1970-luvun lopulla julkisen ryöpytyksen kohteeksi asiattoman toiminnan vuoksi. Toiminta oli muuttunut opettajakuntaa tukevasta toiminnasta sitä vastustavaksi. Virka-asemien väärinkäyttö johti instituutin, jota ei koskaan ollut perustettu, lakkauttamiseen valtion taholta 1979.

Nimimerkki Sitz muistelee, ettei hän opiskeluaikanaan erottanut ”upperikkaitten, ylpeitten, porhojen poikia” tavallisen työmiehen tai pientilallisten pojista. Ruhanenkaan ei ollut ruotsinkielinen suurtilallinen. Toverihenki yhdisti.⁵²³ Vikmanin mukaan oppilastoiminta heijasteli 1800-luvun luokkayhteiskuntaa⁵²⁴, mutta arvelen eri koulujen välisen vähäisen yhteistoiminnan johtuneen pääasiassa käytännön seikoilla, erilaisella lukujärjestyksellä ja sen mukaisilla päivätöillä, eikä oppilaan perhetaustalla ollut merkitystä.

Ruhasella on ollut kiistaton merkitys Mustialan perinteiden siirtäjänä ja ylläpitäjänä. Agronomien purjevene ei enää Maamiesopiston aikaan vienyt Kaukolanharjulle vapaa-aikaa viettämään. Kalamajojen vakituiset asukkaat ja erähengen ylläpitäjät eivät jääneet unholaan, kun Ruhanen jatkoi heidän tarinaansa. Hän osallistui oppilaselämän perinteisiin virkatoimituksia kohottavan torvisoittokunnan jäsenenä ja nautti oppilaskunnan luottamusta kunniajäsenenä. Vaikka agronomit lähtivät, oppilas- ja kurssimäärät kasvoivat ja naisoppilaat katosivat, niin agronomien luomat perinteet jäivät elämään.

⁵¹⁸ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto. L H:3.

⁵¹⁹ Pearce 1992, 66.

⁵²⁰ Tuorlahti 1943, 197.

⁵²¹ Tuorlahti 1943, 164.

⁵²² Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola 1981, 22.

⁵²³ Mustiala 1840–1908, 326.

⁵²⁴ Vikman 2011, 22.

Ruhasen kuvaama aineisto kuvaa elämää ja antaa viitteitä ajan arvoympäristöstä. Ruhanen oli arvostettu kuvaaja eläessään, mutta myöhemmin kuvallinen elämäntyö on painunut hämärään. Hän ei korostanut itseään kuvaajana eikä julkaissut omissa nimissään kuvateoksia tai postikortteja, vaan palveli kuvillaan yhteisöään. Hänellä oli taiteen lahja, joka ilmeni visuaalisesti, musiikillisesti ja verbaalisesti. Moniaistisesti paikkaan sitouttava yhteisöllinen elämäntapa oli esimerkkinä oppilaspolville, joille ympäristön ja paikan merkitys avautui syvemmin kuin vain ammatillisen opetuksen kautta. Ruhanen ei ollut museomies, joka olisi säilynyt fyysisiä todistuskappaleita elinympäristöstään museokokoelmiin. Hän koki ympäristöään. Laiho, kotiseutu- ja museomiehenä, olisi ollut aineellista kulttuuriperintöä käsittelevän tutkimuksen päähenkilö, mutta Ruhanen oli mitä suuremmissa määrin elävän kulttuuriperinnön sanansaattaja ja sen vuoksi etuoikeutettu hahmo tutkimuksessani, sekä keskeinen tekijä Mustialan nykyisen identiteetin, Mustialan hengen, luoja.

Ruhanen muistelmissa

Ruhaselle oli myönnetty virka-ajan pidennystä vuoden 1931 loppuun asti.⁵²⁵ Poismeno oli odottamaton. Opettajakollega J. A. Wuorinen kirjoittaa Ruhasen muistokirjoituksessa ikuisista elämän matkamiehistä ja ihmisistä,

”joiden olemus on kiinteästi sidottu määrättyyn paikkaan ja tilaan. He ovat ikään kuin haltijoita, joita ei saata edes ajatella mihinkään muuhun paikkaan kuin juuri siihen, missä he ovat tottuneet liikkumaan ja missä heidät on totuttu näkemään. He elävöittävät ympäristönsä, jossa he jokapäiväisen työnsä suorittavat, ja antavat ikään kuin hengen niille huoneille, joissa liikkuvat.”

Wuorisen mukaan Ruhanen oli mestarillinen tarinankertoja, joka tunsi Mustialan tapahtumat ja edesmenneitten henkilöiden elämänvaiheet. Hän näki elämän ”koomilliset” piirteet ja letkautti tilaisuuden tullen sukkelan kaskun. Ruhanen oli Wuorisen sanoin salaperäinen herkkä henki, joka kertoi Mustialan menneistä suurmiehistä, ja lopulta kuului itse tähän kunniakaartiin.” Hänen tutunomaisen valokuvauskoneensa silmä vi-lahti siellä täällä ikuistaen vakavia luentoetkiä ja juhlatilaisuuksia tai kuvatun Mustialan luontoa, milloin kesäisessä, milloin talvisessa kauneudessa. Ihminen ja luonto oli hänelle yhtä läheinen ja rakas kuvattava, ja samanlaisella innolla hän kumpiakin levystä tai filmistä loihti esille.” Wuorinen kuvailee lämpimästi ja hartaasti Ruhasen otetta or-

⁵²⁵ Forssan Lehti 1929.

kesterin johtajana. Ruhasen leppoisa huumori ja toverillisuus pitivät sen koossa vuosikymmeniä.⁵²⁶ Tuorlahti kirjoittaa Ruhasen kuuluneen ennen muita Mustialalle ominaisen viihtyisän hengen luojiin. ”Valokuvauskoneineen hän ehti ja löysi melkein joka paikkaan ja tilanteeseen ja kuvat olivat enimmäkseen varsin onnistuneita.”⁵²⁷

Ruhasen siunaustilaisuudessa Tammelan kirkossa esiintyi Mustialan torvisoittokunta ja oppilaskuoro.⁵²⁸ Haudalla 13.2.1931 pidetyssä puheessa mainitaan Ruhasen olleen ”meitä erikoisen lähellä.” Puheessa kerrotaan: ”Hänen elämänrakkautensa ja puhdas elämän ilonsa saivat sävelissä oikean ilmiasunsa” ja ”soinnut toivat lohtua ja soivat isänmaallisen innostuksen ja isänmaanrakkauden tulta.” Puheessa korostetaan Ruhasen ansiokasta innostamista musiikin harrastamisen pariin. Hän oli ”kaikkien rakastama, kaikkien kaipaama.”⁵²⁹ Puheessa taiteen lahja ja musiikki yhdistettiin, mutta valokuvauksesta ei puhuttu mitään. Liekö tekstin kirjoittaja ollut soittokunnan jäsen.

Salmensaaren kalamajan vieraskirjaan Eero Eerolan runoilema muistokirjoitus Ruhaselle yhdisti työn ja laulun, Salosten soutajan, valokuvauksen ja musiikin.⁵³⁰ Ruhanen sai kuvansa rakkaan Salmensaaren kalamajan seinälle kuudentena suurmiehenä 27.6.1931. Ote Eerolan muistokirjoituksesta:

”Ovat sekaisin kalit ja bromit
ja maljakot, punnukset,
valokuvauskoneen silmään
ovat kaihit kasvanehet.

Ja naulassaan tuttu torvi,
ah, suotta se vartovi nyt,
monen kymmenen vuoden aikaan
sulosointuja herätellyt.”⁵³¹

⁵²⁶ Wuorinen 1934, 67–68.

⁵²⁷ Tuorlahti 1943, 93.

⁵²⁸ Suomenmaa 1931.

⁵²⁹ Kansallisarkisto. Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto 1876–1931.

⁵³⁰ Eerola 1934, 139.

⁵³¹ Eerola 1934, 130. Ote Muistokirjoituksesta.

KUVA 34. Suojeluskunnan torvisoittokunta ja Ruhanen vanhan opiston portailla 6.12.1930 päivättyssä valokuvassa. Kuva on kokoelman viimeinen kuva Ruhasesta. Ruhasen seuraaja orkesterin johtajana, Nestori Hermunen, seisoo Ruhasen takana orkesterin keskellä yhtenä soittajista. Lasinegatiivi MUSVK89-2, Mustialan arkisto.

5 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Tutkimus on tehty rajaamalla laajasta kuva-aineistosta pieni osa. Koko aineisto kertoisi laajemmin Mustialan elävästä perinnöstä. Vaikka aineisto on rajattu Ruhasen todennettuihin kuviin, se ei ole totuus Ruhasen maailmasta, johon liittyy vielä satoja signeeraamattomia negatiiveja. Näiden mukaan ottaminen olisi siirtänyt tutkimuksen painopisteen yksittäisiin henkilöihin, jolloin se olisi häivyttänyt tutkimuksestani rakennetun ympäristön merkityksen.

Digitoitu kuva-aineisto toimii avoimena kulttuuriympäristötutkimuksen tietovarantona, joten aineisto on vapaasti tutkittavissa.

LISÄTUTKIMUSAIHEET

Negatiivikokoelman konservointi ja säilytys

Negatiivien asianmukaiseen säilytykseen perehtyminen ja fyysisen kokoelman saattaminen asianmukaisiin olosuhteisiin.

Kuinka Saloiisiin ennen matkattiin -päiväretki

Historian elävöittämistä ja elämyksellisyyttä voi hyödyntää matkailussa tutustumalla hitaampaan elämänmenoon. Mustialassa voisi matkata 150 vuoden takaiseen tapaan kontit selässä kävellen ja soutaen Salmensaareen.

Sampsa Ry:n, Kurkijoen maamiesopiston toverikunnan ja Kumppanuskunnan perinteiden vertailu

Miten Mustialan Kumppanuskunnan perinteet ovat siirtyneet Sampsa Ry:n toimintaan ja vaikuttavatko ne oppilaskunnassa edelleen? Onko perinteissä samankaltaisuuksia 1940 Mustialaan liitetyn Kurkijoen maamiesopiston kanssa?

LÄHTEET

- Ahola, T., Tulonen, A. & Utriainen, H. (2007). Kulttuuriympäristöjen Häme – Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013. *Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 04/2007*. HAMra 4/2007. Hämeen ympäristökeskus. Luettavissa: <http://hdl.handle.net/10138/45225> (luettu 13.8.2020).
- Ahola, T. & Vikman, L. (2009). Tammela: Tammelan kunnan rakennusinventointi. Vorski-inventointihanke. *Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 9/2009*. Hämeen ympäristökeskus.
- Aineeton kulttuuriperintö (2021). Museot ja aineeton. Museovirasto. Verkkosivusto julkaistu 15.10.2019. Luettavissa: <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/suojeleminen/muistiorganisaatiot> (luettu 8.3.2021).
- Alivizatou, M. (2012). *Intangible heritage and the museum: New perspectives on cultural preservation*. 1. painos. Routledge. E-kirja 2016. Luettavissa: <https://doi.org/10.4324/9781315426372> (haettu 8.3.2021).
- Barthes, R. (1985). *Valoisa huone: La Chambre Claire = Camera Lucida*. Helsinki: Kansankulttuuri: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Benjamin, W. (1936). Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella. Teoksessa *Messiaanisen sirpaleita: Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta*. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto, 1989. 139–173.
- von Bonsdorff, P. (2005). Agriculture, Aesthetic Appreciation and the Worlds of Nature. *Contemporary aesthetics*. Saatavilla: <https://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=325&searchstr=environment> (luettu 13.11.2019).
- Dewey, J. (1934). Elävä olento. Teoksessa *Taide kokemuksena*. Suomentanut Immonen, A. & Tuusvuori, J. S. Tampere: Niin & näin. 2010. 11–30.
- Dölle, S. & Kukkonen, J. (1992). Tutkijat kuvaajina. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 370–371.
- Eerola, E. (1934). *Salmensaaren piilopirtti: Kappale Saloisten tarua ja Mustiala-muistoja*. Porvoo: WSOY.
- El Harouny, E. (2008). Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä: Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe. Osa 1. Oulu: Oulun yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:isbn:9789514289651> (luettu 13.12.2019).
- Elo, K. (2016). *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet*. Turku: Turun historiallinen yhdistys.
- Eskola, J. (1971). Suomen vanhin agronomikunta – Mustialasta 1865–1908 valmistuneet agronomit. Pro Gradu. Historian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Eskola, T. (1997). Teräslintu ja lumpeenkukka: Aulanko-kuvaston muutosten tulkinta. Helsinki. Taideteollisen korkeakoulun julkaisuja A 20. Musta taide. Finnfoto.
- Eskola, T. (1999) Maisema jossain Suomessa. Teoksessa *Valoa: Otteita suomalaisen valokuvan historiaan 1839–1999*. Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.). Suomen valokuvataiteen museo. 101–123.

- Eskola, T. (2009). *Valon aakkoset: Valokuvakirja Suomessa*. Suomen valokuvataiteen museo. Helsinki.
- Enqvist, J. (2015). Kulttuuriympäristön arkeologiaa. Luento 13.10.2015. Verkkokurssi 23.10.2019. Jyväskylän yliopisto.
- Forssan Lehti (1929). 14.2.1929. nro 43.
- Forssan Sanomat (1906). 26.6.1906.
- FOSTRA (2011). Forssan seudun strateginen rakennetarkastelu FOSTRA. Selostus 15.12.2011. Forssan kaupunki. Luettavissa: <https://historia.forssa.fi/client/forssa/userfiles/kaav-fostra-selostus.pdf> (luettu 3.4.2020).
- GDPR (2016). Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus). Euroopan unionin virallinen lehti L119. 4.5.2016. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=OJ:L:2016:119:TOC> (Luettu 10.1.2019).
- Geni.com (2019). Kustaa Kustaanpoika Ruhanen. Sivusto päivitetty 11.7.2019. <https://www.geni.com/people/Kustaa-Ruhanen/6000000029864226850> (luettu 15.1.2021).
- Grotenfelt, G. (1899). *Det primitiva jordbrukets metoder i Finland under den historiska tiden: En redogörelse*. Förf.
- Hakoköngäs, E. (2019). Ajankohtainen kokoelma näkökulmia valokuvaan historian tutkimuksen kohteena ja välineenä. *J@rgonia*, 17 (34). Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201912165288> (haettu 2.1.2021).
- Hallitusohjelma (2019). Antti Rinteen hallitusohjelma *Osallistava ja osaava Suomi* 6.6.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 13.11.2019).
- Halonen, T. (2010). Maaseutuopistoista yliopistoon: Maatalous- ja metsätieteiden tutkimus- ja opetustoiminnan akatemisoitumisprosessi Helsingin yliopistossa vuoteen 1945. [Helsinki]: [Tero Halonen]. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6001-4> (luettu 12.10.2019).
- HAMK (2021). Mustiala – maaseutua ja matkailua. Hämeen ammattikorkeakoulu. <https://www.hamk.fi/tietoa-hamkista/kampukset-ja-kartat/mustiala/> (luettu 15.4.2021).
- HAMK (2011). Mustialan viheraluesuunnitelman työseloste/puistoinventointi. Hämeen ammattikorkeakoulu, Mustialan maatalousoppilaitos. Alkuperäinen Jaakkola, T. 2003, päivitetty 28.1.2011. Saatavilla: <https://docplayer.fi/2128109-Mustialan-viheraluesuunnitelman-tyoseloste-puistoinventointi.html> (luettu 2.1.2021).
- Hanka, H., Lonkila, H., & Koskimaa, R. (2013). Digital Humanities in the Cultural Environment. In *Cultural Research in the Context of "Digital Humanities"* (pp. 106-108). Sankt Peterburg: Asterion. Saatavilla: <http://cultresearch.ru/wp-content/uploads/2017/05/digital-humanities.pdf> (luettu 13.2.2020)
- Hatakka, M. (2010). Museo muistojen paikkana. Teoksessa *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilkkunen, J. (toim.). Helsinki: SKS. 113–125.
- Heikkilä, T. (2007). Visuaalinen maisemaseuranta: Kulttuurimaiseman muutosten valokuvadokumentointi: teksti. Taideteollinen korkeakoulu: Musta taide.

- Heikkinen, P. (2019). Valokuvien suojasta ja DSM-direktiivin vaikutuksista. Puheenvuoro 22.11.2019. Kuva-arkistopäivät 21.–22.11.2019. Kansallismuseo, Helsinki. Haettavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Kuvakokoelmat/Ajankohtaista/KAP2019/Heikkinen.pdf> (luettu 12.12.2019).
- Heinonen, J. (2010). Kotiseutumuseoiden synty ja muiden paikallismuseoiden synty. Teoksessa: *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilkuna, J. (toim.). Helsinki: SKS.
- Hirn, S. (1992). Isänmaan ihme. Teoksessa *Valokuovan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.)(1992). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 365–367.
- Holopainen, M., Tokola, T., Vastaranta, M., Heikkilä, J., Huitu, H., Laamanen, R. & Alho, P. (2015). Geoinformatiikka luonnonvarojen hallinnassa. *Helsingin yliopiston metsätieteiden laitoksen julkaisuja* 7: 1–152.
- af Hällström, C. (2016). Minnestavlor från Elias Magnusons polterabend i Åbo 1870 och 1871. Teoksessa *Kuvalähde – Valokuvia Turun museokeskuksen kokoelmasta*. Ijäs, M. (toim.). 197–209.
- Hämeen liitto (2019a). Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt. Päivitysselvitys 1.4.2018–31.3.2019. Saatavilla: https://www.hameenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/02/Maakunnallisesti_arvokkaat_rakennetut_kulttuuriymparistot.pdf (luettu 4.1.2020).
- Hämeen liitto (2019b). Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040. Hämeen liitto. Hyväksytty 27.5.2019. Sivusto päivitetty 30.6.2020. Saatavilla: <https://www.hameenliitto.fi/alueidenkaytto-ja-saavutettavuus/aluesuunnittelu/maakunta-kaava-2040/> (luettu 3.8.2020).
- Härkönen, A. (2016). Geospaatialinen analyysi historiantutkimuksessa – esimerkkinä Käkisalmen pohjoisen läänin lautamiehet. Teoksessa *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet*. Elo, K. (toim.). Historia mirabilis 12. Turun Historiallinen yhdistys. Turku.
- Häyhä, H., Jantunen, S. & Paaskoski, L. (2015). *Merkitysanalyysimenetelmä*. Suomen museoliiton julkaisuja 64. Suomen museoliitto. Saatavilla: <https://museoliitto.fi/doc/Merkitysanalyysimenetelma1.pdf> (luettu 26.2.2020).
- ICOM (2005). Code of ethics for Museums. ICOMin museotyön eettiset säännöt. Saatavilla: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOM-code-En-web.pdf> <https://icomfinland.fi/eettiset-saannot> (luettu 3.8.2020).
- ICOMOS (1994). Nara Document on Authenticity 1994. Saatavilla: <https://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf> (luettu 27.3.2021).
- ICOMOS (2013). The Burra Charter 2013. Saatavilla: <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> (luettu 25.3.2021).
- ICOMOS (2019). Venetsian julistus. Suomen ICOMOS. Saatavilla: <https://icomos.fi/kansainvalinen/julistukset-ja-suositukset/venetsian-julistus/> https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf (luettu 25.3.2021).
- Isomursu, A. (2011). *Kuvansa kullakin: Valokuva-arkiston hallinnan kysymyksiä*. Suomen valokuva-taiteen museo.
- Ilkka (1931). In memoriam Lehtori Kustaa Ruhanen. 5.2.1931. nro 29.

Inha, I. K. (1896). Valokuvaus matkoilla. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.) (1992). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 367–369.

Inha, I. K. & Eskola, T. (2006). *I. K. Inha: Unelma maisemasta*. Helsinki: Musta taide.

Kaarlenkaski, T. (2013). Ystävä ja tuotantoväline. Lehmä suomalaisten kirjoitetuissa kertomuksissa. *Lectio Praecursoria Itä-Suomen Yliopisto* 10.11.2012. *Elore* 20 (1). Saatavilla: <https://doi.org/10.30666/elore.79056>. (luettu 2.2.2020).

Kaisla, Y. (1934) Muistelmia kuudentoista vuoden takaa. Teoksessa *Mustialan maamiesopisto 1908–33*. Mustialan maamiesopisto, Laiho, A. & Suoja, L. (toim.). Helsinki: [kustantaja tuntematon].

Keene, S. (2005). *Fragments of the world: Uses of museum collections*. Elsevier Butterworth-Heinemann.

Kecskeméti, I. (2008). *Papyruksesta megabitteihin: Arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Klemelä, P. & Mahlanen, S. (2009). *Tammelan kylät taiteilijoiden silmin*. [Tammela]: Tammelan kunta.

Kinanen, P. (2010). Suomen museoliitto museokentän rakentajana. Teoksessa *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilku, J. (toim.). Helsinki: SKS.

KIRAdigi (2018). *KIRAdigi- rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitalisaatio. Kulttuuriympäristökoskevan tiedon yhteentoimivuuden, saatavuuden ja saavutettavuuden edistämistäkoskevat toimenpiteet 2017 – 2018*. Toteutuma ja tulokset 30.11.2018, hankkeen loppuraportti. Metsähallitus, Museovirasto ja Suomen ympäristökeskus. Saatavilla: <https://tinyurl.com/4b25bz7n> (luettu 24.11.2020).

Kleemola, O., Pitkänen S., Honkaniemi, M. & Elo, K. (2018). *Photographs and history: interpreting past and present through photographs*. Kulttuurihistoria / Turun yliopisto. Turku: k&h.

Koivunen, M. (2000). Puistoinventointi. Mustialan maatalousoppilaitos. Museovirasto, Rakenushistorian osasto. Luettavissa: <http://www.virtuaali.info/opetusmaatilat/1/file/keke-dokumentit/puistoinventointi.pdf> (luettu 25.10.2020).

Korhonen, T. (2003). Sata vuotta maatalousmuseotoimintaa. Muuttuva maaseutu. Historiallinen maatalous -erillisartikkelit. Helsingin yliopisto. http://www.helsinki.fi/kansatiede/histmaatalous/extrat/erillisartikkelit_maatalousmuseo.htm (Luettu 15.12.2019).

Kotilainen, K. (2019). Tekijänoikeudet ja sopimukset. Luento 10.1.2019. Jyväskylän yliopisto.

Kyppi.fi (2021). Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto. Saatavilla: <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200039> (luettu 4.12.2020).

Kärki, P. (2010). Rakennussuojelu museotoimen tehtäväkentässä. Teoksessa *Suomen Museohistoria*. Pettersson, S., P. Kinanen ja J. Vilku. (toim.). Helsinki: SKS. 47–61.

Lahden kaupunki (2020). Nastolan kulttuuriympäristöselvitys. Saatavilla: <https://docplayer.fi/192447180-Nastolan-kulttuuriymparistonselvitys.html> (haettu 27.12.2020).

Laiho, A. (1924). *Mustialan maataloushistoriallinen museo*. Forssa: [kustantaja tuntematon].

Laiho, A. (1934) *Mustialan maamiesopisto 1908–1933*. Mustialan maamiesopisto, Laiho, A. & Suoja, L. (toim.). Helsinki: [kustantaja tuntematon].

- Lassila-Aitokari, A. (1966). Torvisoittoa Tammelan Kaukjärvellä vuosisadan vaihteessa. *Lounais-Hämeen Joulu 1966*, maakunnallinen joululehti. Lounais-Hämeen kotiseutu- ja museoyhdistys. 22-24.
- Lindgren, E., Stening, K., Korpela, K., Wiksten, A. & Ruhanen, K. (1918). *Kasvitarhakirja: Neuvoja keittiökasvien, hedelmäpuiden, marjapensasten, puistopuiden ja -pensaiden, ulkoilma- ja huonekukkien viljelemiseen, ohjeeksi jokaiselle kasvitarhanhoidon harrastajalle* (4. p.). WSOY.
- Lintonen, K. (2011). Valokuvallistettu luonto - I. K. Inhan tuotanto luonnon merkityksellistäjänä. Helsingin yliopisto. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7196-6> (haettu 3.5.2020).
- Lipsonen, N. (2011). Valokuvien sisällönkuvailu ja merkitysten muodostuminen museon kuvaarkistossa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Levä, K. (2021). Aamukahvit tekijänoikeuksista. *Museoliiton aamukahvit 28.4.2021*. Museoliitto. Saatavilla: https://museoliitto.fi/doc/aamukahvit/kimmo_leva_28.4.2021.pdf (luettu 28.4.2021).
- Lonkila, H. (2020). Luento: *Monialainen kulttuuriympäristön tutkimus*. 20.10.2020. Jyväskylän yliopisto.
- Luukkonen, I. (2017). Valokuvan ajallisuus: Maiseman kerrostumista ajan kokemukseen. Aalto University. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-7555-6> (haettu 3.11.2020).
- Lüscher, H. (2004). ICONCLASS : Ikonografista luokittelua. Pro Gradu. Helsingin yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20041602> (haettu 13.2.2021).
- Maatalous (1931). Lehtori Kustaa Ruhanen. Maatalous nro 2. 25.2.1931. Maatalouden kannatusosuuskunta.
- Marttila, J. (2017). Verkko-osallistaminen kaupunkisuunnittelussa. Case: Kotiseutuni Nastola -kyselyn tulosten analysointi. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <https://www.lahti.fi/tiedostot/marttila-juha-2017-verkko-osallistaminen-kaupunkisuunnittelussa-case-kotiseutuni-nastola-kyselyn-tulosten-analysointi/> (luettu 15.2.2020).
- Massey, D., Lehtonen, M., Rantanen, P., Valkonen, J. & Rovio, J. (2008). Samanaikainen tila. Tampere: Vastapaino.
- Malmisalo-Lensu, A.-M. & M. Mäkinen (2007). Museo oppimisen paikkana. Teoksessa *Museologia tänään*. Kinanen, P. (toim.). Helsinki: Suomen museoliitto. 295-318.
- Maroević, I. & Edson, G. (1998). *Introduction to museology: The European approach*. C. Müller-Straten.
- van Mensch, P. (1998). *Towards a methodology of museology*. [kustantaja tuntematon].
- Metsäranta, P. (2010). *Linnoista lähiöihin: Rakennetut kulttuuriympäristöt Suomessa*. SKS; Museovirasto.
- Mikkilä, M. (2016). Selvitys rakennuksen purkamislupakäytännöstä sekä rakennussuojelusta maakunta- ja yleiskaavoissa. 20.1.2016. Ympäristöministeriö. Saatavilla: <https://tinyurl.com/rv688b6y> (luettu 20.12.2020).
- Museovirasto (2009). Mustialan maanviljelysopisto. *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY*. Sivusto päivitetty 22.12.2009. Museovirasto. http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx (luettu 5.11.2019).

Museovirasto (2020). Elävä perintö - Aineettoman kulttuuriperinnön toimenpideohjelma 2019–2022. Saatavilla: <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/Aineeton-toimenpideohjelma-2019-2022.pdf> (luettu 20.4.2021).

Museovirasto (2020). Saunaperinne Suomesta valittiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. Verkkosivut. 17.12.2020.

Luettavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/saunaperinne-unescon-aineettoman-kulttuuriperinnon-luetteloon> (luettu 20.12.2020).

Mustiala: 1840–1908: Muistojulkaisu Mustialan maanviljelys- ja meijeriopiston ja sen oppilaiden Kumpanuskunnan vaiheista. (1929). Forssa: [kustantaja tuntematon].

Mustiala. (1906). Hannes Sjöblom. Forssa.

Mustialan maanviljelys- ja meijeriopisto, Mustiala landtbruks- och mäjeriinstitut & Mustiala landtbruks- och mejeriinstitut. (1894). *Humus*. [Mustiala landtbruks- och mäjeriinstitut]. Saatavilla <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/961738?page=1> (haettu 25.2.2021).

Mustialan maatalousoppilaitos & Linkola, O. (1981). *Mustialan instituutti: Sekä muita entisten oppilaiden muistelmia*. [Mustiala]: [Mustialan instituutti].

Mustialan kulttuurikävely (2020). Mustialan maatalousopetuksen vaiheita ja henkilöhistoriaa Karstenista Laihoon. Mustialan kulttuurikävely 12.8.2020. Opas Seppo Kujala. Videotallenne. Nähtävillä <https://sites.google.com/view/mustialan-perinneyhdistys-ry/opastus> (katsottu 26.3.2021).

Mäkelä, M. (1934). Mustialan maamiesopiston Toveriliiton vaiheista vv. 1908–1933. Teoksessa *Mustialan maamiesopisto 1908-33*. Mustialan maamiesopisto, Laiho, A. & Suoja, L. (toim.). Helsinki: [kustantaja tuntematon]. 59–66.

Mäkelä, A. (2010). Keräilyn intohimosta erikoismuseoksi. Teoksessa *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilkkuna, J. (toim.). Helsinki: SKS.

Mäkinen, N. (2019). Lahden Ruuhijärven maisemaselvitys – maisema osana maankäytön suunnittelua. Pro gradu. Helsingin yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201905151963> (haettu 13.2.2020).

Norberg-Schulz, C. (1976). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture* (Repr.). Rizzoli.

Nyblin, D. (1905). Valokuvauksen uusi suunta. Esitelmä Fotografiamatörklubbenin kokouksessa Helsingissä 5.9.1905. Suomentanut Ekholm, R.. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.) (1992). Helsinki: SKS. 379–380.

Ockenström, L. (2020). Maisema- ja ympäristökäsityksen historiaa antiikista 1500-luvulla. Luento. 17.11.2020. Jyväskylän yliopisto.

Ojanen, E. (1990). *Tammelan seurakunnan historia*. [Tammelan seurakunta].

OKM (2015). *Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana - Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014 – 2020*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155049/kulttuuriymparisto%20yhteisen%20voimavarana.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 24.11.2020)

Maanmittauslaitos (2020). Paikkatietoikkuna. <https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/paikkatietoikkuna>

- Pearce, S. M. (1992). *Museums, Objects and Collections: A Cultural Study*. Washington DC: Smithsonian Institution.
- Periäinen, T. (2015). *Arkkitehtuurin tehtävä yhteiskunnassa*. Helsinki: Neirol.
- Petzet, M. (2009). Genius Loci – The spirit of monuments and sites. Teoksessa: *Spirit of place: Between tangible and intangible heritage*. Toim. International Council of Monuments and Sites. General Assembly & Turgeon, L.. Presses de l'Université Laval.
- Pihajoki, S. (2016). Valokuva esineenä – Albumeja arkiston kätköistä. Teoksessa *Kuvalähde: Valokuvia Turun museokeskuksen kokoelmasta = Bildkälla : fotografier ur Åbo museicentrals samling*. Ijäs, M. (toim.). Turun museokeskus. 109–121.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Pion.
- Rönkkö, E. (2012). Kulttuuriympäristöselvitykset: tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa. Oulun yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:isbn:9789514298158> (haettu 2.1.2020).
- Rönkkö, M.-L. (2010). Museorakennukset ja näyttämisen taide. Teoksessa *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilkkuna, J.(toim.). Helsinki: SKS.
- Salonen, K. (2020). Mustialan kampukselta häviää pala 1800-luvun historiaa. Hämeen Sanomat 23.4.2020. <https://www.hameensanomat.fi/kanta-hame/mustialan-kampukselta-haviaa-pala-1800-luvun-historiaa-hamk-purattaa-sisailmaongelmaiset-asuntolat-1178230/> (haettu 24.3.2020).
- Sanastokeskus (2019). *Ympäristöministeriön Kulttuuriympäristö-sanastotyö*. 08.10.2019. http://www.tsk.fi/tsk/fi/ymparistoministerion_kulttuuriymparistosanastotyö-1213.html (luettu 24.11.2020).
- Saraste, L. (2010). Valokuvataide itsenäistyy. Teoksessa *Valokuva: Muisto, Viesti, Taide*. Helsinki: Musta Taide. 114–129.
- Saraste, L. (1996). *Valokuva tradition ja toden välissä*. Helsinki: Musta taide.
- Sarka (2015). Laari 2015. *Suomen maatalousmuseon vuosikirja*. Suomen maatalousmuseo Sarka. Saatavilla: https://www.sarka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Laari_2015.pdf (luettu 15.11.2020).
- Seppä, A. (2012). Ikonografia. Teoksessa *Kuvien tulkinta: Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle*. Helsinki: Gaudeamus. 103–112.
- Sinisalo, J. (2016). Valtion rakennusperintöä lukemassa. Valtiolla rakennettu. Museovirasto. Sivusto arkistoitu 18.9.2020. Luettavissa: <http://www.valtiollerakennettu.fi/valtion-rakennukset/valtion-rakennusperintoa-lukemassa> (luettu 5.5.2020).
- Sinisalo, H. (1992). Kansa kuvassa ja kuvaajana. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.) (1992). Helsinki: SKS. 388–391.
- Sjöström, K. O., Hirvensalo, L. & Pietinen, O. (1955). *Amatöörivalokuvaaja: Käytännöllinen Opas*. 4. p. Porvoo: WSOY.
- SKS (2003). Signe Brander (1869–1942). *Kansallisbiografia*. Konttinen, R. 17.2.2003, sivusto päivitetty 18.2.2014. Saatavilla: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3311> (luettu 20.3.2021).

Šola, T. (1997). *Essays on museums and their theory: Towards the cybernetic museum*. Helsinki: Finnish Museums Association.

Suomen luontotieto Oy (2014). *Tammelan keskusta-Mustialan osayleiskaavan luontoarvojen perusselvitys 2013–2014*. J. Matikainen, T. Matikainen & P. Matikainen. (toim.). Suomen Luontotieto Oy 16/2014. Luettavissa: https://www.tammela.fi/sites/default/files/dokumentit/kaavat/keskusta_mustiala_liitteet_300615.pdf (luettu 24.3.2021).

Suomenmaa (1931). In memoriam. Lehtori Ruhasen viimeinen matka. 21.2.1931. nro 43.

Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys (2021). Opetusmateriaali: Kestävän kehityksen kompassi. Saatavilla: <https://www.maailmanperinto.fi/kasvatus/opetusmateriaali-kestavan-kehityksen-kompassi/> (luettu 10.5.2021).

Suomen valokuvataiteen museo (2020). Kuka kuvasi? Sivusto päivitetty 10.11.2020. <http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/tietuekortti/kuvaamo/274> (luettu 21.2.2021).

Suomen ympäristökeskus (2020). *Sähköisen rakennussuojeluprosessin kuvaus – eRaksu*. Hankekuvaus 20.5.2020.

Suomen ympäristökeskus (2021). Latauspalvelu LAPIO. <https://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html> (haettu 7.4.2021).

Säteri, V. (2020). Salaseura takasi työrauhan ja järjestyksen Mustialassa – Hiljaiset pääsivät helpommalla ja hölösytyt oppivat nopeasti tavoille. Hämeen Sanomat ja Forssan Lehti. 29.8.2020. Luettavissa: <https://www.hameensanomat.fi/kanta-hame/salaseura-takasi-tyorauhan-ja-jarjestyksen-mustialassa-hiljaiset-paasivat-helpommalla-ja-holosyyt-oppivat-nopeasti-tavoille-1483364/> (luettu 29.8.2020).

Tallqvist, T. (1982). *Gamla stan i Ekenäs : Råd och riktlinjer för byggnadsvård*. Ekenäs stad.

Tammelan kunta, Pohjakallio, L. & Ojanen, E. (1992). *Tammelan historia: 1, Esihistoria, Ruotsin valan aika*. Tammela: Tammelan kunta.

Tammelan kunta (2012). Tammelan kunnan rakennustapaohje. Hyväksytty 20.2.2012. Tammela. Luettavissa: <https://www.tammela.fi/sites/default/files/dokumentit/2020/tammelan-kunnan-rakennusjarjestys.pdf> (luettu 2.1.2020).

Tammelan kunta (2016). Keskusta-Mustiala osayleiskaava. 30.9.2016. Tammelan kunta. Saatavilla: https://tammela.fi/sites/default/files/dokumentit/kaavat/selostus_kestava-mustiala-300916.pdf (luettu 2.1.2020).

Tammelan kunta & Hakala, H. (1998). *Täällä on hyvä elää: Tammelan kunnan 575-vuotisjuhlakirja*. [Tammelan kunta].

Tucker, J. (2009). Entwined practices: engagements with photography in historical inquiry. *History and Theory*, 48, (4): 1–8.

Turgeon, L. (2009). *Spirit of Place: Evolving Heritage Concepts and Practices*. Teoksessa: *Spirit of place: Between tangible and intangible heritage*. Toim. International Council of Monuments and Sites. General Assembly & Turgeon, L.. Presses de l'Université Laval.

Tuorlahti, V. (1943). *Mustiala 1840-1940: 100 vuotta maatalousopetusta*. Forssan kirjapaino.

Turunen, J. (2020). Kulttuuriperintö, julkinen tila ja koloniaalisuus. Luento: 10.11.2020. Jyväskylän yliopisto.

Uimonen, A. (1992). Modernismi murtautuu valokuvaan. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.) (1992). Helsinki: SKS. 384–388.

UNESCO (1972). Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Luettavissa: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (luettu 20.10.2019).

UNESCO (1992). Memory of the World Register. Saatavilla: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-1/> (luettu 25.4.2020).

UNESCO (2003). Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Saatavilla: <https://ich.unesco.org/en/convention> (luettu 20.10.2019).

UNESCO (2020). ICH. Sauna culture in Finland. <https://ich.unesco.org/en/RL/sauna-culture-in-finland-01596> (luettu 8.3.2021).

Uusi Aura (1931). In memoriam. Lehtori Kustaa Ruhanen. 2.2.1931. nro 30.

Vallius, A. (2013). Kuvien maaseutu: Maaseutumaisemakuvaston luomat mielikuvat suomalaisesta maaseutukulttuurista. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5188-7> (haettu 21.10.2019).

Vallius, A. (2016). Kuvallistettu kuuluminen: valokuvahaastattelu ja visuaalinen analyysi paikkasuhteiden tutkimuksessa. *Terra: maantieteellinen aikakauskirja*, 128 (3), 147–160.

Vallius, A. (2020). Maisemakuvastot, ympäristömielikuvat ja tilallinen kuuluminen. Luento 24.11.2020. Jyväskylän yliopisto.

Valtiosopimus 47/2013. *Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta*. Annettu 16.5.2013. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047#idp2321472> (luettu 18.11.2019).

Valtiosopimus 50/2018. *Valtioneuvoston asetus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdystä Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksesta*. Annettu 27.6.2018. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050> (luettu 18.11.2019).

Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (1992). *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842-1992*. SKS.

Vilhunen, T. (1995). *Itään ja etelään: Lähetysaarnaat valokuvaajina 1890-1930 = To the East and South : missionaries as photographers = I fjärran land : missionärererna som fotografer = KUuzilo nokOlu-kadhi : aatumwa ongaafaneki*. Suomen lähetysseura.

Vikman, L. (2011). Mustialan maanviljelysopiston rakennettu ympäristö vuosina 1838–1920. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto. Taidehistoria. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37083/URN:NBN:fi:jyu2011121411801.pdf?sequence=1> (haettu 27.9.2019).

Wikipedia (2020). Nara Document on Authenticity 1994. Sivusto päivitetty 19.10.2020. (luettu 27.3.2021).

Vilkuna, J. (2019). *Museologian kulttuuriympäristö*. Luento 24.9.2019. Jyväskylän yliopisto.

Vilkuna, J. (2010). Museologia ja Suomen museot. Teoksessa: *Suomen museohistoria*. Pettersson, S., Kinanen, P. & Vilkuna, J. (toim.). Helsinki: SKS. 332–346.

Vilkuna, J. (2015a). Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön rajapintoja ja määritelmiä. Teoksessa *Elävää aineeton kulttuuriperintö. Hankkeen loppuraportti*. Kanerva, Anna ja Mitchell, Ritva (toim.). Cuporen verkkojulkaisuja 28. 113–125. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/ela-vaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf (luettu 20.10.2019).

Vilkuna, J. (2015b). Kulttuuriperintö ja yhteiskunnalliset muistifunktiot. Teoksessa *Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö*. Heiskanen, I., Kangas, A. & Mitchell, R. (toim.). Helsinki. 328–353.

Vilkuna, J. & Tanskanen, J. (2021) Mieli-pide. Kaupunginkin voi nähdä suurena museona, jonka vaihteita ja ajallista kerroksellisuutta on hyvä ymmärtää. HS. 23.3.2021. <https://www.hs.fi/mieli-pide/art-2000007876884.html> (luettu 23.3.2021).

Virtala, P. (1983). Oppilaiden vapaa-aika ja harrastukset. Teoksessa *Mustialan maatalousopisto toveriliitto r.y. 75 vuotta*. Kainulainen, S. jne. (toim.). Mustialan maatalousopisto toveriliitto r.y. 75 vuotta. [Kustannuspaikka tuntematon]: [kustantaja tuntematon].

Vuorenmaa, T.-J. (1992). Suomi kuvissa. Teoksessa *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Victor Barsokevitsch -seura, Hinkka, J., Kukkonen, J. & Vuorenmaa, T. (toim.) (1992). Helsinki: SKS. 376–377.

Wuorinen, J. A. (1934). Lehtori Kyösti Ruhanen. Teoksessa *Mustialan maamiesopisto 1908–33*. Mustialan maamiesopisto, Laiho, A. & Suoja, L. (toim.). Helsinki: [kustantaja tuntematon]. 67–68.

Ympäristöministeriö (1992). Hämeen lääni. *Arvokkaat maisema-alueet: maisema-aluejärjestelmän mietintö II*. Ympäristöministeriö : Ympäristönsuojeluosasto, Työryhmän mietintö 66/1992. ISBN 951-47-5194-9. 66– Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/29087> (luettu 19.1.2021).

Ympäristö.fi (2020), Kartta valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B663604B4-44AC-4091-A77A-2A880F98BA63%7D/57774> (luettu 19.1.2021).

Ympäristöministeriö (2020). *Lailla rakennusperinnön suojelemisesta suojeltujen kohteiden seuranta*. E-RakSu-hanke. 17.4.2020. Ympäristöministeriö. <https://tinyurl.com/34pzcvyy> (luettu 19.1.2021).

Ågren, P.-E. (1992). Museology – a new branch of humanities in Sweden?“, *Papers in museology* 1 (Umea) 104–113.

Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Hämeenlinnan toimipiste

Mustialan maanviljelymeijeriopiston toiminta 1891–1905. Vuosijulkaisuja ja raportteja.

Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto, Pöytäkirjat.

Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto, Puutarhuri Klas Steningin kertomaa muistitietoa.

Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto 1876–1931.

Tammelan tuomiokunnan/Tammelan käräjäkunnan perukirja nro 6/1931 sk, Ec3:16.

Valokuva-albumi (1860–1943).

Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto I Ia:5.

Kansiot I Ia:1-4. LH:8, LH:3, I H:1, I Dbaa:1.

Ruhasen hakukirje ja oppilastodistukset.

Museoviraston kuvakokoelmat

Laatikko nro 4002:22–4004

Laatikko nro 1530–1542:10

Mappi, Topografinen hakemisto kansatieteen ka

Laatikko 9.7, Tammela Mustialan maanviljelys- ja meijeriopisto 16 B 3

Painokuva-albumi 2.3.-79, Alb. 1132.

Arkistokotelo 7653 ja Maisemasarja Taalintehdas-Tammela

Mustialan arkisto

Evert von Konowin kirje johtaja Paavo Kajanojalle 6. maaliskuuta 1943.

Rekola, T. (2012). Mustialan lasinegatiivien kartoitus 2012.

Lait

Laki Rakennusperinnön suojelemisesta 2010/498. Annettu 4.6.2010.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498> (Luettu 13.11.2019).

Luonnonsuojelulaki 1996/1096. Annettu 20.12.1996.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=luonnonsuojelulaki>

Metsälaki 1996/1093, 10§. Annettu 12.12.1996.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093> (Luettu 12.1.2021).

Muinaismuistolaki 295/1963. Annettu 17.6.1963.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295> (Luettu 13.11.2019).

Museolaki 314/2019. Voimaantulo 1.1.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314> (Luettu 12.10.2020).

Tekijänoikeuslaki 1961/404. Annettu 8.7.1961. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tekijänoikeuslaki> (Luettu 8.1.2019)

Tietosuojalaki 2018/1050. Annettu 5.12.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>. (Luettu 10.1.2019).

Vesilaki 1961/264, 15a § ja 17a §. Annettu 19.5.1961. Kumottu 27.5.2011.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1961/19610264>
<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20110587> (Luettu 12.1.2021).

LIITTEET

Liite 1: Valokuvan suojaan vaadittavat nimi ja vuosi

KUVA 35. Ruhasen signeeraama 18x24 cm -koon lasinegatiivi, jossa on tekijän suojaan vaadittavat nimi ja vuosi. Mustialan puisto Pitkälän edustalla. Negatiivi MUSVK57-14, Mustialan arkisto.

Liite 2: Kuvaesimerkit lasinegatiivien signeeraustavoista K.R., R. ja Ru

KUVA 36. Ruhasen varhainen K.R. -signeerattu valokuva 1800-luvun viimeisiltä vuosilta. Mustialan puutarhan kasvihuoneen katolta kuvatut kasvilavat. Lavojen keskellä vasemmalla puutarhuri tummassa puvussa. Kuusiaidan takana puutarhurin asuinrakennus, nykyinen Anttila ja oikealla nykyinen Heikkilä. Kuva HK7653_1-7a, Museoviraston kuvakokoelmat.

KUVA 37. Ruhasen K.R. -signeeraus 13x18 cm -kokoisessa lasinegatiivissa. Mustialan rehumes-tari Johanson perheineen. Lasinegatiivi MUSVK231-2, Mustialan arkisto.

KUVAT 38 ja 39. Ruhasen R-signeeraus. Kuva 38 eläinlääkäri Langman ja hevonen Mustialan tallin päädyssä. Kuva 39 Mustialan torvisoittokunta, Ruhanen edessä oikealla. Lasinegatiivit MUSVK270-10 ja MUSVK26-1, Mustialan arkisto.

KUVA 40. Ruhasen Ru-signeeraus. Keittiöinteriööri todennäköisesti Ruhasen omasta asunnosta Konttorirakennuksen päädyssä. Kuva HK19790302_42, Museoviraston kuvakokoelmat.

Liite 3: Kustaa Ruhasen signeeraamat ja Mustialan arkiston lasinegatiiveista vedostetut valokuvat eri arkistoissa

Museoviraston kuvakokoelmat

Museoviraston kuvakokoelma sisältää 133 valokuvaa ja painokuvaa, joiden originaalinegatiivi on Mustialan arkistossa. Kuvista 26 kpl on Ruhasen signeeraamaa:

MUSVK11-4, MUSVK12-5, MUSVK13-3, MUSVK13-5, MUSVK14-1, MUSVK21-8, MUSVK28-7, MUSVK28-12, MUSVK29-3, MUSVK29-7, MUSVK56-1, MUSVK57-15, MUSVK58-3, MUSVK58-6, MUSVK58-7, MUSVK58-9, MUSVK147-2, MUSVK165-17, MUSVK165-30, MUSVK165-43, MUSVK165-45, MUSVK231-2, MUSVK270-6, MUSVK270-19, MUSVK320-9, MUSVK320-16.

Ruhasen signeeraamia valokuvia, joista *ei ole* negatiivia Mustialan arkistossa, löytyy 26 kpl.

Kansallisarkisto, Hämeenlinnan toimipiste, Mustialan maatalousoppilaitoksen arkisto

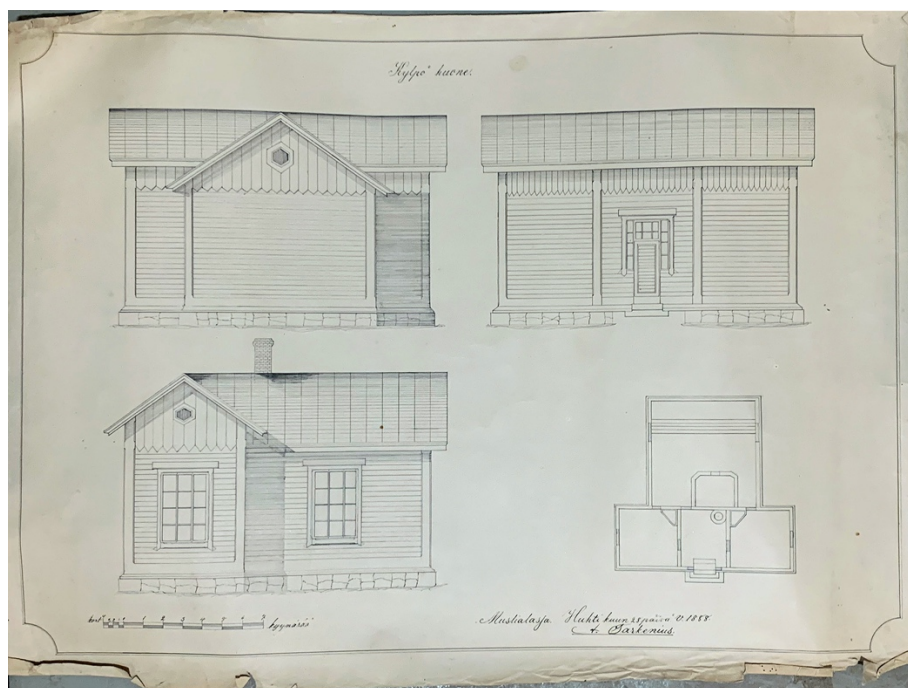
Arkisto sisältää seitsemän valokuvaa, joiden originaalinegatiivi on Mustialan arkistossa: MUSVK45-3, MUSVK 45-4, MUSVK 49-8, MUSVK 129-11, MUSVK 148-9, MUSVK 303-9 ja MUSVK 322-17. Kuvat eivät ole Ruhasen signeeraamia.

Suomen maatalousmuseo Sarka

Renki-tietokantaan 2005 luetteloiduista Mustialan arkiston valokuvista (819 kpl) 213 valokuvasta löytyy originaalinegatiivi Mustialan arkistosta. Näistä valokuvista 14 kpl oli Ruhasen signeeraamaa: Rengin signumit 1:18, 1:22, 1:27, 1:28, 1:29, 1:32, 1:33, 1:190, 1:319, 1:548, 1:576, 1:580, 1:582, 1:717, eli Mustialan arkiston originaalinegatiivit MUSVK21-8, MUSVK27-1, MUSVK29-3, MUSVK52-17, MUSVK58-8, MUSVK58-9, MUSVK149-4, MUSVK165-29, MUSVK165-30, MUSVK165-42, MUSVK265-45, MUSVK270-6, MUSVK320-6, MUSVK320-17.

Ruhasen signeeraamia valokuvia, joista ei ole originaalinegatiivia Mustialan arkistossa löytyi 4 kpl: 1:44, 1:787, 1:788 ja 1:789.

Liite 4: Kylpö huone

KUVA 41. Kylpö huone. Päivätty Mustialassa 28.4.1888, A. Tarkenius. Mustialan arkisto.

Liite 5: Ruhasen hauta Tammelan hautausmaalla

KUVA 42. Kustaa ja Hilda Ruhasen sekä heidän lastensa Ainin ja Helmin hautakivet Tammelan hautausmaalla. Kuva Tiina Rekola 2012.